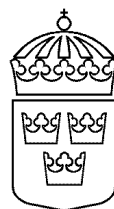


# Riksdagens protokoll

## 2000/01:70

Onsdagen den 21 februari



Protokoll  
2000/01:70

Kl. 09.00 – 17.58  
19.00 – 19.55

---

### 1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 15 februari.

### 2 § Meddelande om aktuell debatt

Talmannen meddelade att en aktuell debatt om Sveriges energiförsörjning skulle anordnas *fredagen den 9 mars kl. 9.00*.

Från regeringen skulle näringsminister Björn Rosengren delta.

Den inkomna skrivelsen hade följande lydelse:

#### *Begäran om aktuell debatt*

De senaste dagarna har det tydligt illustrerats hur sårbar Sveriges energiförsörjning är. Den olyckliga stängningen av Barsebäck 1 har allvarligt minskat marginalerna. Alltjämt gäller dessutom att kärnkraftsavvecklingen skall fortsätta. Det är en utomordentligt riskfylld politik, både för människors välbefinnande och för ekonomin.

Härmed begär den moderata riksdagsgruppen en aktuell debatt om Sveriges energiförsörjning.

Stockholm den 6 februari 2001

*Per Unckel*

Gruppledare

### 3 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2000/01:85 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om upprättandet av en fond för ersättning av skada orsakad av förorening genom olja i europeiska vatten och om därmed förbundna åtgärder  
*KOM (2000) 802 till miljö- och jordbruksutskottet*

- 2000/01:86 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av rådets direktiv 91/671/EEG om obligatoriska användningen av bilbälten i fordon under 3,5 ton *KOM (2000) 815* till trafikutskottet
- 2000/01:87 Ändrat förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av rådets direktiv 95/53/EG om fastställande av principerna för organisationen av officiell kontroll på djurfoderområdet och rådets direktiv 1999/29/EG om främmande ämnen och produkter i djurfoder *KOM (2000) 777* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:88 Ändrat förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 79/373/EEG om saluföring av foderblandningar för djur *KOM (2000) 780* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:89 Förslag till rådets beslut om vissa skyddsåtgärder när det gäller transmissibel spongiform encefalopati (TSE) och utfodring med animaliskt protein *KOM (2000) 820* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:90 Ändrat förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om förebyggande och kontroll av viss transmissibel spongiform encefalopati (TSE) *KOM (2000) 824* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:91 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om främmande ämnen och produkter i djurfoder *KOM (2000) 861* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:92 Förslag till rådets förordning om att ingå avtal genom skriftväxling mellan Europeiska gemenskapen och Bulgarien, Ungern och Rumänien om ett ömsesidigt införande av handelsmedgivanden, lägre tullar inom kvoter och utökade förmånskvoter, för vissa viner och spritdrycker, och om ändring av förordning (EG) nr 933/95 om öppnande och förvaltning av gemenskapstullkvoter för vissa viner *KOM (2000) 794* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:93 Meddelande från Kommissionen till Rådet och Europaparlamentet om Tillämpning av försiktighetsprincipen och fleråriga förfaranden för fastställande av TAC *KOM (2000) 803* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:94 Skydd av djur under transport – kommissionens rapport om de erfarenheter medlemsstaterna gjort efter genomförandet av rådets direktiv 95/29/EG om ändring av direktiv 91/628/EEG om skydd av djur vid transport *KOM (2000) 809* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:95 Den gemensamma organisationen av marknaden för humle. Förslag till ändring av förordning (EEG) nr 1696/71 om den gemensamma marknadsordningen för humle. Rapport från kommissionen till rådet om situationen i humlesektorn *KOM (2000) 838* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:96 Förslag till rådets förordning som ändrar förordning 1259/1999 om upprättande av gemensamma bestämmelser för system för direktstöd inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken, rådsarbetsgrupp den 9 februari 2001 (small farmers) *KOM (2000) 841* till miljö- och jordbruksutskottet
- 2000/01:97 – Kommissionens rapport till rådet och Europaparlamentet om strategin för kvalitén på olivolja. – Förslag till rådets förordning om att ändra förordning 136/66/EEG, samt förordning (EG) nr 1638/98 gällande förlängning av stödsystemet och strategin för kvalitén på olivolja *KOM (2000) 855* till miljö- och jordbruksutskottet

#### 4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades  
Motioner  
2000/01:Sf17 till socialförsäkringsutskottet  
2000/01:Ju4–Ju7 till justitieutskottet  
2000/01:Sk26–Sk28 till skatteutskottet  
2000/01:Ub24 till utbildningsutskottet

#### 5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter  
Konstitutionsutskottets betänkanden 2000/01:KU14 och KU15

#### 6 § Lag om svenskt medborgarskap

*Lag om svenskt  
medborgarskap*

Föredrogs  
socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU8  
Lag om svenskt medborgarskap (prop. 1999/2000:147).

Anf. 1 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Vi inbjuds nu till att fatta ett beslut som innebär ett klart brott mot de principer som vi har haft i vår lagstiftning sedan ett femtiotal år tillbaka och mer än så antar jag. Detta kommer att innebära, om förslaget skulle gå igenom, att vi i fortsättningen accepterar att man ska kunna ha två eller fler medborgarskap i Sverige.

Den proposition som har lagts fram i det här ärendet har stora brister. Och jag vill börja med att citera statsvetaren och socialdemokraten Agne Gustafsson i Lund som har ”avrättat” den här propositionen fullt ut under hösten. Han säger:

”Propositionen om medborgarskap har i framställningen om dubbelt medborgarskap sakliga och formella brister med oprecisa frågeställningar, felaktigheter, bristfälliga redovisningar, till synes mer avsedda att dölja och vilseleda än att klarlägga problemen.”

Det är en ganska bra karakteristik av denna proposition.

Invändningarna mot de förändringar som föreslås avfärdas med lätt hand, tonas ned, devalveras och görs till nulliteter. Och även om man processar varje invändning så avslutar man alltid med att säga att det nog inte är så farligt, att det är så få och att det vid en sammantagen bedömning inte har så stor betydelse. Och detta görs på område efter område.

Medborgarskap reglerar en tillhörighet till en nation och en stat. Med ett medborgarskap följer förpliktelser och rättigheter, både för den en-

skilde medborgaren och för staten. Det är i och för sig riktigt – det är vi de första att notera – att en ökad internationalisering och medlemskapet i EU bl.a. har medfört att fler människor än tidigare bosätter sig i andra länder för att arbeta eller för att undgå hemlandets förföljelser och förtryck.

Moderata samlingspartiet är i högsta grad angeläget om ökad rörlighet och större möjligheter för människor att bosätta sig och arbeta i andra länder. Men detta innebär på intet sätt att medborgarskapet har fått en mindre betydelse. Goda skäl talar i stället för att man ska stärka medborgarskapets status och innehåll. Men regeringen devalverar medborgarskapet genom sitt förslag till dubbelt eller flerfaldigt medborgarskap, och detta i en situation där vi har en mycket splittrad opinion omkring detta i landet, och vi blir ensamma i Norden att införa dessa bestämmelser.

Vi inser från Moderata samlingspartiet att vi självfallet måste göra undantag från den princip om medborgarskap som vi har i dag genom att många människor faktiskt inte kan avsäga sig sitt gamla medborgarskap även om de skulle vilja. Och ibland kan det också vara förenat med stora svårigheter även om man skulle kunna göra det. Det gäller inte minst alla de människor som har kommit hit på grund av inbördeskrig eller efter att ha blivit förföljda i sina hemländer. Det kan även finnas andra orsaker till att de har lämnat sina hemländer. Men de kan inte komma tillbaka och avsäga sitt medborgarskap, och därför måste man göra naturliga undantag, och det har vi också sagt att man ska göra i fortsättningen.

Regeringen pekar ju ut fyra problemområden som behandlas både i propositionen och i betänkandet.

Jag ska börja med att ta upp rösträtten. Enligt vår uppfattning är det principiellt felaktigt att man ska kunna rösta i parlamentsval i mer än ett land. Man kan ju i och för sig säga att man kanske inte skulle göra det så ofta eller att man ens gör det nu. Vi har ju flera människor som har dubbla medborgarskap. Det är ju klart att man som flykting inte åker tillbaka till sitt hemland och röstar, om det nu över huvud taget går att rösta i det landet på ett rimligt och seriöst sätt. Men om man gör dubbla eller flerfaldiga medborgarskap till huvudregel då skulle problemet komma upp till ytan på ett helt annat sätt. Långt fler människor som kommer från länder där det faktiskt hålls parlamentsval och där man fortfarande är medborgare och som får svenskt medborgarskap kan då antagligen ganska lätt åka och rösta i olika länder, kanske t.o.m. i tre olika länder, vem vet. Detta menar vi från vår utgångspunkt är principiellt felaktigt.

Samma sak gäller valbarhet. Vad är det som hindrar att man faktiskt kan bli både kommunfullmäktig i ett land och riksdagsman i ett annat land? Det kan ju hända att det har funnits någon som har kunnat göra det i det nordiska perspektivet. Men att kunna göra detta så att säga i ett totalperspektiv menar vi också är principiellt felaktigt. Det är möjligt att det inte kommer att handla om många personer. Det är möjligt att det inte är ett stort problem. Men principiellt menar vi att det är felaktigt.

Ska man ha skyldighet att göra värnplikt i olika länder? Alla har ju inte värnpliktsarméer, men många har de. Ska man först göra värnplikt i det ena landet för att sedan bli inkallad för att göra värnplikt i det andra landet? Ja, det tonas naturligtvis ned som så mycket annat i denna propo-

sition och i detta betänkande. Man säger att det säkert inte är något problem, osv.

Hur blir det med lojalitetskonflikter? Ska man anställa personal i utlandsuppdrag för militären, i fredsbevarande operationer och kanske i andra känsliga positioner i det svenska försvaret? Finns det dubbla lojalitetskonflikter eller inte? Ja, då kanske man kan göra en bedömning och säga till någon att han eller hon inte är så lämplig att vara på ett visst jobb med tanke på detta. Men då närmar vi oss diskriminering, och jag har förstått att det värsta Mona Sahlin vet är diskriminering.

Beträffande integration kan det vara så som regeringen skriver, att det kan befrämja integration att ha dubbla eller flerfaldiga medborgarskap. Men det kan också vara precis tvärtom. Det har faktiskt påpekats från olika håll att den aspekten kan finnas och som är minst lika tung. Men den väljer regeringen att tona ned och i stället tona upp sin version.

Jag tror att det lika gärna kan vara så att integrationen befrämjas av att man tar ställning och faktiskt satsar på det nya land där man har valt att bosätta sig.

Jag går in på ett par andra frågor. Först om naturalisation. Vi har föreslagit att medborgarskapet skulle kunna återkallas i vissa fall. I dessa yttersta dagar ser vi notiser i pressen om att personalen vid Migrationsverket, med all sannolikhet i något fall, har begått tjänstefel och beviljat en person, som inte skulle vara kvalificerad för det, ett svenskt medborgarskap. Dessa personer har erhållit svenskt medborgarskap på grund av tjänstefel. Detta utreds. Vi vet inte hela bakgrunden. Låt oss ponera, utan att det behöver vara så i det här fallet, att det dessutom har varit fråga om mutor och bestickning, att det har varit fråga om personer som har ett förflutet med grav brottslighet men som får medborgarskap genom tjänstefel och mutor. Ska inte dessa medborgarskap kunna återkallas? Om en terrorist eller en grov mördare eller narkotikabrottsling har fått svenskt medborgarskap genom att ljuga och bluffa om sin identitet och annat och dessutom innehar ett annat redan tidigare – det är hela tiden fråga om dubbla medborgarskap – ska man inte kunna dra tillbaka ett sådant medborgarskap och säga: Nog är nog? Hur naiva och flata får vi vara? Om man föreslår att det ska bli huvudregel med dubbla eller flerfaldiga medborgarskap borde det inte vara så stort problem att kunna säga: Nog är nog – detta framför allt när regeringen i övrigt devalverar medborgarskapets betydelse.

Vi anser vidare att det är naturligt att människor som vill tillhöra Sverige, vill bo och arbeta här och känna delaktighet i samhället också ska ha något så när rimliga kunskaper i svenska och om svenska värderingar. Därför föreslår vi att man inför något slags språktest, dock med vederbörliga undantag för äldre människor och människor av vilka man rimligen inte kan begära att de ska uppfylla sådana språkkrav, men vi föreslår det som huvudregel. Nej, det behövs inte enligt regeringen därför att man hela tiden devalverar medborgarskapets betydelse.

Svenskkunskaper och kännedom om svenska värderingar är väl i dessa dagar väldigt viktigt att försöka bibringa de nya svenskarna. Det kan förstärkas ytterligare genom att man – låt vara att det inte är någon stor fråga och kanske kan tyckas lite löjlig i vissa sammanhang – genomför värddiga ceremonier när någon blir antagen som svensk medborgare. Detta är en fråga för staten. Man blir nämligen medborgare i ett land och

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Lag om svenskt  
medborgarskap*

inte i en kommun. Därför menar vi att det är svenska staten som ska tillhandahålla en låt vara enkel men en värdig ceremoni för varje person som blir svensk medborgare. Det ska inte vara så därför att man råkar vara registrerad i en viss kommun som kanske på frivillig basis ordnar något jippo för att välkomna de nya, utan det ska vara en värdig och bra ceremoni för var och en som får ett svenskt medborgarskap.

Fru talman! Vi har fem reservationer, och vi står bakom alla dessa. Vi har också ett särskilt yttrande, men vi kommer att yrka bifall bara till reservation 1. Det är där vi kommer att begära omröstning.

Jag vet mycket väl att vi är ensamma bland partierna här i riksdagen om att ha dessa åsikter, men vi är definitivt inte ensamma ute i verkligheten. Långt fler människor stöder vår syn på frågan om dubbelt medborgarskap än vad vi kanske har representation för i riksdagen. Det här är en fråga som berör många därför att den innehåller en hel del symbolik. Hoppas kan man ju alltid att någon skulle ha tagit intryck, men jag är inte så optimistisk. Tack, fru talman!

Anf. 2 MAGDA AYOUB (kd):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 2, och i övrigt står jag självfallet bakom samtliga kristdemokratiska reservationer.

Vi kristdemokrater är mycket positiva till regeringsförslaget i stort. Vi tycker att det är viktigt att kunna behålla det gamla medborgarskapet även om man skaffar ett nytt, ett svenskt medborgarskap. Denna regel har två effekter.

Den första effekten gäller dem som redan är svenska medborgare. Om de önskar att skaffa sig ett nytt medborgarskap i ett annat land, och i det landet tillåts att man kan ha dubbelt medborgarskap, behöver man inte förlora sitt svenska medborgarskap.

Den andra effekten gäller de personer som redan är bosatta i Sverige och vill bli svenska medborgare. De behöver inte heller förlora eller avsäga sig sina tidigare medborgarskap.

Vi ser en stor fördel i det. Det handlar om en del av integrationen i Sverige. Det är oerhört viktigt för varje människa att inte förlora eller tappa sin rötter.

Fru talman! Kristdemokraterna har några synpunkter som regeringen ej har tagit hänsyn till.

Den första synpunkten gäller svenskt medborgarskap genom adoption. Den nya lagen säger: "För att barn över 15 år skall få svenskt medborgarskap krävs viss hemvistid." Skälen härför anges vara att samma regler ska gälla för adoptivbarn som för biologiska barn.

Vi anser emellertid att en annan ordning kan gälla för adoptivbarn än vad som gäller för biologiska barn, eftersom familjeförhållandena skiljer sig åt. Barn som kommer till Sverige med sin familj har normalt samma medborgarskap som föräldrarna, medan adoptivbarn oftast inte har samma medborgarskap som adoptivföräldrarna när barnet kommer till Sverige.

Fru talman! Vi anser att barn som adopteras efter fyllda 12 år men före 18 års ålder ska ha rätt att förvärva svenskt medborgarskap genom anmälan om att en av föräldrarna är svensk medborgare.

Den andra synpunkten gäller svenskt medborgarskap för statslösa barn och ungdomar. Vi anser att det i medborgarskapslagen bör klargöras vem som ska kunna göra en anmälan om svensk medborgarskap för ett statslöst barn. Om förälder eller annan vårdnadshavare saknas bör enligt vår mening en god man kunna göra det.

Fru talman! Den tredje synpunkten gäller information och handläggning av medborgarskapsärenden. Vi anser att det är mycket viktigt att informationen till den som ansöker om dubbelt medborgarskap är grundlig. Alla problem som kan uppstå till följd av dubbelt medborgarskap måste vara tydligt definierade i en information som skickas ut. Eftersom det är Migrationsverket som beslutar om svenskt medborgarskap bör det enligt vår mening vara Migrationsverket som står för informationen. Tack för ordet.

Anf. 3 ANITA JÖNSSON (s):

Fru talman! Dagens debatt om ny lag för svenskt medborgarskap har föregåtts av en lång process.

Jag har haft tillfälle att vara med i den kommitté som arbetat fram förslaget som den här propositionen i allt väsentligt bygger på. Det var en i huvudsak enig parlamentarisk kommitté som stod bakom utredningen. När vi nu har haft den politiska processen i utskottet kan vi tyvärr konstatera att moderaterna inte höll loppet ut, eftersom de vill behålla en otidsenlig medborgarskapslag – ett märkligt ställningstagande för ett parti som talar vitt och brett om EU och internationaliseringen.

Vi har i den här kammarken haft många debatter just om internationaliseringen ute i världen, om hur vi ska förhålla oss som samhälle till människor som flyttar från sina länder frivilligt på grund av arbete, av anknytning eller som flyttar ofrivilligt på grund av krig eller förföljelse. Vi kan konstatera att världens gränser mer och mer suddas ut. Med teknikens hjälp kan vi röra oss mycket snabbare och information från hela världen kommer sekundsnabbt in i våra hems TV-apparater.

Vi socialdemokrater, tillsammans med en bred majoritet i utskottet, kan konstatera att stora förändringar har skett i samhället under de 50 år som lagstiftningen varit gällande. Mot denna bakgrund är den nuvarande lagstiftningen i behov av modernisering och anpassning till de nya förhållanden som gäller.

Dagens lagstiftning bygger på tre grundprinciper. För det första bygger den på härstamningsprincipen som innebär att föräldrarnas medborgarskap är avgörande för vilket medborgarskap barnet ska få vid födseln. För det andra bygger den på undvikande av dubbelt medborgarskap. För det tredje bygger den på undvikande av statslöshet.

Med dagens förslag utgör härstamningsprincipen fortfarande grunden. Den utvecklas dock något, och förslaget innebär att barn med svensk far alltid ska förvärva svenskt medborgarskap vid födseln om barnet föds i Sverige. Föds barnet utomlands och föräldrarna inte är gifta med varandra ska barnet kunna förvärva svenskt medborgarskap genom anmälan.

För att ytterligare understryka vikten av undvikande av statslöshet är det angeläget att införa bestämmelser som underlättar förvärv av svenskt medborgarskap för barn som fötts här såsom statslösa. Utskottsmajoriteten föreslår därför att statslösa barn som har permanent uppehållstillstånd

och hemvist här ska kunna få svenskt medborgarskap genom en anmälan innan barnet har fyllt fem år. Statslösa barn som är inflyttade till Sverige ska kunna bli svenska medborgare efter en anmälan om att de har bott här i tre år med permanent uppehållstillstånd och hemvist i Sverige. Det innebär att Sverige på ett kraftfullt sätt lever upp till de internationella konventioner som Sverige har ålagt sig att följa.

När det gäller frågan om att inte tillåta dubbelt medborgarskap görs en förändring. Det ska fullt ut bli tillåtet att ha dubbelt medborgarskap, vilket medför att de bestämmelser som i dag finns i medborgarskapslagen tas bort. Som en följd av detta ska 1963 års konvention frånträdas. I stället godkänns 1997 års europeiska konvention om medborgarskap som är neutral i fråga om medborgarskap och som överlämnar till konventionsstaterna själva att bestämma i vilken utsträckning dubbelt medborgarskap ska tillåtas.

Vid översynen av vilken betydelse medborgarskapet har i dag för den enskilde och för det land som man lever i konstateras att utlänningar i svensk internationell privat- och processrättslig lagstiftning i stor utsträckning jämföras med svenska medborgare genom att hemvistprincipen, dvs. landet där man bor, är avgörande i de flesta fall och inte nationalitetsprincipen.

Av propositionen framgår att i dag har ca 300 000 personer i Sverige dubbelt medborgarskap, antingen direkt enligt lagstiftningen eller på grund av att de är villkorsbefriade vid naturalisation. Det finns inte något i dag som pekar på att detta skulle medföra några större problem i Sverige.

Vilka fördelar är det då för den enskilde att kunna behålla sitt gamla medborgarskap?

Med ett dubbelt medborgarskap kan man utan tillstånd bosätta sig och arbeta i vart och ett av medborgarskapsländerna. Man undviker krångliga visumregler. För vissa människor kan det ge en viss trygghet att behålla det gamla medborgarskapet, bl.a. för dem som har tankar på att förr eller senare återvända till sitt ursprungsland. Det kan bidra till snabbare integrering i det nya samhället och kan även ses som ett led i integrationsprocessen.

Vi kan se fyra områden där det kan uppkomma problem till följd av att personer har dubbelt medborgarskap.

Det första området gäller den dubbla rösträtten. Utskottet gör samma bedömning som regeringen, att det är få som kommer att använda sig av den möjligheten. Det har undersökts huruvida det går att skapa en bra lagstiftning och ett bra administrativt system för att undvika att man ska kunna rösta i två länder. Man har tittat på andra länder, men man har inte lyckats att finna en lagstiftningsmetod som på ett tillfredsställande sätt klarar uppgiften.

Det andra området gäller de problem som kan uppstå när någon behöver konsulärt bistånd. Det handlar om att ge stöd och skydd åt personer som reser i andra länder och som av någon anledning råkar ut för något som gör att man behöver hjälp av Utrikesdepartementet. Utskottet konstaterar att den som har ett dubbelt medborgarskap befinner sig i en utsatt position. Men det är upp till den enskilde att göra den bedömningen i samband med att man bestämmer sig för om man vill ha kvar sitt gamla medborgarskap. Det är viktigt att informationen vid det tillfälle som man



söker medborgarskap är så tydlig och informativ att den sökande har helt klart för sig vilka problem som kan uppstå.

Det tredje området rör frågor som hänger samman med fullgörande av värnplikt. Sverige har i dag konventioner och överenskommelser med många länder och därmed blir problemen relativt små. Precis som jag sade tidigare får detta framgå av tydlig information för att i sista hand ge möjlighet för den enskilde att göra sin bedömning.

Det fjärde området handlar om att det kan finnas säkerhetsaspekter med dubbelt medborgarskap. Det skulle kunna leda till dubbla lojaliteter mot länder och till lojalitetskonflikter. Man har därför tittat på hur det ser ut i länder som tillåter dubbelt medborgarskap och då funnit att det erfarenhetsmässigt är andra faktorer än dubbelt medborgarskap som är avgörande för om man ägnar sig åt brottslig verksamhet som utgör en säkerhetsrisk.

Försvarsutskottet har yttrat sig när det gäller personal inom Försvarsmakten med dubbelt medborgarskap. Man säger att denna aspekt får vägas in som en av flera omständigheter vid den lämplighetstest och säkerhetsbedömning som alltid sker inför en anställning inom försvaret.

Vi har precis som regeringen efter genomgång av fördelar och eventuella nackdelar med dubbelt medborgarskap funnit att övervägande skäl talar för att överge principen om undvikande av dubbelt medborgarskap. Nackdelarna är relativt begränsade medan de enskildas intresse av att få ha dubbelt medborgarskap väger tyngre. Det ska inte längre krävas enligt svensk lag att den som söker svenskt medborgarskap ska avsäga sig sitt tidigare medborgarskap. Inte heller ska en svensk medborgare som förvärvar ett annat medborgarskap förlora det svenska medborgarskapet.

Som jag sade tidigare delar moderaterna inte denna uppfattning. Efter att jag har läst reservationen har jag en liten fundering: Jag undrar var moderaternas tal om valfrihet för individen finns. Anser inte moderaterna att de som söker är myndiga nog att avgöra om de vill ha dubbelt medborgarskap, trots de problem som kan uppstå för den enskilde?

En annan fråga som tas upp i moderaternas reservation är huruvida man ska ha någon form av prov i svenska och samhällskunskap i samband med godkännande av svenskt medborgarskap. Frågan har debatterats tidigare i den här kammaren, och utskottet har vid sin behandling i ämnet anfört att förutsättningarna för att lära sig svenska varierar i stor utsträckning och att man därför inte bör uppställa något sådant krav. Vad utskottet har gett uttryck för är att av rättviseskäl bör frågor som rör kunskaper och undervisning i svenska språket vara en sak för utbildningsväsendet och att det saknas skäl för att reglera detta inom medborgarlagstiftningen.

Språket, det är vi helt överens om, har stor betydelse för möjligheten att delta i samhällslivet. Det är viktigt att professionell undervisning ges med god kvalitet och anpassas till så individuella förhållanden som möjligt. Men utskottsmajoriteten anser att det ytterst är den enskilde individen som måste ta ansvar för sin språkinläring. I ett system med prov och kontroll uppstår alltid svårigheter. Vilken kunskapsnivå ska uppnås? Hur ska den dokumenteras? Låg utbildningsnivå och därmed sammanhängande liten studievana försvårar människors möjlighet att tillgoda göra sig utbildning. Vissa skulle därför ha svårare än andra att uppfylla

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Lag om svenskt  
medborgarskap*

ett eventuellt krav på svenskkunskaper. Redan utsatta grupper skulle få större svårigheter att integreras.

Undantag måste naturligtvis finnas i ett sådant system. Hur ska de se ut, och vilka gränsdragningsproblem kan uppstå i samband med dessa undantag? Det är svårt att få ett rättvist och praktiskt system. Dessutom, de som har invandrat till Sverige och har kommit så långt att de fullt ut vill delta i samhället genom att bli svenska medborgare ska kunna göra det utan onödiga hinder. Samhällets utgångspunkt måste vara att alla invandrare av egen fri vilja gör det bästa utifrån sina respektive förutsättningar för att förvärva kunskaper i det svenska språket.

Fru talman! Det finns fler förändringar i detta förslag till ny medborgarskapslag. Det handlar bl.a. om svenskt medborgarskap genom adoption, barn med enbart utländskt medborgarskap, återvinnande av svenskt medborgarskap, preskription av svenskt medborgarskap. Men jag ser att tiden inte räcker till för att utveckla detta närmare. Låt mig bara konstatera att vi nu får en modern och bra lagstiftning som stärker medborgarskapet och bl.a. syftar till att ge människor tilltro till vår ambition att underlätta steget in i det svenska samhället genom svenskt medborgarskap.

Jag yrkar bifall till hemställan i SfU:s betänkande 8 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 4 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Det kommer ju ytterligare talare, så jag får spara några repliker. Men jag vill ändå fråga Anita Jönsson: Är det nu uppenbarligen helt okej att en person kan rösta både till Sveriges riksdag och till någon annat parlament eller en riksdag någon annanstans där det finns möjlighet att göra detta på ett rimligt och fritt sätt? Är det helt okej att man ska kunna väljas till politiska ämbeten i två olika länder? Vidare: Är det helt okej att man kan bli svensk medborgare utan att kunna någon svenska och utan att man har någon kännedom om svenska värdegrunder och svenska värderingar?

Anf. 5 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Fru talman! Gustaf von Essen sade i sitt anförande att utskottsmajoriteten med lätt hand har devalverat medborgarskapet. Jag vill påstå att det är precis tvärtom. Flera av oss som ingick i den kommitté som lämnade ifrån sig betänkandet om svenskt medborgarskap har verkligen penetrerat och gått igenom precis de frågeställningar som Gustaf von Essen tar upp. Vi har funnit att i hälften av de länder som vi undersökte, drygt ett tjugotal, tillät man dubbelt medborgarskap. Det var länder som Frankrike, Italien, Kanada, Turkiet, Storbritannien. Naturligtvis tittade vi på om problematiken med att man röstar i mer än ett land förekom och om det var ett stort problem. Vi fann att det inte var på det sättet. Det var väldigt få som utnyttjade den möjligheten.

Likaså när det gällde frågan om språktest eller ej var det väldigt olika ute i världen. Jag tycker att det är viktigt att det inte är medborgarskapet som avgör huruvida du har möjlighet att lära dig det svenska språket och tillgodogöra dig kunskaper om det svenska samhället.

Jag förutsätter att de som bor och verkar i det här landet har samma ambition att finna en möjlighet att på bästa sätt få ett arbete, att få en

gemenskap i det här samhället. Då förutsätter det också att de kan någonting om samhället. Men det är inte lagstiftningen om medborgarskapet i sig som på något sätt ska vara metoden för att människor ska kunna uppnå en integration på det sättet.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Lag om svenskt  
medborgarskap*

Anf. 6 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att Anita Jönsson uppenbarligen trots allt tycker att det är okej att man röstar i två olika parlament. Även om det inte skulle vara så vanligt, får vi ju se hur det blir när den nya lagstiftningen har kommit till. Jag talar nu utifrån principiella värdegrunder. Men jag konstaterar att där har vi olika åsikter. Anita Jönsson tycker att det är både möjligt och kanske t.o.m. okej att man kan göra det.

Anita Jönsson tycker också uppenbarligen att det är alldeles okej att man kan bli svensk medborgare utan att kunna svenska språket, att det är upp till var och en att av något slags personligt intresse lära sig svenska och att det inte har något med medborgarskapet att göra. Med det synsättet devalveras medborgarskapet.

Det finns länder som har prov och det finns länder som inte har prov. Från de länder som har prov går det att hämta kunskap och tips om hur man skulle kunna organisera sådana rätt enkla, men ändå, prov. Jag tror personligen, och många med mig, att det blir en positiv integrationsfaktor om man har ett litet tryck på sig att lära sig svenska inför ett medborgarskap och att det just framhäver medborgarskapets betydelse. Först då uppstår ju ett fullt deltagande i samhällslivet, enligt vårt sätt att se det.

Anf. 7 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Fru talman! I propositionen precis som i utskottet tas ju väldigt klart och tydligt upp vilka problem som kan uppstå med dubbelt medborgarskap. Ett av dessa som vi tycker kan vara ett problem utifrån vissa principer är att man kan rösta i två länder. När vi har tittat djupare på detta har det visat sig att det är väldigt få som använder sig av den möjligheten. Därför gör vi en annan bedömning än vad moderaterna gör. Vi tycker att det är viktigare att tillåta dubbelt medborgarskap än att se de problem som eventuellt kan uppkomma genom att man har rösträtt i två länder. Man kan ju se i moderaternas reservation att det här handlar om olika bedömningar.

Vi tycker, tillsammans med utskottsmajoriteten, att det är viktigt att tillåta dubbelt medborgarskap med tanke på hur människor rör sig och vilken betydelse det kan ha för integrationen. Vi tycker att det är viktigare än de eventuella problem som kan uppstå när det gäller t.ex. dubbel rösträtt eller när det gäller att göra värnplikt i två länder.

Det är där den stora skiljelinjen ligger. Vi överläter åt den enskilde individen att själv avgöra, med anledning av de problem som kan uppstå, om man vill ha ett eller två medborgarskap.

Anf. 8 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Fru talman! Jag vill lyfta fram en fråga till Anita Jönsson som jag tog upp i mitt anförande. Det gäller barn som har fyllt 12 år. Man gör ingen skillnad när det gäller barn som kommer hit och ska ansöka om svenskt medborgarskap. Jag anser fortfarande att det är skillnad mellan adoptivbarn och biologiska barn. De barn som kommer hit med sina föräldrar

har redan ett medborgarskap. De barn som kommer hit med adoptivföräldrar har inte det. Varför gör man ingen skillnad här?

Anf. 9 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Fru talman! Utskottet och utskottsmajoriteten har gjort en annan bedömning. Man tycker att det är viktigt att alla barn behandlas på samma sätt. Därför ska det inte finnas någon speciell lagstiftning som endast ska gälla för de barn som har fyllt 15 år och är adopterade. Det är det argumentet som har framförts i utskottet, och det är samma argument som jag nu lämnar till Magda Ayoub.

Anf. 10 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Fru talman! Jag förstår ju att man inte vill göra skillnad mellan barn. Så är det också när det gäller andra regler. Men adoptivbarn som kommer hit har inget medborgarskap. De ska tillhöra föräldrar som bor här och redan har ett svenskt medborgarskap. Även om det bara är en person som har det tycker jag att det vore enkelt om man genom en anmälan kunde förvärva svenskt medborgarskap. Det vore en viss rättighet som man kunde ha när det gäller adoptivbarn.

Anf. 11 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Fru talman! Även de adopterade barnen har ju oftast ett medborgarskap när de kommer till Sverige. De är ju inte utan ett medborgarskap. Man har också möjlighet att genom anmälan få ett svenskt medborgarskap, men först efter att man har bott ett antal år i Sverige. Det är precis detsamma som gäller för andra barn.

Anf. 12 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Man kan förvärva svenskt medborgarskap på fem sätt. Det vanligaste är genom födelse. Men man kan också få svenskt medborgarskap genom adoption, legitimation, naturalisation och anmälan. I dag är det så att den som är statslös eller bedöms vara flykting kan bli naturaliserad redan efter fyra års vistelse i Sverige.

Dagens medborgarskapslag bygger på tre grundprinciper. Här repeterar jag lite av vad Anita Jönsson nämnde. Den första grundprincipen är härstamningsprincipen, som innebär att föräldrarnas medborgarskap är avgörande för vilket medborgarskap ett barn ska få vid födseln. Den andra grundprincipen har varit att undvika dubbelt medborgarskap och den tredje att undvika statslöshet. Den stora förändringen i förslaget till ny lag om svenskt medborgarskap är att det fr.o.m. den 1 juli 2001 ska bli fullt möjligt att ha dubbelt medborgarskap.

I Vänsterpartiet välkomnar vi denna nya lagstiftning. Det har gått 50 år sedan nuvarande lagstiftning utformades, och under denna tid har stora förändringar skett i samhället. Det är ju i dag betydligt vanligare att personer bosätter sig i ett annat land än det där de föds. Under dessa år har vi sett mycket ofrivilligt flyttande som orsakats av krig och andra katastrofer. Men vi har också sett en ökad frivillig bosättning i vårt land på grund av kärlek och familjebildning eller på grund av arbete. Personers rörlighet över nationsgränserna har ökat.

Det har också skett en allmänt ökad internationalisering. Svensk internationell privat- och processrättslig lagstiftning har utvecklats i riktning mot att en persons hemvist tillmäts större vikt än medborgarskapet när det blir ett val mellan olika rättssystem. Och visst är det så att den nuvarande lagen är i behov av modernisering och anpassning till nya förhållanden.

Det finns ju en rad fördelar som talar för att ett dubbelt medborgarskap ska tillåtas. Den enskilde kan utan särskilt tillstånd bosätta sig och arbeta i vart och ett av medborgarskapsländerna, och hon eller han kan besöka ursprungslandet utan hänsyn till visumregler. Det verkar rimligt att den trygghet det innebär att ha kvar det gamla medborgarskapet ska bidra till en snabbare integrering i samhället. Det framgår av propositionen att totalt ca 300 000 personer i Sverige beräknas ha dubbla medborgarskap antingen direkt, enligt lagstiftningen, eller på grund av praxis genom villkorsbefrielse vid naturalisationen.

Trots att det redan i dag finns ett stort antal personer med dubbelt medborgarskap har det vad jag vet inte framkommit några mer påtagliga problem. Jag vill därför hålla med regeringen om att de nackdelar som kan följa av ett dubbel medborgarskap är relativt begränsade och att de enskildas intresse av att få inneha dubbelt medborgarskap väger tyngre.

I några motioner har vi i Vänsterpartiet tagit upp kostnaderna för att ansöka om svenskt medborgarskap. Det är ju ett bekymmer om många kvinnor och män inte kan eller vågar ansöka om svenskt medborgarskap på grund av de ekonomiska kostnader det för med sig. Det är också mycket beklagligt att avgiften, som är på 1 500 kr, tas ut vare sig ansökan beviljas eller ej. Om man får avslag och trots detta får betala 1 500 kr – kommer man då att söka igen?

Som princip anser jag att Sverige bör sträva efter att en ansökan om svenskt medborgarskap inte ska påverkas av ett ekonomiskt hinder. Invandrade personer har många gånger flytt sin hemländer på grund av att de har frångått sina demokratiska rättigheter. Att kunna ansöka om svenskt medborgarskap är en grundläggande demokratisk rättighet, och ett medborgarskap är ju ytterst ett krav för vissa befattningar och arbeten. Det är tyvärr många som efter fem år i Sverige inte har hunnit få egna inkomster. De kan vara beroende av ekonomiskt bistånd. De har absolut inte råd att betala 1 500 kr per person för att kunna ansöka om svenskt medborgarskap. De får heller inget ekonomiskt bistånd från socialtjänsten för dessa kostnader eftersom detta inte anses ingå i begreppet skälig levnadsnivå.

Eftersom propositionen inte behandlade avgiften vid ansökan skrivs det i utskottstexten att utskottet utgår från att regeringen förutom den sedvanliga budgetbehandlingen i samband med uppföljningen av den nya lagen även granskar effekterna av avgifternas storlek och utformning. Det skrivs också i betänkandet att avgiften är så pass hög att den för många människor kan utgöra ett problem. Med tanke på denna text i utskottsbetänkandet valde vi i Vänsterpartiet att bara ha ett särskilt yttrande. Migrationsverket erhåller i dag anslag som ska täcka kostnaderna för själva handläggningen medan avgifterna går till statskassan. En förändring av avgifterna medför därför inte ökade utgifter utan endast minskade statliga intäkter. Detta bör staten ha råd med.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Lag om svenskt  
medborgarskap*

Målet för integrationspolitiken är att ge alla lika möjligheter och rättigheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund, att skapa en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund och att verka för en samhällsutveckling av ömsesidig respekt och tolerans som alla oavsett bakgrund ska vara delaktiga i och medansvariga för. Att få svenskt medborgarskap är ett viktigt led i integrationsprocessen, inte minst för att det ger en full politisk delaktighet i Sverige. Avslutningsvis vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 13 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8, *Lag om svenskt medborgarskap*, finns det med två yrkanden från Centerpartiets partimotion *Mångfald och lika möjligheter*. Den motionen är från allmänna motionstiden 1999/2000. I vår partimotion har vi beskrivit hur vi vill forma politiken för att få ett samhälle där alla människors lika värde och rättigheter ska få ett tydligt genomslag.

När vi nu föreslår en ny lag om svenskt medborgarskap är det en 50 år gammal lag som vi förändrar. Under dessa 50 år har det hänt väldigt mycket inom detta område. Vi har gått från perioder med ganska stor arbetskraftsinvandring till den situation vi befinner oss i i dag med en stor andel flyktingar.

Många människor har kommit hit därför att deras högsta önskan är att få börja ett nytt liv i ett land långt bort från det land de lämnat. Anledningarna till att de valt att flytta eller tvingats att fly är ganska skiftande.

En del av dem som kommit hit önskar inget högre än att få återvända till sitt hemland så fort detta är möjligt. Andra personers förhoppningar är att få stanna här, lära sig det svenska språket och kunna försörja sig genom att komma in på den svenska arbetsmarknaden.

Medborgarskapet är mycket betydelsefullt för integrationsprocessen i det svenska samhället. Det ger möjligheter för våra invandrare att verka i samhället på lika villkor som andra. Sverige har haft en strikt syn på medborgarskapet, och många människor som lever i Sverige i dag har inte haft möjlighet att förvärva medborgarskap på grund av att de inte kan avsäga sig sitt nuvarande medborgarskap.

Medborgarskapet har länge varit ett dilemma i den europeiska politiken. Den klassiska skiljelinjen går mellan den tyska principen med släktskap och familjeanknytning som grund och den franska territoriella principen. Sverige har tillämpat idén om medborgarskap genom familjeanknytning. Barn till invandrare har behållit föräldrarnas medborgarskap, och enligt lagstiftningen har det inte varit tillåtet med dubbelt medborgarskap.

Medborgarskapet har betydelse för identifikationen med det land man lever i. Dubbelt medborgarskap underlättar integrationsprocessen och motverkar den oro, den skuld och det främlingskap som många människor upplever i sin vardag. Den situation som rått fram till nu, att många människor som lever i Sverige inte har haft möjlighet att förvärva medborgarskap, har inte varit acceptabel. Centerpartiet anser att Sverige ska acceptera dubbelt medborgarskap fullt ut. Det bör också bli lättare för barn och ungdomar att få svenskt medborgarskap. Dessa förslag från vår motion är nu tillgodosedda i det här betänkandet.

Enligt 1950 års medborgarskapslag krävs att man kan styrka sin identitet fullt ut för att kunna förvärva medborgarskap. Det har lett till problem för stora grupper av invandrare, framför allt för flyktingar och personer som kommer från länder som saknar en fungerande statlig administration – s.k. statslösa. Oklar identitet är den vanligaste orsaken till avslag på ansökningar om svenskt medborgarskap. Lagstiftningen är numera förändrad så att personer med oklar identitet ska kunna beviljas medborgarskap efter åtta års vistelse här i landet.

I vår motion har vi i Centerpartiet föreslagit att barn som föds i Sverige och vars föräldrar lever här och har permanent uppehållstillstånd ska kunna erhålla svenskt medborgarskap efter anmälan. Barn som kommer till Sverige och beviljas uppehållstillstånd ska ges möjlighet till medborgarskap innan de börjar skolan.

I FN:s barnkonvention artikel 7 stadgas att barn ska ha rätt att förvärva medborgarskap. Svenskt medborgarskap förvärvas enligt härstamningsprincipen, men det är också möjligt att förvärva det under vissa andra förutsättningar. Barn som föds i Sverige av utländska föräldrar får inte svenskt medborgarskap från födseln utan kan i stället få samma medborgarskap som föräldrarna. Om föräldrarna är statslösa saknar barnet alltså medborgarskap. Enligt Barnkommittén levde det ca 4 000 statslösa barn i Sverige 1996/97. Det antalet har sannolikt ökat sedan dess.

I utredningen *Svenskt medborgarskap*, SOU 1999:34, som ligger till grund för det här betänkandet föreslogs att en bestämmelse skulle införas i medborgarskapslagen vars syfte skulle vara att underlätta för statslösa barn att förvärva svenskt medborgarskap. Vi i Centerpartiet har också förslag i vår motion som ligger helt i linje med vad som föreslås i betänkande SfU8.

Många människor som lever i Sverige har inte möjlighet att förvärva svenskt medborgarskap på grund av att de inte kan avsäga sig sitt nuvarande medborgarskap enligt praxis som råder i födelselandet. Denna restriktiva hållning tillämpas i Tyskland, Norge och Finland medan Polen, Kanada och Storbritannien tillåter dubbla medborgarskap. Många svenskar och utländska medborgare har i dag en verklig och djup anknytning till två länder, och önskemålen om att kunna ha dubbelt medborgarskap växer. Den internationella utvecklingen har gått mot ett ökat tillåtande av dubbla medborgarskap. Därför är det tillfredsställande att vi i Sverige också kommer att godkänna detta nu.

Det som anförts mot införandet av dubbelt medborgarskap har bl.a. varit rätten att rösta i flera länder. Det är en principiellt viktig fråga, men den har inte så stor betydelse i praktiken. Få av dem som får dubbelt medborgarskap kommer att ha möjlighet eller intresse av att använda sin rösträtt i två länder.

Internationaliseringen motiverar en mer tillåtande syn på dubbla medborgarskap. Regler om dubbelt medborgarskap innebär också att svenskar som är bosatta i utlandet inte automatiskt förlorar sitt svenska medborgarskap när de blir medborgare i ett annat land.

Fru talman! Centerpartiets båda yrkanden i vår partimotion har tillgodosetts i det här betänkandet. Därför yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Anf. 14 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! I dag bör vi vara glada. Vi gör något gott när vi stiftar denna nya lag. Det är en lag som öppnar vardagen för en stor grupp människor som hittills på något sätt har levt ett ofullständigt liv i Sverige eller utomlands. Vi kommer alla ihåg ishockeyspelaren som grät när han upptäckte att han inte fick representera Sverige därför att han redan hade fått amerikanskt medborgarskap. Det är inte så få svenskar som i dag verkar och bor på väldigt många ställen i världen. Många av dem har antagligen tagit ett annat medborgarskap. Det kan vara forskare som vi på något sätt förlorar en gång för alla om de blir amerikanska medborgare på grund av sitt arbete vid ett stort amerikanskt universitet. Känslan att förvägras fullvärdig återkomst till hemlandet bör var tung för dem.

Denna fråga om dubbelt medborgarskap är inte en invandrarfråga. Det är klart att den är väldigt viktig för oss som är födda i ett annat land. Men så länge som diskussionen om dubbelt medborgarskap bara centrerades kring de nya svenskarna, som man brukar säga, var jag motståndare till en sådan lag. Man ska inte skapa privilegier för en viss grupp. Men det gäller som sagt också ishockeyspelaren, som har spelat under en lång tid med stor vinst för honom själv, för det nya landet och för det gamla landet, som vill återkomma och representera sitt eget land.

Medborgarskap hör ihop med den nationella staten och med en historisk process som vi kanske ska titta tillbaka på lite grann. Före första världskriget vandrade min fars släktingar, rumänska makedonier, från turkiska imperiet. De vandrade från Makedonien till Australien eller USA och gjorde affärer. Det tog många år, men de kom tillbaka med guld. Deras makedonsk-rumänska by måste jättebra på grund av denna globalisering som gick väldigt långsamt.

Rumänska herdar vandrade från fjällen i Rumänien till Kaukasus med får eller boskap och kom tillbaka när årstiden växlade.

Vad var det som satte stopp för den här mycket stora rörligheten i världen? Konsolideringen av nationalstaten efter första världskriget och den ryska s.k. revolutionen, födelsen av en kommunistisk stat som på en gång delade världen i två fientliga block.

Det var då det blev ett brott att lämna ett land. Det var då lik efter människor som försökte fly Sovjetunionen låg på isen på floden mellan Rumänien och Ryssland för att skrämman folk att inte röra sig.

Den överdrivna betydelse som ett enda medborgarskap har fått föddes då, och den förstärktes under 30- och 40-talen när extremnationalismen var så stark i hela Europa, med de följder vi känner till.

Jag tycker att det är mycket glädjande att vi på ett avslappnat sätt och i samförstånd i dag kan diskutera dubbelt medborgarskap. Det är klart att denna nya ordning har både fördelar och nackdelar för de två berörda staterna och för individen. Men själva det faktum att vi så lugnt kan diskutera denna fråga är faktiskt en vinst för oss alla. Vi är inte längre så rädda för varandra.

Vem har gjort mycket stort oväsen de senaste åren när det gäller människornas tillhörighet till en eller annan stat? Jo, det var de där hemska våldshärskarna som inte ville släppa sin position. Det var i mitt första hemland, i Rumänien, de f.d. kommunisterna som ville skrämman folket med västvärlden. Då var plötsligt exilrumänerna det värsta man



kunde tänka sig – de där konstiga personerna som hade lämnat landet när det var som värst och som nu ville komma tillbaka och köpa landet.

Med den här propagandan satte man i gång många våldsamma sammanstötningar. Den som drev politiken till sin yttersta spets var Milošević och vi vet vad han har gjort, så vi ska vara mycket glada för att vi i dag röstar för en ny medborgarskapslag.

Så till rösträtten. Jag ska försöka tänka efter vad jag skulle ha gjort om jag hade haft dubbelt medborgarskap från 1989–1990, när diktaturen föll i Rumänien, till i dag. I Rumänien har det ägt rum ett val 1990, ett val 1992, ett val 1996 och ett val 2000. Ärligt talat, skulle jag ha åkt tillbaka för att rösta? Det är inte bara en fråga om tid, om pengar, om att sätta sig in, om att anmäla sig osv. Det är över huvud taget en fråga om hur mycket jag kunde engagera mig i två länders politik samtidigt.

En gång skulle jag absolut ha åkt. Det var förra hösten. Varför? Därför att extremnationalismen hotade att isolera landet på nytt. Vi hade fått alldeles för många röster för alla dessa hemska spöken. Och då var det nödvändigt i demokratins försvar. Det skulle ha varit mycket bra om exilrumänerna hade haft möjlighet att åka och rösta för att stoppa vansinnet.

Varför ska vi alltid se faror i förändringen? Varför ska vi inte se den positiva vinsten som kan växa ur förändringen? Just det här att vi har blivit världsmedborgare, många av oss, kan betyda att vi bär med oss demokratins lära och demokratins vardag också vid svåra val. I valkampen skulle vi kunna bidra mycket mer i länder där demokratin inte har stabiliserats, just därför att vi skulle vara fullt berättigade att komma och hjälpa till.

Jag tror inte att det finns en fara i dubbelt medborgarskap, och jag är mycket glad för att vi gör den här förändringen. Visst kan man diskutera språkfrågorna. Men jag tror inte att medborgarskapet är den bästa plattformen för att diskutera språkets betydelse för den människa som har bosatt sig i ett land. Den frågan borde vara löst mycket tidigare för människorna som börjar leva i det här landet, inte när det blir dags att ansöka om medborgarskap. Men det är en mycket komplicerad fråga och jag vill gärna ta upp den en annan gång, kanske i en interpellation, kanske i någon motion.

Jag yrkar bifall till propositionen.

Anf. 15 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Med all respekt för ett engagerat och intressant anförande – det vill jag verkligen säga – kunde man faktiskt tolka vissa avsnitt av anförandet så att om man stod kvar vid principen om enkelt medborgarskap, som vi gör, så skulle man åtminstone på långt håll vara släkt med Milošević.

Jag hoppas att det intrycket inte kvarstannar efter att ha hört Ana Maria Narti igen.

Anf. 16 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Absolut inte. Jag ville bara berätta om den skräckpropaganda som har använts mycket intensivt i Östeuropa, där man på nytt har satsat på att människan bara kan ha en identitet. Det är förresten inte alls sant. Det finns väldigt många människor med blandad kultur i alla be-

folkningar. Rädslan för fler än en identitet har varit ett redskap där. Därför tycker jag att det är bra att vi nu har gjort resan bort från den rädslan nästan helt och hållet.

Jag har inte velat identifiera moderaterna med Milošević, inte alls. Jag ber om ursäkt om det har tolkats på det sättet.

Anf. 17 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Kamrater och åhörare! Jag tackar för den här propositionen, för utredningen och betänkandet, och jag välkomnar dem.

Miljöpartiet har haft motioner och vi är glada för att den om dubbelt medborgarskap nu är tillgodosedd. Inom parentes sagt låter det lite ogint när det står att den är tillgodosedd och därför avstyrks. Det är väl kutym att man gör så, men det ser lite konstigt ut.

Många har talat om integrationsbefrämjande som ett resultat av de här lagändringarna, och det är alldeles riktigt. För den som känner en god och djup gemenskap med sitt gamla land blir integrationen bättre.

Men det har också andra fördelar. Jag känner väl en iransk kvinna, som kom hit som ung och som har studerat här. Nu har hon arbete och har etablerat sig i Sverige. Hon har länge velat bli svensk medborgare men har inte vågat det. Om hon skulle ha av sagt sig sitt iranska medborgarskap skulle hon inte ha vågat åka hem och hälsa på sin mamma. Nu kan hon göra det, och det är jag jätteglad för.

Det görs, som nämndes av Birgitta Carlsson, även en liten förbättring vad gäller styrkandet av identiteten. Man ska inte vara lika hård på den punkten. Ibland är det nästan omöjligt att styrka identiteten. Man kan också göra ytterligare förbättringar, som vi vill fortsätta att kämpa för.

En annan sak som vi fortsättningsvis kommer att uppmärksamma handlar om de statslösa barnen. I och med uppehållstillståndet borde inte ett visst antal år för hemvist behövas för barnen, och vi tycker att det på sikt ska gälla både statslösa och asylsökande barn. Detta vill vi följa upp och återkomma till så småningom genom motion och interpellation.

I sin helhet är dock de här lagändringarna av godo, och vi yrkar därför bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 18 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill precis som Ana Maria Narti börja med att säga att det här är en dag att vara glad och tacksam över. Jag vill också tacka för den historiska påminnelse som vi fick i Ana Maria Nartis inlägg.

Dagens diskussion är slutet på ett ganska långt arbete men kanske början till ett väldigt annorlunda liv för väldigt många människor både i vårt land och i många andra länder. Den lag som vi nu ska ersätta med en ny är 50 år gammal. För att uttrycka det milt har det hänt väldigt mycket i världen och i vårt land under de 50 åren. Vi har också kunnat notera en fantastisk uppmärksamhet liksom även intresse och lycka från människor som de senaste månaderna har börjat inse att det som de så länge har längtat efter och väntat på nu ska bli möjligt.

Jag vill liksom många andra här från talarstolen har gjort konstatera att det i stort sett, med några tragiska undantag, finns en väldigt stor samstämmighet omkring den här viktiga frågan. Jag tycker också att det är viktigt att detta slag av förändringar i vårt samhällssystem får en väldigt stark uppslutning i parlamentet.

Jag vill kommentera bara några av huvudpunkterna i förslaget, vilka redan har tagits upp på ett tydligt och bra sätt i många inlägg. Den första och mest uppmärksamade frågan är förstås den om att fullt ut acceptera det dubbla medborgarskapet. Den frågan har verkligen diskuterats ingående också i regeringen.

Jag vill först understryka att detta för mig inte i första hand är en integrationsfråga utan en rättighets- och anständighetsfråga, som är generell till sin karaktär. Frågan har också minst två sidor. Den ena handlar om utländska medborgare i Sverige som vill söka svenskt medborgarskap utan att vilja klippa av de band med det tidigare hemlandet som det tidigare har funnits krav på. Den andra handlar om svenska medborgare, inte bara ishockeyspelare utan många andra, som jobbar på olika håll i världen och behöver medborgarskap i det land som de bor och arbetar i men inte vill ge upp det svenska.

Den ökade internationaliseringen har ju inneburit att betydligt fler människor i dag har en reell anknytning till mer än ett land. Det är något som vi nu tar konsekvenserna av och, tycker jag, ska underlätta, acceptera och faktiskt också gilla och respektera. Sverige är, som också har framkommit tidigare i dag, inte ensamt om detta. Många länder i Europa har under senare år ändrat sin lagstiftning, t.ex. Italien och Schweiz. Andra länder accepterar sedan länge det dubbla medborgarskapet, bl.a. Storbritannien, Frankrike och USA.

När det gäller våra nordiska grannländer kan det väl vara av intresse att notera att det pågår ett lagstiftningsarbete i Finland med samma inriktning och att det i Norge nu finns ett utredningsförslag om att tillåta dubbelt medborgarskap.

I Sverige finns det, som redan har nämnts, ett stort antal personer, ungefär 300 000, med dubbla medborgarskap. Vilka problem skulle vi tycka att det har lett till för dem, för deras ursprungsland eller för Sverige? Det går inte heller att se några sådana problem i de länder som tillåter dubbla medborgarskap. Jag tycker att det är angeläget att en dag som denna säga att detta är ett ställningstagande för individen.

Fördelarna just för individen med det dubbla medborgarskapet har redan betonats av många, och jag ska inte upprepa dem. Jag vill bara understryka att det här verkligen är en efterlängtd reform, som gäller både invandrare i Sverige och utlandssvenskar på många håll i världen.

Jag skulle kort också vilja beröra barnens och ungdomarnas möjlighet att få svenskt medborgarskap. Det är mycket angeläget att vi underlättar för dem som växer upp i Sverige att få detta. Barnen är vår framtid, och att visa att de fullt ut är välkomna i samhällsgemenskapen är en anständighetsfråga.

Ett särskilt problem har gällt de statslösa barnen. Det finns i dag ungefär 4 000 sådana i Sverige, och det är förstås helt otillfredsställande och rimmar urdåligt med våra internationella åtaganden t.ex. i FN:s barnkonvention. Att undvika statslöshet, fru talman, är oändligt mycket viktigare än att fortfarande i dag kämpa och sprattla mot det dubbla medborgarskapet.

De nya reglerna innebär ju att ett statslöst barn som föds i Sverige direkt kan få svenskt medborgarskap genom anmälan, om barnet har uppehållstillstånd och hemvist här. Även för barn med utländskt medborgarskap innebär den nya lagen stora förändringar. En som inte har nämnts

och som jag vill lyfta fram är att ett barn med en svensk far alltid ska förvärva svenskt medborgarskap vid födelsen, om barnet föds i Sverige. Om barnet föds i utlandet ska det kunna få svenskt medborgarskap genom anmälan.

I dag överför fadern sitt svenska medborgarskap till barnet bara om föräldrarna är gifta, medan en svensk mor alltid överför sitt medborgarskap till barnet. Den ändring som görs nu innebär faktiskt också ökad jämställdhet mellan kvinnor och män men också mellan barn till gifta och ogifta föräldrar.

Något som har diskuterats mycket är frågan om ifall kunskaper i det svenska språket i vårt samhälle i dag, år 2001, skulle vara ett villkor för att få medborgarskap. Ett krav på språkkunskaper fanns ju tidigare men avskaffades för över 20 år sedan, i början på 80-talet. Varken regeringen eller utskottet har tyckt att det finns några som helst skäl att i den nya lagen införa språkrav eller krav på samhällskunskaper.

Givetvis är det så att både språk och samhällskunskaper om det nya land som man kommer till har oerhört stor betydelse både för integrationen och för möjligheterna att få arbete och leva ett värdigt liv. Men från detta konstaterande till att införa ett faktiskt krav är det milslångt. Jag tycker inte att det vore vare sig lämpligt eller administrativt försvarbart att införa ett sådant krav.

Precis som utskottets majoritet betonar är det okej och bra att stimulera språkinläringen, men man kan aldrig tvinga fram motivation och kunskaper, och det bör man inte heller försöka göra.

Avslutningsvis vill jag återigen understryka att det är en glad och mycket speciell dag när vi nu får vara med om att den nya lagen om svenskt medborgarskap ska beslutas. Det är också en reform som internationellt röner både uppmärksamhet och stort intresse. Framför allt underlättar den livet för oerhört många individer inte bara i vårt land utan runtom i världen.

Anf. 19 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet har i ett särskilt yttrande vid utskotts-  
betänkandet speciellt tagit upp frågan om avgiften för naturalisation. Avgiften är så pass hög att den för många människor utgör ett problem. 1 500 kr är mycket pengar.

I betänkandet framhåller utskottet att man i samband med uppföljningen av den nya lagen även bör granska effekterna av avgiftens storlek och utformning. Jag undrar hur statsrådet ser på detta.

Anf. 20 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Regeringen har självfallet noterat den skrivning som finns i utskottets betänkande. Jag kan bara instämma i att det är mycket rimligt att vi när man gör en första uppföljning av lagen också ska granska avgifternas både storlek och utformning och vid behov återkomma med förslag till ändringar.

Jag tycker att det är rimligt. Det är en berättigad fråga och en berättigad oro att avgifternas storlek aldrig får vara ett hinder för människor att söka medborgarskap. Vi noterar uppdraget från utskottet och kommer att återkomma med frågan.

Anf. 21 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det är glädjande att regeringen vill titta på det. Det är en viktig fråga. Jag har fått signaler om personer som har fått avslag. Det är rätt så konstigt att de får betala 1 500 kr. Det kan också i förlängningen innebära att de inte vågar söka medborgarskap längre fram. De måste vara säkra på att de kan få det.

Jag har förstått att det rör sig om ungefär 39 miljoner kronor. Det är pengar som sedan går till statskassan. I några av motionerna framgår det kanske att administrationskostnaderna eventuellt inte är så höga som 1 500 kr. Det är rimligt att regeringen tittar på det. Jag för min del hoppas att avgiften ska vara så låg som möjligt så att alla som vill ha svenskt medborgarskap ska kunna få det.

Anf. 22 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Jag är uppenbarligen ett tragiskt undantag. Det är jag väl tillsammans med ungefär halva svenska befolkningen, som i undersökningar har sagt sig vara emot ett införande av dubbelt medborgarskap.

Jag vill ta upp ett par frågor. Jag tänker inte dra hela ärendet, utan jag tänker ta upp några särfrågor. Det första är att Försvarsmakten i sitt yttrande har pekat på att det kan bli problem med lojalitetskonflikt i samband med fredsbevarande uppdrag och operationer. Det kan också finnas en risk för särbehandling i och med att man lyfter ut någon som visserligen är svensk men som också har ett annat medborgarskap. Det kan blir lojalitetskonflikter och fråga om särbehandling och diskriminering. Det bör man få ett slags uttalande från statsrådet om. Det gäller risken för en sådan särbehandling eller riskerna över huvud taget med dubbla lojaliteter.

Sedan vill jag ställa en annan fråga till statsrådet. Tycker statsrådet att det är rimligt att en terrorist, mördare eller grov narkotikabrottsling får behålla sitt medborgarskap om detta förvärvats på falska grunder eller genom bedrägligt förfarande, särskilt nu när dubbelt medborgarskap införs som huvudregel? Jag vill ställa den frågan eftersom det här finns en ådra av rättsmedvetande hos många svenskar. Det är enligt mitt sätt att se helt rättsvidrigt att en sådan person ska få behålla sitt medborgarskap om den ändå har ett annat medborgarskap att falla tillbaka på. Det är en principiell fråga och en principiell hållning utifrån vårt synsätt.

Jag återkommer i nästa replik.

Anf. 23 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Först måste jag säga att jag reagerar starkt mot sådana svepande uttryck som: Jag har halva det svenska folket bakom mig, för det har undersökningar visat. Det tycker jag är under debattnivån, måste jag säga.

Det här är en principiell fråga, Gustaf von Essen, det är en ideologisk fråga och det är en värderingsfråga. Ibland måste faktiskt också vi politiker kunna säga att även om det skulle vara så att en majoritet av befolkningen inte omfattar en viss värdering är det vår plikt att också försöka förändra ett sådant synsätt.

Jag är övertygad om att den här reformen är riktig principiellt och också har ett starkt och stort stöd. Det är en princip att stå på individens

sida. Det vill jag betona. Det är vad jag tycker att majoriteten i riksdagen ställer sig bakom i dag.

När det gäller Försvarsmakten och de frågor som Gustaf von Essen här har väckt diskuterades det tidigare med utskottets talesman. Jag litar helt på att Försvarsmakten har gjort en riktig bedömning. Den kan väga in också dessa aspekter tillsammans med andra som finns när man måste göra en säkerhetsbedömning. Jag har fullt förtroende för att den hanterar detta. Det är enligt min uppfattning inte något problem som är av någon avgörande betydelse.

Sedan kom Gustaf von Essen med ett mycket svepande uttryck: Ska terrorister och mördare få behålla sitt medborgarskap? Medborgarskapet är ett faktum. Det skulle få oerhört allvarliga konsekvenser som det kunde tas bort och värderas, oavsett vilket land vi nu talar om. En terrorist och en mördare ska straffas. Det ska vara hårda straff. Men det får aldrig vara ett straff att ta bort ett medborgarskap. Så viktigt tycker utskottsmajoriteten och riksdagsmajoriteten att medborgarskapets värde är.

Anf. 24 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Jag fäste mig vid att statsrådet talade om tragiska undantag. Om det var en tillräckligt bra början på debattnivån kan man diskutera.

Detta är värderingsfrågor. Jag anser mig inte, precis som alla andra moderater, vara tragisk i det här fallet utan står för de värderingar om medborgarskapets betydelse och status som vi alltid har gjort och som vi också i fortsättningen vill göra. Våra värderingar delas av väldigt många människor. Det är jag rätt glad för.

När det sedan gäller återtagande av medborgarskap ställde jag frågan därför att det ibland förekommer att det har upptäckts att människor har fått medborgarskap på falska grunder och kanske också ibland genom tjänstefel. Är det då människor som definitivt aldrig skulle ha fått ett medborgarskap om förutsättningarna hade varit de riktiga menar vi att det finns utrymme för att diskutera om inte ett återtagande av medborgarskap skulle kunna ske. Det gäller särskilt nu när medborgarskapet urholkas genom att dubbelt medborgarskap införs. Då finns det än större anledning att diskutera just denna fråga på ett rimligt och riktigt sätt.

Anf. 25 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag känner oerhört starkt att det i den här balansen – om vi nu för en debatt och en diskussion om vad som är rimligt och inte, och vad som är problem eller fördelar med förändringen – är viktigt att göra ett konstaterande. Om det är så att människor får ett medborgarskap på falska grunder är det vi som måste ta ansvar för kontrollen, efterlevnaden och möjligheten hos myndigheter att kunna göra en korrekt och rimlig bedömning. Det är där vi har det stora ansvaret att sätta in resurser och ställa krav och ge möjligheter i rättstillämpningen. Om medborgarskapet skulle kunna tas bort av den ena eller andra anledningen är konsekvenserna så mycket större. Jag känner mig ändå trygg i att det är en rimlig bedömning som både regeringen och riksdagsmajoriteten har gjort här.

Gustaf von Essen återkommer hela tiden till att vi nu urholkar medborgarskapet. Lyssna till många av de inlägg som har gjorts här i dag! Min bestämda uppfattning är att det vi gör nu, Gustaf von Essen, är att

stärka medborgarskapets betydelse och individers både möjligheter och rättigheter att kunna känna tilltro och samhörighet. Det handlar om rätt att påverka mer än i det land man föddes i och också kunna påverka i det land där man finns och verkar. För mig handlar det om att stärka, inte urholka, medborgarskapet.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Lag om svenskt  
medborgarskap*

Anf. 26 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Fru talman! Jag vill lyfta fram en annan fråga, som jag tog upp i mitt anförande. Statsrådet Mona Sahlin anser inte att dubbelt medborgarskap i första hand handlar om integrationen, utan det är en rättighet.

Jag tycker att det är en mycket viktig fråga. När människor ansöker om dubbelt medborgarskap skulle Migrationsverket och inte Integrationsverket kunna ge den viktiga informationen till dem som söker dubbelt medborgarskap. Varför lägger man den biten hos Integrationsverket och inte där människor ansöker om och där man beslutar om dubbelt medborgarskap?

Anf. 27 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att alla, både Integrationsverket och Migrationsverket och även andra institutioner och organisationer, tar ett stort ansvar för att vara med och sprida information om den nya förändringen. Jag har inte sett någon anledning att förändra ansvarsfördelningen på det sätt som talaren här förespråkade. Men det är mycket som vi nu får granska och ha med i uppföljningen. Vi får se om det finns anledning att titta på en annan fördelning, men i dagsläget har jag inte bedömt det som nödvändigt.

Anf. 28 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! I dag är det en stor dag – inte kanske för mig eller för de allra flesta svenskar, men för väldigt många som väntat på den lagändring som gör det möjligt att inneha fler än ett medborgarskap. Jag tänker på de utlandssvenskar som vill vara både svenskar men också amerikanare, australiensare eller vad det kan vara i det land de nu kallar för sitt nya hemland. Men jag tänker också på de invandrare här i Sverige som vill behålla sina rötter från Iran eller Libanon men ändå vara svenska medborgare fullt ut. För dessa människor kan den nya lagen vara av mycket stor betydelse – större än vi andra kanske kan förstå.

Redan i dag finns ju ca 300 000 människor i Sverige med dubbelt medborgarskap, men den nya lagen kommer att göra det möjligt för flera att slippa avsäga sig sitt gamla medborgarskap men samtidigt bli svenska medborgare fullt ut.

Eftersom jag hade förmånen att delta i 1997 års medborgarskapskommitté, vars utredning ligger till grund för propositionen, så vill jag i dag ta tillfället att säga något om det här betänkandet.

Väl medveten om att det är många olika frågor som behandlas omkring medborgarskap så kommer jag endast att uppehålla mig kring den fråga som kanske rönt mest uppmärksamhet i medierna, nämligen frågan om dubbelt medborgarskap.

Jag är glad över den så pass stora enighet som råder. Jag har respekt för att det kan kännas svårt för alla att omfatta tanken att en person ska kunna vara medborgare i flera länder samtidigt. Skälen emot denna ord-

ning är flera. Dels finns säkerhetsaspekterna, dels den begränsade möjligheten till skydd i annat land, dels att man får lov att rösta i flera länder för att nämna några argument. Jag tycker dock inte att vi ska bekymra oss så mycket för dem som i teorin kan rösta dubbelt. Jag tycker att vi mer ska bekymra oss för dem som har rösträtt men väljer att aldrig rösta. Fördelarna överväger nackdelarna – det är i alla fall min uppfattning.

Jag kan inte låta bli att nämna ett argument som Gustaf von Essen anförde, nämligen att Sverige nu blir först i Norden med den här ändringen. Det är inte så konstigt, därför att de nordiska länderna har avvaktat vad Sverige skulle komma att göra i frågan. Vid de kontakter som vi i kommittén hade visade det sig mycket tydligt att våra grannländer ville se hur vi klarade av utredningen, och väga för- och nackdelar för att anta en ny lagstiftning innan de själva tog samma steg.

Det som är märkligt är att ju mer man tränger in i frågan och väger för- och nackdelar, desto mer övertygad blir man om att detta är någonting positivt. Så var det för oss som satt i kommittén. Argumenten emot minskade i tyngd varje gång som vi granskade frågan på djupet. I stället framstod som viktigast den enskilda människans värde och rätt att få känna sig som fullvärdig medborgare i både sitt hemland såväl som det nya landet. Samtliga partiets representanter i kommittén var eniga i denna fråga.

Det är också anmärkningsvärt att just den här frågan först betraktades som politiskt omöjlig att lösa. I kommitténs direktiv ingick just att *inte* ta sig an frågan om dubbelt medborgarskap. Men kommittén själv bad sedan om nya direktiv, och den numera bortgångne ministern Leif Blomberg gav oss också dessa nya direktiv. Tack vare det så fick frågan en sådan vändning, och även om det tagit lång tid så är vi nu framme vid beslut i Sveriges riksdag. Det tycker jag känns oerhört bra.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom de reservationer som kristdemokraterna har i betänkandet och som Magda Ayoub har redogjort för, men för tids vinning gör jag inga yrkanden.

Jag ser fram emot en debatt även utanför denna kammare om medborgarskapets betydelse, och jag kan som sagt inte känna mig annat än glad i dag när riksdagen är på väg att anta en förnyad lagstiftning om svenskt medborgarskap.

Anf. 29 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag känner samma tillfredsställelse över detta förslag som Johnny Gylling omvittnade och som tidigare också statsrådet Sahlin har gett uttryck för. Det är en utomordentligt viktig reform som vi genomför.

Det är tråkigt att riksdagen inte kan genomföra den i full enighet. Det fanns vissa förhoppningar om det. Moderaternas representant i utredningen kom efter moget övervägande faktiskt fram till den ståndpunkt som är majoritetens ståndpunkt – att man ska tillåta medborgarskapet. Men så hade han också ägnat frågan en del möda och satt sig in i den.

Fru talman! Med all respekt så verkar det inte som om Gustaf von Essen skulle ha ägnat så stor möda åt att tänka igenom frågan – och det ur flera aspekter.

Dubbelt medborgarskap är nödvändigt därför att en del länder faktiskt inte släpper medborgarskapet för sina medborgare om de har flytt däri-



från. Därför är det viktigt att de som har flytt ska kunna vara medborgare fullt ut någonstans. Hem kan de inte komma, men de blir inte av med sitt gamla medborgarskap. Alltså måste de i det fallet kunna få bli dubbla medborgare. Dubbelt medborgarskap tillåts i dag. Vi har ungefär 300 000 personer som har dubbelt medborgarskap. Med nya dubbla ”medborgarskapare” skulle det bli omkring 100 000 ytterligare. Detta är alltså en reform som egentligen gäller en mindre del av de berörda. Icke desto mindre är den viktig.

Det är också, som Ana Maria Narti påpekade, oerhört viktigt inför utlandssvenskarna. Utlandssvenskar måste i en del fall för att få arbete i det nya hemlandet avsäga sig det svenska medborgarskapet och ta det andra. Eftersom de kanske efter en period vill återvända till Sverige men ändå vara arbetande i det nya landet har de, om vi får dubbelt medborgarskap, möjlighet att vända hem.

Statsrådet Sahlin har i och för sig redan förtjänstfullt tillbakavisat den moderata ståndpunkten, men jag tycker att den är anmärkningsvärd och upprörande. Jag tycker nämligen att medborgarskapet är ett och detsamma för alla. Alla som har blivit medborgare har blivit det med samma rättigheter och samma grundlagsmässiga skydd. Vi kan inte ha en grundlag som särskiljer den ena medborgaren från den andra. Det skulle i så fall tänga ideologier som jag åtminstone hade hoppats att Gustaf von Essen skulle stå mer främmande för än han tydligen tycks göra. Man kan inte ha ett medborgarskaps A-lag och B-lag. När medborgarskapet har erövrats, vunnits eller godkänts så är det ett och detsamma för alla medborgare.

Detta med att pröva språk är egentligen också ganska illa genomtänkt. Det finns gamla människor i Älvdalen som pratar ett språk som varken Gustaf von Essen eller jag begriper, men de är icke desto mindre svenskar. Det finns äldre människor som pratar romani och har svårt att förstå svenska. Det finns människor, företrädesvis äldre, som pratar meänkieli – *jotka puhuvat meänkieli* – i Tornedalen och som kanske inte är så bra i svenska. Det finns samer som pratar något av de samiska målen och som kanske inte förstår svenska.

Vilka av dem skulle mista sitt svenska medborgarskap vid ett sådant här språkprov? Förslaget är illa genomtänkt och illa fotat, och det borde därför överges omedelbart. Det var bra att Gustaf von Essen inte yrkade bifall till den reservationen, och jag hoppas att ingen annan gör det heller.

Anf. 30 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Det som Kenneth Kvist redogör för här är i högsta grad känt för oss moderater, så det var inga nyheter när det gäller undantagen från dagens medborgarskapslag att bevilja dubbelt medborgarskap därför att det är orimligt att avsäga sitt gamla. Det är ju en regel som vi inte har sagt oss vilja överge. Där skjuter Kenneth Kvist in öppna dörrar. Vi är väl införstådda med att ingenting kan vara absolut, utan vi har sagt att den nuvarande huvudprincipen ska gälla med de undantag som redan i dag praktiseras.

Även om man får ett medborgarskap fastän man behåller sitt gamla ska det vara absolut, säger Kenneth Kvist. Men det är det ju inte. Som jag påpekade tidigare kommer Försvarsmakten att göra särbehandlingar av

säkerhetsskäl och lojalitetskonflikter, och då är det inget fullt medborgarskap och då gör man undantag. Då är inte medborgarskapet absolut. Det finns en del sådana situationer där man direkt kan säga att det finns en nackdel. Jag pekar på detta bara för att visa att Kenneth Kvist inte är riktigt konsekvent.

Beträffande språkprov har vi sagt att man också måste vara väldigt försiktig och noggrann och inte vara absolut, utan man måste utforma detta på ett lämpligt sätt. För att få veta hur det ska gå till kan man hämta erfarenheter från de länder som har sådana språkprov, eller vad man ska kalla det, exempelvis USA. Det är inte alls konstigt. Det visar bara att vi vill någonting med vår syn på medborgarskapet och att det ska få den status som det förtjänar.

Anf. 31 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Gustaf von Essen gör inte saken bättre. Han påstår att därför att Försvarsmakten inte kommer att respektera medborgarskapet på ett konsekvent sätt skulle jag vara inkonsekvent. Men säkerhetsprövning och säkerhetsklassning gör väl Försvarsmakten av alla svenska medborgare, där man väger in olika faktorer. Försvarsmakten gör, såvitt jag vet, ett grovt fel om man behandlar detta med generella, svepande omdömen och inte analyserar och tar reda på vilka förhållandena är i de enskilda fallen, precis som man gör när man säkerhetsklassar och säkerhetsprövar också andra svenska medborgare som bara har ett medborgarskap.

Det är så. Det arbete vi har gjort i utredningen visar att de här säkerhetsaspekterna är helt negligerbara – de finns inte. Det visar också analyser som vi har gjort i en senare utredning, som jag har haft förmånen att sitta i, om medborgarskapskrav. En persons ursprung och födelseland har ingenting att göra med den lojalitet som man känner i det land som man bor i, verkar i och vill ha som sin och sina barns framtid.

Detta är inget annat än populistiskt dravel. Det står jag för.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 10 §.)

#### *Äldrepolitik*

### **7 § Äldrepolitik**

Föredrogs  
socialutskottets betänkande 2000/01:SoU9  
Äldrepolitik.

Anf. 32 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Det förpliktigar att denna debatt blir lika intressant och givande som den förra.

”Man blir bara mer lik sig med åren”, sade en läkare till mig en gång när jag var lite irriterad på en anförvants alldeles bestämda uppfattning. De orden och den insikten har följt mig genom åren och lärt mig att äldre visst vet hur de vill ha det och vad de vill ha, och därför är behovet av

mångfald och alternativa lösningar än större när de fysiska begränsningarna sätter in.

Jag delar Kommunförbundets uppfattning att äldre som behöver vård och omsorg måste få bättre möjligheter att själva kunna välja sin omsorg och att denna valfrihet måste resultera i ett ökat utbud av tjänster.

Fru talman! Om jag ska åka på semester planerar och funderar jag. Ska det bli tält, husvagn, båt till Åland eller besök hos släkten? Jag bestämmer kanske årstid och antal dagar. Jag kanske har råd att åka utomlands, och jag funderar om jag ska resa norrut eller söderut. Jag läser resekataloger. Jag vet vilket alternativ jag skulle vilja ha, vilken natur, vilken mat och vilket umgänge jag vill ha. Därför söker jag mitt alternativ. All denna planering sker för några få dagars ledighet.

Men när jag blir gammal och sjuk och ska lämna mitt hus och hem för en längre tid, kanske för alltid, ska jag vara tacksam – om jag alls får någon plats. Jag har inte mycket att välja på. Det enda jag får säga är kanske ja eller nej till den service som erbjuds.

En verklig valfrihet kräver också att nya, alternativa utförare får vara med och erbjuda sina tjänster. Därför krävs det en öppenhet för okonventionella lösningar. Därför vill också jag som äldre få en katalog där jag kan se vilka olika alternativ som finns vad gäller särskilda boenden eller tjänster. Vem blir först med att erbjuda platser i ett boende med upplevelseträdgårdar för senildementa? Jag har sett för många boenden för senildementa på fjärde våningen med inglasade balkonger.

I Socialstyrelsens rapport *Äldreuppdraget* framförs också hur angeläget det är att på ett helt annat sätt än i dag ta initiativ till kraftfulla utvecklingssatsningar för att stärka brukarnas möjlighet att påverka och få sina rättigheter. Det är en kraftfull kritik som Socialstyrelsen framför – det är ord och inga visor.

Det ska bli intressant att här i dag få höra vad Socialdemokraterna och regeringsvännerna ska göra åt denna kritik. Har man tagit till sig den? Eller försöker man komma bort från ämnet?

Fru talman! En äldrepeng ska införas, en äldrepeng som motsvarar kommunernas kostnad för en bestämd insats som man som äldre kan få för att betala den omsorg och den hjälp som man som enskild vill ha. Det är en frihetsrevolution. Den gagnar äldre som är i behov av vård och stöd, och den anpassar sig automatiskt till ett förändrat vårdbehov. Ju mer insatser som krävs, desto större blir äldrepengen.

Det är annat än den tröga anslagsfinansiering som råder inom vården och omsorgen i dag, där man ser på föregående års ekonomi i stället för det aktuella vårdbehovet. Det är inte konstigt att äldre inte får den omsorg de är värda och att personalen går på knäna och tvingas dra ned på både kvalitet och säkerhet.

Att äldrepengen också fungerar i praktiken kan vi moderater visa genom ett exempel, nämligen Nacka. Nu har också kommunerna Danderyd och Täby slagit fast en äldrepeng, som dessutom kan användas över kommungränserna. Valfrihet, fokus på kvalitet i stället för på pris samt bättre kontinuitet och mindre oro än vid entreprenadupphandling är deras ledmotiv.

Fru talman! Enligt Socialstyrelsens rapport kännetecknas också äldreomsorgen i dag av stora brister när det gäller att fortlöpande registrera uppgifter om verksamhetens omfång, innehåll och kvalitet. Än

större är bristerna vad gäller uppgifter om kostnader och förhållanden som är relaterade till enskilda individer.

30 % av de beslutsdokument som finns efter biståndsbeslut är svår-lästa och svårbegripliga. Hur stor avgift hjälptagaren ska betala framgår nästan aldrig. I flera fall får man heller inte den hjälp som har utlovats. På all denna kritik är äldrepenget ett svar.

Många anhöriga och närstående gör redan i dag stora insatser för äldre och sjuka. Det är viktigt att erkänna dessa insatser, men också att uppmärksamma nödvändigheten av alternativ och mångfald också för dem. Det gäller i hög grad också äldre med invandrabakgrund. Det är viktigt att i dag, men också inför morgondagen, uppmärksamma och inkludera närstående i begreppet anhörig.

I Socialstyrelsens slutrapport *Äldreuppdraget* sägs också med tanke på kommunernas ekonomi och prognoser inför framtiden vad gäller resurser och behov i samhället av vård och omsorg att det är angeläget att starta en diskussion om den framtida finansieringen av äldreomsorgen.

Enligt Statistiska centralbyråns befolkningsprognos från juni 2000 förväntas relativt små variationer i antalet personer under 65 år, medan befolkningen över 65 år kommer att öka med 800 000 personer till 2050 – en ökning på 50 %. Denna oro har statsministern framfört gång på gång, men socialministern säger: Lita på mig. Det är kanske lätt att säga, men när problemen blir som störst är nog varken socialministern eller jag speciellt tillräkneliga.

Skillnaden är att vi moderater känner ett ansvar för kommande generationer och vad de kan tvingas uppoffra, och vi vill kunna planera för en äldreomsorg av hög kvalitet och tillgänglighet också i framtiden medan tid är. Därför, fru talman, vill vi moderater ha en parlamentariskt tillsatt utredning som ser över äldreomsorgens framtida finansiering. Utredningen kan se på olika möjliga finansieringslösningar och se hur andra länder som har samma utveckling har diskuterat och löst det. Vi vill också få till stånd en lösning som håller över tid och som håller över val – pensions-uppgörelsen i ny tappning.

Fru talman! Enligt en studie vid Linköpings universitet upptäcks endast 12 % av äldre med depression. Dessutom får många av landets demenssjuka ingen behandling alls eller behandlas i för liten utsträckning eftersom många läkare har stor okunnighet om depressioner och demenssjukdomar. Detta är en av många anledningar till att vi kräver en ökad statlig tillsyn. Dessutom måste både offentliga och privata vårdgivare stå under samma tillsyn och krav på uppföljning och öppenhet.

Behovet av att rekrytera personal är stort, men vi vet att problemet är störst inom den offentliga sektorn. Varför söker sig så många till verksamheter i alternativ regi? Vårdcentraler och sjukhus som har bolagiserats vittnar om att man inte längre behöver annonsera. Folk står i kö.

En sjuksköterska från Laholm berättade att hon frivilligt hade slutat arbeta inom den kommunala äldreomsorgen och nu packar chips i stället. Den dagen jag får ett arbete i det privata äldreboendet i Laholm börjar jag igen, säger hon. Hon är inte ensam.

Fru talman! Pensionärsorganisationen menar att många av deras medlemmar får vidkännas kraftiga ekonomiska och sociala åtstramningar. Att det råder stora skillnader inom gruppen pensionärer vet vi genom många studier. Det finns de som har god pension och hygglig standard, men det

finns andra som betraktas som fattiga och som har ekonomiska och sociala problem. Vi anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning som får i uppdrag att belysa levnadsvillkoren för olika grupper inom pensionärskollektivet inte minst ur ett socialt perspektiv.

Fru talman! Jag står självklart bakom samtliga moderata motioner och våra särskilda yttranden, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Anf. 33 LENA OLSSON (v):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att vi givetvis står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 4 och 10.

Äldrepolitiken, som vi debatterar i dag, ska vara en del av framtiden. Äldre ska mötas med respekt, ha inflytande och delaktighet och känna trygghet och kunna känna att man är lika mycket värd som människa oavsett vilken ålder man befinner sig i.

Vi har sagt det förut och säger det igen: I dagens samhälle har vi tendenser att dela upp oss människor i olika grupper i stället för att se oss som människor och som en resurs under hela livet. Jag tror att alla partier kan ställa upp bakom de nationella målen som finns i äldrepolitiken, men det ser lite olika ut när det gäller hur partierna vill nå de målen.

Vi hörde Cristina Husmark Pehrsson tala om valfrihet och mångfald. I stort sett alla problem ska lösas genom en äldrepeng. Vi har lite funderingar kring hur denna äldrepeng ska vara utformad. Det sägs att den ska täcka vård och omsorg. Man ska fastställa ett belopp. Jag tar ett exempel: 1 000 kr per dygn.

Vi vet att dygnspriserna varierar kraftigt mellan olika äldreboenden, varför vi kan se framför oss följande: Hulda vill flytta till Nypongården, som kostar 1 200 per dygn. För att inte lagen om upphandling ska behöva tillämpas är det inte kommunen som har avtal med vårdgivaren utan den enskilde. Vad händer då med de 200 kronorna? Kommer verkligen vårdgivaren att subventionera platsen om kommunen inte har råd att betala, eller anser den att 1 000 kr är rättvist och ska gälla? Ska Hulda välja något annat hem såvida hon inte kan betala mellanskillnaden själv?

Valfrihet i denna form kräver dessutom att det finns en överkapacitet. Om vi mot den bakgrunden ser att det är tusentals i kö kan vi bara konstatera att den valfriheten inte finns i realiteten.

Vi har hört att flera vårdgivare anger att de med införande av äldrepeng kommer att erbjuda tilläggstjänster som de själva kan köpa, t.ex. extra rehabilitering – en à la carte-menyn i stället för en basmeny. Vad händer då med vårdens grundportal om lika vård för alla? Vi anser att valfriheten då endast finns för dem som har pengar eller anhöriga som kan bekosta dessa tillägg.

Äldreomsorgen ska vara demokratiskt styrd, solidariskt finansierad och driven huvudsakligen i offentlig regi. Vi tycker faktiskt att det är skrämmande att vinstintresset med de följer det ger på många håll styr äldreomsorgen.

Jag kan också i detta sammanhang nämna det som Cristina Husmark Pehrsson tog upp. Det finns problem i den kommunala vården – i den offentligt drivna vården. Men vi har från Vänsterpartiets sida sagt att vi också är beredda att se till att dessa åtgärdas och att vi vill utveckla den

offentligt styrda och drivna vården, för det behövs. Det behövs en utveckling, och det behöver göras mycket åt problemen.

I vår reservation 10 tar vi upp att vi vill att Äldreberedningen får i tilläggsuppdrag att se över möjligheten till en lagstiftning som kan säkerställa en norm för kvalitet i vård och omsorg. Ett minimikrav kallar vi detta. Vi anser att man pratat utan några större framgångar och resultat om kvalitet i äldreomsorgen.

Det är självklart att man som äldre ska få komma ut på promenader, att man ska ha en meningsfull tillvaro, möjlighet till ett aktivt liv utifrån ork och förmåga samt stimulans. Men dessa behov har ofta kommit i skymundan för de medicinska behoven och insatserna. Man upplever ofta som äldre, personal och anhörig att själva livet inte hinns med.

De senaste årens neddragningar har bidragit till att personalen helt enkelt inte hunnit med den sociala biten utan fått göra det nödvändigaste. Därför anser vi att möjligheten till en lagstiftning bör utredas med minimikrav som också skulle se till att underlätta när det gäller personalbehovet. Det är när man har personal tillgänglig som man kan utveckla en kvalitet gentemot de äldre.

Vi tycker också att det är dags att göra en översyn av konkurrensutsättningen i äldreomsorgen och dess eventuella effekter på kvaliteten. Konkurrensutsättningen har ökat en hel del under åren, och det är viktigt att få svart på vitt på huruvida det man utlovat har kommit de äldre till godo. Vi vet redan hur det har gått med de tusen valmöjligheterna: att de koncentrerats till få bolag som drivs med vinstintresse. Vi anser att det nu är hög tid att se vilka konsekvenser konkurrensutsättningen har fått. Vi tycker också att detta borde vara av intresse för alla partier. Det har ju nyligen framkommit i pressen – igen – att äldre far illa i omsorgen.

I vår reservation 14 tar vi upp problemet med att äldreomsorgen omfattas av två lagar. Det har utretts om det finns möjlighet att samla de båda lagarna till en lag. Man har bedömt det som komplicerat och sagt att det skulle kräva en särskild översyn. Vi tycker att en särskild översyn är nödvändig.

Taxorna för äldreomsorgen har varierat kraftigt i kommunerna. Vänsterpartiet har drivit frågan om maxtaxa kopplad till ett förbehållsbelopp. Det är därför väldigt glädjande att vi nu tillsammans med regeringen antligen kan lägga fram ett förslag om detta. Därför har vi valt att inte reservera oss.

Däremot ser man andra som har reserverat sig när det gäller avgifter, bl.a. Kristdemokraterna och Folkpartiet. De tar i sina reservationer upp maxtaxa och harmonisering av avgifter. Vi tycker att det här är okynnesreservationer, eftersom det tydligt framgår i betänkandet att förslag på detta område kommer att komma till våren.

Vi har i ett särskilt yttrande tagit upp den s.k. lex Sarah, som vi också har motionerat om. Lex Sarah är en anmälningsskyldighet. Det har från flera håll påtalats att personal på grund av att man inte kan anmäla anonymt känner rädsla för att anmäla. I några konkreta fall har det visat sig att en anmälan har lett till en mycket besvärlig situation för den anställda. Vi har väckt en motion som föreslår förändringar men har insett under resans gång att vi inte kan gå in på själva lagtexten. I stället kommer vi att återkomma när det gäller förordningen från Socialstyrelsen. Därför har vi valt att göra just ett särskilt yttrande.

Mycket som tas upp i det här betänkandet ligger hos utredningen Äldreberedningen. Där tar man upp attityder, inflytande, invandrare, olika boende osv. Denna utredning ska vara klar och läggas fram 2003. Vi anser dock att det finns mycket som brådskar. Det gäller detta med personalrekrytering. Det gäller också hemtjänsten, som dragits ned väldigt mycket. Vi ser hemtjänsten som en förebyggande åtgärd som är väldigt viktig.

Det har gjorts en del, och det är bra, men vi tycker att det måste göras mer. Det måste också göras snabbare. Om vi över huvud taget ska kunna få ungdomar till äldreomsorgsycket, och dem som finns där att stanna kvar, måste det få en statushöjning – bättre arbetsmiljö, fler händer, bättre löner och utbildning. Signalerna om utbränd personal med långa sjukskrivningar är alarmerande, liksom signalerna om alltmer ansvar läggs på de anhöriga. Det är allvarligt, tycker vi.

Man kan i samband med anhöriga säga att de stimulansmedel som tillförs är bra. Bra är också att satsningen genom försvarsuppgörelsen kommer att komma anhöriga till godo. Där har vi varit med och gjort upp tillsammans med regeringen och Miljöpartiet.

Vi i Vänsterpartiet ställer oss inte heller helt främmande för att mer resurser kommer att behövas för att kommunerna ska klara av en bra omsorg om de äldre och därmed också en avlastning för de anhöriga. Vi tycker att detta med de anhöriga är bekymmersamt, och det måste vi återkomma till.

En hel del görs för att förbättra, och det är bra. Men det är också en hel del som återstår att göra för att uppnå en rättvis och bra äldreomsorg för alla.

Anf. 34 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Lena Olsson säger i sitt anförande att äldre far illa och att det syns i debatten. Jag är lite rädd för att vi generaliserar. Det finns på väldigt många håll en utveckling som sker i positiv anda, där personalen tänker nytt och försöker så gott man kan, fast man har en stor offentlig arbetsgivare som försvårar.

När det gäller äldrepenge och Lena Olssons påpekande lyssnade nog inte Lena Olsson när jag förklarade att man med en äldrepeng faktiskt ger vård efter behov, inte efter plånbok. Därför är äldrepeng en frihetsrevolution. Jag råder Lena Olsson att åka till Nacka, Täby eller Danderyd och se hur det fungerar. Fråga då de äldre om de är nöjda och hur de upplever det hela!

Dessutom skulle jag vilja dröja kvar vid den reservation som handlar om konkurrensutsättning, nämligen Lena Olssons och Vänsterpartiets reservation nr 4. Där framför man kritik mot konkurrensupphandling och säger att det kan finnas stora företag som nu tar över allting. Skulle det vara så att ett monopol byts ut mot ett annat håller jag med. Tittar vi dock på hur många som arbetar inom alternativa verksamheter kan vi se att det är en bråkdel i dag. För att motverka detta vill vi därför ha en etableringsfrihet i stället där små företag och kooperativ kan ta över, och vi vill också ha en stark tillsynsmöjlighet över detta.

Därför undrar jag vad Lena Olsson och Vänsterpartiet har emot att välkomna små enheter och kooperativ inom äldreomsorgen.

Anf. 35 LENA OLSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tar det sista först. Jag talade i mitt anförande om *huvudsakligen* i offentlig regi. Vi har sagt förut att vi kan tänka oss kooperativa lösningar. Men det är också så, Cristina Husmark Pehrsson, att alla de valmöjligheter som lanserades – tusen blommor skulle blomma – faktiskt har slagit undan benen på många av de mindre som också har drivit detta i icke vinstgivande syfte. Det tycker jag är ett problem. Jag tycker att detta skulle ligga även i ert intresse. Vi vet att det är problem i den offentligt drivna vården. Men vi vet också, och det har framkommit framför allt här i Stockholm, att det är problem med det som är bolagsdrivet, där vinstsyftet kommer in. Då tycker jag att det hör till rättvisan att de människor som berörs av detta också ska kunna få ta del av vilka konsekvenser detta har fått.

Just när det gäller äldrepenge och valmöjligheten ser det ju inte ut som i Stockholm, Malmö och Göteborg överallt. Jag bor i en liten by där det inte finns så många valmöjligheter. Det finns heller ingen som vill etablera sig där. Jag ser alltså detta som problematiskt.

Anf. 36 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Lena Olsson säger: Vi kan tänka oss. Det är precis detta överförmynderi jag vänder mig emot. Det är väl mycket bättre att i stället låta de äldre få makt och möjlighet och inspirera personal att starta små enheter och kooperativ också i liten skala.

Vi har ju sett att det har gått snett. Det är därför vi säger att vi vill ha en statlig tillsynsmyndighet som står över och som är oberoende. Vi vill ge makt och möjlighet åt äldre att välja, men också att välja bort det som är dåligt. Jag förstår inte varför Lena Olsson och Vänstern vill försvåra och förhindra detta.

I dag är det problem med personaltillgång, som jag sade i mitt anförande. Vi ser dock att detta inte stämmer när det gäller de privata aktörerna, där folk står i kö och vill arbeta.

I t.ex. Värmlands landsting har man i dag betalat 46 miljoner kronor för att bli av med personal. I samma landsting, i Torsby, där man hade svårt med ekonomin och skulle lägga ned sjukhuset har man nu lagt ut på entreprenad. I dag sjuder där av kraft och liv. Folk står i kö för att få arbeta där. Det finns tankar på att arbeta dygnet runt, ta in folk från Norge osv.

Varför tror Lena Olsson att personal står i kö för att få arbeta inom vård och omsorg i alternativ regi?

Anf. 37 LENA OLSSON (v) replik:

Herr talman! Vi har ett antal gånger sagt att det finns problem i den offentligt drivna vården. Ansvaret måste delegeras ned på personalen så att personalen får mer inflytande. Cristina Husmark Pehrsson tog landstinget som ett exempel. Men det spelar ingen roll. Det ska vara ett större inflytande för personalen, större delaktighet, bestämmandet ska ske tillsammans med patienter eller äldre. Vi har ett flertal gånger sagt att man ska ta intryck, dvs. att detta ska införas i den offentligt drivna vården.

Varför ska valfrihet likställas med privatisering? Det går precis lika bra att uppfylla valfrihet i den offentligt drivna vården. Det är det vi vill. Det ska finnas alternativ. Demensboende och mindre gruppboende har



tagits upp här, kanske äldreboende utvecklat för psykiskt funktionshindrade eller för dem med psykiska besvär. Det finns massor att göra.

Jag tycker inte att man ska likställa valfrihet med privatisering. Cristina Husmark Pehrsson talar om att välja tält eller boende.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Äldrepolitik*

Anf. 38 SVEN BRUS (kd):

Herr talman! Den växande andelen äldre i vårt land får inte ses som en problembild, de är snarare en resurs att ta till vara. Måttet på ett välfärdssamhälle, vårt namnet, är också den ambitionsnivå det har när det gäller den äldre befolkningens villkor. Låt oss gärna konstatera att vi har kommit långt när det gäller den ambitionen i vårt land. Men låt oss också konstatera att det aldrig får innebära att vi slår oss till ro. Än finns det mycket att tillägga innan svensk äldrepolitik når upp till de uppfordrande målen i den nationella handlingsplan som den här kammaren var överens om 1998. Det talas om trygghet, oberoende och inflytande. Den kristdemokratiska äldremotionen har fått rubriken Det goda livet – hela livet. Det goda livet kan förvisso betyda mycket olika för oss människor, men visst handlar det i mycket hög grad om trygghet, oberoende och inflytande. Hela livet handlar om både dess bredd och längd. Välfärd är att färdas väl – hela livet.

Trots vackra mål finns det stora brister i dag när det gäller att förverkliga det goda livet för våra äldre i praktisk politik. Vi kristdemokrater använder ofta ordet "värdighet" när vi rör oss på det området. Vi har förvisso inte patent på ordet eller begreppet, men vi tycker att det väl uttrycker vad det handlar om. Det är just detta som så många känner oro för i dag, dvs. att mista tryggheten, oberoendet och inflytandet, att inte längre kunna påverka alla delar av sitt liv, särskilt inte de mest personliga och integritetskänsliga. Den situationen är lätt att uppfatta som ett hot just mot värdigheten.

Herr talman! Det här blir med nödvändighet väldigt konkret och vardagsnära. Att leva ett värdigt liv handlar om att slippa ligga en enda minut för länge med en blöja full av avföring eller urin. Värdighet handlar om att kunna njuta av sol och vind som alla andra som kan gå ut och in i sin bostad. Det är säkert fler än jag som har fått brev den här veckan som ställer just den frågan: Är det ett värdigt liv om man aldrig någonsin kommer utanför äldreboendets ombonade men ändå stängda väggar? Listan kan göras lång, och det mesta handlar som sagt om mycket elementära vardagsfrågor. Det är frågor som är självklara för oss som ännu har förmånen att leva ett oberoende liv, men hotfulla för den som måste finna sig i ett växande beroende av andras vård, stöd och omsorg.

I vår äldrepolitiska motion har vi fört fram en rad kända kristdemokratiska ståndpunkter som rör äldrepolitiken i stort. På några områden finns det en bred samsyn kring inriktningen – över alla partigränser. Det är naturligtvis bra. Den nationella handlingsplanens honnörsord och allmänna målsättningar är exempel på det. På några områden går det en skiljelinje mellan majoritetens generella ambition att styra och detaljreglera och en politik som betror den enskilde att själv ha inflytande över liv och vardag.

Socialutskottets majoritet har besvarat en rad av de kristdemokratiska förslagen genom att hänvisa till den parlamentariska Äldreberedningen, *Senior 2005*, som tillsattes av regeringen 1998. Beredningens uppgift är

att skapa förutsättningar för en långsiktig utveckling av äldrepolitiken. Det handlar om de äldres förhållanden i samhället från år 2005 och, som det står i direktiven, de närmast följande åren. I beredningen, som jag själv har förmånen att delta i, har vi perspektivet så långt fram som till 2020. Det är naturligtvis välgrundat att hänvisa framtidsfrågorna till Äldreberedningen. Vi har en hög ambitionsnivå i beredningen, och jag är övertygad om att resultatet av vårt arbete kommer att ha ett avgörande inflytande över äldrepolitiken de närmaste årtiondena.

Ändå, herr talman, får Äldreberedningens uppdrag inte bromsa de åtgärder vi redan nu kan se som nödvändiga och som är möjliga att genomföra bara viljan finns. De äldre i Sverige kan inte vänta till 2020, inte ens till 2005. Låt mig få belysa några områden på det stora och breda fält vi rör oss i i debatten.

Det handlar om möjligheten att själv kunna påverka hur och av vem man ska få sin vård och omsorg. Att de äldre och deras anhöriga måste ges en större valfrihet och flera alternativ har bl.a. Svenska Kommunförbundets äldreberedning hävdad i sin slutrapport. Inom ramen för en offentlig och solidarisk finansiering finns det stora möjligheter att bjuda in en mångfald av utförare på arenan. Det är en kristdemokratisk uppfattning att värdig vård också innefattar möjligheten att välja. Det finns en rad lokala exempel på hur det här inte bara har ökat människors valfrihet utan också i sin tur har stimulerat den kommunala verksamheten. Mångfalden är inget hot mot människors trygghet, vilket majoriteten ibland tycks tro och anse. Det är vår uppgift att garantera en god kvalitet, såväl i offentliga som i alternativa vårdformer. Samma krav och samma regler ska naturligtvis gälla oavsett driftsform. Det är en trygghetsfråga.

När det gäller den brännande frågan om enhetstaxa inom kommunernas äldreomsorg ser vi med intresse fram mot den proposition som har utlovats till april i år. Förslagen kommer förhoppningsvis att innebära rimliga och rättvisa avgifter för de äldre. Men det är också viktigt att man där beaktar den kommunala självstyrelseprincipen. Även om dessa avgifter generellt sett kanske bara motsvarar 1 eller 2 % i de kommunala budgetarna, kan statliga ingrepp, särskilt om de är ofinansierade, bli kännbara för kommunerna. Lena Olsson betecknar vår ståndpunkt och reservation som okynne. Vi har inte sett regeringens förslag. Vi vet inte om det är ett bra förslag eller ett dåligt förslag. Till dess vi har fått propositionen förbehåller vi oss rätten att lyfta fram den viktiga frågan.

Frågan om personalrekrytering är en av de viktigaste framtidsfrågorna för äldreomsorgen i vårt land. Enligt Svenska Kommunförbundets beräkningar är rekryteringsbehovet i den kommunala äldreomsorgen 225 000 nya medarbetare under en tioårsperiod. Det är uppenbart att det inte tillgodoses bara genom det tillskott som kommer från vårdutbildningarna. Här behövs medvetna strategier för att motivera människor från andra sektorer att välja vårdyrket. Inte minst behövs det fler män inom vården. Nuvarande proportioner med 90 % kvinnor och 10 % män inom kommunal äldreomsorg måste utjämnas. I det här sammanhanget behövs också det ökande behovet av tvåspråkig personal lyftas upp. Det krävs vidareutbildning och fortbildning. Många medarbetare har i dag tyvärr inte en adekvat utbildning, bl.a. på grund av att deras arbetsuppgifter har förändrats.

Herr talman! Förra året stod 2 800 äldre i kö för plats i någon form av äldreboende i landets kommuner. Nästan lika många hade fått avslag på sina ansökningar, trots att behovet av särskilt boende hade konstaterats, detta enligt rapporten *Rättssäkerheten inom äldreomsorgen*. Det är kommunernas uppgift att planera för sina invånares behov, och här finns uppenbarligen ett behov som inte tillgodoses på ett acceptabelt sätt i dag. Ett större antal och nya former av äldreboenden behövs. Men det kommunala ansvaret kan inte uppfyllas om inte riksdagen också är beredd att tilldela större resurser. Här hade vi kristdemokrater velat gå längre än majoriteten i vårt budgetalternativ för att också ge kommunerna möjlighet att höja ambitionsnivån på detta viktiga område.

Det finns också symbolfrågor som är viktiga för att utveckla äldrepolitiken. Dit hör de kristdemokratiska kraven på en äldreminister och en äldreombudsman. Vi är medvetna om att det ankommer på statsministern att formera sitt regeringslag och utse ministrar, men vi understryker än en gång den betydelse en sådan, visserligen symbolfråga, har för att sätta fokus på ett viktigt samhällsområde.

Herr talman! Jag står självfallet bakom alla kristdemokratiska reservationer i betänkandet, men för att vinna tid nöjer jag mig här med att yrka bifall till reservationerna 1 och 12.

Anf. 39 LENA OLSSON (v) replik:

Herr talman! Reservationen om avgifterna i äldreomsorgen tycker jag faktiskt är en okynnesreservation. Men det är klart att det är upp till kristdemokraterna att reservera sig om de vill. Men det framgår ju tydligt i betänkandet att förslag om detta kommer till våren. När förslaget kommer har man alltså möjlighet att framföra sina synpunkter på det.

Kristdemokraterna säger i sitt budgetalternativ att de vill tilldela kommuner och landsting mer pengar. Och det ser väl bra ut. Men jag har hängt med lite grann, och kristdemokraterna har sagt att dessa pengar ska räcka till ganska många saker. Er partiledare har sagt att det ska gälla fastighetsskatten och utbildning, både skola och dagis. Det handlar om ungefär 300 miljarder till, och jag skulle vilja ha svar på om dessa pengar ska räcka till precis allting, vilket ni har sagt i pressen och på andra håll.

Anf. 40 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! När det gäller den aviserade propositionen om enhets-taxa inom äldreboende så är det möjligt att Lena Olsson har sett vad förslaget innehåller och kunnat ta del av det. Det har inte vi gjort. Det är möjligt, som jag sade tidigare i mitt anförande, att det är ett utmärkt och bra förslag. Låt oss därför föra denna debatt när propositionen har lagts fram, förhoppningsvis i vår. Jag har inte sett att den finns än. Vi spar den debatten, och fram till dess förbehåller vi oss rätten att skriva de reservationer som vi tycker är viktiga.

För att kommunerna ska kunna uppfylla det viktiga uppdraget att bl.a. tillgodose behoven inom äldreomsorgen så behövs det mer resurser. Och enligt vårt budgetalternativ vill vi tilldela kommunerna mer resurser. Sedan ligger det naturligtvis inom ramen för det kommunala självstyret hur man fördelar dessa resurser. Men jag förutsätter att ansvariga kommunpolitiker också gör den prioritering som vi anser är viktig, nämligen

att prioritera vård och omsorg. Den tilltron har vi till de kommunala företräddarna.

Anf. 41 LENA OLSSON (v) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag sade 300 miljarder. Det är ungefär 3 miljarder mer som man skulle anslå.

Men jag skulle vilja ställa en fråga. Med tanke på den regeringskoalition som Kristdemokraterna skulle ingå i så ser det ju inte så förhoppningsfullt ut när det gäller att ni skulle kunna få igenom detta med tanke på den skattesänkingspolitik som man vill genomföra i en borgerlig regering. Det skulle vara lite fantastiskt om ni skulle få igenom detta i en borgerlig koalitionsregering.

Anf. 42 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Det kanske inte är läge att föra eventuella framtida regeringsförhandlingar under två minuter i en replik och i detta sammanhang. Men det som jag står till svars för är ju kristdemokratisk politik. Vi har velat ge mer till kommunerna med den inriktning som vi har angett. Det är det som jag kan stå till svars för här. Sedan tror jag inte att det blir större svårigheter för de fyra partierna i en tilltänkt ny majoritet att forma en bra politik än vad det är för nuvarande samarbetspartier i den nuvarande majoriteten.

Anf. 43 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Politiken för de äldre kan inte utgå från att alla är lika. Pensionärernas livsvillkor och behov varierar, och var och en måste behandlas med utgångspunkt i hans eller hennes egna förutsättningar och egen vilja. Det måste skapas verkliga möjligheter för den enskilde att påverka sin egen och sina anhörigas omsorg, hur och var man vill bo när behoven av daglig omvårdnad uppstår. För Centerpartiet är detta viktigt, och jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Herr talman! Äldrepolitiken tenderar ibland att enbart handla om vård och omsorg och om stödjande insatser och omhändertagande. Perspektivet bör vidgas och behandla äldre, en växande andel av befolkningen, som en resurs precis som övriga individer i vårt land. Äldre får inte av samhället betraktas som individer som enbart är i behov av omhändertagande utan som individer som kan tillföra något till samhällets utveckling och vilkas livserfarenhet är en stor resurs. Centerpartiet anser att de vägledande begreppen för äldrepolitiken ska vara följande:

För det första: Delaktighet. Man ska kunna delta i politik och samhällsliv, kommunala pensionärsråd, väntjänster och andra frivilligaktiviteter. Vi behöver de äldres kompetens och livserfarenhet och erfarenhetsutbyte mellan yngre och äldre.

För det andra: Självförverkligande. Man ska undvika social isolering, ensamhet och uppmuntra föreningsliv, studieverksamhet, m.m. Det förutsätter bl.a. naturliga träffpunkter, tillgång till lokaler osv.

För det tredje: Oberoende. Äldre ska klara sig på egen hand även när hälsan börja svikta. Det förutsätter tillgång till anpassade äldreboende, kollektivtrafik och ny teknik anpassad efter äldres behov. Centerpartiet har ju i flera år föreslagit införande av subventionerade hemservice-

checkar för pensionärshushåll som komplement till den kommunala hemtjänsten, vilket är exempel på vad man kan göra från samhällets sida.

För det fjärde: Trygghet och värdighet. Centerpartiet anser att all vård och omsorg ska ha hög kvalitet och att äldre inom vården ska bemötas med stor respekt och värdighet. Människor ska känna trygghet inför sin egen och anhörigas ålderdom. Centerpartiet har medverkat till nödvändiga resursförstärkningar till vården och omsorgen, till primärvård, äldre-sjukvård, psykiatri och till att förbättra tillgängligheten och öka mångfal-den av vårdutövare. Det var rätta och nödvändiga satsningar.

Jag måste till Lena Olsson säga – jag vet inte vart hon tog vägen – att hon säkert gjorde en felsägning, som hon gärna kan bekräfta för proto-kollet, när hon sade att det var regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpar-tiet som stod bakom försvarsuppgörelsen. Det är ju inte sant. Det vet Lena Olsson också. Det var regeringen och Centerpartiet som stod bakom försvarsuppgörelsen. Den handlingsplan som vi antog här i slutet av förra året gjordes upp mellan regeringen, Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet. Inte vid någon av dessa överläggningar och diskussion-er fanns det någon vänsterpartist med. Jag utgår därför från att det var en felsägning, och det vore bra att få det bekräftat till protokollet.

Många köar för åldersbetingade funktionshinder, t.ex. starr, nedsatt hörsel och förslitningsskador som innebär minskad livskvalitet och stora kostnader för samhället. Centerpartiet vill införa en vård- och hjälpme-delsgaranti. Vi har medverkat till att vi nu är på väg att få genomslag för permanent finansiell samordning för ökad tillgång till rehabilitering och habilitering. Trygghet är även att utan rädsla kunna gå ut på gator och torg, att ha tillgång till grundläggande service såsom bank, post, livsme-delsbutik, apotek. Naturligtvis är ekonomisk trygghet grundläggande. Jag tänker främst på de äldre som har de sämsta ekonomierna. Centerpartiet vill se höjt pensionstillskott, rimliga taxor och avgifter, sänkt fastighets-skatt. I tider av ekonomisk tillväxt tycker jag att det är rimligt att åter-ställa vad som dragits in från pensionärerna under 90-talet.

Herr talman! Antalet äldre kommer att öka, det vet vi. De medicinska framstegen kommer att fortsätta. 40-talisterna kommer att ställa höga krav. Behov av vård och omsorg kommer därmed att öka. Efterfrågan kommer att se annorlunda ut. Det är en stor utmaning och en nödvändig-het att vi förbereder oss för att möta detta detta och på ett bra sätt klara utmaningen. Det krävs att vi diskuterar en framtida finansiering och jobbar mera aktivt för att förebygga ohälsa och olyckor i arbetet, effekti-viserar verksamheter och öppnar för nytänkande över hur vi organiserar verksamheten.

Anhörigas stora insatser kan inte nog understrykas. Samhället skulle stå sig slätt utan dem. Vi kan göra mycket mer för att stödja och visa uppskattning. Det har runtom i landet utvecklats viktiga verksamheter. Det utvecklingsavtal som har tecknats mellan stat, kommun- och lands-tingsförbund innefattar just fortsatt satsning och utveckling av anhörgin-satser, med de resurser som tillförts och som bl.a. Centerpartiet har med-verkat till. Jag utgår från och förutsätter att kommunerna tar fasta på detta.

Enligt Svenska kommunförbundet kommer kommunerna att behöva rekrytera 625 000 nya medarbetare inom skola, vård och omsorg fram till 2010. För att det över huvud taget ska finnas personal som vill ta hand

om gamla och sjuka människor krävs att stat, landsting och kommunerna utformar en strategi för hur man ska klara de kommande årens personalförsörjning, erbjuda ungdomsutbildning och locka människor att byta jobb mitt i livet.

Vård- och omsorgsyrkana måste uppvärderas. Vad är finare och viktigare än att vårda, bota, trösta, ge omsorg? Jag tror att speciellt ungas attityder är viktiga och möjliga att påverka. För att vara lite personlig kan jag nämna att jag känner en ung tjej som går i gymnasiet och som så sent som för ett år sedan inte på något sätt kunde tänka sig att jobba med gamla människor. Efter att trots allt ha fått ett sommarjobb inom hemtjänsten och efter tre månader i det arbetet har den unga tjejen totalt svängt om, mognat, vuxit och tycker att det är fint att arbeta med människor. Det är nästan lite rörande att man på så kort tid, med insikter i hur det faktiskt fungerar i verkligheten, kan svänga attityder så tydligt. Det ger hopp inför framtiden.

Herr talman! Det finns många fler områden och frågor som det känns angeläget att ta upp. Det kan gälla diskriminering av äldre i vården, på arbetsmarknaden, försäkringsfrågor, att låna pengar i bank. Det finns många skräckexempel på hur äldre behandlas. Det finns lagstiftning mot åldersdiskriminering bl.a. i USA. Det finns även inskrivet i EU:s arbetslivsdirektiv. Sverige är efter, men i förra veckan lade 1999 års Författningsutredning, där bl.a. jag och herr talmannen ingår, ett förslag om att ändra i regeringsformen, grundlagen, så att det allmänna ska motverka diskriminering på grund av bl.a. ålder. Förslaget är att det ska tas in i regeringsformen och dess målsättningsparagraf. Jag tycker att det är ett steg i rätt riktning.

Även tandvårdsfrågorna med behov av ekonomiska satsningar, högkostnadsskydd, förebyggande insatser m.m. behöver få sin lösning, likaså läkemedelsfrågorna. Det är ekonomiskt tungt för den enskilde. Det finns oroande rapporter om att uppemot varannan patient över- eller undermedicineras eller får olämpliga kombinationer. Detta måste naturligtvis åtgärdas.

Det finns också andra frågor som Centerpartiet anser är avgörande viktiga inom äldrepolitiken – boendefrågor, geriatrik, äldrepsykiatri, demensvården, uppsökande verksamhet, IT-verksamhet, friskvård, olycksfallsförebyggande m.m. Det ber vi att få återkomma till i annat sammanhang.

Anf. 44 LENA OLSSON (v) replik:

Herr talman! Den ekonomiska satsningen på primärvård, psykiatri och äldreomsorg var en uppgörelse mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. I handlingsplanen i sig fördelas inga pengar.

Nu vill jag höra vad Kenneth Johansson har för uppfattning: Är det fel?

Anf. 45 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det som Lena Olsson sade i sitt anförande var – jag återgav det, och det kan ni läsa i protokollet sedan – att försvarsuppgörelsen gjordes mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det är fullständigt fel. Försvarsuppgörelsen gjordes mellan regeringen och Centerpartiet. Det var det som jag invände mot. Det var vi som tog fram de 8,

som sedermera blev 9, miljarderna. I det jobbet fanns icke Vänsterpartiet med. Så är det. I de överläggningar som jag deltog i fanns inte vare sig Lena Olsson eller någon annan vänsterpartist med. Så är det.

Handlingsplanen var en bekräftelse på de inriktningar som jag har nämnt. Där yrkade Vänsterpartiet avslag. Handlingsplanen står Centerpartiet, Socialdemokraterna, Folkpartiet och Miljöpartiet bakom. Det är fakta, Lena Olsson.

Anf. 46 LENA OLSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kan ta på mig att jag kanske uttryckte mig lite slarvigt om försvarsuppgörelsen. Så har vi städat undan det. Men när det gäller själva pengarna är det faktiskt en budgetuppgörelse mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Vad gäller handlingsplanen är Kenneth Johansson väl medveten om varför vi hoppade av. Det fanns också andra partier som inte ställde sig bakom den, därför att vi tyckte att det fattades väldigt mycket i planen och att man öppnade för privata alternativ. Det är Kenneth Johansson väldigt medveten om, för det är inte så länge sedan vi hade den debatten. Men i handlingsplanen fördelas inga pengar.

Anf. 47 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har naturligtvis ingenting att invända om Vänsterpartiet väljer att ställa sig bakom att de 8, som sedermera blev 9, miljarderna ska gå till vård och omsorg. Det var det krav som vi ställde hela tiden. Det vara därför försvarsuppgörelsen över huvud taget kom till. Annars hade Centerpartiet inte ställt sig bakom den.

När vi nu lyckats med det arbetet är det jättebra ju fler som ställer sig bakom att föra över pengar till vården och omsorgen. Där har jag ingen invändning, däremot var den historieber beskrivning direkt felaktig som Lena Olsson gav.

När det gäller handlingsplanen har det varit högst diskutabelt att om handlingsplanen hade fallit hade också uppgörelsen i övrigt sannolikt fallit. Det är en diskussion som nu är historia och som vi, tycker jag, hellre ska vända och börja se på möjligheterna. Vi ska vara tacksamma för att det fanns några partier som ville vara med och jobba för att förstärka vård och omsorg. Det är ett jätteviktigt arbete att även gå vidare med.

Anf. 48 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Gamla människor som har levt ett långt liv vet ofta hur de vill ha det. Att de fyllt 65 år innebär inte att deras intressen plötsligt skiftar och blir lika alla andras i samma ålder. Folkpartiet tilltror dessa erfarna människor att leva sina liv enligt egna önskemål, och vi vill också ge dem makt att besluta om sin vardag.

Valfriheten i äldreomsorgen är i dag kraftigt begränsad. Människor omyndigförklaras plötsligt när de blir lite skröpliga på äldre dagar. Det är därför dags för en valfrihetsrevolution för de äldre, en ny kurs som ger äldre makten över äldreomsorgen och det egna livet.

Vi vill öka valfriheten genom att införa en äldrepeng efter en vanlig biståndsbedömning. På samma sätt som i dag får sedan den enskilde besked om vilken hjälp och vilket stöd som beviljas. Utifrån detta fast-

ställs en äldrepeng som motsvarar den skattefinansiering som i dag går till hemtjänsten eller äldreboendet. Äldrepenge ska, tillsammans med den avgift som även fortsättningsvis tas ut, täcka kostnader för vård, omsorg och boende. Äldrepengens storlek kommer naturligtvis att variera beroende på den enskildes behov, och i takt med att behoven förändras förändras också pengens storlek.

Införandet av en äldrepeng gör inte omsorgen billigare, och det är inte heller syftet. Folkpartiets fokus är höjd kvalitet. Äldreomsorgen måste stärkas och utvecklas. Många äldre har i dag så omfattande och komplicerade behov att vi måste satsa på kvalitet och utbildning för att klara av att ge en god vård och omsorg. Det är därför viktigt att kvalitetsutvecklingen garanteras i pengsystemet. Därför måste äldreomsorgen arbeta med kvalitetsgarantier så att den enskilde tydligt kan se vad hon eller han kan förvänta sig av omsorgen.

Äldrepenge innebär att de äldre eller deras anhöriga får makt att avgöra vad de anser vara kvalitet, vilket ålderdomshem de vill bo på eller till vem de vill vända sig med sin peng för att få hemtjänst. Äldrepenge ska man också kunna föra med sig till den omsorgsgivare man önskar. Det ska gå bra att välja mellan alla enheter som kommunen antingen driver i egen regi eller som kommunen har kvalitetsgodkänt.

Herr talman! Som jag tidigare nämnde är det viktigt att det finns klara besked om vad den enskilde kan förvänta sig i fråga om stöd, omvårdnad och boende. Därför har Folkpartiet under flera år föreslagit att kommunerna bör ha en omsorgsgaranti som klart slår fast vad som gäller. Det var intressant att höra av Lena Olsson att Vänstern tydligen är inne på samma linje, eftersom hon talade om ett minimikrav i vården. Det är ungefär detsamma som vi också talar om.

Omsorgsgarantin ska omfatta sådana viktiga saker som t.ex. den medicinska kompetensen där det enligt vår uppfattning ska finnas en medicinskt ansvarig läkare kopplad till varje äldreboende och tillräckligt många sjuksköterskor. Det här är helt nödvändigt för att kvaliteten i äldreomsorgen ska kunna garanteras. Geriatriskt utbildade sjuksköterskor kan medverka till att höja kvaliteten på den vård och omsorg som ges på det särskilda boendet. En höjd medicinsk kompetens inom det särskilda boendet leder också till att akutbesöken på sjukhusen minskar, vilket inte minst är viktigt ur den äldres perspektiv.

Vårt förslag till omsorgsgaranti innefattar också praktiska saker såsom fungerande trygghetslarm. Alltför ofta kommer rapporter om att trygghetslarmen har varit urkopplade, och det är naturligtvis helt oacceptabelt. Rätten till fungerande färdtjänst är ett annat krav. Det innebär rörelsefrihet, men också trygghet att veta att man kan lita på färdtjänsten. Under senare år har neddragningarna på färdtjänsten gått mycket långt. Det ställer till stora problem för många äldre.

Beträffande hemtjänsten kommer det ständigt rapporter, och det är alltid brister som rapporteras. Allt färre får hemtjänst och antalet hemtjänststimmar blir också färre. Vad detta innebär av otrygghet och för möjligheten att bo kvar i den egna bostaden är ju mycket klart. Alltför blir beroende av släkt och vänner för att få den hjälp de behöver, eller kanske rättare sagt: den hjälp som de absolut behöver.

Det måste vara helt klart att den hjälp som man behöver från hemtjänsten fungerar på ett tillfredsställande sätt, och om den inte fungerar



måste man få veta vart man kan vända sig. Självfallet ska man inte behöva betala för en utebliven tjänst.

Vi har alltså ett stort antal krav på vad som ska ingå, och vi har också sagt att det bör vara Socialstyrelsen som utarbetar riktlinjer för omsorgsgarantin som sedan ska fastställas av kommunerna.

Herr talman! Många medicinskt färdigbehandlade patienter blir direkt hemskickade trots att de saknar nära anhöriga och ett socialt nätverk. Det behöver knappast påpekas att detta ofta innebär en stor otrygghet för den enskilde, och många har också uttryckt önskemål om att få vistas i någon form av mellanvårdsboende. Andra patienter får helt enkelt ligga kvar på sjukhuset för att kommunen inte har något lämpligt boende. Detta kostar naturligtvis pengar och låser fast den sluta vårdens kapacitet. Dessutom främjar det inte patienternas tillfrisknande.

En tredje grupp medicinskt färdigbehandlade patienter får mer eller mindre pendla mellan hemmet och slutenvården. Att befinna sig i en sådan skytteltrafik, med alla påfrestningar som det innebär, är inte heller idealiska omständigheter för återhämtning och tillfrisknande.

Kommuner och landsting bör i samarbete, enligt Folkpartiet liberalernas åsikt, införa en ny vårdform mellan slutenvården och boendet för äldre människor. Tidigare fanns konvalecenthem dit patienter kunde komma för en längre eller kortare tid för att förbereda sig inför hemkomsten. Det är dags att återinföra konvalescenthemmen, men i en modern form byggd på kunskap kring rehabilitering. På konvalescenthemmet ska patienten få en hjälpmedelsutredning och möjlighet att pröva hjälpmedlen så att de fungerar på ett bra sätt även i hemmiljön. ADL-träning och möjlighet till kuratorssamtal är också sådant som bör ingå.

Herr talman! Senare i år ska propositionen om avgifterna inom äldreomsorgen äntligen komma. Vi har väntat länge på det förslaget, men vi vet ju ännu inte om det kommer. Vi anser att det har tagit alltför lång tid för regeringen att komma till skott i den här frågan. Kommunernas i vissa fall rena avgiftsterror måste få ett slut.

Vi har i vår reservation återupprepat krav på vad som ska ingå och vilka avgifter man ska ha. Vi ser det inte alls som någon typ av okynnesreservation, som Vänsterpartiet kritiserar de olika partiernas reservationer för. Vi måste också tänka på den efterlevande maken. Han eller hon måste också ha möjlighet att bo kvar i den gamla bostaden.

Herr talman! Vi får också ständigt rapporter om att anhöriga får ta över mer och mer av omvårdnadsinsatserna. Men stödet till de anhöriga, vare sig i form av avlastning, råd, stöd eller ekonomisk ersättning, har inte förbättrats. Det behövs bättre villkor för närståendevårdare. Folkpartiet har därför föreslagit att regeringen bör ta initiativ till överläggningar med båda kommunförbunden för att se över hur ett utökat stöd till dem som vårdar närstående ska kunna utformas.

Det är också viktigt att det finns en uppföljning och kvalitetskontroll av närståendevården. Folkpartiet anser att det är angeläget att Socialstyrelsen ägnar stor uppmärksamhet åt metodutveckling för hur en sådan uppföljning inom området sjukvård i hemmet kan ske med beaktande av de berörda personernas integritet.

Herr talman! Vi har ett antal reservationer till detta betänkande som jag naturligtvis står bakom, men jag yrkar här bifall bara till reservationerna nr 1 och nr 2.

Anf. 49 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Egentligen borde vi inte ha något som kallades för äldrepolitik. När ska man räknas som äldre, och varför ska det vara en politik för äldre och en för yngre?

Alla, oavsett ålder, ska ha hjälp och stöd om de behöver det eller särskilt boende när det behövs. Ingen ska diskrimineras på grund av ålder eller av andra skäl. Alla ska få vård och tandvård på lika villkor. Grundtanken måste vara att vi inte ska ha ett samhälle där människor delas i klasser – eller ska vi säga kaster – med utgångspunkt från födelseår.

Det är klart att ju äldre vi blir, desto mer ökar risken att vi får krämpor. Trots det finns det många friska och vitala pensionärer. Det är många i 80-årsåldern som är piggare än en del 50–60-åringar. När ska man då sätta etiketten äldre på en person? Det beror ju helt och hållet på i vilken åldersklass man själv befinner sig.

Trots det som jag har sagt är ju verkligheten den att många känner sig diskriminerade på grund av sin ålder.

Många upplever att de får sämre vård, att de inte tas på allvar, att deras problem avfärdas med att det är normala problem beroende på åldern. Det kan t.ex. vara problem med synen eller med händerna, problem som lätt hade avhjälpats på en person som hade varit kvar i arbetslivet. Men den som är äldre får vänta alldeles för länge eller blir utan hjälp och får finna sig i ett onödigt handikapp. Den äldre kan då känna att han eller hon inte har tid att vänta. De vill ha kvalitet på resten av sitt liv.

Det finns också all anledning att oroa sig över alla rapporter som kommer om personalbrist i vård och omsorg. Det påverkar ju omhändertagandet. Det påverkar också personalens möjlighet att göra ett bra arbete utan att behöva stressa sig till sjukdom.

Det kommer också rapporter om att många äldre svälter, att personer över 75 år får minskad hemservice, att äldre i hög ålder som vill komma in i ett äldreboende nekas plats för att de anses vara för pigga. Jag tänker då på den 95-åriga kvinna som hade starkt nedsatt syn men ändå ansågs vara för pigg för en plats i äldreboende. Jag tänker också på den rapport som talar om att ca 5 000 äldre som beviljats särskilt boende inte fått det. Det är svårt att få en plats och alla får det inte. Det är inte acceptabelt.

Ändå är det bra att de här rapporterna lyfter upp problemen. Förhoppningsvis förbättras situationen, att kommunerna skärper sig och prioriterar om.

Herr talman! Vi får inte heller glömma bort alla äldre som lever på marginalen och som inte har råd att betala för sin tandvård. När det gäller tandvården vill Miljöpartiet se en förändring så att tandvården ingår i hälso- och sjukvårdens avgiftssystem. Det ska inte kosta mer att gå till tandläkaren än att gå till en vanlig läkare. Det tycker vi är rimligt. Och jag tror att den tanken snart kommer att ha gehör hos en majoritet i riksdagen.

Ett annat problem är t.ex. när man inte hjälper en äldre med en starr-operation i ett tidigt skede. Då skapar man en svår situation för den som behöver få ögonoperationen utförd samt åsamkar kommunen stora kostnader för hemtjänst. Den synskadade gör sig också beroende av en hjälp som många gånger kvarstår för resten av livet.

God vård, omsorg, tandvård och möjlighet att komma ut måste alla ha rätt till.

Herr talman! I det här betänkandet har jag ingen egen motion. Däremot står jag bakom ett antal reservationer tillsammans med andra partier.

Det är reservation 4 tillsammans med Vänsterpartiet om konkurrensnedsättning, där vi önskar en utvärdering av konkurrensutsättningen och dess konsekvenser för äldreomsorgen. Vad en sådan utvärdering skulle ge vet ingen i förväg, men den är nödvändig.

Reservation 7 tillsammans med Folkpartiet handlar om att det ska finnas kommunala och landstingskommunala pensionärsråd.

Reservation 8 tillsammans med kd handlar om samhällsservice och begränsad tillgänglighet för vissa grupper.

Reservation 10 tillsammans med Vänsterpartiet handlar om kvalitetsarbete. Där föreslås att möjligheten att införa en lag om minimikrav när det gäller vård och omsorg utreds.

I reservation 14 tillsammans med Vänsterpartiet föreslås en översyn av hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen när det gäller de regler som styr äldreomsorgen.

Slutligen föreslår vi i reservation 18 tillsammans med Kristdemokraterna och Moderaterna att en utredning tillsätts med uppdrag att belysa levnadsvillkoren för olika grupper inom pensionärskollektivet, pensionärs ekonomiska och sociala situation.

Anf. 50 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Thomas Julin inledde med att säga någonting om något som jag också brukar framföra i talarstolen, nämligen svårigheten att inrätta ett politikområde när det gäller äldre, därför att det innefattar så många olika komponenter som har betydelse för äldre men som inte ligger på vårt utskottsbord. Det handlar bl.a. om fastighetsskatt. Jag beklagar att Thomas Julin och Miljöpartiet inte gick med på vårt utskottsinitiativ att frysa taxeringsvärdena till dess att begränsningsreglerna blev klara. Det är en väldigt viktig fråga för de äldre, som inte kan kompensera sig genom ökade inkomster utan får knappa på sin pension eller på lån.

Det finns andra problem när det gäller pensionärerna. Vi moderater vill t.ex. ge tillbaka och skriva upp basbeloppet för de pensionärer som fick det nedskrivet under 1993–1998. Vidare finns problemet med tandvården, precis som Thomas Julin säger. Andra frågor är subventionerad hemtjänst, änkepensioner m.fl. Jag håller med Thomas Julin om att vi verkligen kan diskutera ett politikområde när det gäller äldre, för som det är nu känns det inte rätt.

Jag skulle också vilja komma tillbaka det som Thomas Julin var inne på, att om de äldre behöver omsorg är det inte säkert att det finns någonstans att ta vägen. De kanske blir nekade. Men det är just där möjligheten finns med en äldrepeng, Thomas Julin. Det har att göra med att om den äldre får makt, möjlighet och en peng i handen för att köpa omsorg, blir hon en resurs och en möjlighet. Och jag är övertygad om att det kommer att finnas en mängd olika alternativ som denna person har att välja på. Därför skulle jag vilja fråga Thomas Julin varför han inte kan stödja modellen med en äldrepeng.

Anf. 51 THOMAS JULIN (mp) replik:

Herr talman! Det är en modell som vi i vårt parti helt enkelt inte har ställt oss bakom. Vi ska granska alla olika förslag och återkomma, men för närvarande står vi inte bakom den idén.

De andra frågorna som Cristina Husmark Pehrsson tar upp – fastighetsskatten, pensionerna, tandvården osv. – anser jag är budgetfrågor. Vi har ju just påbörjat diskussionen om budgeten, så det är väldigt svårt att diskutera de här frågorna här i talarstolen i dag.

Anf. 52 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Det är jag väl medveten om. Men vi hade också äldrefrågorna uppe i budgetbehandlingen innan jul.

Jag ser nu fram emot att Miljöpartiet tänker på förslaget om en äldrepeng, för den ger makt och möjlighet.

Jag skulle också vilja ställa en fråga till Thomas Julin, som har skrivit reservation 4 tillsammans med Vänsterpartiet om faran med konkurrens och att det blir stora företag som åter upp marknaden. Vad vi vill med vår politik är inte att konkurrensutsätta utan att i stället ge en etableringsfrihet under statlig tillsyn där den enskilde ges makt och möjlighet. Det ger kvalitet. Det är ju så få i dag som arbetar inom den privata sektorn, så jag tror inte att vi på något sätt behöver vara oroliga för att det ska bli monopol. Det blir det ju inte heller om vi får en etableringsfrihet med en mångfald.

Jag trodde att Thomas Julin och Miljöpartiet var för personalkooperativ och mångfald. Därför tycker jag att det är konstigt att Thomas Julin har skrivit den här reservationen tillsammans med Vänsterpartiet. Jag skulle vilja höra vad Thomas Julin anser om mångfald inom äldreomsorgen.

Anf. 53 THOMAS JULIN (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker visst att det finns utrymme för mångfald i äldreomsorgen. Men jag ser faktiskt att det finns en fördel med den här reservationen – det tror jag också att Cristina Husmark Pehrsson kan hålla med om – och det är att vi vill ha en utvärdering av konkurrensutsättningen och dess konsekvenser för äldreomsorgen. Vad en sådan utvärdering leder till är det ju ingen som vet förrän den är gjord. Den kan ju även peka på de positiva delarna, så jag ser faktiskt ett värde i en sådan utvärdering.

Anf. 54 LARS U GRANBERG (s):

Herr talman! Jag tillhör nog den generation som har fascinerats av och med hela mitt hjärta slukat Astrid Lindgrens böcker och filmer om Emil i Lönneberga. Där finns många episoder som har etsat sig fast i min själ. Jag kan som exempel ta episoden om det stora tabelraset i Katthult. Den episoden har fått en alldeles särskild plats i mitt hjärta. Den vrede som Emil uttrycker inför de orättvisor och det armod som åldringar på fattighus utsattes för lämnar ingen oberörd.

Som barn upplevde jag denna skildring som oerhört avlägsen både i tiden och vad gäller själva företeelsen. Det fanns ingen som helst anknytning till min egen vardag och verklighet. Men när jag blev äldre insåg jag hur många i min närmaste omgivning som själva hade bitter

erfarenhet och som bar på berättelser från den tidens Fattigsverige. De bar på erfarenheter som gav näring åt det välfärdsbygge som kom att infria många behov och önskningar om ett gott liv för de äldre.

Frågan är då: Är det någon skillnad att leva i Sverige i dag? Ja, många rubriker får en nästan att tro att vi är tillbaka i den tidens Fattigsverige. Men i dag i Sverige är fattighusen borta. Att vara äldre är inte synonymt med att vara fattig. I Sverige finns omkring en och en halv miljon pensionärer. Och det handlar inte, som många har sagt, om en enhetlig grupp. Deras gemensamma nämnare är just att de är pensionärer, men i likhet med vad som gäller för den övriga befolkningen är skillnaden i levnadsförhållanden stor inom gruppen av pensionärer. Flertalet pensionärer har i dag en trygg ekonomisk situation och en hyfsat god materiell standard. Samtidigt finns det många pensionärer som har betydligt sämre villkor. Gemensamt för den gruppen är att de tillhör arbetarklassen och att det i de flesta fall handlar om kvinnor.

Under 90-talet ökade inkomsten för gruppen pensionärer både kollektivt och i ett individuellt perspektiv. Men låg pension och kvinna är tyvärr än i dag synonymt. Det finns i dag 300 000 personer med låg pension, och av dem är 90 % kvinnor. Låg pension betyder dock inte, skulle jag vilja säga, med automatik att man är fattig och tvingas leva på socialbidrag. Endast 2 % av pensionärerna får socialbidrag i dag, och de flesta av dem är personer med utländsk bakgrund som saknar pension helt och hållet. För att lyfta den gruppen, så att man ska slippa leva av socialbidrag, vill vi socialdemokrater införa en statlig försörjningsersättning för den.

Vi ser hur pensionärerna med de lägsta inkomsterna drabbas särskilt hårt av stigande kostnader för vård och omsorg. Kommunerna tvingades höja vårdavgifterna kraftigt under 90-talets ekonomiska kris, som vi inte får glömma. I synnerhet gäller det hemtjänsten. Vi ser därför hur fler pensionärer med låga pensioner avstår från hemtjänst medan de med de höga pensionerna oftare får sin service tillgodosedd. Det här är inte acceptabelt. Hemtjänsten är inte en rättighet för några eller för många utan för alla.

För att undvika oskäligen avgifter vill vi socialdemokrater införa maxtaxa. Det har varit uppe i dagens debatt igen. Regeringen kommer att lägga fram förslaget om detta i vår. Till det ska läggas att vi också satsar 9 miljarder kronor på sjuk- och hälsovård under perioden 2001–2004. I den satsningen ska vården för äldre prioriteras. Även i årets budget lyfts satsningar fram, satsningar som förbättrar villkoren för de pensionärer som har de lägsta inkomsterna. Dels höjs bostadstillägget – en höjning med mellan 1 080 kr och 6 480 kr per år – dels höjs det särskilda bostadstillägget. Tandvården tillförs mer pengar. En utredning om tandvården är tillsatt och kommer att leda till ökade insatser på området.

När de här förbättringarna av pensionärernas ekonomiska situation får genomslag nästa år tar vi ett steg närmare de mål för den nationella äldrepolitiken som vi i den här kammaren slog fast för två år sedan. Målen var att:

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Äldrepolitik*

- Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag.
- Äldre ska kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende.
- Äldre ska bemötas med respekt.
- Äldre ska ha tillgång till god vård och omsorg.

Herr talman! På de flesta av dessa punkter har vi kommit långt ur ett historiskt perspektiv. Men det är ingen tröst för de människor som i dag är äldre eller som inom en snar framtid kommer att lämna arbetslivet bakom sig. De kräver med all rätt att deras liv som äldre ska bli tryggt och stimulerande. Därför är kraven och förväntningarna på oss som representerar folkviljan stora när det gäller att äldrepolitiken prioriteras från både statens och kommunernas sida.

Bristerna i dagens äldrepolitik blottläggs mycket tydligt, tycker jag, i den motionsskörd som vi behandlar i det här betänkandet och i den debatt som vi nu är mitt uppe i. Många av de frågor som tas upp i motionerna rör attityderna till och bemötandet av äldre samt kvaliteten på och avgifterna i äldreomsorg och anhörigvård. Därför ville jag inledningsvis peka på vilka insatser som redan är beslutade och vilka som är på gång för att åtgärda de här bristerna. Till det ska kopplas att det är väldigt mycket utredningar, Äldreberedningen och också annat arbete, som är på gång. Vi får invänta vad de har att tillföra.

Jag vill därför avslutningsvis, herr talman, uppehålla mig vid de utmaningar som äldrepolitiken kommer att möta i framtiden. Det är framför allt tre stora utmaningar som står för dörren, utmaningar som hänger samman med vår förmåga och vilja att betala för välfärden men också med vad vill att välfärden ska innehålla och ge oss. Förmågan att betala välfärden beror ju på om det kommer att finnas tillräckligt med människor som kan arbeta och betala för välfärden. Hittills har arbetslösheten varit det största hindret. Men tack vare en framgångsrik socialdemokratisk politik är statens finanser i balans och ekonomin växer.

Vi har också genom en bred samverkan med de borgerliga partierna lagt fast ett reformerat pensionssystem, ett pensionssystem som är betydligt mer finansiellt hållbart än det tidigare. I dag står vi därför inför andra problem. I stället för massarbetslöshet kan vi se en begynnande arbetskraftsbrist. Andelen äldre i befolkningen ökar samtidigt som det föds allt färre barn. Efterfrågan på arbetskraft ökar just inom vård- och omsorgsyren. De ökar även inom andra områden, men i synnerhet inom äldreomsorgsområdet.

Att man ska ha lust och ork att arbeta till pensionsåldern är därför utmaningen för oss socialdemokrater att gripa oss an. Därför har vi inlett ett intensivt arbete med att förbättra hälsan i arbetslivet och reformera våra trygghetssystem så att de främjar en utveckling av det goda arbetet. Ett särskilt viktigt område i det här sammanhanget är den offentliga sektorn, som uppvisar oroande brister i just arbetsmiljön. Vården och omsorgen måste bli föredömliga inom arbetsmiljöområdet.

Herr talman! Vår vilja att betala för välfärden avgörs ju av vårt förtroende för våra trygghetssystem. Under 90-talet drabbades trygghetssystemen av en förtroendekris som ännu inte är helt återställd. Det är ett

faktum som också tas som intäkt av de krafter i samhället som av politiska eller ekonomiska skäl vill radera grunden för den generella välfärden.

Dagligen kan vi se hur försäkringsbolagen blir alltmer aggressiva i sin marknadsföring av sina s.k. välfärdsprodukter. Privata vårdföretag skaffar sig en allt större marknadsandel.

De här strömningarna får flitigt stöd av bl.a. Moderata samlingspartiet. Moderaterna tar varje tillfälle i akt att understödja de här strömningarna i samhället genom att helt ogenerat driva en politik som kommer att slå undan grundvalen för den generella välfärdspolitiken. Stridsropet är: Valfrihet!

Ta en titt på Moderaternas sjukvårdspolitik som går ut på att sälja ut vår gemensamma sjukvård till multinationella företag och införa privata vårdförsäkringar! Detta kommer ofrånkomligen att drabba de äldre som har de sämsta ekonomiska villkoren. Valfrihet leder då till en situation som i många stycken skulle innebära en återgång till de värderingar som gav legitimitet för Fattigsverige och fattigstugorna i Lönneberga.

Herr talman! Vad vill vi att välfärden ska ge oss i framtiden? Här har vi kanske den mest spännande utmaningen som är helt utslagsgivande för hur vi kommer att utveckla välfärden i framtiden. Vi socialdemokrater vill att välfärden ska ge oss möjlighet till ett oberoende och självständigt liv, både ekonomiskt och socialt. I det läget frigörs vi människor från den otrygghet som ständigt hotar att krossa drömmar om ett gott liv för oss både som unga och gamla. Vi får då kraft att forma ett samhälle där vi delar med oss av det goda till varandra och mellan generationerna. Det är här som tanken om frihet får växa sig stark och frodas.

Herr talman! Vi har kommit en bra bit på vägen inom äldrepolitiken. Nu är vi nära målet. Men det finns fortfarande en hel del att göra.

Herr talman! Med det vill jag yrka avslag på reservationerna och bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 55 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja koncentrera mig på två mycket konkreta frågor. Jag förutsätter att Lars U Granberg är lika mån som jag och andra om att vi ska klara att säkra den framtida personalförsörjningen inom vården och omsorgen. Min fråga är: Känner Lars U Granberg sig lugn för att vi klarar detta? Har vi enligt regeringspartiets uppfattning en strategi för att klara den framtida personalförsörjningen?

Den andra frågan handlar om den diskriminering som jag tog upp i mitt anförande. Nu finns det ett förslag om en målsättningsparagraf i regeringsformen. Men jag, och säkert också Lars U Granberg, har fått rapporter om att patienter ställs åt sidan i vården på grund av ålder, att det på grund av ålder är svårt att låna i bank och att det på grund av ålder är svårt att teckna de försäkringar som man önskar. Då vill jag fråga: Vilka åtgärder vill Lars U Granberg och regeringspartiet vidta ytterligare för att komma åt en helt oacceptabel diskriminering av de gamla?

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Äldrepolitik*

Anf. 56 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror att vi har en bra förutsättning att klara personalförsörjningen om inriktningen är arbetsmiljön, som jag sade i mitt anförande. Detta bör kopplas till ett gemensamt förståndigt arbete mellan parterna, den fackliga sidan och arbetsgivarsidan. Då tror jag att vi har en möjlighet att lösa det här problemet.

Jag tror att vi kommer att få återkomma till diskrimineringsfrågan längre fram. Äldrefrågorna kommer att diskuteras här i kammaren längre fram. Jag avvaktar med att svara på detta till ett senare tillfälle.

Anf. 57 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag hoppas också och tror att vi ska lösa personalförsörjningen. Men jag känner en oro för att det är mycket kvar att göra innan vi ser att strategin är utlagd, innan vi har de resurser som krävs och innan vi har de instrument som behövs för att vi ska kunna uppvärdera vården, höja statusen på den typen av jobb och få de insatser som ger en säkrad personalförsörjning. Jag är övertygad om att det behövs ett hårt och slitigt jobb för att vi ska nå dit. Det är viktigt att vi har en strategi och ett samspel mellan stat, landsting och kommun och att vi drar åt samma håll.

Jag respekterar att Lars U Granberg vill återkomma när det gäller diskrimineringen. Det är dock bråttom med tanke på de rapporter som kommer om flagranta brott mot lagstiftningen där äldre sätts åt sidan i vårdköer etc. Regeringen borde med skärpa ta diskussioner med berörda huvudmän och även vidta andra åtgärder så att vi får stopp på en diskriminering som får anses som fullständigt oacceptabel.

Anf. 58 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Vi har en strategi för hur vi ska klara personalförsörjningen. Den politik som förts från den tid när jag kom in i riksdagen 1994 och fram till dags dato – där Centern har spelat en stor och avgörande roll i saneringen av ekonomin – är ju en del av strategin för att klara vård, omsorg, skola osv. Det arbetas för fullt med en strategi.

Men till det ska självfallet också arbetsmiljöfrågorna kopplas. Hur löser man dem? Det handlar om bemötande av personalen, att personalen känner sig efterfrågad och att deras kunskap är efterfrågad. De frågorna måste lösas i ett samarbete mellan regering, riksdag, landsting, kommun och den fackliga rörelsen.

Anf. 59 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Lars Granberg inledde med att tala om låga pensioner, och speciellt när det gällde kvinnor. Då kan jag inte förstå att Socialdemokraterna inte vill vara med och tillsammans med oss höja den skäliga levnadsnivån ännu mer för dem som har det sämst eller återställa änkepensionen.



Lars Granberg talade om Fattigsverige och gav en historisk exposé. Han frågade sig om vi kanske fortfarande är kvar där i dag. Det får i så fall Lars Granberg och den socialdemokratiska regeringen stå för som har regerat mest under den här tiden.

Vi vill gå ett steg längre. Vi vill inte ha den fattigdom som finns i dag. Därför föreslår vi en äldrepeng som ger makt och möjlighet till alla, oavsett plånbok, att välja och få valfrihet. För att garantera detta också i framtiden har vi en plan. Vi vill utreda hur finansieringen av äldreomsorgen ska se ut i framtiden.

Statsministern sade i Aftonbladet den 9 november att det låga barnafödandet är vårt största samhällsproblem. Sedan sade han också att om utvecklingen fortsätter är välfärden hotad. Vi står inför en framtida brist på arbetskraft som kan slå sönder ekonomin om ingenting görs.

Lars Granberg talar om en moderat förtroendekris för er välfärdsolitik, men detta säger statsministern själv.

Däremot säger socialministern i en interpellationsdebatt med mig nyligen att det inte skulle vara något att bekymra sig för. Ändå framhåller Kommunförbundet, f.d. generaldirektören Claes Örtendahl, Pensionsforum och f.d. socialförsäkringsministern Anna Hedborg att någonting måste göras.

Min fråga till Lars Granberg är: Vem håller Lars Granberg på – statsministern eller socialministern?

Anf. 60 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Ja, vem håller jag på? Jag tror att bägge har ett budskap som de vill framföra. Jag ska inte ställa mig bakom någon av de två och säga att jag håller på den eller på den.

Jag skulle vilja återvända till det som Cristina Husmark Pehrsson började med. Det gäller låga pensioner. Jag försökte vara realist i mitt anförande och beskriva hur verkligheten ser ut. Och visst har vi en stor grupp med låga pensioner. Hur ska man lyfta dem? Ett enkelt svar från Moderaterna är: Höj pensionen!

Jag skulle vilja säga att den överenskommelse vi har som rör pensionerna, och som vi har över ett brett politiskt fält, är viktig för långsiktigheten. Jag tror att det blir svårt att samla en lika stor gruppering för långsiktighet vad gäller Moderaternas ekonomiska politik. Då kommer jag just till detta att bara gå ut och säga: Höj pensionerna för dem, följ med på det och det. Samtidigt har ni ju ändå stora hål att fylla med era skattesänkingsförslag.

Jag tror också att det har en avgörande betydelse för hur reaktionen ska bli därute, hos folk, för om mina kamrater ska våga skaffa barn. Vilken tilltro ska de ha till en ekonomi som byggs med enorma skattesänkningar och utförsäljning av sjukvård och vård och omsorg? Sedan vänder man sig till privata lösningar och privata försäkringar i stället för att vända sig mot de långa köerna runtom i det avlånga Sverige och t.o.m. inom Stockholms län.

Den tilltron tror jag är ännu svårare. Det blir ännu mindre angeläget för mina kompisar i min generation att skaffa barn och se till att få fart på Sverige.

Anf. 61 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Nu är väl Lars Granberg ute och irrar. Jag frågade om utredningen och om vem Lars Granberg höll på: statsministern som säger att välfärden är hotad eller socialministern som säger att ingenting behöver göras. Jag frågade efter Lars Granbergs uppfattning.

Vi måste ju utreda för att kunna garantera detta. Alla säger det, även högt uppsatta och väl initierade människor. Och här står Lars Granberg och säger att han litar på båda två – ingenting behöver göras. Det är ju som att gömma huvudet i sanden.

Alla inser problemet. Ge i stället makten tillbaka till familjen, så blir det roligare att skaffa barn. Vårt förslag heter barnomsorgspeng. Se till att äldre inte försvinner ut från arbetsmarknaden. Ta bort onödiga hinder. Öka arbetskraftsdeltagandet bland invandrare. Vi har en invandrapolitik som totalt har misslyckats. Vad gör Socialdemokraterna? Jo, ni ger i stället skattelättnader till dem som kommer hit som utländska experter. Vad ger det för signaler till våra barn att vilja jobba och utbilda sig? Gör det möjligt att spara till ålderdomen.

Jag förstår inte Lars Granberg och Socialdemokraterna. Alla säger att vi måste utreda för att garantera en god vård och omsorg också i fortsättningen, så att våra barn och barnbarn slipper stå för den här utgiften.

Varför gör inte Socialdemokraterna någonting?

Anf. 62 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! I förra replikskiftet hade vi samma frågeställning: Varför görs ingenting?

Det är ju ganska synonymt. Moderaterna driver den linjen i den här debatten också. Under sex års tid har Socialdemokraterna innehaft regeringsmakten i Sverige. Förra mandatperioden handlade den här debatten om helt andra frågor. I dag har mitt huvudanförande handlat om vad vi har sagt och gjort, om målen och utmaningarna inför framtiden. För tre fyra år sedan hade vi en helt annan debatt. Det är inte underligt med tanke på den utveckling som Sverige har haft under den senaste tiden och vår strategi att sanera ekonomin, vara återhållsam och ta ut skatt av dem som kan betala skatt.

Cristina Husmark Pehrsson gömmer sig bakom specialisterna. Jag ska inte ödsla tid ens på att svara på den frågan. Hon vet lika väl som jag att de specialister som får skattelättnader finns i Sverige under en kort tid och inte använder den skattefinansierade vården och omsorgen i lika stor utsträckning som vi andra svenskar.

Vår strategi har vi haft under fyra års tid. Vi har klarat oss ganska hyfsat. Det är synd att Cristina Husmark Pehrsson inte kan ge en sådan bild, att det har gått ganska bra för Sverige under den här tiden. Den strategin fortsätter vi med nu, med ytterligare satsningar.

Anf. 63 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Makten, och då menar jag den totala makten, över de äldre hade kommandoran och socialnämndens ordförande på Emils tid. Något lite bättre har det väl blivit sedan dess.

Samtidigt är det ju så att när man blir äldre och har ett hjälpbehov är man utlämnad och har väldigt lite att säga till om själv.

Jag skulle vilja fråga Lars Granberg vad Socialdemokraterna har för förslag när det gäller att se till att även äldre som har ett hjälp- eller vårdbehov kan få tillbaka makten över sitt eget liv. Jag tror inte att vi kan vänta på utredningar som kommer med förslag som handlar om att det ligger någonting 10–15 år framöver. Jag tror att det börjar bli bråttom. Jag tror att den pensionsgeneration som kommer nu inte nöjer sig med att bara bocka och tacka.

Anf. 64 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Vi gör ett jobb. Jag beskrev i mitt huvudanförande vad vi gör, vilka satsningar som är gjorda och vad som kommer att krävas i framtiden. Parallellt med det löper Äldreberedningen, som ska gå in 2003 och som ska börja peka ut riktningen för oss när det gäller framtida områden som behöver åtgärdas.

Jag tycker att det vore nästan förmätet av mig att stå här i talarstolen och säga att det och det behöver vi mer eller mindre av. Jag sitter inte i regeringen. Jag har sagt att vi behöver satsa mer. Det jag tror att vi behöver mer av är på andra politikområden för att höja farten i Sverige ute i kommunerna. Mycket av det vi diskuterar i dag, herr talman, är frågor som egentligen skulle ha varit en diskussion som skulle ha skötts ute i kommunerna i mångt och mycket, så jag tror inte att jag vill gå in mer på den frågan.

Anf. 65 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Av det här svaret – om det nu är ett svar – kan jag egentligen bara dra den slutsatsen att Socialdemokraterna inte har tänkt i de termerna att äldre människor också vill bestämma över sina egna liv. Socialdemokraterna är kvar i de gamla kollektiva lösningarna. När man blir äldre flyttar man till ålderdomshemmet, och så får man ta emot den vård och den omsorg som bjuds.

Jag tycker att Socialdemokraterna borde börja tänka lite mer på de enskilda människorna och deras behov.

Anf. 66 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Mycket av det som bedrivs ute i kommunerna i dag är i olika driftsformer när det gäller äldreboende och äldreomsorg. Åter tillbaka till det jag sade i mitt förra replikinlägg: Mycket av den debatt vi har fört här i dag på området valfrihet är ju egentligen diskussioner som ska föras ute i kommunhusen. Det är där den reella makten över de frågorna egentligen ligger.

Anf. 67 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Lars Granberg målar upp bilden av det gamla Fattigsverige. Jag satt själv häromdagen med ett barnbarn och tittade på den hemska kommandoran.

Det fanns naturligtvis anledning för människor att känna skräck och oro i den situationen. Nu är vi på väg mot en situation när det snart kommer att vara 2 miljoner pensionärer i vårt land.

Frågan är: Vad oroar sig de äldre för i dag, och vad kommer man att oro sig för? Jo, man oroar sig för att man inte kommer att få plats inom

äldreboendet. Vi konstaterar att 2 800 personer togs som exempel i en aktuell utredning. De hade inte fått plats trots att de behövde det. Man oroar sig för att hamna utanför, i springorna mellan kommunens och landstingets ansvar, när det inte finns någon individuell vårdplan utan man bollas fram och tillbaka. Det saknas mellanvårdsformer. Man oroar sig för att inte klara avgifterna och för att inte räknas i samhället. Och man oroar sig framför allt, tror jag, över att inte ha ett inflytande över hur livet ska formas, hur vården ska ges, var och hur man ska bo och vilken service man ska få.

Lars Granberg har en glädjande tilltro till Senior 2005. Eftersom jag ingår i den beredningen känner jag mig smickrad av det. Men vi har ett perspektiv som sträcker sig lite längre framåt. Vad tänker Lars Granberg göra i dag för att möta den här oron? Vi kan inte vänta på Äldreberedningen, utan vi måste ta dessa frågor på allvar just i dag.

Anf. 68 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det blir väldigt svårt. De flesta som har deltagit i debatten har sagt att den grupp som vi diskuterar i dag inte är homogen. Jag upplever de repliker som har gjorts som lite grann homogeniserande, som att gruppen skulle ha problem av en viss karaktär. Jag tror inte att det är så.

Jag tror, som jag har sagt tidigare, att vi har ett läge där vi kan gå in med mera resurser innan Äldreberedningen lägger fram ett förslag. Det beror på att vi långsiktigt har bedrivit en politik för att få loss resurser. Vi har inte drivit en huvudlös skattepolitik.

Jag ser framför mig fler debattrundor där vi kommer att presentera olika åtgärder. Vi kommer inte att sitta still fram till dess att Äldreberedningen lägger fram sitt förslag.

Anf. 69 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Vi har konstaterat att det förs en ganska spretig och kliven debatt inom framför allt socialdemokratin i mångfalds- och valfrihetsfrågorna och när det gäller den enskildes möjligheter att bestämma över sitt liv. Jag tolkar Lars U Granbergs svar på repliken som uttryck för en öppenhet för att föra debatten vidare, och jag tycker att det är lovande. Vi får inte hamna i en situation där äldre och människor i allmänhet upplever samhället – kommunen, staten och landstinget – som en ny kommandora som styr deras liv.

Anf. 70 LARS U GRANBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror att man får passa sig i diskussionen om vart valfriheten är på väg. Man börjar i allt större utsträckning hamna i ett eget skapat behov av vård i stället för att försöka tillgodose ett redan existerande behov. Jag tror att det är viktigt att inte skapa sådana situationer i valfrihetsperspektivet.

Anf. 71 PAAVO VALLIUS (s):

Herr talman! Jag ska ta upp några frågor som jag har motionerat om och som tas upp i det här betänkandet. De gäller äldre invandrades situation särskilt inom äldreomsorgen.

Äldre invandrare har under sin aktiva tid ofta deltagit i samhällsbyggnaden. De har betalat sina skatter och de har bidragit till välfärden. Många av dem kom till Sverige när vårt land behövde få folk till industrin för att bygga upp landet. Tyvärr fick de ofta ingen svenskundervisning. Många tillhörde större invandrarpråkgrupper och fick inte så bra språkutbildning. Framför allt var det så att deras fruar ofta stannade hemma för att sköta sina barn och inte alls fick någon språkundervisning. Därför är deras kunskaper i svenska ofta väldigt dåliga.

Undersökningar visar att många äldre personer tappar det senast lärda språket och fungerar bara på sitt modersmål. När de kommer till sjukvården och äldreomsorgen har man svårigheter att upprätthålla kvaliteten i deras omvårdnad. Man har därför behov av personal som behärskar deras modersmål. Tyvärr kan man många gånger inte klara den uppgiften, utan de som tillhör invandrarminoriteter blir ofta isolerade i hälso- och sjukvården. De förstår inte vad läkarna och sjuksköterskorna säger, och de kan framför allt inte heller förstå vad personalen i äldreomsorgen säger till dem. De är i stort behov av den vårdkvalitet som vi strävar efter för alla i vårt land.

Tyvärr har inget av partierna tagit upp de här frågorna i denna debatt. Jag tycker att det är ganska dåligt att man från partiernas sida inte lyfter fram de här frågorna.

Jag har i utskottet fått svar på mina motioner. Man framhåller att Socialstyrelsen har fått i uppdrag att följa de försök som bedrivs för äldre finskspråkiga personer. Samtidigt pekar man bl.a. på brist på personal. Jag måste säga att man i de kommuner som har tagit de här frågorna på allvar har lyckats nå väldigt bra resultat. Tyvärr är de här kommunerna alltför få. Alla i invandrarminoriteterna bor tyvärr inte i de kommunerna, så de äldre invandrarna har väldigt liten glädje av dessa resultat.

Däremot förekommer det t.o.m. i väldigt många kommuner att tjänstemännen frågar invandrare som har betalat sin skatt här i 40 år och mer om de inte kan söka vård och äldreomsorg i sitt hemland. Man kan tycka att kommunerna borde göra mer än så i dessa frågor.

Det förekommer vidare en orättvisa när det gäller invandrarorganisationer. Alla pensionärsorganisationer kan omöjligen organisera de 30 000 medlemmar som krävs för att de ska få statligt stöd. Detta gör att det fantastiska arbetet i form av väntjänst osv. som de kan utföra inte kan genomföras fullt ut.

Herr talman! Jag vill till slut ändå tacka utskottet för svaren på mina motioner.

Anf. 72 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Det var kanske en liten miss av mig att inte ta upp det motionsyrkande som vi har framfört i dessa frågor. Vi har dock tidigare behandlat ett sådant yrkande i en folktoppmotion och fått igenom ett tillkännagivande från riksdagen till regeringen att den ska följa utvecklingen på det här området och återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder.

Jag tycker att Paavo Vallius kanske borde fråga sina partikamrater i regeringen varför de ännu inte har kommit med de förslag som riksdagen har bett den att lägga fram.

Anf. 73 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Herr talman! Det är helt sant som Kerstin Heinemann tar upp att Folkpartiet har motionerat om detta tidigare och fått ett tillkännagivande till regeringen. Tyvärr har varken mitt eget parti eller några andra partier tagit dessa frågor på allvar, och speciellt inte från kommunerna.

Informationen och kunskapen om dessa frågor hos kommunerna, oavsett vilket parti man tillhör, är väldigt dålig. Fast man nu tänker vidta åtgärder har väldigt mycket av detta inte kommit fram till kommunerna. Kommunpolitikerna förstår inte dessa frågor, och det gör inte heller kommunernas tjänstemän.

Anf. 74 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Då finns det ännu större anledning för kanske både socialdemokrater och folkpartister att trycka på regeringen att komma med förslag. Det borde kanske vara en del av den uppföljning som socialutskottet gör. Har vi medverkat till ett tillkännagivande till regeringen kanske vi från utskottets sida ska ta tag i frågan och se om vi kan kvicka på regeringen lite grann. Det är tydligen så att kommunerna inte tar i frågorna. Då får vi kanske komma med en liten pekpinne och tala om att vi inte accepterar det.

Anf. 75 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för all hjälp som man får i dessa frågor oavsett parti, Kerstin Heinemann. Jag kan för min egen del säga att jag genom de organisationer som jag representerar har försökt komma till tals med socialministern just för att diskutera de här frågorna. Jag har försökt göra allt vad jag kan för att förbättra situationen.

Anf. 76 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Jag begärde ordet bara för att i någon mån korrigera vad den förre talaren sade i anförandet. Han sade att Folkpartiet har fört fram synpunkten att beakta invandrares problem, och speciellt de äldres. Jag vill bara här klargöra att det inte var en riktig historieskrivning.

Moderaterna har i ett flertal motioner vid flera tillfällen just beaktat vikten av mångfald, valfrihet och ibland särskilda lösningar för att tillgodose just äldre invandrares situation. Det är inte alltid tillfyllest att ha tvåspråkig personal i äldreboende. De äldre som är invandrare, som vi hörde här, återgår ofta till sitt tidigare språk. De behöver någon att tala med.

Därför kan det vara viktigt att också skapa en mångfald av små boenden där äldre från samma ursprungsland får möjlighet att träffas. Det är inte alltid så roligt att kanske bara tala med personalen. Vi moderater anser därför det vara av yttersta vikt att beakta mångfald och valfrihet, skapa små boenden för äldre invandrare och särskilt beakta deras situation.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 10 §.)

Föredrogs  
socialutskottets betänkande 2000/01:SoU8  
Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador (prop.  
2000/01:20).

*Nationell handlings-  
plan för att förebygga  
alkoholskador*

Anf. 77 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Intresset för alkoholpolitik har varit påtagligt de senaste dagarna beroende bl.a. på WHO-kongressen och olika förslag som läggs fram. Det är därför rätt passande att vi får en debatt i dag.

Vi har nu att ta ställning till en av alla dessa handlingsplaner som Socialdepartementet tar fram med jämna mellanrum. För att börja med det positiva visar den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador att framsteg har skett när det gäller regeringens syn på en modern alkoholpolitik.

Tydligen har samhällsutvecklingen och den debatt om behovet av en ny alkoholpolitik som vi drivit satt sina spår. Regeringen verkar nu inse att arbetet mot alkoholens skadeverkningar måste ske målinriktat mot riskgrupper, storkonsumenter och missbrukare och inte främst som hittills genom att trakassera medborgarna i allmänhet.

Arbetsätt och metoder måste blir mer träffsäkra med fokus på dem som dricker mest och där skadorna är störst. Alkoholmissbruk förorsakar stort mänskligt lidande. Det är grogrund för kriminalitet och därigenom ett av våra största samhällsproblem.

Mellan 300 000 och 400 000 svenskar är missbrukare, och i deras närhet lever kanske så många som kanske uppemot en miljon människor. Det är hustrur, äkta män och barn. Därtill kan man kanske också lägga runt 300 000 överförbrukare, de som är i riskzonen.

Just därför är det så viktigt att Sverige nu genom kombinerade åtgärder får en modern alkoholpolitik. Men här sviker regeringen och planen. Mycket lite sägs om en verkligt ny alkoholpolitik. Bilden domineras i stället fortfarande av restriktioner och regleringsiver. Till gamla trakasserier läggs nya. Det är kontraproduktivt att göra så.

Ska vi få en fungerande alkoholpolitik måste den åtnjuta ett brett folkligt stöd. Det kräver att inte bara problemen förs fram utan också att det goda bruket accepteras. Det är angeläget att göra åtskillnad på bruk och missbruk. Alltför ofta blandas de begreppen ihop. Det medför att man försummar att genomföra åtgärder för de grupper som verkligen har problem. Det behövs alltså en ny samlad alkoholpolitik.

Herr talman! Den ökade internationaliseringen har medfört ökat handelsutbyte, ökat privat resande och närmande till andra länder när det gäller attityder och värderingar. Alltfler människor ser med egna ögon att den hittills förda svenska alkoholpolitiken inte självklart är den mest framgångsrika för framtiden. Samhället har förändrats, och alkoholpolitiken har därför helt nya förutsättningar.

Det bästa sättet att få ett bättre förhållningssätt till alkohol är genom klokt genomförd upplysning och information. Då duger inte skrämpropaganda. Information om alkohol och alkoholens skador måste vara baserad på fakta och kunskap. De ekonomiska ramarna måste ge bättre utrymme än hittills för sådan information.

I vårt budgetalternativ föreslog vi en förstärkning av informationsinsatserna genom att föra över bidraget från de traditionella nykterhetsorganisationerna. En sådan överföring skulle ligga väl i linje med önskemål om en nyanserad och oberoende information och en upplysningsverksamhet som kunde förnya arbetssätten.

Herr talman! En politik som främjar förbud, restriktioner och byråkratiskt krångel får människor att närmast reflexmässigt reagera negativt. Det är allvarligt särskilt när det gäller de unga. Sverige ligger relativt högt när det gäller antalet unga, 13-åringar och yngre, som dricker sig fulla, detta trots vår restriktiva alkoholpolitik. Dess förmyndarattityd ”tar” alltså inte på de unga.

Däremot är berusningsdrickandet bland unga i vinländerna mycket ovanligare. Man dricker lite oftare men mindre mängder. I t.ex. Italien minskar vanedrickandet. Attityden till alkohol är uppenbarligen en annan. Tydligt påverkas inte den attityden på ett positivt sätt av förbud, restriktioner och förmynderi.

För att förändra attityden gäller det i stället att mobilisera människornas egen ansvarskänsla för sig själva och sin omgivning. Det gäller att ta fasta på människors egen förmåga till ansvar hellre än att misstro dem och försöka kommendera fram ett beteende.

Herr talman! Det är därför som vår alkoholpolitik utgår från respekten för den enskilde individens förmåga att ta ansvar för och forma sitt eget liv. En ny alkoholpolitik kräver en kombination av samverkande åtgärder. Flertalet människors möjlighet att hantera sitt alkoholbruk måste respekteras. Onödiga begränsningar och krångel måste tas bort.

Förutsättningarna för den kriminella marknaden är att det finns en stor relativt riskfri vinst att hämta. Svartsprit och kriminalitet måste därför bekämpas kraftfullt genom förstärkta resurser till tull och polis.

Den legala och beskattade alkoholens tillgänglighet måste öka. Generellt lördagsöppet är därför en självklarhet liksom att monopolet måste avskaffas. Den legala alkoholens pris måste sänkas. Då ändras förhållandet mellan risk och vinst så att den kriminella verksamheten hämmas.

Vidare måste hjälpen till missbrukare förstärkas och effektiviseras. Langare och organiserade kriminella gäng som säljer svartsprit försvårar allt arbete med att hjälpa dem med alkoholproblem. Langarna vet när missbrukarnas sprit är slut, och då kommer de med nya dunkar. Langarna tar reda på när kunderna har pengar, t.ex. när bidrag betalas ut.

Tillgången och det låga priset på den illegala spriten gör att missbrukarna dricker mer, har betydligt längre missbruksperioder och gör det svårare att få dem ur sitt missbruk. Minst 50 % av den alkohol som missbrukarna dricker är svartsprit. Varken hög alkoholskatt, restriktiv alkoholpolitik eller polisiära åtgärder har kunnat stoppa den svarta marknadens tillväxt. Tvärtom växer denna marknad på grund av extremt höga alkoholskatter, förmyndaraktiga begränsningar i tillgängligheten samt bristande satsningar på polis och tull.

Den stora prisskillnaden mellan svart respektive beskattad alkohol dövar de flesta människors samveten. I dag beskattas 40-procentig sprit med 200 kr i Sverige. I Danmark är det ungefär 130 kr – ungefär dubbelt så mycket som i Tyskland. Få tycker tyvärr längre att det är ett särskilt märkvärdigt brott att köpa svartsprit. Det kan få förödande effekter på det allmänna rättsmedvetandet.



Tyvärr, herr talman, är det ungdomar som med undantag för missbrukare är de som dricker mest svartsprit. Det är tillgången på svartsprit som gör att tonåringar enkelt kan få tag på alkohol. Det har bekräftats i närmast dagsfärska undersökningar bl.a. här från Stockholmsområdet. Den förda politiken har minskat medborgarnas förståelse för åtgärder mot kriminell alkoholhantering och minskat insatserna för hjälp till dem som har missbruksproblem. Det har varit negativt både för laglydighet och för folkhälsa.

Herr talman! Ett sådant sammanhängande koncept som det jag skisserade måste till om man menar allvar med att minska alkoholens skadeverkningar. Det finns verkligen anledning att handla snabbt om vi inte helt ska tappa kontrollen över utvecklingen. Regeringens oförmåga att fatta beslut om skattesänkningar göder den kriminella marknaden.

Vad kan man då förvänta sig om man sänker alkoholskatten? Det är naturligtvis en berättigad fråga. Några utredningar har tittat på förhållandet mellan pris, inköpsbeteende och kriminell verksamhet. Handelns Utredningsinstitut har gjort analyser av flera scenarier. Man säger att om skatten sänks med 50 % så kommer totalkonsumtionen att stiga med 2,7 %, privatimporten att sjunka med 67 % och svartspriten med 17 %. I ett sådant läge kommer staten att ta in nära 4 miljarder kronor mer i skatteinkomster jämfört med om inga justeringar görs. Samtidigt drivs kriminell verksamhet tillbaka. En sänkning av skatten på alkohol, precis som vi begär, skulle alltså inte leda till en totalt ökad konsumtion utan i första hand till en övergång från oregistrerad sprit och svartsprit till registrerad och legal alkohol. Färre ungdomar skulle utsättas för svartsprittförsäljning.

Herr talman! Att den stora prisskillnaden är det som i hög grad gynnar smuggling framgår också av vad den största norska dagstidningen Verdens Gang fick fram när man gjorde intervjuer med "framstående" smugglare. En erfaren sådan säger: När avgiftsnivån är så hög finns det möjligheter till goda förtjänster för spritsmugglare. Det lockar utländska aktörer.

Målgruppen är enligt smugglarna vanliga laglydiga medborgare som tröttnat på höga priser och monopol. En annan smugglare säger att om Stortinget reducerat avgifterna på sprit så skulle de flesta av dessa kunder återvända till den legala försäljningen. Detsamma gäller nog i Sverige.

Herr talman! Enligt dessa verklighetens experter är det alltså avgörande för att vi ska lyckas minska skadorna av alkohol att vi för en sådan tillgänglighets- och prispolitik att respekt för lagar upprätthålls och att den kriminella verksamheten, som just slår hårdast på missbrukare och ungdom, motverkas.

Likaså är det nödvändigt att åldersreglerna är förståeliga. En ung människa som uppnått 18 år är valbar till riksdagen, har rösträtt, rätt att ta körkort, rätt att ingå äktenskap och rätt att förtära alkoholhaltiga drycker på restauranger och barer. Det är då uppenbart ologiskt och svårbegripligt att åldersgränsen för inköp av alkohol på Systembolaget inte sammanfaller med myndighetsåldern i övrigt. Därigenom minskas trovärdigheten i alkoholpolitiken, och särskilt de ungas förståelse för den. Därmed minskar också möjligheten att förebygga ett skadligt alkoholbruk. Åldersgränsen bör ändras och motsvara myndighetsåldern. En alkoholpolitik som ska ha möjlighet att lyckas minska alkoholskadorna – det som

handlingsplanen handlar om – måste respektera de unga myndiga som beslutskapabla personer.

Herr talman! Det är anmärkningsvärt att regeringen anser sig behöva skärpa reglerna för restaurangers öppethållande. Det måste ses som en ren klåfingrighet eller möjligen en vilja att visa handlingskraft i det lilla när man inte klarar av att ta de stora tagen i alkoholpolitiken. Det är alltså en rökridå.

Resultatet av dagens reglerade stängningstider är att de flesta restauranger stänger samtidigt. Det medför en ansamling av folk på gator och torg vid ett och samma tillfälle. Självfallet leder det rätt ofta till bråk. Det vore klokare om restauranger kunde stänga under lugna former efter det att serveringen avslutats.

Det måste dessutom vara bättre att tillåta lagliga restauranger att ha öppet när och om det finns efterfrågan även på alkoholservering än att genom skärpta regler driva fram en expansion av kriminell svartklubbsverksamhet. Även här gäller att vi inte ska gynna illegal verksamhet. Med regeringens åtgärder våras det för svartklubbarna. Att jämföra med förhållandena för 10–15 år sedan är naivt. Då fanns inte, till skillnad från i dag, en etablerad alkoholmaffia, utbredd smuggling och *trafficking*. Ett förbud betyder att vi medvetet ger starthjälp till en kriminell verksamhet av ett slag vi knappast kan föreställa oss. Det kan inte vara riksdagens uppgift att underlätta och bidra till kriminell verksamhet. Jag menar att reglerna för restaurangers stängningstider helt bör avskaffas och att stängningstiderna ska vara en angelägenhet för respektive restaurangägare.

Herr talman! Regeringen anser också att åtgärder måste vidtas för att hindra att gällande reklamregler kringgås. Det är framför allt lättölsreklamen i TV som bekymrar regeringen. Det måste vara en märklig alkoholpolitisk åtgärd att angripa reklam för ett närmast alkoholfritt alternativ samtidigt som den svenska marknaden ständigt nås av satellitburen reklam för såväl öl som starksprit. Enligt min mening måste det i stället vara bra att sådan reklam finns som visar lättöl som ett gott alkoholfritt alternativ. Följden av skärpta bestämmelser mot lättölsreklam blir endast att situationen för svenska bryggerier, som är de som gör lättölsreklamen, försämras i konkurrensen med utländska bryggerier. Jag har i dagarna sett hur ett svenskt bryggeri i min hemort måst friställa människor på grund av konkurrensnackdelar beroende på hög ölskatt. Att till det lägga ett reklamförbud för lättöl är att lägga sten på börda. Finn i stället i samarbete med industrin lämpliga former!

De åtgärder som regeringen vill vidta kan alltså inte anses som alkoholpolitiskt befogade, utan endast förorsakade av en otämjd vilja att lägga sig i, reglera och agera storebror för hela svenska folket. Lika lite som det finns någon alkoholpolitisk mening i detta så finns det i att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att försöka begränsa sponsringen i idrotten. Genom sponsring får idrottsföreningar ekonomiska möjligheter att bedriva verksamhet bl.a. för ungdom. Det kan man i stället nyttja för god information mot alkohol och för att ge en meningsfull fritid.

Herr talman! För att sammanfatta: Handlingsplanen präglas fortfarande av synen att den gamla, restriktiva svenska alkoholpolitiken är bäst i världen och att eventuella förändringar i liberaliserande riktning är

olyckliga, men tyvärr ofrånkomliga. Även om regeringens handlingsplan innebär ett litet steg framåt mot en modern alkoholpolitik så saknas fortfarande en tydlig attitydförändring. På flera punkter blir det t.o.m. en skärpning av den restriktiva alkoholpolitiken vad beträffar reklam, öppettider på restauranger osv.

Men viktigast är kanske det som inte görs. Det blir åtminstone i nuläget inte några sänkningar av alkoholskatten. Det vore en åtgärd som skulle minska svartspriten, motverka kriminalitet och ge jobb i Sverige. Men man låter tiden rinna i väg. Jag måste säga att det är anmärkningsvärt att vad regeringen nu lyckas åstadkomma genom en kombination av åtgärder och frånvaro av åtgärder huvudsakligen är att ge kriminell verksamhet stöd och starthjälp. Någon måtta på starta-eget-bidragen måste det väl ändå vara!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 och står givetvis bakom våra övriga reservationer.

Anf. 78 LARS GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Ska jag ta hand om min broder? Denna klassiska fråga blev konkret för mig på julaftons kväll när jag fann två redlöst berusade 15-åringar liggande i diket utanför min bostad i minus sju graders kyla. Den minst påverkade försökte släpa sin totalt utslagne kamrat med sig. Så reell är den verklighet som den här presenterade handlingsplanen ska försöka motverka.

I handlingsplanen föreslår regeringen att 450 miljoner kronor anslås till förebyggande insatser mot alkoholskador. Slår man ut de 300 miljoner kronor som under tre år avsätts för insatser i kommuner räcker dessa till en knapp halvtidstjänst per kommun. För att få en verklig effekt måste kommunerna själva skjuta till resurser – resurser som nu inte finns. Dessutom sträcker sig de ekonomiska åtagandena från statens sida endast tre år framåt. Därefter får kommunerna hantera frågorna bäst de kan.

Vad som är uppseendeväckande med den förda alkoholpolitiken är bristen på helhetsgrepp. Vi får i denna kammare behandla omläggningen av den svenska alkoholpolitiken i fragmentariska stycken. Den osäkerhet som därmed uppstår är klart negativ och innebär att man inte kan ana var slutmålet är beläget. Vi kommer efter denna vårtermin att ha behandlat frågor som berör alkohol vid sex olika tillfällen under sammanlagt 20 månader. Man kan med fog tala om brist på långsiktighet.

Om man ser på själva propositionen är syftet i sig gott, och det innebär inga problem för oss kristdemokrater att ställa oss bakom en del av de förslag som läggs fram. Punkter som rör inriktningen av alkoholpolitiken är bra men borde nog kompletteras med bl.a. tillgänglighetsaspekten. Det är också ett kardinalfel att avgränsa handlingsplanen till tre år. All erfarenhet visar att så fort insatserna upphör återkommer problemen.

Det behövs betydligt mer av långsiktighet och helhetsgrepp i den svenska alkoholpolitiken för att hantera en alltmer besvärlig situation. Vi kristdemokrater anser att det fordras nytänkande och utveckling. Kopplingen mellan tobak, alkohol och droger är klart vidimerad, och därför föreslår vi att regeringen i samband med reformeringen av Folkhälsoinstitutet inrättar en särskild enhet som har att hantera dessa frågor. Alko-

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador*

holinspektionen skulle efter en omorganisation kunna utgöra denna nya enhet.

Fru talman! Det finns ingen orsak till att Sverige ska hasta med att avhända sig prisinstrumentet i förtid. Det finns en övertro på att detta helt skulle eliminera försäljningen av svartsprit. Den legala alkoholen kommer alltid att vara dyrare än den illegala. Vi ser också hur andra europeiska länder inför en alltmer restriktiv alkoholpolitik efter erfarenheter av ökade alkoholskador. I detta läge finns det ingen anledning för Sverige att förhasta sig när det gäller skatter på alkohol.

I en nyligen presenterad rapport från WHO framgår att varje år tar alkoholen livet av 55 000 unga européer. Det är en utmaning av format, som fordrar allt annat än blåögdhet.

Tillgänglighet är en annan faktor som påverkar konsumtionen. Genom majoritetens alltför tidiga anslutning till EU:s införselkvoter befinner vi oss nu i en situation där vi också har att möta ett externt inflöde över gränserna, särskilt i södra Sverige. Vi har i framtiden att räkna med ökade alkoholskador och måste nu göra det bästa av situationen.

Vad gäller de lördagsöppna systembutikerna har vi nu fått bekräftat det vi kristdemokrater framförde i debatten, att en tillförlitlig utvärdering skulle bli mycket svår att genomföra. Ett år är alldeles för kort tid för att presentera en verklighetsförankrad utvärdering. I södra landsändan har man dock noterat ett ökat inslag av våld i hemmen i samband med alkoholförtäring. På vissa försöksorter har också flera bilister blivit av med sina körkort på grund av rattonykterhet utanför systembutikerna.

Vi kristdemokrater önskar att man i propositionen hade mer lyft fram familjens betydelse i att motverka ungdomars alkoholvanor. Om vi på ett bättre sätt lyckas mobilisera denna viktiga resurs skulle vi även på detta område nå bättre resultat i det förebyggande arbetet. Alkoholdebuten går allt längre ned i åldrarna, och vi anser att handlingsplanen borde tydligare framhålla behovet av kraftfulla insatser riktade mot att stödja familjer med alkoholproblem. Samhällets insatser för att förebygga ohälsa kan aldrig ersätta föräldrarnas ansvar och möjligheter att påverka sina barn.

Vi gläds åt att ANT-undervisningen i skolan äntligen uppmärksammas och föreslås få en ökad prioritering. Det är en fråga som vi kristdemokrater länge drivit. Tyvärr finns exempel på skolor med s.k. tillåtande attityd, vilket enbart är kontraproduktivt i det alkoholförebyggande arbetet.

De s.k. vita zonerna, där trafiken ingår, är viktiga att upprätthålla. I Sverige avlider årligen ca 100 personer i trafikolyckor där alkohol finns med i bilden. Detta är givetvis helt oacceptabelt och borde ha lyfts fram tydligare i propositionen.

Det är glädjande att propositionen klart framhåller betydelsen av de ideella organisationernas insatser och att dessa också får del av avsatta resurser. Samhället måste i betydligt större omfattning ta vara på den viktiga kompetens och resurs som dessa rörelser tillför vårt samhälle. Det finns därför all anledning att nykterhetsorganisationerna ges samma förutsättningar som idrottsrörelsen när det gäller fördelningen av de generella bidragen.

Alkoholfrågorna kommer att debatteras flera gånger denna vår, och vi får då möjlighet att återkomma till andra delar av den alltmer diffusa framtida svenska alkoholpolitiken.

För er som undrar hur det gick för de berusade ungdomar jag berättade om i början kan jag meddela att det slutade väl. De kom hem. Mitt samvete bjöd mig att gå ut och se efter om de hade kommit därifrån, och så var faktiskt fallet.

Fru talman! Vi står givetvis bakom samtliga våra reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till nr 2 och nr 17.

Anf. 79 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna nr 17 och 23, men jag står självfallet bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Fru talman! Centerpartiet står helt bakom en alkoholpolitik som syftar till att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar genom att minska totalkonsumtionen. Vi ska dessutom rikta insatser till särskilt känsliga grupper och framför allt ha en hög ambitionsnivå inom det alkoholförebyggande arbetet. Unga människor bör helt avstå från alkohol. Kroppen är inte tillräckligt utvecklad för att klara alkoholen, och det gör att de medicinska skadorna kan bli stora. Dessutom riskerar en tidig start med hög alkoholkonsumtion att leda till en hög konsumtion även i vuxen ålder. Detta är några av orsakerna till att en av de främsta uppgifterna för samhället och alkoholpolitiken bör vara att få ungdomar att helt avstå från alkohol.

Mot den här bakgrunden blir man uppriktigt ledsen och djupt bekymrad över ökad totalkonsumtion och de rapporter om ungdomsfylleri som kommer från socialtjänsten, polisen och via medier, om att det är trendigt och inne att dricka, TV-såpor och ungdoms-TV där alkoholen flödar, den europeiska trenden att ungdomar dricker alltmer alkohol och även blandar med andra droger.

Alkoholen har blivit tillgängligare genom EU-medlemskapet och Sveriges hantering av införselreglerna, genom att vi reser mer, den aggressiva marknadsföring som sker inte minst via Internet, alkoholtillståndet som ökar, lördagsöppet på Systemet osv. Alkoholiberalismen breder ut sig. "Det liknar hyckleri att öka tillgängligheten på alkohol och samtidigt uppröras över att ungdomar dricker mer", säger en alkoholforskare från CAN i en tidningsintervju. Jag delar den uppfattningen.

Vi som föräldrar, och vuxna generellt, har den viktigaste uppgiften i arbetet med att begränsa alkoholkonsumtionen bland unga. Ungdomar gör som sina föräldrar. Regeringen väljer att i propositionen lyfta fram flera institutioners och myndigheters ansvar för alkoholkonsumtionen. Enbart i ett kort avsnitt lyfter regeringen fram föräldrars ansvar och med perspektivet att det är samhällets ansvar att informera föräldrarna. Centerpartiet anser att föräldrarnas och familjens roll på ett helt annat sätt måste betonas, att föräldrarna måste engageras mer och ges den avgörande roll de faktiskt har.

Vi från Centerpartiet anser, i likhet med Kristdemokraterna, att handlingsplanen bör tydliggöras i avseende på föräldrars möjligheter att påverka ungdomars alkoholkonsumtion. Vi borde även på ett tydligare och kraftfullare sätt stödja familjer med alkoholproblem. Många barn och kvinnor får illa i missbrukarmiljöer, vilket är helt oacceptabelt.

Inom ramen för WHO-arbetet sattes i mitten av 70-talet upp ett mål som innebar att totalkonsumtionen skulle minska med 25 % fram till år

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador*

2000. Det gick åt skogen. Regeringens målsättning är nu att minska alkoholkonsumtionen till år 2005. Det är stor skillnad i ambitionen att "bara" vända trenden och att sätta upp en tydlig målsättning med ambitioner, följda av konkreta och handfasta åtgärder. Nu gäller det att den kommunala nivån, som har större möjligheter att jobba konkret och mål-inriktat, verkligen lyckas.

Dessutom blir självfallet arbetet över nationsgränserna alltmer betydelsefullt. Regeringens och socialministerns engagemang och värdskap för WHO-konferensen, som ägt rum här i Stockholm, för att ta fram en EU-strategi för att skydda ungdomar från alkoholrelaterade skador är vällovliga.

Fru talman! Allmänt kan sägas att regeringen ägnar stort utrymme i propositionen åt att ange vad andra ska göra. Däremot saknas insatser, tycker jag, när det gäller det som borde vara statens uppgifter. Det gäller t.ex. på vilket sätt den illegala sprithanteringen ska stävjas och riktlinjer till polisen om att öka insatserna gentemot svartspriten. Detta borde vara en viktig inriktning för den nationella alkoholpolitiken fram till år 2005, i synnerhet för att minska alkoholen bland unga. Därför anser vi från Centerpartiet att det bör vara en punkt i huvudinriktningen för den nationella alkoholpolitiken.

Centerpartiet delar regeringens uppfattning att kommunerna måste ha en central roll i såväl alkoholförebyggande arbete som vård och behandlingsinsatser. Det är viktigt med en tydlig ansvarsfördelning. Däremot har vi invändningar när det gäller hur resurserna fördelas och systemet med specialdestinerade bidrag. Det ska enligt vår uppfattning inte vara de kommuner som är bäst på att skriva ansökningar eller i sämsta fall har de bästa kontakterna som ska ha pengarna.

Ge i stället kommunerna ett tydligt ansvar. Ge dem förtroendet att i samarbete med landsting, ideella organisationer, polis och näringsliv samordna och genomföra de konkreta insatserna. Fördela medlen via generella statsbidrag och gör, inte minst, ordentliga uppföljningar.

Pengarna till de ideella organisationerna är väl motiverade, och det borde egentligen ha varit mer. De har en mycket viktig uppgift inte minst på lokal nivå, men även på nationell och internationell nivå.

Folkölskonsumtionen bland unga är ett stort problem. Det går alldeles för lätt att komma åt folköl fast man inte har åldern inne. Alla försäljningsställen är tyvärr inte lika nogräknade. Kommunerna har ett tillsynsansvar, men många kommuner lever inte upp till det kravet.

Centerpartiet anser att handlare som avser att sälja folköl ska anmäla detta till kommunens tillsynsenhet och att kommunerna ska ha möjlighet att ta ut en mindre avgift för att täcka kostnaden för tillsynen. Vi har flera gånger och under lång tid lagt fram detta som vårt förslag. Regeringen utreder och utreder. Nu aviserar man ett förslag som går i vår riktning, och det var på tiden.

Fru talman! Totalkonsumtionen av alkohol måste sänkas för att vi ska uppnå önskvärda välfärds- och hälsomässiga vinster. Det krävs ett batteri av åtgärder alltifrån attitydpåverkande och opinionsbildande insatser till förebyggande insatser. Man måste begränsa tillgängligheten när det gäller alkohol, erbjuda alkoholfria uppväxtmiljöer, skjuta upp debutåldern och stödja föräldraansvaret. Det krävs bättre vård och behandling, punktykterhet och åtgärder mot svartspriten. Det krävs internationella och

nationella insatser och att vi gör det kommunala ansvaret mycket tydligt. Detta ska göras med förtroende och med tydlig uppföljning.

Även om alkoholfrågan är komplex och nya hot hela tiden dyker upp får vi aldrig förtrottas i vår kamp mot alkoholen och dess skadeverkningar. Centerpartiet vill medverka aktivt i den kampen.

Anf. 80 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill ge en reflexion för att göra bilden lite tydligare av vad Kenneth Johansson sade. Jag håller med honom om att det finns mycket starka skäl för att följa förändringar i utvecklingen och se om vi är på väg mot ett ökat ungdomsdrickande. Finns det verkligen bärkraft i det? Det är möjligt att det förhåller sig så. Sannolikt beror det på den stora tillgången på svartsprit. Det är det som har ändrats i samhället, och det är det som ungdomar dricker. Där finns det, som jag sade, många skäl att arbeta aktivt för att minska kriminaliteten.

Men man ska inte bara fastna för något som eventuellt händer nu utan se vad som har hänt över en längre period. Vi dricker inte mer i Sverige än vad vi gjorde på 60-talet. Det är ca 6 liter ren alkohol per år. Men vi har ändrat oss från att dricka 70–80 % starksprit till att dricka ungefär 20 % starksprit. Det är en attitydförändring som är bra därför att det inte ger skador på samma sätt.

Ser man på Europa som helhet ska man ha klart för sig att förbrukningen har sjunkit med 20 % sedan mitten på 70-talet och nu är ungefär 9 liter – det mål som WHO ville uppnå i början på 90-talet därför att man tyckte att det var ett realistiskt mål. Minskningen har huvudsakligen skett i länder med en rätt tillåtande attityd, som lägger ansvaret på den enskilde och som inte förbjuder och skambelägger utan möter med information. Man kan se att länder som Italien och Frankrike har sänkt sin konsumtion med 40 % under denna tid.

Därför tycker jag att man inte bara ska svartmåla, utan man ska se möjligheterna i en annan alkoholpolitik, samtidigt som man, som har sagts här, ska vara oerhört uppmärksam på om det sker trendförändringar som är bestående. Man ska se om det har samband, vilket jag tror är alldeles uppenbart, med att vi har en politik som gör det svårt att få tillgång till svagare alkoholdrycker av typen vin därför att man handlar på Systemet. Det är oerhört enkelt att få del av smugglarnas och langarnas sprit som de går på skolgårdarna med. Det är där skon klämmer, och det måste vi förändra om vi ska komma vidare.

Anf. 81 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker naturligtvis att det är bra att vi dricker svagare drycker. Det är ett steg i rätt riktning. Men fortfarande kan varken jag, Leif Carlson eller någon annan snacka bort de rapporter som kommer. Det är ett jätteproblem som vi fortfarande har. Det är ett jätteproblem att möta den alkoholliberalism som smyger sig över oss och som innebär att tillgängligheten ökar.

Jag är av den uppfattningen – det gäller generellt – att en ökad tillgänglighet leder till ökad konsumtion, som i sin tur leder till ökade skadeverkningar. Tror man på den teorin – jag vet att Leif Carlson inte gör det, men jag tror på den – blir slutsatsen att vi ska begränsa tillgängligheten. Allra viktigast är det att göra detta för det uppväxande släktet.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador*

Anf. 82 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Problemet är att tillgängligheten är så god just på grund av att det är en kriminell verksamhet som gynnas, får frodas och växa sig stark och organiseras genom att man gör den beskattade legala alkoholen så svår att få tag på och genom att man sätter ett pris på den som gör att den inte kommer i fråga.

Hade vi i stället en måttlig avvägning skulle vi kunna begränsa tillgängligheten relativt väl genom att folk fick förståelse för politiken, men nu dränks vi i stället i en flod av svartsprit. Svartspriten utgör över 50 % av den sprit som dricks av dem som är känsligast för det, dvs. missbrukare och ungdom.

Det är inte genom att ytterligare försvåra för den legala kontrollerade alkoholen som vi kan minska konsumtionen, utan det är i stället genom att skapa sådana förutsättningar att vi slår ihjäl den kriminella verksamheten och genom att sedan lita till att människor genom information och självbestämmande själva kan sköta den vanliga legala konsumtionen.

Anf. 83 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller svartsprit och kriminell verksamhet kritiserade jag i mitt anförande handlingsplanen för att man på nationell nivå gör alldeles för lite just när det gäller de delar som man har ansvar för där. Uppgiften att med polisiära insatser och tullinsatser etc. komma åt svartspriten är en av de uppgifter som borde betonas. Det som är förbjudet är förbjudet, och det ska också följas upp och vidtas åtgärder.

Leif Carlson talar om en måttlig avvägning. Här har vi en skillnad. Vad är en måttlig avvägning? Jag vill se en begränsning av tillgängligheten, och Leif Carlson vill i det närmaste släppa allt fritt och plocka bort åldersgränser. Det ska egentligen inte finnas några restriktioner alls, om jag förstår det rätt. Här har vi olika uppfattning och syn. Jag tror till hundra procent på min uppfattning, och Leif Carlson tror väl till hundra procent på sin. Då får man mötas och diskutera och se vem som har de största förutsättningarna att driva en politik som kan få ett stöd både här i riksdagen och bland folk i gemen. Jag tror och hoppas att det ska gå att fortsätta att arbeta för totalkonsumtionsmodellen, hålla fast vid en restriktiv alkoholpolitik och motverka den alkoholliberalism som sprider sig.

Anf. 84 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Propositionen ger uttryck för en hög ambitionsnivå, och det finns mycket som Folkpartiet instämmer i. Men vi har vissa invändningar när det gäller historieskrivningen, alkoholpolitikens målsättningar, kommunernas roll m.m. Utifrån betänkandet kan man också säga att i stora drag är sex partier ganska överens om alkoholpolitiken i vårt land. Det är egentligen endast Moderata samlingspartiet som skiljer ut sig, och det ganska markant, tycker jag.

Fru talman! Det är bra att det i propositionen framgår att målen för alkoholpolitiken ligger fast, att skadorna ska begränsas och att konsumtionen ska minska. I tidigare alkoholpolitiska mål har det dock handlat om inte bara att minska totalkonsumtionen utan även att minska det skadliga dryckesbeteendet och att minska dryckesbeteendet även om det inte är skadligt.



I 1977 års lagstiftning slogs fast att målet är att generellt åstadkomma återhållsamma alkoholvanor och att alkoholpolitiken därför borde inriktas på att försöka motverka konsumtion som leder till berusning eller vanemässigt bruk. Folkpartiet anser att det vore lämpligt att regeringen återgick till det målet.

Det kommer visserligen inte att bli lätt att klara de här målsättningar. All hittillsvarande forskning om effekter av alkoholpolicyn talar för att konsumtionen kommer att öka i Sverige.

I propositionen föreslås 300 miljoner kronor till kommunerna under en treårsperiod. Detta räcker till att anställa en person, och det är i och för sig bra. Vi känner dock en oro för att det inte räcker till, eftersom det finns en bristande beredskap bland förtroendevalda och ledande tjänstemän i kommunerna. Man saknar framför allt känsla för policyn. Folkpartiet vill, förutom de 300 miljonerna, tillföra ytterligare 150 miljoner till information om alkoholens skadeverkningar.

Fru talman! Folkpartiet vill understryka vikten av den hittills förda alkoholpolitiken. Den har syftat till att minska alkoholmissbruket och präglats dels av beskattning, detaljhandelsmonopol samt regler för utskänkning och prissättning, dels av insatser inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst av såväl förebyggande som rehabiliterande karaktär. Stora insatser har också gjorts av ideella organisationer.

Vi anser att den alkoholpolitiska inriktningen bör vara dels att få storkonsumenterna att minska sitt drickande, dels att hindra nyrekrytering av alkoholmissbrukare. Det är också angeläget att minska ungdomars umgänge med alkohol. All erfarenhet visar att ju längre alkoholdebuten skjuts upp, desto större är möjligheten att undvika missbruk.

För att uppnå detta mål är det angeläget att vi arbetar med olika typer av förebyggande insatser. Vi anser att den svenska alkoholpolitiken även fortsättningsvis bör vila på grunder som attitydförändringar, begränsad tillgänglighet, försäljningsmonopol och en aktiv prispolitik.

Fru talman! Den här propositionen har till stor del blivit nödvändig på grund av regeringens misslyckande i förhandlingarna med EU om det svenska undantaget för privatpersoners införsel av alkohol. Enligt Folkpartiets uppfattning borde Sverige ha stått fast vid tolkningen att de svenska undantagsreglerna automatiskt skulle förlängas såvida inte rådet fattade ett enhälligt beslut om annat, dvs. att de svenska undantagsreglerna inte hade någon bestämd sluttidpunkt. I och med att regeringen misslyckades har en situation skapats där en stor del av befolkningen kan föra in en betydande del av sin årskonsumtion av vissa sorter av alkoholdrycker. I en sådan situation blir det mycket svårare att fortsättningsvis hävda den hittills förda prispolitiken som ett effektivt instrument för att begränsa alkoholkonsumtionen. Det tycker vi är mycket olyckligt.

Fru talman! Betydelsen av kommunala alkoholpolitiska program är stor. Det står redan en hel del om detta i propositionen, och många kommuner har redan sådana program. Problemet är emellertid att de ofta är arkivprodukter. Vi har i vår motion lagt fram förslag till att förbättra kommunernas alkoholpolitiska programarbete på ett stort antal punkter. Vi tycker också att det är viktigt att ideella organisationer får en stor del i detta arbete. Det alkohol- och drogförebyggande programmet måste också ha en långsiktig karaktär och ej vara något kort, tidsbegränsat projekt.

I går publicerades en rapport från CAN som visar att svenska ungdomars inställning till alkohol i stort sett inte har förändrats sedan 1995. En något större andel av ungdomarna har dock råsupit, dvs. druckit minst fem öl eller fem glas sprit vid samma tillfälle, minst tre gånger den senaste månaden 1999 jämfört med 1995. Andelen bland pojkarna ökade från 19 till 22 % och bland flickorna från 12 till 13 %. Sverige placerar sig därigenom över snittet i Europa.

Vi har också fått rapporter om att många väldigt unga dricker stora mängder alkohol. Inte minst har rapporter från Maria Ungdomsklinik visat detta, och det är naturligtvis mycket allvarligt.

Nya vägar för att informera ungdomar om alkoholens skadeverkningar måste finnas. Man kan tyvärr konstatera att vi på den punkten i hög grad har misslyckats. Det förebyggande arbetet är naturligtvis det allra viktigaste, men viktigt är också vården av unga alkoholmissbrukare. Trycket på behandlingshemmen för ungdomar med missbruksproblem har ökat. Det är därför viktigt att det finns tillräckligt med platser så att framför allt unga med alkoholproblem får den hjälp de behöver. Kommunerna måste helt enkelt köpa de platser som krävs. Det är kortsiktig och oklok politik att snåla på kostnaderna om de pengar som används kan hindra att unga fastnar i en livslång drog- och brottskarriär, som ju ofta följer på drogmissbruk.

Ett problem för kommunerna är dock att resultaten av missbrukarvården är så dåligt utvärderade. Det finns få undersökningar som visar om individen blir fri från missbruk, och det är inte alltid så att ett projekts kostnader har ett övertygande samband med den behandlingseffekt som uppnås.

En annan viktig åtgärd är att stoppa langningen. Regeringen nämner frågan men hänvisar endast till Alkoholutredningens remissbehandling. Folkpartiets bedömning är att det redan nu bör vidtas åtgärder mot langning till minderåriga, och här ingår naturligtvis svartspriten som en stor del. Här är naturligtvis polisens insatser av största vikt. Från Folkpartiet vill vi satsa på fler poliser ute på gatorna som kan bekämpa just den här langningsbiten.

Det behövs också en uppstramning av reglerna för försäljning av folköl. Här vill vi gå snabbare fram än regeringen. Vi föreslår att regeringen redan nu ska ta initiativ till hårdare sanktionsmöjligheter mot de försäljare som bryter mot lagstiftningen. Det bör finnas ekonomiska sanktioner att ta till mot de butiker som bryter mot bestämmelserna om försäljning av folköl till minderåriga. Sanktionerna skulle kunna vara utformade efter t.ex. dagsbotsmodell.

Fru talman! Ett område som inte är omnämnt i propositionen men som borde vara högprioriterat är hindren för sekundärprevention i sjukvården. Patienter som sökt sig till sjukvården för en alkoholrelaterad skada är i regel mer mottagliga för prevention efter behandlingen än innan de kom till sjukvården. Därför bör frågorna kring sekundärprevention i sjukvården redas ut. Vilka är hindren för genomförande av sekundärprevention inom sjukvården? Det är angeläget att den frågan besvaras snabbt. Ett annat problem som väcks i sammanhanget är om flertalet människor med alkoholproblem inte vill söka hjälp inom socialtjänsten eller på alkoholklinikerna. Hur kan man då sprida enkla men dokumenterat effektiva behandlingsmetoder inom primärvården?

Fru talman! Vin och Sprit AB har inte på många år tagit något socialpolitiskt ansvar. Folkpartiet föreslår därför att staten säljer företaget, vilket beräknas tillföra statskassan runt 30 miljarder kronor. En del av räntevinsterna bör användas till en storsatsning på att minska alkoholmissbruk och narkotikaanvändning bland unga. Vi bedömer att ett samlat åtgärdsprogram under flera år framåt kan behöva kosta 150 miljoner kronor årligen, utöver de resurser som redan finns. En försäljning av Vin och Sprit AB kan ge de resurser som krävs. Att sälja Vin och Sprit AB innebär ingen alkoholpolitisk nackdel, snarare tvärtom. Statsmakten förlorar i trovärdighet när man å ena sidan argumenterar för en restriktiv alkoholpolitik och å andra sidan samtidigt tjänar grova pengar på spritförsäljning.

Fru talman! I mitt anförande har jag berört en del av Folkpartiets förslag och därmed reservationer. Elver Jonsson kommer senare i debatten att ta upp ytterligare förslag. Jag står bakom samtliga våra reservationer i betänkandet men yrkar bifall endast till reservation 4, som tar upp vår syn på huvudinriktningen av alkoholpolitiken.

Anf. 85 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas ingen egen motion av Miljöpartiet, men däremot är Miljöpartiet med i några flerpartimotioner. De skrivningar som utskottet har gjort i sina bedömningar av dessa motioner har varit sådana att jag har valt att inte reservera mig till förmån för motionsförslagen.

Däremot har jag ställt mig bakom ett yrkande i en motion av Lars Gustafsson där han föreslår att regeringen lägger fram förslag till en ändring så att likvärdiga regler ska gälla vid onykterhet till sjöss och vid bilkörning. Det förvånar mig att det fortfarande finns de som anser att det ska vara skillnad i nykterhet på land och till sjöss. Utskottets majoritet avstyrker yrkandet med motivationen att man bör avvakta det utredningsförslag om åtgärder mot sjöfylleri som ska redovisas inom kort.

Eftersom vi inte vet var utredningen landar tycker jag att det finns all anledning att redovisa våra synpunkter i den frågan. Med de snabba båtar som finns och den skärpa som krävs vid många situationer till sjöss är det obegripligt för mig att vi inte redan nu har samma regler till sjöss som i trafiken. Jag har väntat på sådana förslag i snart 40 år.

Till betänkandets mom. 14 finns två reservationer som berör nykterhet till sjöss och i trafiken. I Miljöpartiets reservation tar vi bara upp sjöfylleriet, medan Kristdemokraterna i sin reservation även tar upp alkoholen i trafiken. För att inte två bra reservationer ska ställas mot varandra släpper jag min reservation, och i stället yrkar jag bifall till reservation 19 av Kristdemokraterna.

I övrigt står jag i stort bakom handlingsplanen, även om jag saknar en del viktiga bitar. Jag tycker att det är bra att den svenska alkoholpolitiken även fortsättningsvis ska syfta till att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar, att insatser för barn och ungdomar här betecknas som särskilt viktiga, att utskottet anser att förstärkta åtgärder behövs när det gäller särskilda stödinsatser för riskgrupper. I betänkandet räknas en rad viktiga insatser upp. Det är särskilda stödinsatser för riskgrupper, vård- och behandlingsinsatser, opinionsbildning och information, be-

gränsning av tillgänglighet och marknadsföring av alkoholdrycker. Det är också bra att det avsätts pengar för att genomföra handlingsplanen.

Fru talman! Jag vet att det snart kommer en proposition om försäljning av folköl, men jag tänker ändå ta upp den frågan. Jag tycker att folköl borde ha funnits med i en handlingsplan för förebyggande av alkoholskador där man talar om insatser för barn och ungdom. Folkölen är ju många ungdomars berusningsmedel nr 1. Det är billigt, och det är tillgängligt dygnet runt sju dagar i veckan.

Jag frågade en ung grabb för några dagar sedan hur många folköl han behövde för att bli berusad. Svaret blev tre fyra stycken. Jag tyckte att det lät nästan omöjligt. Kan man verkligen inhandla några folköl för 20–30 kr i vilken butik som helst och berusa sig på dem? Jag tyckte att jag måste testa. Jag köpte en sexpack folköl och provade. Efter tre folköl var jag nöjd, och jag var förvånad över att jag kände mig så pass påverkad som jag gjorde. Det här testet borde alla som inte är nykterister göra. Många föräldrar borde göra det – och alla de som tror att folköl är något harmlöst, endast en måltidsdryck. Det är den faktiskt inte.

Det känns märkligt att regeringen i det närmaste struntar i folkölen. Men jag kanske kan få något bra svar på frågan när Rinaldo Karlsson kommer upp i talarstolen.

När det gäller bilkörning har jag av polisen fått veta att man inte ska köra bil efter att ha druckit två folköl och att man ska avstå redan efter en folköl. Med tanke på det är det därför olyckligt att folköl säljs på bensinmackar. Det finns tusentals bilister som varje dag kör alkoholpåverkade.

Intentionerna i betänkandet är i stort bra, men det finns motsägelser. Är det verkligen den väg vi tar som är den som beskrivs i betänkandet? Det är svårt att tro med tanke på signaler om sänkta alkoholskatter, att missbrukare i princip ska vara döende innan de tas in för tvångsvård, att tillgängligheten ökar på Systembolaget med hjälp av lördagsöppet. Dessa frågor får jag återkomma till när propositionen om ändringar i alkohollagen kommer. Det är en proposition som Miljöpartiet inte står bakom.

Leif Carlson tog upp några frågor. En fråga jag håller helt med om är att det behövs förstärkta resurser till polis och tull för att komma till rätta med svartspriten. För en tid sedan hade jag sällskap på tåget med en tulltjänsteman från Sundsvall. Han beskrev situationen så att jag förstod att det i princip inte finns någon kontroll i hamnarna utefter Norrlandskusten. Kontrollen har ordnats så att det är jour vissa veckor. En helg har Gävle jouren, en annan helg har Sundsvall jouren, en tredje helg har Östersund jouren och fjärde helgen har Storlien jouren. Då förstår ni att jour i Storlien med ett så stort område att ansvara för är detsamma som ingenting. De som håller på med illegal verksamhet känner väl till detta. De vet när det är helgöppet eller när det kan bli kontroll.

Däremot håller jag inte med Leif Carlson när han tror att låga skatter på alkohol skulle minska mängden svartsprit. Jag tror faktiskt att illegal och kriminell verksamhet ska mötas med polis och tull. Man ska inte inbilla sig att man kan konkurrera ut illegal verksamhet. De har sådana marginaler att vilket pris man än sätter på den legala spriten kan den illegala bli billigare. När det gäller lördagsöppet och illegal sprit har Leif Carlson sagt att det är missbrukare och ungdomar som köper den illegala

spriten. Jag tror inte att det är den kategorin som går på Systembolaget. Ungdomarna kan inte göra det. Det är viktigt.

Fru talman! Jag avslutar med att yrka bifall till reservation 19.

Anf. 86 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Vi är överens om tull och polis. Det är en viktig ingrediens i en sammanhängande politik som kan påverka den kriminella verksamheten och svartspriten. Det är alldeles klart. Men det är också alldeles otillräckligt. Kriminell verksamhet etableras om det finns ett rimligt förhållande, enligt dem som sysslar med detta, mellan risk och vinst. Risken är rätt liten i dag, som Thomas Julin klart visade. Den kan ökas. Det måste vi göra. Men vi måste också minska vinstutrymmet. Det är inte så att bara det finns 1 öre i vinst är något intressant, utan det måste vara en vinst som betalar för riskerna på vägen. Därför är det alltså vetigt att sänka priset på spriten så att vinsten blir mindre.

Vidare finns det en benägenhet hos människor att vara laglydiga. Men det finns också för varje människa en gräns när det blir för dyrt.

Jag hänvisar till de intervjuundersökningar som Verdens Gang har gjort i Norge med framstående smugglare. De visar hur betydelsefullt detta är för smugglarna. Det är det höga priset som gör att man använder smuggelsprit. De säger att om Stortinget skulle besluta om sänkningar av priset så skulle den vanlige medborgaren, den monopoltrötte och pris-trötte, gå tillbaka till den legala spriten. Detta är vad vi har att stödja oss på. Det är så att säga verklighetens experter som lever på smuggling som talar om vad som skulle göras för att det inte ska bli lönsamt med smuggling, och det tycker jag att man ska ta fasta på.

Jag tycker också att man ska ta fasta på de undersökningar som Handels Utredningsinstitut har gjort och som visar att med en 50-procentig sänkning av priset ökar inte konsumtionen utan den oregistrerade spriten, den privat införda spriten och svartspriten, minskar. Och det är ju detta som vi vill åstadkomma.

När Thomas Julin säger att han inte tror på det har han ju inget att stödja sig på. Men jag stöder mig i alla fall på vad både smugglare och utredningar säger. Det är skillnaden mellan oss, att tycka och tro eller att försöka ta reda på vad det är som är möjligt att göra för att komma åt ett problem som vi är ense om.

Anf. 87 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Man kan tycka och tro. Men när det gäller den illegala sprit som kommer från smuggling så har jag jobbat i den branschen i flera årtionden och sett vilka marginaler som finns. Jag är därför helt övertygad om att detta är fel väg att gå. Jag tror absolut att man ska möta kriminell verksamhet med insatser från polis och tull och inte försöka konkurrera ut den. Vi må ha olika åsikter i fråga om detta.

Anf. 88 RINALDO KARLSSON (s):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

En nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador är en nödvändig del för att göra avstamp för en förbättrad folkhälsa.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Nationell handlings-  
plan för att förebygga  
alkoholskador*

Men låt mig först gå lite grann tillbaka i tiden och tala om att vår alkoholpolitik i det här landet har varit bra. Vi har nått stora och fina resultat. Det är väldigt synd att man måste umgås med människor som inte har någon historia eller som har glömt morgondagen. Moderata samlingspartiet tillhör den gruppen. Jag har varit förespråkare för alkoholpolitiken för Socialdemokraterna i denna kammare i 13 år. Moderaterna har över huvud taget inte förändrat ett kommatecken. De hade samma alkoholpolitik när förutsättningarna var helt annorlunda. För 13 år sedan när jag började i socialutskottet fanns det över huvud taget inte någon svartsprit i det här landet, i alla fall inte som var känd. Vi hade en mycket ringa olaga införsel. Moderaternas politik var precis likadan då. De ville avreglera, sänka skatter, osv. De har precis samma politik i dag när förutsättningarna har ändrats. Då menar de att vi äntligen har börjat följa efter i deras politik. Vi kommer att ändra vår politik därför att förutsättningarna har ändrats. Det är en väldigt stor skillnad.

EU-medlemskapet innebar att förutsättningarna för vår alkoholpolitik också måste göra så att säga en annan typ av avstamp. Nya införselkvoter och svårigheter att använda den skattepolitik som vi har måste leda till att vi går vidare och tittar framåt.

Fru talman! Att förutsättningarna har förändrats gör ju inte att vi har förlorat hoppet och alla våra idéer, men vi måste gå in på nya vägar.

Att säga att vi inte når några resultat med den alkoholpolitik som vi har fört innebär ju att man gör sig helt historielös. I dagens tidning står det att läsa att våra ungdomar i Sverige super minst i Europa. Jag förutsätter i alla fall att det är den alkoholpolitik som vi har bedrivit som ändå har gett det resultatet. Jag talar om vad som gäller i dag, vad som står i dagens tidning och vad som sägs från EU och WHO på en pågående konferens. Så är det. Det går inte att komma ifrån. Man behöver inte mer än slå upp tidningen för att se hur saker och ting ser ut. Man kan inte förutsätta att våra ungdomar dricker på grund av att vi har haft en dålig alkoholpolitik när vi jämfört med andra länder har haft den bästa alkoholpolitik som finns.

Jag är oroad för framtiden. Jag tycker att det är den som vi ska resonera om. Den har gett oss andra förutsättningar och andra problem, och dem ska vi tackla på bästa sätt. Att man lägger en grund i ett alkoholpolitiskt program tycker jag ger en förutsättning för det. Ett alkoholpolitiskt program i sig säger väl inte så mycket. Nu har man gått lite grann före och talat om vad som ska komma under följande månader. Detta är ju bara ramarna. Sedan ska vi lägga till en hel del. Många har t.ex. nämnt folkölet som ett stort problem. Vi har under årtal sagt att om man inte gör någonting från handlarnas sida så ska vi vidta åtgärder när det gäller folkölet. Nu kommer vi faktiskt att göra det. Handlarna kommer att vara tvungna att söka tillstånd för att få sälja folköl, och tillståndet kan dras in. Vi ger kommunerna rättigheter att ta ut avgifter, osv. Det kommer alltså en hel del. Och mer ska väl ändå fram på bordet under tiden.

Jag tycker att det är mycket roligt att sex partier i stort sett är överens om alkoholpolitiken. En del vill lite mer och en del vill lite annat, men vi drar åt samma håll, vilket jag tycker är ganska väsentligt. Och jag inbjuder alla som vill vara med för att se till att vi ska få en bra alkoholpolitik i det här landet. De är välkomna.

Vi har också sagt att det är klart att vi ska göra olika insatser och ha olika delmål. Vi ska också se till att man är nykter i trafiken. Det är en farlig situation att vara ute i trafiken om man är onykter. Det är också farligt med alkohol vid graviditet, osv. Och vi ska försöka hålla ungdomar borta från alkohol. Det är väldigt viktigt. I första hand gäller det barn men också ungdomar. När det gäller ungdomarna har vi lite olika åsikter. En del tycker att man blir vuxen väldigt fort. Men vi tycker att man bör avhålla sig från alkohol så gott det går under en lång tid under sin uppväxt.

Men i vanlig ordning går det inte att komma ifrån att Moderaterna i detta fall blir den typen av motståndare som vi har. De är så klara och tydliga, och vi andra är också väldigt tydliga. Genom att säga att det enda problem som vi har när det gäller att få en bättre alkoholpolitik egentligen är att skatterna på alkohol är alldeles för höga, att åldersgränsen för att få köpa alkohol på Systemet är alldeles för hög och måste sänkas till 18 år, att tiderna för servering av alkohol på krogarna måste slopas och att försäljningen på Systembolaget ska bort, i första hand när det gäller försäljning av vin och öl men på sikt även starksprit, som ska säljas i affärerna, ska Moderaterna få människor att dricka mindre och bli sociala. Det är ungefär på det sättet som man har det i Europa. Och på många ställen är alkoholkonsumtionen dubbelt så hög som i Sverige. Jag betonar att vi inte är nöjda med hur det ser ut i Sverige, men de andra länderna är ännu sämre, eftersom de har haft en betydligt sämre alkoholpolitik.

EU-länderna säger att Sverige har en bra alkoholpolitik. Men politiskt sett kan de olika länderna inte bli mer restriktiva. De har inte den traditionen. Därför kan de inte gå Sverige till mötes. Annars skulle de gärna föra den alkoholpolitik som förs i Sverige, dvs. att bli lite hårdare. Men det går inte. Men Moderaterna säger att vi ska gå Europa till mötes och bli internationella genom att försämra vår folkhälsa och genom att våra barn får en sämre uppväxttid. Det ställer vi socialdemokrater inte upp på. Och vi har hört att de flesta andra partier inte heller gör det. Alla är välkomna till ett gott samarbete.

Fru talman! Vi kommer i nästa månad, eller åtminstone i april månad, att diskutera olika konkreta åtgärder. Och därmed får jag återigen yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 89 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag ska framföra några korta kommentarer till det som Rinaldo Karlsson sade. Samhället har gradvis förändrats påtagligt sedan 50-talet. Och vi insåg ganska tidigt att det inte gick att bita sig fast vid den gamla politiken. Det är alldeles riktigt att vi under många år har talat för förändringar av den, medan ni har stått kvar så länge det har gått vid en politik som har varit omöjlig. Och ni ändrar den först när det är så uppenbart att den är omöjlig och när vi får påverkan utifrån genom EU-direktiv som gör det möjligt. Men ni har inte på något sätt själva försökt modifiera den efter verkligheten.

När det gäller drickandet så ska man läsa lite mer noggrant. Det är alldeles riktigt att svenska ungdomar dricker lite sprit. Det ska vi vara glada över. Men de ligger rätt högt när det gäller berusningsdrickandet. De har alltså en annan attityd – det var det jag underströk förut – medan man i Sydeuropa faktiskt dricker lite mer, men där är det inte berus-

ningsdrickande på samma sätt. Det är inte alls vanligt bland ungdomen. Man har alltså en annan attityd. Det kanske vi ska försöka uppnå.

När det gäller de åtgärder som Rinaldo Karlsson tog upp vill jag bara hänvisa till att där de har prövats, i länder med liknande karaktär som Sverige, Nya Zeeland, Québec i Kanada, har man lyckats med en sänkning av konsumtionen.

Jag skulle vilja ställa ett par frågor till Rinaldo Karlsson om logiken i alkoholpolitiken. Vi har ett alkoholpolitiskt beslut från 1999 som säger att Systembolagets legitimitet ska stärkas genom ökad tillgänglighet. Det gäller t.ex. tider och antal butiker. Det visar en insikt om att en alkoholpolitik måste vara rimlig för att kunna följas, den kan alltså inte bara vara förbjudande.

Samtidigt som man ger detta uppdrag till Systembolaget ger man dem också uppdraget att begränsa tillgängligheten genom att begränsa antalet försäljningsställen och begränsa öppettider. Det är de två saker man har att gå efter: det alkoholpolitiska beslutet från 1999 och det uppdrag som Systembolaget har fått. De går precis på tvärs med varandra. Hur ska folk få trovärdighet för en politik som har en sådan brist på intern logik?

Anf. 90 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Vi ändrar inte en politik bara för att ändra den. Den var verksam, det går inte att komma ifrån. Vi har ju historien bakom oss. Det är bara att läsa hur den ser ut.

Vi fick fina resultat jämfört med dem som hade en annan politik, men vi är inte nöjda med det. Det är många som inte är nöjda med den alkoholpolitik som vi har haft. Men man kan inte säga att den är förkastlig. Ni förkastar den, men den leder också till resultat. Det är skillnaden. Ni kör precis samma politik nu. Glädjande nog har vi fått bättre argument då situationen har förändrats genom smuggling, svartsprit osv. Jag är jättekymrad, om jag får säga det.

Vi har sagt att Systembolagets tjänster måste vara lättillgängliga. Varför? Ett monopol måste ha en betydligt bättre service än andra. Om en vanlig affär är stängd kan man gå till nästa. Det kan man inte göra när det är monopol. Därför måste vi ha en bra tillgänglighet för att inte Systembolaget ska bli misstänkliggjort och för att inte sådana som moderaterna ska få vatten på sin kvarn för att förkasta hela Systembolaget, alltså monopol. Därför ska vi se till att vi har en god service, ett bra sortiment, kunnig personal, öppettider när människorna har tid att gå dit osv. Där är vi helt överens. Det måste vara så när det är monopol. Det ska vi också se till att det är, och jag antar att det är det. Vi har nu ett försök när det gäller lördagsöppet. Som jag ser det och som vi alla i utskottet har fått rapporter om verkar det inte ha blivit några jättestora problem som är mätbara.

Vi får se vad regeringen säger. Det är regeringen som lägger fram förslag. Vi får granska dem och ta ställning.

Anf. 91 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! På den tid då den svenska alkoholpolitiken utformades var det ett samhälle som få lämnade, man reste inte utomlands. Man hade inte de kommunikationerna. Man var van vid att myndigheter och auktoriteter bestämde. Det är inte så nu, och det började ändras väldigt tidigt.



Vi insåg tidigt att man måste stegvis göra förändringar. Det är det ni inte har gjort.

Det är uppenbart att det inte finns någon logik i det Rinaldo Karlsson säger. Man kan alltså inte ha uppgiften att öka tillgängligheten och att minska den, för det är faktiskt de uppdrag man har fått. Problemet med svensk alkoholpolitik är att vi har ett samhälle där människor med all rätt kan tilltros alltmer, där vi inom sjukvården inser att människor måste få vara med och bestämma själva, att de inte kan utsättas på det gamla sättet för myndighetsåtgärder utan är beslutande personer som kan klara det men där vi i alkoholpolitiken säger: Nej, det är ni inte.

Man säger att ungdomar ska delta mer i besluten, de kan mera, de måste få ha inflytande över verkligheten. Så säger man: När ni är 18 år duger ni inte att köpa en flaska vin. Hur ska de få tilltro till en politik som har en sådan inbyggd brist på logik att man i det ena fallet säger att det är viktigt med ungdomars deltagande i besluten, att det är viktigt att lita på dem, viktigt att lita på att människor tar ansvar men i det andra fallet säger att när det gäller att köpa en flaska vin, var ni ska köpa den, vilken tid ni ska köpa den, när ni ska gå hem från restaurangen, då klarar ni inte det, ni är inkapabla, ni är egentligen omyndiga. Resten vad vi säger är bara smörja.

Det är vad Rinaldo Karlsson säger. Alkoholpolitiken gör plötsligt människorna helt annorlunda, ansvarslösa, oförmögna att fatta beslut, ungdomar duger inte till när de är 18 år och kan rösta Rinaldo Karlsson in i riksdagen – hur det nu kan gå till – att köpa en flaska vin. Det är fullständigt obegripligt för alla människor. Det leder också till att man inte kommer att omfatta alkoholpolitiken med den tilltro som behövs om vi ska möta det kriminella. Problemet med den politik ni för är att den göder kriminell verksamhet, ger startbidrag till organiserad brottslighet och underlättar för den att verka.

Anf. 92 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Vad vi resonerar om i första hand är att sänka alkoholkonsumtionen som sådan. Sedan kan vi komma in på kriminalitet och hur vi ska fixa till det. Jag trodde att vi hade lag och ordning, polis och tull som är tillsatta för att fixa till det. Att tillmötesgå genom att släppa löst på Systembolaget eller fritt i affärerna för att vi ska bli av med skurkarna är inte jag beredd att göra. Jag tycker att det är väldigt konstigt egentligen om man ska tillmötesgå. Jag mår dåligt när vi måste sänka alkoholskatterna eller ändra införselreglerna därför att vi kommer med i EU. Vad händer? Jo, det är inte bara skåningarna som blir sämre ställda, utan man börjar dricka mer t.o.m. norrut. Vi får ha en politik som på något sätt hänger ihop.

Det är möjligt, Leif Carlson, att det var misslyckat med 40-talisterna. Vi levde under alkoholrestriktioner. Jag har aldrig känt att det har varit något större problem över huvud taget. Jag har inte ens känt att jag har blivit utsatt för något förmyndarskap. Sveriges riksdag skapar regler och förordningar som jag ändå inbillar mig är för mitt eget bästa och för folkhälsans bästa. Det trodde jag att det var, och jag hoppas att det fortfarande är den linje som driver svensk riksdag att det ändå är för folkets bästa, att vi ska se till att skydda folket. Jag tycker inte man hela tiden ska se det så att alla lagar som vi stiftar i riksdagen är för att omyndig-

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Nationell handlings-  
plan för att förebygga  
alkoholskador*

förklara medborgarna. En del lagar som vi stiftar är till för att dämpa en del människor och höja en del människor. Så är det alltid. Men en del får för sig att om man tar bort t.ex. fartbegränsningen på vägarna så kör folk långsammare. Så är det väl inte?

Anf. 93 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Nya införselregler, sannolikt harmonisering av skattesatser, prisinstrumentet begränsas, m.m., tillgängligheten ökar. Jag tycker, och det har jag sagt förut i dag, att det här är en förfärande alkoholliberalism som breder ut sig. Nu tog jag bara några exempel.

De föreslagna åtgärderna och de aviserade åtgärderna känns totalt sett lindrigt sagt otillräckliga. Då är min fråga till Rinaldo Karlsson hur han anser att det står till när det gäller ökad tillgänglighet i relation till de åtgärder som det nu beslutas om och de som är planerade.

Anf. 94 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skulle bara kunna säga rakt upp och ned att jag håller med Kenneth Johansson. Vi har en uppluckring av alkoholpolitiken genom att vi har inträtt i EU, och därav följer vissa regler som vi inte klarar av att avgöra själva i det här landet. Men det skulle vara hemskt om vi sade att nu slänger vi oss baklänges, för vi har inget mer att komma med, utan vi i Sveriges riksdag underkastar oss allting, nu är det fritt fram. Så vill jag inte säga, utan vi måste på alla sätt försöka gå framåt och nå nya mål.

Vi är i en helt ny situation, och det är klart att vi alla är överens om vikten av information i skolor och intresserade av hur vi ska möta stora förbrukare, satsa på alkoholfria arbetsplatser, alkohol i samband med graviditet och trafik. Vi måste sätta upp delmål. Vi måste hjälpas åt, vi måste ha alla svenska medborgare med oss, inte bara de som är nykterister.

Det här är en stor fråga. Hela svenska folket måste mobiliseras, eftersom det är en folkhälsofråga. Exakt vad vi ska ersätta lite öppnare gränser och lägre skatt med kan jag inte säga i dag. Vi är så pass många som tror på en alkoholpolitik som hjälper oss framåt att vi borde – jag inbjuder alla – kunna samarbeta i denna fråga. Det borde inte vara någon partipolitisk fråga, utan det är en moralisk fråga, en hälsofråga. Vi är glada att vi har sex partier bakom oss. Det är väl inte så dåligt?

Anf. 95 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Problemet är att hålla jämna steg med åtgärderna och de influenser som kommer utifrån. Jag tror att vi måste, gärna tillsammans, höja ambitionen och mer offensivt och aggressivt gå till motangrepp, sätta in moteld mot de olika hot som dyker upp. Jag tror att vi måste hjälpas åt att enas kring en folkfront mot alkoholen.

Sedan sade jag också att det är viktigt att särskilt betona föräldra- och vuxenansvaret och familjens betydelse. Det brukar jag normalt sakna, inte bara i Rinaldo Karlssons utan även i många andras anföranden. Jag skulle gärna se – och det är en uppmaning – att Rinaldo Karlsson eldar upp sig rejält för att i det kommande arbetet betona hur viktigt det är med trygga familjer, goda uppväxtmiljöer och att det är viktigt att vi inser att

vi får igen allt stöd som vi kan ge föräldrar och familjer i form av trygga, harmoniska barn och ungdomar.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

Anf. 96 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är väl bara att instämma. Vi måste sätta upp motvärn mot de som har en annan åsikt om alkoholpolitiken. Det är inte bara för ro skull som jag höjer rösten när jag diskuterar med moderaterna. De utgör ju ett hot mot svensk alkoholpolitik, det går aldrig att komma ifrån. Det är tur att de står ensamma.

*Nationell handlings-  
plan för att förebygga  
alkoholskador*

Anf. 97 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson tog upp en hel del av det som jag hade tänkt att fråga Rinaldo Karlsson om.

Jag vill bara säga att jag tycker att det är lite svårt att se linjen i det som ska beslutas, men Rinaldo Karlsson säger att man får ta det efter hand eftersom planeringen för vad som ska göras framöver inte är färdig än, och det kan det ju finnas olika uppfattningar om.

Då har jag i stället en fråga: Tycker inte Rinaldo Karlsson att det vore vettigt att koppla ett grepp om drogfrågorna? Vi vet ju att alkohol, tobak och narkotika hänger ihop. Det finns flera utredningar som visar det. Nu när Folkhälsoinstitutet ska göras om borde man hitta en gemensam lösning som koncentrerar hela verksamheten och arbetet mot droger så att det inte flödar ut i för mycket smådetaljer.

Vi vet ju vilket hot vi står inför. 55 000 avlidna per år är en ganska häftig siffra. Det rör sig om betydligt många fler än som dör av galna kossjukan. Vi hade fått slakta varenda ko i Sverige om det hade varit ett sådant utfall. Jag tror att Rinaldo Karlsson kan dela min uppfattning här.

Jag vill också passa på att tacka för att man ska lyssna på vad vi andra har att säga.

Anf. 98 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Nästa månad kommer det en del program som vi får ta ställning till. Jag vet inte om vi kommer överens, men jag tycker ändå att det går åt rätt håll utifrån de förutsättningar som vi har, det måste jag säga.

Jag tycker det är bra om vi kan lyssna på varandra i den här typen av frågor. Det måste finnas en bred majoritet. Vi kan inte bara slå huvudet i väggen. Arbetet ska också leda fram till någonting konkret.

Anf. 99 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att Rinaldo Karlsson och jag är överens om att man blir precis lika berusad av svart sprit som man blir av vit sprit. Jag önskar Rinaldo Karlsson lycka till i arbetet framöver med de förslag som läggs fram för riksdagen.

Anf. 100 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller att man ska få ned alkoholkonsumtionen spelar det ingen roll om det rör sig om vit eller svart sprit. Man blir, som Lars Gustafsson säger, lika berusad. Vi måste ta till andra åtgärder. Jag är

rädd för dem som använder svartspriten som ett argument för att sänka priset på den andra spriten.

Jag träffar en hel del människor i det här sammanhanget. En del för fram att det flödar svartsprit medan andra säger att det inte är så farligt. Man får försöka bilda sig en uppfattning bland alla olika argument som förs fram.

Anf. 101 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag håller med Rinaldo Karlsson om att situationen är svårare och att vi har fått det svårare att klara av de problem som finns. Det stora problemet är att regeringen misslyckades i förhandlingarna med EU om införselreglerna.

Vi behöver alltså hjälpas åt på olika sätt. Vi i Folkpartiet har en motion där vi tar upp detta med sekundärprevention. Personer som kommer till sjukvården med alkoholrelaterade skador är ofta ganska mottagliga för information och att ta åt sig den.

I betänkandet är utskottet positivt och uttalar att detta är väldigt viktigt. Det bör ses över vilka hinder som finns för att man ska komma till rätta med problemet. Sedan säger majoriteten att man förutsätter att Socialstyrelsen beaktar detta.

Jag vill fråga Rinaldo Karlsson om han tror att Socialstyrelsen verkligen tar tag i detta. Det har ju inte hänt någonting på väldigt länge. Eller är detta en fråga som vi gemensamt borde ta tag i för att se till att det händer något?

Anf. 102 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag pratade just om historik. Ibland glömmer man saker och ting.

Jag var med och förhandlade om införselkvoterna när vi skulle gå med i EU. Då var det två herrar med som hette Dinkelspiel och Carl Bildt. De garanterade att det inte spelade någon roll. Vi skulle kunna förhandla om detta med införselkvoterna precis hur många gånger som helst. Maj-Inger Klingvall var också med i den gruppen. Det hängde på införsel av en halv liter. Det fanns alltså många kåsupare med i laget.

Jag kan hålla med om att det inte sköttes bra också senare. Men den ursprungliga historien är att det inte var bra skött.

Jag brukar inte erkänna att jag har dåligt minne, men jag kommer inte ihåg den andra frågan.

Anf. 103 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Den andra frågan handlade om sekundärprevention. De människor som kommer till läkare för alkoholrelaterade skador är ganska mottagliga för information och för att ta åt sig den, vilket vi skrev i vår motion. Utskottet tyckte att det inte var så dumt. Men sedan avstyrkte utskottet motionen och förutsatte att Socialstyrelsen beaktade detta, men det har man ännu inte gjort.

Rinaldo Karlsson sade att det är bra med idéer från andra partier. Då tänkte jag att detta kanske vore en fråga som vi borde aktualisera och se till att Socialstyrelsen tar tag i den.

Anf. 104 RINALDO KARLSSON (s) replik:  
Fru talman! Nu kanske jag förstod det hela.

Menar Kerstin Heinemann att man ska ta upp detta i samband med läkarundersökningar och framhåva problemen med alkohol?

Jag har skrivit i mitt manus, som jag inte använde mig av, att det är klart att läkarna har ett stort ansvar, t.ex. vid hälsoundersökningar. De flesta läkare bryr sig inte. De frågar över huvud taget inte. Det är för känsligt. Men det borde ingå i rutinen att man frågar hur det är med alkoholkonsumtionen. Läkarna borde ändå ha en viss insikt. Vi har ju en läkare här i riksdagen som också är alkoholspecialist.

Jag vet inte om det var just den frågan som Kerstin Heinemann ställde.

Anf. 105 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag hörde att Rinaldo Karlsson sade att det skulle fordras tillstånd för handlare vid försäljning av folköl. Är det verkligen så? I så fall tycker jag att det är positivt.

Anf. 106 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det beror på vad man kallar det. Man är tvungen att göra en anmälan om man ska försälja folköl. Det finns alltså ingen automatik i det hela. Man måste anmäla till kommunen att man ska sälja folköl. Då registrerar kommunen alla försäljningsställen, beräknar ersättningen för tillsynen och ser till att det finns personal som är väl kunnig i alkoholfrågor.

Anf. 107 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Då var det som jag trodde, och det var inte lika positivt. Jag tycker att man borde få ansöka om tillstånd och att det skulle ske en prövning. Och om man inte skötte sig skulle tillståndet kunna dras in.

Som jag ser det är en anmälan till kommunen om försäljning av folköl mycket svagare.

Anf. 108 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Detta finns med lite grann i en proposition som ännu inte har lagts fram. Förslaget går ut på att tillståndet ska kunna dras in på tolv månader. Jag tycker ändå att det är ett steg i rätt riktning. Hittills har det inte varit någon tillsyn över huvud taget. Kommunerna har inte haft ekonomiska förutsättningar att utöva denna tillsyn. Nu får man det och man kan dra in tillståndet. Jag tycker att vi är på rätt väg.

Anf. 109 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! Vänsterpartiet har deltagit i arbetet med propositionen om den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador. Vi står bakom betänkandet, men vi har avgivit två särskilda yttranden.

Betänkandets inriktning på en utveckling av det förebyggande arbetet är positiv och nödvändig, och de satsningar som görs ekonomiskt är definitivt steg i rätt riktning. Planen gäller för åren 2001–2005 och pekar ut en rad områden som strategiska för att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar.

En viktig sak som lyfts fram i betänkandet är svårigheterna att förena en fortsatt restriktiv alkoholpolitik med konsekvenserna av den svenska EU-anslutningen. Vi i Vänsterpartiet menar att det är viktigt att tala klarspråk om dessa svårigheter, att inte låtsas som om kraftigt höjda införselkvoter och andra förändringar inte tydligt påverkar förutsättningarna att föra en restriktiv alkoholpolitik. Detta betänkande präglas, enligt vår uppfattning, av en hög grad av realism och problemorientering. Det finns i betänkandet en uttalad oro för att totalkonsumtionen kan komma att stiga under kommande år med ökade alkoholskador som följd. Det är den mycket allvarliga bakgrunden som måste mötas med tydliga, träffsäkra och långsiktiga motåtgärder. Varje åtgärd på det alkoholpolitiska området måste diskuteras ingående, menar vi i Vänsterpartiet.

Det är vår uppfattning att förslagen och inriktningen i detta betänkande om ett förstärkt förebyggande arbete både nationellt och internationellt är alldeles nödvändiga inslag i vår strävan att minska alkoholskador. Då är det inte minst de yngre människorna som måste stå i fokus för insatserna framöver. Det är självklart strategiskt viktigt att ungdomars alkoholdebut inte sker för tidigt och att alkohol inte är vanligt förekommande i ungdomsmiljöerna. Det finns tyvärr alltför många exempel på att så är fallet i dag. Här föreligger en stor arbetsuppgift, inte minst i det lokala förebyggande arbetet. Vi får säkert anledning att återkomma till denna problematik när vi ska diskutera bestämmelser kring folkölsförsäljning, öppettider och andra alkoholrelaterade frågor i samband med en proposition som vi kan förvänta oss längre fram i vår. Den debatten blir också mycket viktig.

Det är inte minst de yngre som måste stå i fokus när vi också framöver värnar en restriktiv och solidarisk alkoholpolitik. Vid den WHO-konferens som äger rum i Stockholm i dagarna har mycket allvarliga rapporter lämnats om alkoholkonsumtionen och alkoholskadorna bland yngre människor i Europa. Bland yngre män är alkohol den vanligaste dödsorsaken. Vart fjärde dödsfall är alkoholrelaterat bland yngre män i åldrarna 15–29 år. I Östeuropa är vart tredje dödsfall alkoholrelaterat i denna grupp. WHO beräknar att under 1999 dog sammanlagt 55 000 unga människor i Europas olika länder av skador och sjukdomar som var alkoholrelaterade. Det är chockerande höga siffror som måste föranleda kraftåtgärder i alla länder. Vi menar att handlingsplanen måste ses som ett steg i en sådan riktning.

Fru talman! Det är viktigt att identifiera och skaffa oss större kunskaper om bruk och missbruk i olika befolkningsgrupper och att nå ut med riktad information och aktiv opinionsbildning. Vänsterpartiet har i ett särskilt yttrande pekat på vikten av att tydligare uppmärksamma kvinnors och unga flickors bruk och missbruk. Det är vår uppfattning att alltför mycket av forskning och samhällsdebatt har utgått från mannen som norm. Vänsterpartiet noterar att det nu görs en del satsningar i denna riktning, bl.a. av Folkhälsoinstitutet och Systembolaget, på informationssidan. Det är positivt, och från Vänsterpartiets sida utgår vi från att det arbetet följs upp av fler initiativ och blir långsiktigt. I annat fall avser vi att återkomma i dessa frågor.

Vänsterpartiet har i en motion från allmänna motionstiden tagit upp vikten av att Sverige kraftfullt driver en alkoholrestriktiv politik också i EU-sammanhang. Det gäller ju inte minst nu när Sverige är ordförande-

land. En del initiativ och målsättningar redovisas i betänkandet. I ett särskilt yttrande har Vänsterpartiet pekat på ett antal frågor och områden som vi menar måste bli föremål för kraftfulla svenska initiativ framöver. Vi är övertygade om att vi i denna kammare får anledning att fortsätta diskutera och följa upp alkoholfrågornas hantering i EU-arbetet.

Fru talman! Alkoholpolitiken är ett av de mest centrala områdena i ett offensivt folkhälsoarbete. Svensk alkoholpolitik är av tradition restriktivt inriktad och kan uppvisa goda resultat i form av lägre konsumtion och färre alkoholskador än många andra jämförbara länder. Så har åtminstone gällt hittills. Det är således viktiga folkhälsopolitiska landvinningar som står på spel.

Förändringar av alkoholpolitiken, inte minst till följd av EU-medlemskapet, har genomförts och ytterligare andra är föremål för diskussion. Till stor del innebär dessa förändringar t.ex. ökade införselkvoter och ökad tillgänglighet av relativt billig alkohol. Förändringarna medför påtagliga faror för en ökad totalkonsumtion. Därför är motåtgärder och en skärpt vaksamhet alldeles nödvändigt. Handlingsplanen bör ses som ett positivt led i ett sådant arbete.

Vänsterpartiet vill dock hålla frågan öppen om ytterligare insatser framöver för att motverka en ökad totalkonsumtion av alkohol, för att förebygga skador och för att kunna erbjuda kvalitativ vård och behandling till människor med missbruksproblem.

Anf. 110 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det har naturligtvis sin riktighet att införselkvoterna spelar en roll. Det var ju bl.a. därför som vi för flera år sedan, när vi såg att det här skulle komma, sade att vi måste göra en stegvis övergång och parera införselkvoterna med prissänkningarna. Det är nämligen däri kärnan ligger.

Högt pris på svensk alkohol och svenskt öl gör att det är lönsamt att åka över till Danmark. Det spelar inte så stor roll om man varje gång får hämta 15, 30 eller 60 liter. Prisskillnaden är så stor att man gärna åker ett antal fler gånger, helt enkelt därför att det är lönande.

Det enda sättet att komma åt problemet är att ändra de svenska priserna i första hand till dansk nivå för att minska de oregistrerade intagen och för att öka möjligheten för svensk bryggeriverksamhet att arbeta och ha kvar anställda. Det är egentligen inte kvoterna som är det stora problemet, utan det är prisskillnaderna.

De kurirer som åker emellan Sverige och Danmark – pensionärer och sjukpensionärer – kan tjäna 40 000 i månaden och ibland mer på denna hantering. För dem spelar det ingen roll om de får åka några gånger extra. Det går inte att komma åt detta utan att sänka priserna. Jag tycker att man måste förstå problemet. Man får inte göra EU-anslutningen och kvoterna till ett huvudproblem, när det stora problemet är att prisskillnaderna är så stora att det gynnar både den oregistrerade införseln och den rent kriminella verksamheten i form av smuggling och hembränning. Det är ett prisproblem i första hand. Man måste fokusera på vad som är huvudorsak.

Anf. 111 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Att priset är utomordentligt centralt när det gäller konsumtionen av alkohol är faktiskt Leif Carlson och jag överens om. Sedan är vi nog inte överens om så mycket mer.

Vi kan konstatera att det finns åtskilliga forskningsrapporter och annat som pekar på att det skulle kunna bli förödande konsekvenser av kraftiga prissänkningar på alkohol. Leif Carlson citerade ju Handels Utredningsinstitut. Jag har tagit del av två debattartiklar i Göteborgs-Posten som tillbakavisar Handels Utredningsinstituts rapport, vilken gjordes på uppdrag av alkoholnäringsen bl.a. Kritiken går ut på att rapporten bygger på bl.a. för gamla siffror och på förhållanden som gällde vid motbokstiden. Jag vill mot den här rapporten säga att Folkhälsoinstitutet har pekat på väldigt allvarliga scenerier som skulle inträffa om man samtidigt sänker priset och ökar tillgängligheten. Jag tror att det finns anledning att luta sig mer mot Folkhälsoinstitutets beräkningar.

Sammantaget stöder jag de talare som har klargjort att ett ansvarigt samhälle inte kan konkurrera med svartspritshandlarna när det gäller priset. Det är inte på den arenan som samhället ska arbeta. Vi har anledning att skärpa och bevara de verksamma delarna också vad gäller prisinstrumentet.

Anf. 112 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! I och för sig tror jag att människors vilja till laglydnad är så stor att genomför man en sänkning får man också en konkurrens mot svartspriten. Men också om vi låter den delen vara och bara tar upp frågan om legal införsel så kan vi utan tvekan göra något. En halvering av ölskatten skulle göra att läget blev helt annorlunda. Det är ju just drivkraften i fråga om vinsten som gör att man åker över som kurir och skaffar öl i mängder till ungdomar. Det är helt enkelt för att man tjänar på det. Fanns inte den vinsten skulle trafiken försvinna. Rolf Olsson måste väl ändå inse att det är på det sättet.

När det gäller utredningar vill jag säga att okej, om vi lämnar Handels Utredningsinstitut kan vi gå på Folkhälsoinstitutets lite märklige beteende, nämligen att man lägger ut två forskningsrapporter. Den ena stämmer med den förutfattade mening man hade om hur det skulle vara, nämligen att det skulle vara illa. Den andra, som man lade ut till universitet i Lund/Malmö, Ekonomiska avdelningen, Björn Lindgren, visade att det faktiskt skulle gå att sänka priserna utan att få de här effekterna. Den stoppade man i byrålådan och ville inte visa upp. Den fick närmast dras fram för att komma till allmänhetens kännedom. Jag tror alltså att bördan tills vidare ligger hos dem som påstår att en prissänkning skulle ha negativa effekter. Tyngden i argumenten ligger hos dem som visar att det huvudsakligen, som jag sade, skulle beröra privatimporten. Den skulle minska med 67 % enligt Handels Utredningsinstitut. Svartspriten skulle minska med 17 % utan egentlig konsumtionsökning. Där ligger tyngden i argumenten i dag, inte i några debattartiklar i Göteborgs-Posten.

Anf. 113 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vidhåller att vi också framöver måste värna prisinstrumentet. Vi får säkert anledning att diskutera förslag kring eventuella justeringar. Men för egen del, och för partiets del, är vi mycket försiktiga



och vill som sagt värna prisinstrumentet som en av de viktigaste ingredienserna i en framgångsrik svensk, restriktiv alkoholpolitik. Den har ju Moderaterna aldrig slutit upp bakom utan ständigt kritiserat. Man vill radera restriktionerna helt och hållet. Jag menar att en moderat alkoholpolitik skulle få förödande följder. Den skulle öka alkoholskadorna dramatiskt.

Vi har som sagt fått mycket dramatiska bilder från länder där alkoholpolitiken mer påminner om den alkoholpolitik som Leif Carlson talar sig varm för. Det är siffror som skrämmer mig, det måste jag säga: 55 000 ungdomar döda i alkoholrelaterade skador och sjukdomar under 1999.

Den här rapporten från WHO pekar också på att vid en ökad totalkonsumtion i Europa är det inte minst, utan kanske främst, Sverige och Finland som skulle drabbas av fler alkoholrelaterade sjukdomar, dödsfall och självmord. Jag menar att den rapporten är väl värd att fundera över också för Moderaterna. Jag ser mycket allvarligt på den moderata politiken. Den är inte särskilt ansvarsfull när det gäller att också i fortsättningen bevara de goda folkhälsoresultat som har uppnåtts.

Anf. 114 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Under tre dagar den här veckan har flera hundra politiker och forskare rådgjort här i Stockholm som ett led i EU:s ministermöte och Sveriges ordförandeskap. Man har överlagt om alkoholens roll och ungdomarnas situation. Man har presenterat ny forskning för att komma fram till en deklaration, som jag för övrigt tror ska antas denna dag, om hur alkoholens skador ska kunna minskas i Europa.

Det kan naturligtvis sägas att på sådana här stora konferenser pratas det mycket och handlas mindre. Till en del stämmer det. Men med dagens aktualisering av alkoholfrågan – det gäller inte minst de negativa följderna och en realistisk beskrivning av aktuellt läge – har konferensen onekligen ett värde. Den sätter press på både myndigheter och politiker att göra något. Det stärker även föräldrarnas möjligheter att utifrån sitt eget ansvarsförhållande när det gäller barnens uppväxt hjälpa dessa att hantera de förödande locktoner som kommer från de skrupelfria producenterna; grosshandlare i vin- och spritimport eller profithungriga krögare.

Jag tror att det är viktigt att vi lämnar ett önsketänkande som är alltför teoretiskt och i stället har en praktisk, realistisk hantering av alkoholfrågan. Det gäller att se den som ett folkhälsoproblem och inte som en allmän servicefråga.

Unga människor dricker mer än tidigare, men också mer vid varje tillfälle. Barn och ungdom har blivit en viktig målgrupp för alkoholindustrin eftersom den spekulerar i att denna målgrupp rimligtvis är framtidens marknad. Reklamakarna talar sällan om alkoholen som något hälsofarligt. Ungdomarna bombarderas med en alkoholreklam som visar att de som dricker är framgångsrika, glamourösa och rentav sexiga. Reklamen inriktas på att alkohol är ett sätt att bli socialt accepterad.

Alkoholindustrin har ofta hävdats att man inte uppmuntrar det man kallar för överdrivet drickande. Men hela industrins framtid ligger ju i att rekrytera nya konsumenter och få dem som redan dricker att dricka mer.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador*

Det är en myt att marknadsföringsinsatserna inte skulle rekrytera nya konsumenter utan bara inrikta sig på att få alkoholbrukare att byta märke.

Vid detta WHO-möte i Stockholm fanns det en glättad och påkostad broschyr riktad till ungdom. På sista sidan ser man till yttermera visso en baby i en sparkdräkt med öljätten Carlsbergs logotyp stort uppslagen. Tala om cynism!

WHO:s generaldirektör, förra norska statsministern Gro Harlem Brundtland, var mycket uppbragt över denna och andra marknadsföringsinsatser från industrierna, över hur de har agerat i det förgångna och över hur de agerar i dag. Jag tror att det var bra att hon så realistiskt såg allvaret och gick till motattack mot industrins ambitioner att mer eller mindre förföra hela ungdomsgenerationer. Världshälsoorganisationens chef talar ju här med stor auktoritet och trovärdighet. Hon har haft, och berättat om, drogpolitiska tragedier rakt in i den egna familjen.

Nu kan det konstateras att alkoholbruket inte bara skördar ”gamla al-kisar” utan också bryter sig in i mycket tidiga år. Det har sagts här i dag att det uppgavs att i Europa drabbas minst 55 000 ungdomar varje år av en för tidig död på grund av sitt alkoholbruk. Den höga siffran har skakat om konferensen och lett till att många politiker har börjat fundera i nya banor.

Jag tror också att det är viktigt att vi ser proportionerna här. Hela det europeiska etablissemangen mobiliseras för att hejda den s.k. galna ko-sjukan. Den har visserligen tragiskt nog skördat ett femtiotal dödsoffer. Men ställer man detta i relation till den dödsvåg som går fram bland Europas unga så är de döda vid en sådan jämförelse 1 000 gånger fler. Visst kan vi tala om proportioner, fru talman – eller rättare sagt om brist på proportioner.

Det går en drogvåg över Sverige och Europa. Lågt beskattade alko-holvaror utifrån Europa förs in i förhållandevis stora mängder i vårt land. Till det kommer en stor inhemsk konsumtion byggd på en mycket aktiv marknadsföring, i sin tur möjliggjord genom kommunernas alltför gene-rösa tillståndsgivning.

I många kommuner ses utskänkningstillståndet endast som en rättvi-sefråga och en fråga om service. Man ser inte den sociala dimensionen. Till det kommer det stora utbudet av det som kallas hembränt. Attityden är ofta att det i vissa kretsar sällan betraktas som något större brott att delta i sådan tillverkning. Det kan också vara så att man avtrubbat deltar som langare.

Det tragiska är att så många vägrar att inse att en tidig ungdomsdebut oftare i förlängningen leder till annat drogbruk. Enligt FN-organet UNDP uppgår den illegala droghandeln i världen till 400 miljarder US-dollar. Det är, i pengar räknat, mer än världens samlade bilindustri. Denna drog-våg drabbar vår ungdomsgeneration i och med det försämrade nykter-hetsläge som finns bland minderåriga. Där spelar det faktum att alltfler pubar inte upprätthåller ålderskontroll tillsammans med större införsel-kvoter från utlandet och lättheten att komma över hembränt stor roll.

Det är tillfredsställande att se att i princip ställer riksdagens partier, med undantag av Moderaterna, upp bakom en socialt inriktad alkoholpo-litik. Visst kan jag också mena att det behövs en större fasthet och kon-sekvens i det praktiska handlandet, men färdriktningen i propositionen i stort måste ändå anses vara åt rätt håll.

I en Europatabell ligger vi hyggligt till. Men en intressant iakttagelse är att andra europeiska länder är i färd med att minska sin alkoholkonsumtion, medan vi i Sverige i bästa fall har en flack kurva som nu tyvärr går uppåt.

Det finns anledning att leva upp till den politiska och moraliska förpliktelse vi har sedan WHO-mötet i Paris 1995 då Sverige band sig för ett långtgående program mot missbruk och för en bättre folkhälsa. Dagens programskrivning vid WHO-mötet, som förmodligen kommer att antas vid EU-konferensen, är ett viktigt dokument som Sverige som stat och de enskilda kommunerna har anledning att ta på allvar och försöka leva upp till.

På narkotikaområdet har Sverige hittills gjort förtjänstfulla insatser på regeringsplanet och genom svenska EU-parlamentariker. Men jag tror att det behövs en mer aktiv insats i kampen mot narkotika då man i vissa EU-kretsar har en alltför passiv hållning. Det finns ett internationellt intresse för en svensk och nordisk restriktiv alkoholpolitik. Det är någonting som vi också bör kunna se som en god exportvara. Detta gäller inte minst på trafiknykterhetsområdet som ett viktigt inslag i den högtidligt proklamerade nollvisionen.

Alkoholpolitiken är ju mycket komplex och kräver stor varsamhet och vaksamhet. Det är bildligt en byggnad med många byggstenar. Det går inte att rycka ut några och tro att stabiliteten kvarstår. Det är viktigt att se alkoholpolitiken i ett sammanhang som har med folkhälsa göra. Det gäller inte minst ungdomars möjligheter till ett fungerande arbetsliv och deras möjligheter att hantera sin egen sociala situation. För detta har vi som politiker ett långtgående ansvar där vi kan samlas kring några gemensamma nämnare.

Propositionen tar också upp några alkoholfria zoner som vi länge har debatterat här i riksdagen i motioner. Det handlar om att vi skulle få några alkoholfria öar i världssamfundet där arbetsliv, trafik, tidiga barn- och ungdomsår, blivande mammor under graviditet och de av alkohol och andra droger redan skadade skulle garanteras en alkoholfri miljö.

Fru talman! Jag har självfallet inga illusioner om att vi ska få ett alkoholfritt samhälle. Men om vi gör begränsningar av det här slaget uppfyller vi det som nämns i den aktuella propositionen om att begränsa den totala konsumtionen för att minska skadorna.

Det ligger också väl i linje med de stora beslut som fattades för snart 25 år sedan i Sveriges riksdag. Det skedde med den tydliga avsikten att minska samhällets ekonomiska kostnader och det mänskliga lidandet. Det byggde på kunskapen om att en ökad alkoholkonsumtion ger ökade skador och för många för tidiga dödsfall. Därför är det illavarslande att krafter här i riksdagen vill ta bort t.ex. det ekonomiska stödet till de ideella folkrörelser som hävdar kunskap och socialt engagemang för en bättre folkhälsa.

Fru talman! Vuxengenerationen har ett stort ansvar för allt detta. Det gäller oss som medborgare, föräldrar, lärare, myndigheter och politiker. Om detta bör vi tala mera. För detta bör vi kräva realistiska och angelägna reformer som säkrar en förbättrad folkhälsa i vårt land och i Europa.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador*

Anf. 115 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det bärande temat i den här propositionen är att vi genom att begränsa totalkonsumtionen och pressa tillbaka den också ska kunna begränsa skadorna kring alkoholen. En annan viktig faktor som nämns i propositionen och i betänkandet är att vårt medlemskap i EU starkt påverkar alkoholpolitiken och våra möjligheter på olika områden.

Jag tänker inte försöka jäva det påståendet. Tanken på att Sverige skulle integreras i Västeuropa, som det faktiskt hette 1988, väcktes i och med propositionen *Sverige och den västeuropeiska integrationen* som var starten på EES-förhandlingarna som så småningom resulterade också i det svenska medlemskapet. I anslutning till den propositionen väckte jag tillsammans med några andra socialdemokrater en motion där vi tog upp en rad olika aspekter. Det som jag vill erinra om i det här sammanhanget är att vi där föreslog att alkohol och tobak skulle undantas från det här integrationsarbetet. Redan då hade väl många insett att just alkohol och tobak är varor eller produkter som egentligen inte hör hemma och kan hanteras inom ramen för normala marknadsekonomiska principer. Hanteringen av dessa två produkter måste alltid omgärdas av särskilda restriktioner och särskilda regler.

Vi nådde inte framgång med motionen. Jag kan naturligtvis till min ledsnad konstatera att EU i dag stöder reklam för vinkonsumtion. Man stöder också vinodlingen och tobaksodlingen med särskilda pengar. Det känns naturligtvis inte särskilt meningsfullt utifrån svenska folkhälsoförhållanden att ha en organisation som stöder produktionen av de här varorna.

Fru talman! Sedan EU-anslutningen har det funnits många profeter som indirekt och direkt har företrätt de ekonomiska intressen och vetat exakt vad Sverige skulle göra för att anpassa sig till EU. Systembolaget – detaljhandelsmonopolet – borde ges upp. Vi borde anpassa oss till vad som är normalt ute i Europa. Det var ett av budskapen. Kjell-Olof Feldt, tidigare finansminister, leder en organisation på vin- och sprithandlarområdet som gärna vill förbättra alkoholpolitiken genom att öka intäkterna till sin alkoholindustri. Det var ett enda exempel i det här sammanhanget.

Systembolaget klarades kvar. Den här lite skojiga handlaren Franzén, understödd av ICA och Handels Utredningsinstitut, drev processen ned till EG-domstolen i Luxemburg. Efter en hel del arbete vann Sverige framgång i de här sammanhangen. Man kan t.o.m. säga att nu är Systembolaget en hörnsten i alkoholpolitiken för åtminstone sex av partierna.

Om man tar del av de moderata reservationerna och de moderata särskilda yttrandena tycker jag att man tvingas konstatera att nu lämnar Moderaterna definitivt den socialt ansvarsfulla alkoholpolitiken. Man lever på förhoppningar. Under marknadsekonominns devis talar man om att man måste göra än den ena än den andra saken. Jag erinrar mig ett uttalande som en ännu tidigare finansminister, Sköld, gjorde i en alkoholpolitisk debatt i den här kammaren, eller det var nog snarare i en av de andra kamrarna som finns i det andra huset. Han sade: Jag tycker att den moderata politiken är lika möjlig som att promenera på regnbågen med en månskära till käpp.

Om moderaterna försöker göra allvar av sin alkoholpolitik och tror att den ska motverka skador och annat, är det lika trovärdigt som att försöka sig på att promenera på regnbågen.

I dag avslutas den stora europeiska alkoholkonferensen här i Stockholm. Det är mycket klokt som har sagts vid den konferensen. Det har refererats här tidigare. Jag vill nämna den kända alkoholforskaren Robin Room som har en bred internationell erfarenhet och nu är verksam i Sverige. Han konstaterade i sitt bidrag på den här konferensen att det inte är de populära åtgärderna i alkoholpolitiken som ger bra resultat. Tvärtom är det de impopulära åtgärderna som påverkar konsumtionen och därmed skadorna.

Det går inte att driva en socialt ansvarsfull alkoholpolitik om det är så att man tror att man ständigt ska vara populär. Moderaterna talar ofta om att man måste ha en förankring hos befolkningen för politiken. Det är alldeles riktigt. Det tror jag är en av de saker som har påverkat den svenska alkoholpolitiken sedan mitten av 90-talet och framåt, eller ännu tidigare.

Men det är ju faktiskt politikernas uppgift att också söka förankring för den politik som man anser vara viktig. Moderaterna gör tvärtom. Man ger upp och hävdar bara att det inte går om inte folk är med och att man ska göra precis som folk säger.

Låt mig säga ett par ord om det som ibland har kallats desintresseringspolitik, alltså att det enskilda vinstintresset inte skulle få spela någon större roll i den svenska alkoholhanteringen. Det är ju det som har präglat den svenska alkoholhanteringen under en lång följd av år.

Men det är också det som nu har minskat. Utrymmet för icke vinstdrivande alkoholhantering eller vinster enbart till staten har ju minskat genom EES-avtalet och genom EU-medlemskapet. Man har alltså fått ett ökat utrymme för marknadskrafterna just på de här produkterna som egentligen inte tål att hanteras fritt från restriktioner och annat.

Fru talman! I den här nationella handlingsplanen får kommunerna ett stort ansvar. Man får också en del pengar. Jag tycker att det är bra att kommunerna engageras ytterligare i de här frågorna. Man har god lokal kännedom och kan agera på olika sätt.

Men det får naturligtvis inte bli så att riksdagen och regeringen decentraliserar det här svåra problemet till kommunerna och lämnar kommunerna att ensamma klara det här. Det måste naturligtvis vara så att staten upprätthåller en alkoholpolitik, upprätthåller ett resonemang kring de här frågorna som faktiskt gör det möjligt att ingripa mot lokala missförhållanden.

Jag tror att det här är en kärnpunkt i den fortsatta alkoholpolitiken. Det kan aldrig få bli så att man bara hänvisar till att kommunerna har hand om det här och att de inom ramen för det kommunala självstyret kan göra lite som de vill med de här frågorna. Det måste vara så att staten har anspråk och uppgifter för att kommunerna ska göra det här.

Det betyder också att kommunala handlingsplaner för att fullfölja den nationella handlingsplanen måste kunna utformas efter lokala förhållanden. Det måste också finnas möjligheter att fullfölja den utan att de juridiska reglerna kring bl.a. serveringstillstånd är utformade på ett sådant sätt att länsrätterna i praktiken upphäver de lokala handlingsplanerna.

Fru talman! Jag ska avslutningsvis beröra bidragen till nykterhetsorganisationerna. Jag är motionär tillsammans med några andra ledamöter. Huvudpunkten är att det är förvånande att nykterhetsorganisationerna i likhet med idrottsrörelsen och folkbildningen bl.a. inte får förtroende att

på egen hand fördela de bidrag mellan sig som avdelas i statsbudgeten, utan det ska ske av sociala myndigheter på det sociala området. Jag tycker att de myndigheterna betonar vård- och behandlingsarbetet i sådan betydande utsträckning att möjligheterna för nykterhetsorganisationerna att bedriva sin väsentliga uppgift, att arbeta förebyggande – och som ju också är huvudtemat i den nationella handlingsplanen – undanrycks genom att det ska prioriteras mellan olika vård- och behandlingsorganisationer.

Jag skulle alltså vilja peka på att det är väldigt viktigt att man också ger nykterhetsorganisationerna förtroende att agera på det förebyggande området. Moderaterna har i ett särskilt yttrande en väldigt egenartad uppfattning, där man gör rent hus med det ideella arbete som utförs i nykterhetsorganisationerna och kallar det moralism och annat. Man har väl inte särskilt många väljare på det här området, så det spelar väl inte så stor roll hur man gör.

Men det som skulle vara intressant i det sammanhanget är att fråga Leif Carlson vad han och moderaterna menar med en normal konsumtion. Den får nämligen inte skuldbeläggas, enligt moderaterna. Men vad är en normal konsumtion?

Fru talman! Får jag allra sist avge en liten röstförklaring. Jag har tittat noga på reservationerna, och jag har ju flera motioner. Jag kommer att rösta med utskottet i de här frågorna. Det blir väl till sist så att det är moderaternas politik som står mot utskottets politik. Att då avstå skulle närmast bara tyda på att jag inte vet vilken politik jag vill ha. I valet mellan moderaternas politik och socialdemokraternas eller utskottsmajoritetens politik är mitt val inte svårt. Jag kommer att rösta med utskottet.

Anf. 116 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Göran Magnusson talar om förhoppningar. Anledningen till att vi lägger fram en annan alkoholpolitik är att vi är bekymrade. Som jag sade i inledningen av mitt anförande är detta ett av de största samhällsproblemen. Den nuvarande alkoholpolitiken har inte lyckats komma längre än att vi dricker lika mycket som vi gjorde på 60-talet. Däremot har attityderna och dryckesmönstret ändrats. Det gör att det finns skäl att titta på det. Ännu mer gör det det genom att vi har en växande kriminell verksamhet.

Av det skälet har vi tittat på länder som har kunnat liberalisera så att man har fått stöd hos befolkningen. Problemet hos oss är i dag att de flesta inte stöder alkoholpolitiken.

Vi har tittat på Nya Zeeland som under en tioårsperiod har liberaliserat kraftfullt med försäljning i snabbköpsbutiker osv. Samtidigt har man sänkt konsumtionen med 18 %. Det kan vi ta åt oss och tänka: Går det att göra likadant?

Vi har tittat på Québec som har gjort liberaliseringar och ökat försäljningsställena. Det visar sig att man inte har mer brottslighet, att man inte dricker mer än i länder som inte har gjort detta. Men man har fått ett stöd i befolkningen, och då finns det skäl att ta åt sig av det.

Vi har tittat på utredningar som visar prisets betydelse, utredningar som visar att sänker man priset är det den kriminella alkoholen man kommer åt, inte totalkonsumtionen. Den stiger inte. Vi tycker att det är värt att ta åt sig när man ser sådana uppgifter.

Vi har som sagt var sett vad de som lever på kriminell verksamhet säger skulle skada deras verksamhet. Det är att man sänker priserna på den legala spriten, vilket jag har redovisat här.

Det finns alltså skäl – det är därför vi är oroliga – att ändra alkoholpolitiken och inte stå kvar vid en politik som bara förbjuder och som kommer i konflikt med den allmänna uppfattningen. Vi måste få en politik som får stöd av den allmänna uppfattningen och använda de metoder vi kan, så att vi kan begränsa skadorna och så att vi också kan göra det utan att få en ökad konsumtion.

När det sedan gäller vad som är normalkonsumtion finns det självfallet inte något exakt svar på det. Men man kan hänvisa till WHO:s expert, Jens Hannibal, som tittade på detta när det gällde en sänkning med 25 %. I länder där man dricker under nio liter var det inga problem. Där var det inga skadeverkningar. Han hade en gräns på nio liter. Jag tycker att den är hög. Jag tycker att man ska ligga lägre, kanske nedåt fem sex liter. Men det går inte att säga exakt.

Anf. 117 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har noterat att även moderaterna konstaterar att alkoholproblemen är den största sociala frågan. Det konstaterade för övrigt redan Tage Erlander på sin tid. Men det räcker inte med att konstatera det i svenska festtalsavdelningen. Vad det handlar om är ju mera hårdfakta. Vilken politik är moderaterna beredda att föra?

Det är inte några av de restriktiva delar som finns i dag som jag uppfattar att moderaterna tycker om, gillar eller anser att man ska slå vakt om. Den moderata politiken baseras ju i allt väsentligt på uppfattningen hos Handelns Utredningsinstitut att man kan sälja detta i butiker under helt andra förutsättningar än vad som i dag sker i Systembolaget utan att det får några som helst effekter.

Det jag tycker är något underligt är att Handelns Utredningsinstitut faktiskt betalas och finansieras av just de handelskedjor och butiker som skulle få hand om försäljningen om den moderata politiken gick igenom. Jag tycker att det ändå är någon liten varningsklocka.

Om normalkonsumtionen vill jag säga att det är en intressant diskussion. Jag tror att vetenskapen i regel brukar säga att om man frågar konsumenterna är det ingen som egentligen avviker från den normala konsumtionen. Möjligen gäller det för oss som är absolutister, som ju har en nollkonsumtion.

Den moderata politiken tar kanske sikte på Jens Hannibals uttalande att det inte är några problem under nio liter. Den svenska konsumtionen har under avsevärd tid legat på ungefär sju liter, men jag kan väl aldrig föreställa mig att ens Leif Carlson har stängt ögonen så till den milda grad att han inte har sett att det faktiskt finns sociala problem i Sverige orsakade av alkoholkonsumtionen.

Anf. 118 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det är det som är svårigheten. Det finns problem, och samtidigt kan vi inte ta bort alkoholen. Vi måste hitta ett sätt att sammanleva med den, och då får man väga åtgärder mot varandra. Till skillnad från vad Göran Magnusson här säger föreslår vi konkreta åtgärder.

Jag nämnde Handelns Utredningsinstitut, men det var bara en liten referens. Jag underströk tydligt t.ex. vad andra länder provar. På Nya Zeeland kan man under tio år klart följa en sänkning trots liberaliseringen. Jag hänvisade också till Québec. Jag stöder mig alltså på något mer än Handelns Utredningsinstitut. Jag tror inte att Göran Magnusson vill påstå att Nya Zeeland är köpt av handeln i Sverige. Någon ordning i argumenteringen får det väl vara.

När det sedan gäller normalförbrukningen kan man också titta på vad SBU säger efter metastudier över vad som är skadlig förbrukning. Jo, 3 ½ liter vin per vecka och man eller 2 ½ liter vin per vecka och kvinna kan man enligt SBU dricka utan skadeverkningar. Jag tycker att det låter mycket, men det här är en diskussion utan fasta gränser, och detta är lite av de fakta som man kan diskutera. Vi står inför det problemet att vi har alkoholen, som vi inte kommer ifrån men som vi måste hitta ett sätt för att umgås med. Vi får då se efter var skadenivåerna ligger.

Vi får inte inbilla oss att vi genom förbud ska kunna komma ned mot ett nolltal och tro att folk kommer att finna sig i det. Då söker sig människor i stället till hembränd, insmugglad eller på annat sätt olagligt åtkommen sprit. Det är där balansen går. Ni vill inte se att det finns ett problem, eller så tror ni att man kan komma åt det genom förbud.

Anf. 119 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det känns något nattståndet att behöva diskutera förbud eller ej med Leif Carlson. Men om Leif Carlson har den utgångspunkten att exempelvis jag eller nykterhetsrörelsen skulle stå för en förbudspolitik visar det att Leif Carlson inte har deltagit i den här debatten på åtskilliga decennier. Jag har varit aktiv i nykterhetsrörelsen i 40–50 år, och jag har aldrig förespråkat ett förbud. Jag har konstaterat att alkoholen är ett faktum och finns i samhället. Det kommer vi inte ifrån, men vi måste vidta åtgärder.

Jag tror att Robin Rooms resonemang äger giltighet. Det är svårt att bli populär på alkoholpolitik. Det är omöjligt att klara de uppställda målen med minskad totalkonsumtion, mindre skador och annat om man tror att man enbart behöver ägna sig åt populära åtgärder. Det är faktiskt de impopulära åtgärderna som är de viktiga.

Jag har en intressant fråga till Leif Carlson, även om han väl inte har rätt till någon mer replik: Vilka onödiga förbud och restriktioner finns det?

Fru talman! Allra sist vad gäller Nya Zeeland: Vad är det som skiljer omfattningen av alkoholskadorna i Nya Zeeland från den som finns i Frankrike och Italien? Såvitt jag förstår skiljer sig de länderna inte så värst mycket från varandra när det gäller politiken. Skillnaden är möjligen den att nyzeeländarna gillar sin alkoholpolitik mycket mer än vad fransmännen gillar sin, men omfattningen på skadorna är ju mycket större exempelvis i Frankrike och Italien än vad den är i Nya Zeeland.

Varför tror man att den nyzeeländska politiken så enkelt skulle kunna appliceras på svensk alkoholpolitik?



Anf. 120 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Det känns roligt att få avsluta den här debatten genom att dela ut beröm. Jag vill tacka socialutskottet för att det ställt sig bakom s-kvinnornas motion So22 om att stärka frivilligorganisationernas roll genom bättre fördelning av medel till verksamheter inriktade på att förebygga, stödja och hjälpa kvinnor och barn där alkohol förekommer.

Orsaken till att vi s-kvinnor anser att det är självklart att t.ex. BRIS, Rädda Barnen och kvinnojourerna får större tillgång till de medel som ska fördelas med anledning av den nationella handlingsplanen är att många av oss har varit med om att starta kvinnojourerna i Sverige. Många av oss har också arbetat aktivt med kvinnor och barn utsatta för våld, och vi vet vilken roll som alkoholen har i kvinnovåldet.

Jag var med om att starta Alla Kvinnors Hus i Stockholm och har efter många års arbete i kvinnojouren fått väl dokumenterade kunskaper om hur verkligheten ser ut för många kvinnor och barn som är utsatta för våld eller lever under hot om våld.

Alkoholens roll i kvinnovåldet har länge varit känd, och därför är det nu dags att kvinnojourerna, som redan i dag arbetar med opinionsbildning och direkt stödjande jourverksamhet, dels får ökade anslag för att förebygga alkoholens skador och skapa opinion i frågan, dels får en bättre erkänd roll för sina kunskaper.

Hitintills har av tradition mest medel till att förebygga alkoholskador gått till etablerade frivilligorganisationer. De behöver medel, och de har gjort ett bra jobb. Men, fru talman, övriga organisationer har hitintills fått mindre medel till sitt viktiga arbete. Nu ser vi fram emot riksdagens och regeringens stöd och att vi härnäst kan få en bättre fördelning av medel som kommer kvinnor och barn till godo.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och till tillkännagivandet med anledning av s-kvinnornas motion So22.

I detta anförande instämde Christina Axelsson, Laila Bjurling, Carina Adolfsson Elgestam, Ann-Marie Fagerström, Britt-Marie Lindkvist, Ronny Olander, Lisbet Calner, Mona Berglund Nilsson, Britt Bohlin, Christina Nenes, Göran Nordlander, Kerstin Kristiansson Karlstedt och Anne Ludvigsson (alla s).

Anf. 121 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill gärna instämma i det som Inger Segelström säger om sambandet mellan våldet och alkoholkonsumtionen. Det finns anledning att vara observant på det, eftersom det drabbar kvinnor så illa.

Eftersom Inger Segelström rimligtvis har fler kontakter med kanslihuset än jag, vill jag skicka med att man inte ska bli alltför himlastormande glad över den fördelning som antyds i betänkandet, där mer ska gå till kvinno- och barnorganisationer. Jag vill uppmärksamma regeringen på att det numera ges mindre pengar till de ideella opinionsbildarna totalt sett. Där behövs en förstärkning. Det rör sig trots allt om väldigt små pengar.

Man har dessutom, som sagts tidigare här i debatten, till skillnad från vad som gäller för andra organisationer, förmenat nykterhetsrörelsen att ha hand om fördelningen av medlen. Det skulle behövas några miljoner till för att man ska orka leva upp till den ambition som man har och som

Prot. 2000/01:70

21 februari

*Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador*

förutsätts av statsmakten. Jag vill gärna skicka med att också detta bör tas med i resonemanget. De pengar som ges i dag är betydligt mindre än vad Systembolaget säljer på en förmiddag.

Anf. 122 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Elver Jonsson hade gärna fått instämma i mitt anförande. Det hade inte gjort någonting. Jag tror att vi är väldigt överens. Jag hoppas att vi när vi nu bryter lite grann av barriärerna också talar om att frivilligorganisationerna, Rädda Barnen, BRIS och kvinnojourerna har en viktig roll. Det kan också blir normen fortsättningsvis. Sedan får vi gemensamt se till att grupperna får de pengar till sitt förfogande som de behöver.

Anf. 123 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! Jag har deltagit i debatten genom att lyssna och uppmärksam sett var skiljelinjerna går. Moderaterna skiljer ut sig genom en annan alkoholpolitik än vad övriga partier har. Då kan jag inte annat än att dra parallellen till det besök ute på stan på bokrean som jag precis var med om. Det var roligt att komma in på Akademibokhandeln och se hur folk välldes in nu när priserna var något sänkta. Det var köer. Bara jag inte missar den här debatten, som jag gärna hade velat följa, tänkte jag.

Vi på den borgerliga sidan brukar säga: Det är ju ändå märkligt. Här har vi höga skatter på tobak därför att vi vill att människor ska röka mindre. Här har vi höga skatter på andra saker som är farliga därför att vi vill att människor ska undvika dem. Varför har vi höga skatter på arbete? Är det möjligen därför att vi vill att färre ska arbeta? Sedan gör vi en poäng på det, både jag och moderaterna.

Nu är det faktiskt så att vi har höga skatter på alkohol, och moderaterna vill sänka skatterna. Är det möjligen därför att de i själva verket vill att friheten ska kunna medge att man dricker mer? Hur kan detta rimma med tanken på att vi ska pressa ned konsumtionen från sju liter per person till fem liter per person? Det är inte rimligt.

Fru talman! Jag har motionerat tillsammans med Holger Gustafsson. I flera av mina motionsyrkanden har jag inte nått framgång, utan Kristdemokraterna har reserverat sig. Jag vill yrka bifall till reservationerna 17 och 19 under moment 12 och 14. Det är redan yrkat bifall, men jag instämmer i det.

Däremot har ingen tidigare talat om varningstexter på alkohol. Jag var i Åhus på Vin & Sprit i förrgår och såg på produktionen, där det pressades ut Absolut med 66 miljoner liter om året. En hel del av produktionen var riktad till USA. Där fanns en varningstext på baksidan: Drick inte detta under graviditet. Det är inte förenligt med att köra bil. Denna produkt är skadlig. Det stod också en del andra saker som amerikanska regeringen hade satt på.

Detta skulle vi också kunna sätta på i Sverige. Utskottet har skrivit i sin motivering att det inte är möjligt att ha dessa texter, eftersom det skulle strida mot EU:s bestämmelser. Det skulle vara ett tekniskt hinder. Det är inte mer ett tekniskt hinder än vad varningstexterna för tobak är. Tobaken produceras också till viss del här i Europa, och ändå sätter vi på varningstexterna.

Det här lilla förslaget ensamt löser naturligtvis inga problem. Men det skulle vara en av många viktiga signaler som skulle signalera till konsumenterna: Denna vara måste hanteras med respekt därför att den är farlig och därför att den kan leda till för tidig död. Vi tror inte att man kan få någon som är alkoholist att sluta på grund av varningstexten. Men vi tror att det kan leda till en eftertanke. Det är av samma skäl som vi tror att det är viktigt att ha varningstexterna på tobaken.

Om och om ingen har jag och Holger Gustafsson motionerat i den här frågan utan att få något annat svar än: Jo, det vore väl bra att ha en sådan varningstext, men EU tillåter det inte. Utskottet är fortfarande svaret skyldigt. Hur kan man då tillåta tobaksvarningstexterna?

Anf. 124 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Tuve Skånberg ställde närmast en fråga angående höga skatter. Jag tror att Tuve Skånberg måste göra klart för sig att man inte kan dra falska paralleller. Det är inte så att bokhandeln, om den har för höga priser, på något sätt har konkurrens av en kriminell bokhandlare ute i parkerna eller på skolgårdarna.

Det är alldeles riktigt att det blir svårt med arbete med hög beskattning på arbetskraften. Men vi kan reglera det inom landet genom att rörligheten över gränsen är relativt liten. Vad vi här står inför är precis som med tobaken, där vi har ett exempel. Vi höjde skatterna, vilket ledde till att vi fick en kriminell verksamhet. Den växte väldigt kraftigt med organiserade ligor och sådant, vilket har gjort att det är svårt att bli av med den när de väl är etablerade.

Detsamma gäller på alkoholsidan. Vi kunde ha höga skatter och också begränsa alkoholen när landet var slutet, förutom det som brändes ute i buskarna. Men med de öppna gränser vi nu har är det att bjuda in organiserad kriminell verksamhet. Det får bli en avvägning hur högt kan man lägga priset och ändå få folk att acceptera det. När passerar man den gräns där människor blir allmänt småkriminella därför att det blir för frestande att köpa det billiga?

Där ligger svårigheten med att göra en avvägning. Men med den stora illegala handel vi har i dag ligger vi alldeles uppenbarligen för högt i pris. Det finns skäl att försöka överföra handeln till mer legal vara i stället för att fortsätta att gynna den kriminella.

Anf. 125 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! Jag ska ställa frågor tillbaka till Leif Carlson. Leif Carlson är läkare och känner bättre än jag skadeverkningarna av både tobaken och alkoholen. Vill Leif Carlson ytterligare sänka priset på tobak i Sverige eftersom det fortfarande, om än i mindre utsträckning, förekommer smuggling? Är moderaterna och Leif Carlson beredda att inom EU verka för att EU:s länder höjer sina skatter så att vi får dem i paritet med Sveriges och även Norges?

Anf. 126 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Det är svårt att säga hur det ska vara med tobaksskatterna i dag. Smugglingen har gått tillbaka, även om svårigheten finns att den redan är etablerad. Jag tror att det finns rätt lite att vinna på att justera

tobaksskatterna just nu. Jag tror inte att en sänkning leder framåt. Någonstans uppnår man ett balansläge. Den slutsatsen drog man något sent.

Vad gäller att höja skatterna ute i Europa på alkohol lever vi i en värld där vi har olika synsätt och olika kultur. Vi måste ha respekt för hur man ser på det inom andra delar av Europa och försöka hitta någon form av lämplig balansering. Jag tror att Sverige har större möjligheter att påverka alkoholpolitiken i länderna i övrigt om vi själva visar en viss öppenhet för de svårigheter som finns och en viss ödmjukhet för att vi kanske inte alltid har haft precis alldeles rätt i vår restriktiva alkoholpolitik.

Det har varit ett sätt att agera förmyndare för människor på ett sätt som de flesta i Europa finner oacceptabelt. Vi måste försöka att anpassa oss något om vi ska kunna få förståelse för vissa synpunkter. Jag tror att det finns skäl att man i Europa gör förändringar som underlättar en ytterligare minskning av konsumtionen där. Man har sänkt den väldigt kraftigt i en del länder som jag sade, bl.a. i Frankrike och Italien, med 40 %, utan restriktiv politik.

Det är möjligt att man behöver vidta åtgärder för att komma längre. Visst finns hälsoriskerna. Samtidigt vet vi att ett måttligt intag har betydande positiva effekter för hälsan. Allt är en fråga om att hitta en hygglig balansgång när vi har att göra med något som vi inte kommer ifrån, som alkoholen, och som innehåller potentiella faror men också potentiella livskvalitetshöjande effekter.

Anf. 127 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! I mina öron låter det som att Leif Carlson och moderaterna kör på två olika parallella linjer. Den ena linjen är den intellektuellt redbara där man säger: Vi vill också ha ned totalkonsumtionen. Vi vill också pressa tillbaka skadorna. Vi medger att det finns risker med alkoholen. Den andra linjen är: Vi vill att folk ska acceptera och t.o.m. gilla vår politik. Vi vill inte vara besvärliga. Vi vill inte att människor tycker att det är en förbudsmentalitet.

Botten och grunden för svensk alkohollagstiftning är solidaritet. Jag skulle kunna dricka mer än vad jag gör, och många andra av oss i kammaren också, och ändå klara mig personligen. Jag avstår i solidaritet med andra. Jag vill också ställa mig bakom en alkoholpolitik som är restriktiv. Det gör jag inte därför att jag ska få större fördelar, mindre problem eller så, utan därför att människor som är i ett utsatt läge och har problem att med egen fri vilja avhålla sig ska få ett drägligare liv, och också deras familjer.

För mig finns det stora paralleller med solidariteten i nykterhet och restriktiv alkohollagstiftning och trafikgränserna. Jag tror att jag kan köra fortare än vad jag gör och ändå inte köra av vägen. Men jag utsätter i så fall andra för större faror, och jag vill föregå med ett gott exempel.

Jag misslyckas – visst gör jag det. Jag är inte fullkomlig i det avseendet. Men jag vill hellre vara en del av lösningen – om också liten – än en del av problemet.

Överläggningen var härmed avslutad.  
(Beslut fattades under 10 §.)

Föredrogs  
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU7  
Vissa arbetsrättsliga frågor m.m. (skr. 1999/2000:146).

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

Anf. 128 HENRIK WESTMAN (m):

Fru talman! Det finns brister i den nuvarande lönebildningen. De genomsnittliga lönekostnadsökningarna är fortsatt högre än i omvärlden. Den nödvändiga flexibiliteten och anpassningsförmågan saknas. Den regionala obalansen är betydande. I alltför liten utsträckning bidrar lönebildningen till att skapa balans på olika delar av arbetsmarknaden och till att underlätta företagets rekrytering. Produktivitetsökningar kan inte fastställas i förväg och de varierar i högsta grad mellan olika branscher och olika företag. Lönebildningen måste därför ske så decentraliserat som möjligt.

Sveriges framtid ligger inte i låga löner utan i marknadsanpassade löner. Man bör därför inte som regeringen försöka befästa en centralt styrd normbildning för hela arbetsmarknaden. Det finns en tydlig tendens på de flesta avtalsområden att lönebildningen blir mer lokal. Den har blivit alltmer decentraliserad, och uppgörelser om t.ex. arbetstid och kompetensutveckling träffas nu direkt ute i företagen. När vi får en mer individuell lönesättning blir den enskilda individens kompetens den dominerande faktorn.

Nya anställnings- och ersättningsformer kommer också. Det blir alltmer vanligt att medarbetare ersätts efter resultat och inte efter arbetad tid. Delägarlösningar blir vanligare och nya kontraktsformer suddar ut gamla gränser mellan anställda, uppdragstagare och ägare.

Det är viktigt att hålla en absolut rågång mot statlig inkomspolitik. Men det går inte att skylla hela ansvaret för lönebildningen på arbetsmarknadens parter. Staten är i alla avgörande hänseenden ansvarig för förutsättningarna för lönebildningen.

Fru talman! Skattesystemet måste reformeras och skatten på arbete sänkas avsevärt. Inget förhandlingssystem i världen kan fungera om staten genom ökat skatteuttag lägger beslag på allt det utrymme som produktivitetsökningen skapar. Kunskap och hårt arbete måste löna sig bättre. Högre studier måste löna sig.

Reservationslönerna – dvs. den lönenivå som krävs för att det ska uppfattas som mer lönsamt att arbeta än att inte arbeta – behöver sänkas. Arbetslöshetsförsäkringen bör ändras. Systemet har i dag nästan helt förlorat sin karaktär av omställningsförsäkring. Försäkringarna har alltmer kommit att anta formen av en sorts medborgarlön. Det är hög tid att nu införa en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring med en s.k. borte parentes.

Konfliktreglerna måste ändras och en bättre balans måste uppnås mellan parterna. Det bör därför införas ett proportionalitetskrav för att begränsa möjligheterna till stridsåtgärder som kostar lite för den egna organisationen men som orsakar stor skada för motparten och tredje man. Vidare bör sympatiåtgärder förbjudas. Det är svårt att rättsligt motivera rätten till sympatiåtgärder.

Fru talman! Det är osäkert om de regler som brukar kallas lex Britannia står i överensstämmelse med de internationella åtaganden som Sverige har gjort. Vi anser därför att reglerna bör tas bort. Vad sedan gäller den fackliga vetorätten anser vi att den kan kritiseras av flera olika skäl. Vetorätten hindrar sund konkurrens och försvårar nyetableringen av företag. Reglerna om facklig vetorätt bör därför upphävas.

Den nuvarande arbetsrättsliga lagstiftningen är utformad efter 1970-talets behov av arbetsmarknad, dvs. det traditionella industrisamhället. Förändringar på både arbetsmarknaden och i samhället i stort har gjort att behovet av förändringar av arbetsrätten blivit allt större. På arbetsmarknaden i dag råder som jag tidigare nämnt helt andra förhållanden. Många människor står utanför arbetsmarknaden eller har en svag anknytning till den. Arbetet organiseras i andra former än tidigare, och antalet visstidsanställningar ökar. Allt fler företag använder sig också av personal från personaluthyrningsföretag. Den nuvarande arbetsrättsliga lagstiftningen svarar inte mot de krav som förändringarna har inneburit. Lagstiftningen är också komplicerad och svår att överblicka. Det leder till att många företagare tvekar att nyanställa, vilket i sin tur leder till att företaget inte utvecklas och expanderar.

Regeringen borde vara medveten om detta. Det har också pratats en hel del, men ingenting har skett – i varje fall inte någonting som på något avgörande sätt förbättrat förhållandena. Vi anser att det är nödvändigt och hög tid att arbetsrätten nu moderniseras och reformeras. En ny arbetsrättslig lagstiftning måste ge utrymme för ökad flexibilitet och göra det möjligt att träffa lokala överenskommelser anpassade till arbetstagarnas och företagens individuella förutsättningar.

Fru talman! Det finns tankar hos majoriteten på att införa en lagfäst rätt till information om opinionsbildning på arbetsplatsen. När det finns ett intresse att få politisk information på arbetsplatsen borde man kunna utgå från att saken i allmänhet kan lösas i samförstånd mellan arbetsgivaren och arbetstagaren på den arbetsplatsen. Man kan konstatera i sammanhanget att varken Demokratiutredningens majoritet eller någon enskild ledamot av den utredningen, och inte heller regeringen, har tagit upp frågan såsom arbetsmarknadsutskottets majoritet förväntat sig. Detta kan enligt min uppfattning inte tolkas på annat sätt än att saken inte bedöms lämpa sig för lagreglering. Det kanske är någonting att tänka på innan beslut fattas här i riksdagen.

Vissa länder och politiska grupperingar förordar att EU:s engagemang för att bekämpa arbetslösheten ska förstärkas. Vi delar givetvis denna strävan efter att minimera arbetslöshet och utanförskap. Men det är viktigt att EU fokuserar på det som är de i egentlig mening gränsöverskridande frågorna där EU har en uppgift och kompetens.

Enligt vår mening bör den svenska regeringen inom EU verka för att unionens regelverk på det arbetsrättsliga området begränsas till vad som kan motiveras utifrån gränsöverskridande och konstaterade problem som snedvrider konkurrensen.

Fru talman! För att företagare ska kunna bedriva en framgångsrik verksamhet är det viktigt att de kan anpassa den till olika förhållanden. I dag reglerar anställningsskyddslagen vilka anställningsformer som är tillåtna och under vilka förutsättningar de får användas. Vi anser att man i stället i så stor utsträckning som möjligt bör överlåta detta till den en-

skilda arbetsgivaren och arbetstagaren. Stelbenta regler hämmar flexibiliteten och leder till ökade kostnader och mer byråkrati. De motverkar dessutom nyanställningar.

I samband med utskottsbehandlingen av den nya anställningsformen överenskommen visstidsanställning motsatte vi oss de olika föreslagna begränsningsreglerna. Vi ansåg att begränsningsreglerna skulle komma att motverka syftet med införandet av anställningsformen, dvs. att underlätta nyanställningar. Våra farhågor har besannats. Den nya anställningsformen har i huvudsak blivit ett fiasko. Behovet av att underlätta nyanställningar kvarstår dock. Vi föreslår därför att riksdagen begär av regeringen att snarast återkomma med förslag om borttagande av begränsningsreglerna i den här anställningsformen.

Fru talman! Vi är principiella motståndare till specialdomstolar och partssammansatta sådana. Enligt vår mening bör sådana inte förekomma. Det har i den praktiska rättstillämpningen visat sig att domstolar som tillförs ledamöter som företrädar särintressen har en tendens att inte bara tillämpa gällande lag utan att också fylla ut och skapa lag. Detta leder till mindre förutsebarhet, och därmed äventyras rättssäkerheten. Arbetsdomstolens funktioner bör därför övertas av det allmänna domstolsväsendet.

Vi konstaterar slutligen att skräväsandet lever vidare i hamnarna i form av det s.k. stuverimonopolet. Detta leder till dyra stuveriorganisationer och orationella hanteringsmetoder. Vi anser att man därför snarast bör avveckla det svenska stuverimonopolet och anpassa hamnverksamheten till EU:s konkurrensregler.

När jag ändå är inne på hamnarna ligger det nära till hands att också ta upp de speciella arbetsrättsliga regler som i dag gäller för sjöfarten, t.ex. bestämmelser om sjuklön och arbetstid. Dessa bestämmelser har historiska orsaker men saknar i dag betydelse. Vi anser därför att dessa bestämmelser bör anpassas till de generella bestämmelser som gäller för svensk arbetsmarknad i övrigt.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till vår reservation nr 1.

Anf. 129 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Vi behandlar i dag arbetsmarknadsutskottets betänkande AU7. Det är ett motionsbetänkande, där en serie motioner från allmänna motionstiden tas upp.

Jag vill redan nu passa på att yrka bifall till reservation nr 9. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Arbetsrätten är så viktig. Den är viktig för individen i arbetslivet, för att ens rättigheter ska tas till vara, för att en rimlig trygghet ska föreligga, för att man som arbetstagare ska ha ett rimligt inflytande. Den är viktig för kollektivet. Den är helt enkelt en grundbult vad gäller makt i samhället, och därmed är den viktig för hela samhället.

Under 90-talet har vi sett en tillbakagång när det gäller arbetsrätten. En mängd nya problem har uppkommit. Det har varit svårt att försvara syftet med den gamla arbetsrätten därför att arbetslivet har förändrats. Det har spritts en serie myter om att en arbetsrätt som ger trygghet till de anställda innebär att man inte kan ha tillväxt – då fungerar inte ekonomin, och då drabbas sysselsättningen. Man har varit tillbakaträngd i ar-

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

betslivet under massarbetslösheten, och det gör att vi har mycket att ta igen när det gäller arbetsrätten.

Under 90-talet har vi haft diskussioner här i riksdagen där Socialdemokraterna ofta har sagt ”nej, det är bra som det är – vi rör ingenting”. Det var i skräck för den kampanj mot dagens arbetsrätt som SAF har stått för och som borgerligheten har kopplat på.

De borgerliga partierna, med lite olika schatteringar, har sagt att arbetsrätten inte fungerar, att vi får riva ned den, att vi måste individualisera rättigheterna. En serie förslag som angriper kollektivavtalsrätten och även lagstiftning som LAS, MBL, förtroendemannalagen har lagts fram.

Vänsterpartiet har velat förstärka de arbetandes rättigheter och inflytande över den här perioden. Vi har inte sett arbetsrätten som ett problem för tillväxt och sysselsättning. Vi har sett en serie nya problem uppkomma genom globaliseringen, genom marknadsutsättningen, som är mycket hårdare i dag än tidigare, genom att man har brutit upp stora företag och koncerner och bildat små företag. Stora kommunala enheter har blivit små kommunala enheter, sammanhållna nästan som en koncern.

Anställningskontrakten har förändrats, som Henrik Westman var inne på. Men detta innebär stora problem för den enskilde. Otryggheten har ökat. Talet om påsar över huvudet hörde vi aldrig talas om förrän massarbetslösheten hade gripit tag i vårt samhälle. Människor vågade inte yttra sin mening. Vi från Vänstern tror att det är djupt skadligt för arbetslivet, för individen, för sociala relationer och för hela samhällsutvecklingen.

Därför finns det ett starkt behov av att förstärka arbetsrätten.

Vi har motionerat ett flertal gånger under slutet på 90-talet, och flera av våra motioner resulterade under förra riksmötet i beslut om utredningar. Det gäller en utredning allmänt sett om arbetsrätten. Det kan handla om arbetstagarbegreppet: vad är skillnaden på arbetstagaren och uppdragstagaren? Arbetsrätten bygger i dag på arbetstagarbegreppet. Den ska kunna ta fasta på korttidsanställningarnas problematik. Vad har man för användning av turordning om man inte är fast anställd utan korttidsanställd? Då är man inte med i någon turordning. Hur fungerar föräldraförsäkring, föräldrarättigheter och att komma tillbaka till jobbet om man bara haft en korttidsanställning? Det gäller integritetsfrågorna, med *e-mail* och data, och ökade drogtest. Jag nämnde yttrandefrihetsfrågorna.

En stor mängd nya frågor måste ha sin lösning, och jag tycker att utgångspunkten ska vara precis den som fanns tidigare: se till att människor har trygghet! Då vågar de delta i arbetslivet med liv och lust, och då vågar de ställa om – omställning behövs i föränderliga tider.

Trygghet och inflytande är utvecklingens och tillväxtens bästa vän. Alltså: förnya arbetsrätten!

I betänkandet står det många kloka saker som avser yttrandefrihetsfrågorna, demokratiska rättigheter, rätt till politisk information, integritetsfrågor och mycket annat. Vi står helt bakom det. Sedan får vi se vad som kommer ur dessa utredningar. Jag förutsätter att det kommer utredningsförslag som kan omvandlas till politiska förslag som faktiskt kommer att gagna trygghet och inflytande för arbetstagarna och inte bidrar till att riva upp det vi har uppnått under 70-talet.



Lönebildningen behandlas här. Den diskuterade vi oerhört noggrant tidigare. Vi får väl se vad som händer. Hittills går det ganska bra. Det sluts långsiktiga avtal. Avtalen har hittills legat på en nivå som är väl förenlig med vad den ekonomiska tillväxten kräver.

Henrik Westman sade att Sverige även på senare år har högre löner än vad man har i Europa. Jättebra! Ska vi inte gratulera varandra till att vi kan ha bättre löner, bättre produktivitet och lägst inflation i Europa? Är det en målsättning att ha låga löner?

Det är höga skatter också. Desto bättre – då kan vi finansiera en välfärd som ger rättvisa åt människorna. Vi ska vara glada över att vi kan ha en sysselsättningstillväxt, samtidigt som vi har kraftig reallönetillväxt, samtidigt som vi genererar skatteunderlag som duger för att förbättra svensk ekonomi.

Hittills har vi i årets avtalsrörelse sett avtal som har gått i hamn ganska lätt. Vi har inte sett några stora strider. Vi vet inte riktigt vad det nya medlingsinstitutet kan duga till. Jag vill bara varna för att det får en alltför normerande roll. Vi menar att parterna har det fulla ansvaret för sina förhandlingar och för det materiella resultatet. Det gjordes en del förändringar som innebar att man kunde förskjuta stridsåtgärder osv., men i grunden bär parterna på alla rättigheter som avser konflikter och sådant för att få till stånd ett avtal. Hittills har det gått bra. Förhandlingsordningsavtal har träffats på praktiskt taget hela det offentliga området sedan propositionen om lönebildning antogs häromsistens.

Moderaternas syn på de här frågorna har jag väldigt svårt att förstå. Det blir ingen sysselsättningstillväxt i de nya företagen, säger de. Det är ju där vi har haft den, inte i de gamla företagen. Det är i de nya små företagen, framför allt i tjänstesektorn. Tyvärr har vi inte haft den i offentlig sektor, och därför har vi också så stora otillfredsställda behov där.

Den tredje punkten jag tänkte ta upp är tidsbegränsade anställningar. Det brukar de borgerliga partierna vilja ha ännu mer av. Längre provanställningar vill Kristdemokraterna ha den här gången. De vill ha längre tider för behovsanställningar på upp till två år om det är så att det finns arbetsanhopning.

Det ökar flexibiliteten. Ja, det kan man väl säga. Det är ett slags extremt arbetsgivarperspektiv – anställd *just in time* utan rättigheter och utan trygghet.

Men vad innebär det för den anställde? Det innebär social osäkerhet, svårigheter att få lån, svårigheter att veta vad man har för inkomst och dålig försörjning. Det är ett socialt handikapp. Jag får lägre sjukersättning. Jag har lägre a-kassa när jag väl blir utan jobb. Det återverkar på mina pensionstillgångar i framtiden.

Det är som om a-kassan därmed ska subventionera vissa branscher. Det här gäller för övrigt också deltider. För den som jobbar lite varje dag i form av deltid eller den som jobbar och sedan gör uppehåll några veckor får a-kassan eller något annat statligt försörjningssystem komma till hjälp. Jag tycker att det är en osund utveckling.

Nästan alla arbetsrättsliga rättigheter försvinner. LAS har ingen funktion vad gäller turordning när jag har korttidsanställning. Inflytandet är lika med noll. Jag saknar den fackliga gemenskapen.

Men det är ju så bra, därför att det ger upphov till nya jobb! Det är en språngbräda till nya fasta jobb.

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering kom för några veckor sedan med en forskningsrapport – *Språngbräda eller segmentering* – där man går igenom olika typer av korttidsanställning: provanställning, vikariatsanställning, behovsanställning och säsongarbete. Så listar man upp vilka människor som finns i vilka fällor och ser vilka effekterna är. Arbetslivsinstitutet har gjort något motsvarande tidigare och tittat på hälsoeffekter. Man finner att otrygghet skapar ohälsa, stress och sjuklighet. Man finner att de som är behovsanställda och har korta anställningar inte alls övergår till fasta anställningar i någon vidare omfattning. Det är segmentering som gäller.

Vilka är det? Jo, det är kvinnor. Det är ungdomar. Det är invandrare. De har en extrem överrepresentation i de anställningsformer som leder till dåliga resultat för individen och, vill jag påstå, för samhället.

Är Henrik Westman bekymrad över detta? Nej. Dagens verklighet är ingen utgångspunkt i den arbetsrättsliga diskussionen. Är det ett bekymmer att inte våga prata, att vara otrygg i anställningen, att inte kunna ta lån för en bostad för att man inte vet vad man ska tjäna och att inte få fast förankring?

Jag ser att det är skiktat efter klass och kön. Det gäller kvinnor, de som har kommit senast till Sverige på invandrarbas och ungdomar mellan 20 och 25 år. Jag hade varit tvåbarnsfar länge när jag var 25. Undra på att vi föder få barn i Sverige i dag när unga kvinnor, till största delen, går på otrygga jobb!

Slutsatsen av en genomgång av korttidsanställningarnas problematik, tycker jag, är att det bygger mycket på myter om att det är jättebra och att folk vill ha det. Det är fel. Alla enkätundersökningar visar att folk inte vill ha det – inte ens ungdomar. Man vill ha fasta anställningar. Jag och Vänsterpartiet tycker att anställningsbegreppet ska ha den karaktären. Att vara anställd är att vara anställd tills vidare på heltid.

Men det finns ju kortvariga jobb. Ja visst – då avtalar vi ned tiden. Det finns ju vikariat. Ja visst, men låt det bli en saklig prövning av om det ska vara andra anställningsformer än tillsvidareanställning på heltid.

Utskottet tycker i betänkandet att det ligger mycket i detta och förutsätter att den arbetsrättsliga utredning som ALI har hand om tar itu med dessa saker. Man har i uppdrag att titta på korttidsanställningarnas problematik. Men vi tycker att regeringen skulle ha gett ett uppdrag – ett tilläggsdirektiv – som klart sade ifrån. Kom med ett lagförslag i enlighet med vad jag nyss har argumenterat för!

Därvidlag är det samma situation när det gäller deltid. Där gjorde vi en insats 1996 för att omvandla vikariat. Det räckte inte till. Vi sade att de inte kommer att räcka till. Vi föreslår en skärpning av de reglerna, men det räcker inte till. Fortfarande har vi ett deltidsarbetslöshetsproletariat, skulle jag vilja säga, och det är till 80 % könsbestämt. Det är kvinnor.

Därav reservation nr 9. Avsikten med den är att få en bättre beredning av ett lagförslag om hur man kan skapa trygga anställningar och på vilket sätt man gör undantag från det. Vi vill se sakliga skäl. Det är också skälet till att vi har en reservation som jag för tids vinnande inte yrkar bifall till men naturligtvis står bakom, nämligen reservation 13, där vi menar att man ska ta bort den godtyckliga regeln om överenskommen visstidsanställning. Vi var emot den när den kom 1996. Vi sade att den inte kom-

mer att ha någon verkan. Snarare kommer den i vissa fall att kunna leda till rättsövergrepp mot den enskilde, och framför allt öppnar den porten för ett godtycke. Det är ingen diskussion om varför man ska ha kortare anställningsformer.

Jag tycker att alla skäl efter utvärderingar pekar på att den ska tas bort. Jag tror att den socialdemokratiska gruppen egentligen tycker som jag, men det finns väl lite prestige i frågan än så länge. Vi får hoppas att utredaren kan hjälpa oss på traven.

När det gäller reservationerna tycker jag att de enbart uttrycker en vilja att försämrå arbetsrätten sett ur löntagarperspektiv och införa en serie godtycken. Man visar en total brist på förståelse för kollektivavtalsprincipen och för att vi har vetoregler för att eliminera osund konkurrens genom osunda företag som inte lever upp till de regler som ska finnas på svensk arbetsmarknad. Varje utvidgning av rättigheterna avvisas. I stället vill ni individualisera alla avtal.

Det är som om ni inte förstår vilken maktrelation som skulle ha rätt mellan arbetsgivare och arbetstagare om man inte hade lagstiftning och kollektivavtal och om man inte hade en stark fackföreningsrörelse i botten. Det är som om ni tror att det är som att köpa och sälja vilken vara som helst. Det handlar faktiskt om en total maktobalans till arbetsgivarens eller arbetsköparens fördel. Det är det arbetsrätten ska vara till för att eliminera.

Jag yrkar bifall till reservation 9.

Anf. 130 MAGNUS JACOBSSON (kd):

Fru talman! Majoriteten, med socialdemokraterna i spetsen, sjunger alltsomoftast framgångens lov. Vad helst man företar sig kvittrar man glatt om sina väldiga framgångar. Sällan – ja, nästan aldrig – hör vi några självkritiska molltoner, utan allt besjungs i en glädjens serenad.

De är inte så konstigt att den enskilda människan ute på landsbygden känner att han eller hon inte hör hemma i den rödgröna rörans verklighetsuppfattning. Var finns insikten, och var finns åtgärderna för att hjälpa de 700 000 som är arbetslösa eller som vill arbeta mer än i dag? Var finns åtgärderna för att glesbygden ska slippa bidragsberoende och genom exempelvis flexiblare arbetsrätt få möjlighet att själv vända trenden och skapa jobb i sin egen hembygd? Vad ämnar majoriteten göra för att förbättra matchningen, så att de 16 % av arbetskraften som är arbetslösa eller vill jobba mer ska få dessa möjligheter? När tänker majoriteten sluta med att placera oppositionsförslag i diverse mer eller mindre seriösa utredningar, samtidigt som man förklarar att allt är väl?

Fru talman! För oss kristdemokrater finns det framför allt tre viktiga vägar som på sikt kommer att leda till en bättre fungerande arbetsmarknad, där både glesbygdens och storstadens behov av arbetskraft säkras.

För det första måste det ske en satsning inom utbildningsområdet. Där är det viktigt att vi ser helheten och investerar i framtidens välbefinnande alltifrån första klass till den sista dagen på universitetet eller högskolan. Men förutom dessa grundläggande investeringar i kunskap måste samhället underlätta för omskolning, matchning, validering, lärlingssystem och utbildningskonto, m.m. Genom en helhetssyn inom utbildningsområdet, där man ser både till grundutbildning och möjligheten till omskolning, garanterar vi ett bra arbetskraftsutbud.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

Nästa stora fråga som avgör framtidens arbetsmarknad är skattesystemet. Det måste löna sig att jobba. Utbildning, omskolning och vidareutbildning måste leda till konkret resultat i lönekuvertet. Den kristdemokratiska skattepolitiken, som prioriterar sänkt skatt på jobb, är således en av de absolut viktigaste arbetsmarknadsåtgärderna. Framför allt är det viktigt för glesbygden med en sund skattepolitik, då det ger bättre förutsättningar för det lokala näringslivet att erbjuda jobb. Storstadsregionerna har andra komparativa fördelar, vilket gör att de har större förutsättningar att klara dagens höga skattetryck.

Det tredje politiska område som avgör framtidens arbetsmarknad är givetvis arbetsrättslagstiftningen.

Fru talman! Inom detta viktiga område vill vi kristdemokrater se ett antal viktiga förändringar. Men innan jag går in på dessa vill jag börja med att slå fast att för oss kristdemokrater är det självklart att vi ska ha en fungerande arbetsrättslagstiftning som tar hänsyn till de anställdas rättmätiga krav på likabehandling och trygghet samtidigt som lagen respekterar arbetsgivarens behov av flexibilitet och möjlighet till snabba förändringar.

Dagens lagstiftning har tyvärr landat i en situation där arbetsgivarna upplever att deras möjligheter till flexibilitet är begränsade. Många småföretagare upplever också att lagen är krånglig och svåröverblickbar. Det är därför enligt vår mening viktigt att man ser över den nuvarande lagstiftningen. För att vi ska få en modern och bra lagstiftning borde en parlamentarisk utredning se över de nuvarande lagarna.

Men i väntan på att även regeringssidan inser vikten av en samlad utredning, i stället för alla miniutredningar man för tillfället håller på med, anser vi att man ska förbjuda sympatiåtgärder och ställa krav på att stridsåtgärder ska ha en rimlig proportionalitet i förhållande till den skada de förorsakar både företag och tredje man. Vi vill också ha förändrade turordningsregler och ett avskaffande av den fackliga vetorätten. Genom denna typ av förändringar, tillsammans med de tidigare nämnda utbildnings- och skatteförändringarna, kommer arbetslösheten och flaskhalsproblematiken att minska.

Fru talman! Förutom dessa viktiga frågor måste jag bara beröra ytterligare ett par ämnen som är viktiga för att vi ska lyckas skapa en fungerande arbetsmarknad.

Först gäller det AMV:s och arbetsförmedlingarnas nuvarande regler och arbetssätt. Det är inte bra med dagens situation där det existerar ett trettiotal olika arbetsmarknadspolitiska program. Vi kristdemokrater har vid ett flertal tillfällen pekat på behovet av förändringar som gör att det införs färre åtgärder och tydligare regler. Detta skulle underlätta för verket, arbetsförmedlingarna, företagen och framför allt den arbetslöse själv.

Det är också viktigt att vi alla följer arbetet med de nya individuella handlingsplanerna så att den enskilde arbetssökande verkligen får det stöd man behöver och har rätt till.

Vad det gäller det nyinrättade medlingsinstitutet anser vi att det är ett bra försök att skapa förutsättningar för en fungerande löneutveckling. Men vad det gäller förändringen kring vem som ska ha ansvar för insamlandet av relevant statistik ser vi ingen anledning till att detta skulle flytt-

tas bort från SCB. Enligt vår mening är det snarare en fördel om statistiken samlas in på liknande sätt som tidigare.

Fru talman! Vi kristdemokrater har med viss förvåning konstaterat att den enda motion som utskottsmajoriteten tillstyrker är ett förslag om politisk information på betald arbetstid. Detta är ytterligare en helt irrelevant regel som knappast kan anses vara en arbetsmarknadspolitisk fråga. Denna typ av information ska givetvis ske utifrån frivillighet. Man måste också fråga sig varför just politisk information ska ha ett lagstadgat skydd. Finns det andra behjärtansvärda informationskampanjer som majoriteten vill lagstifta kring inom just arbetslivet?

Fru talman! Medan regeringskoalitionen fortsätter att sjunga välgångens lov frågar de arbetssökande och företagen efter konkreta åtgärder som leder till en bättre fungerande arbetsmarknad. Men majoritetens svar på alla oppositionens förslag går lätt att sammanfatta med ett ord: utredning.

Detta svar hittas för första gången redan på s. 1 under stycket Sammanfattning: "Övriga motioner avstyrks huvudsakligen med motiveringen att man inte bör föregripa resultatet av ett antal utredningar." Nästa gång kommer det vid Allmänna arbetsrättsliga frågor m.m., där det står att frågan "bör övervägas av en utredning". Vid Visstidsanställningar m.m. heter det att utskottet "hänvisar i huvudsak till en pågående utredning".

På detta sätt skulle man i och för sig kunna sammanfatta större delen av regeringens och majoritetens politik. För tids vinnande och av andra skäl tycker jag dock att det räcker med dessa exempel.

Fru talman! Jag står givetvis bakom kristdemokraternas samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation 2.

Anf. 131 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! För det första målar jag inte alls allt i ljusa färger. Jag sade tvärtom att vi har ett misslyckat decennium bakom oss, där massarbetslösheten gjort att de här frågorna inte har kunnat drivas och där en mängd nya problem har uppstått. De problem som handlar om yttrandefrihet, anställningstrygghet, anställningsformer och allt detta jag nämnde är ju frågor som nu äntligen utreds för att vi ska nå ett resultat. Jag är glad därför att det sker på grundval av motioner som vi har väckt, både när det gäller yttrandefrihetsfrågor, när det gäller integritetsfrågor och när det gäller de allmänna arbetsrättsliga frågorna. Därför är det väl inte så mystiskt att man hänvisar till att dessa utredningar pågår och kommer att avlämna resultat under året.

För det andra konstaterar jag att varje förslag kristdemokraterna ställer urholkar arbetstagarnas ställning och fackföreningsrörelsens position. Detta är inte att gynna arbetstagare vare sig i glesbygd eller i storstad.

När det gäller korttidsanställningar vill jag ställa en fråga. Ni vill ju utvidga dem samtidigt som varje utredning talar om vilka problem de innebär, hur de har marginaliserat stora grupper på svensk arbetsmarknad och hur de tenderar att segmentisera arbetsmarknaden. Vad har Magnus Jacobsson att säga om detta?

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

Anf. 132 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Hans Andersson får ursäkta, men alltsomoftast när man lyssnar på er är det inte bilden av probleminsikt som lyser fram. Bilden är tyvärr en viss, låt oss använda ordet, självgodhet.

När det nu gäller de konkreta frågorna är ju dilemmat hos er i Vänsterpartiet att ni står väldigt fast på just vänster ben. Ni får aldrig ned högerbenet i backen, för ni ser i princip bara två problem: tryggheten och långtidsarbetslösheten. Men dilemmat är ju: Vad är det för trygghet att *inte* få jobb? Det är där den kristdemokratiska politiken hänger ihop. Vi försöker stå på både höger och vänster ben. Självklart vill vi ha trygghet. Men den största tryggheten finns i att få jobb, och då hänger detta samman: utbildningspolitik, skattepolitik och arbetsmarknadsregler.

Anf. 133 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det där var inte särskilt begripligt.

Jag är inte självgod, men jag säger så här: Om någon säger att med dagens arbetsrätt och skatteregler får vi ingen sysselsättningstillväxt svarar jag: Vi har en rekordartad sysselsättningstillväxt. Om någon säger att lönebildningen med vår typ av kollektivavtal är omöjlig och leder till elände svarar jag: Det har under senare år lett till den lägsta inflationen i Europa, till den högsta tillväxten i Europa och till den bästa utveckling av realinkomster vi haft på lång tid. Vi hade ett väldigt dåligt läge i början av 90-talet. Men så här är det. Det är inte jag som är självgod, utan så är det.

Däremot är det utomordentligt stora problem vi kan se. Jag ser dem också på lönebildningens område, framför allt därför att lönespännvidden ökar.

Vi tar inte igen lönediskrimineringen av kvinnor. Under den senaste femårsperioden har manliga tjänstemän inom industrin ökat sina löner med 33 %. Kvinnliga kommunalarbetare har ökat sina löner med 19 %. För mig är det ett jätteproblem. Jag ser ingenting i era motioner eller reservationer som ens andas om att det är något problematiskt. Ingen synpunkt har ni på detta.

Må vara att Magnus Jacobsson står på båda benen här. Jag är tacksam för det, så att han inte ramlar omkull. T.o.m. jag står på både vänster och höger ben. Men, jag tror att man måste välja sida i politiken. Det har ni tyvärr gjort, även om ni står på två ben. Ni står på den högra sidan, arbetsgivarsidan. Ni står inte på rättvisesidan. Det är en viss tragik för ett kristdemokratiskt parti, därför att jämlikhet och rättfärdighet borde vara utgångspunkten för det politiska tänkandet.

Anf. 134 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! 700 000, eller 16 %, vill ha mer jobb, Hans Andersson. De har inte fått det än. Jag gläder mig oerhört mycket över att arbetslösheten har gått ned. Men med internationella mått mätt är vi fortfarande på 5,7 %. När jag gick ur gymnasiet var det 2 %. Vi har fortfarande en hög arbetslöshet. Framgångarna beror, mycket riktigt, på det Hans Andersson sade. Vi utgick från ett ännu värre läge. Men det dåliga blir inte bra för att det kom från något som var sämre. Det dåliga är och förblir dåligt.

Vi har i våra motioner pekat på flaskhalsproblem. Vi har i våra motioner pekat på en tudelning, Hans Andersson. Hur ska vi göra med in-

vandrarna för att de ska få komma in på arbetsmarknaden? Vad ska vi göra med kvinnorna? Vad ska vi göra mellan stad och land? Vårt svar är fortfarande delat på tre mycket viktiga bitar: Vi måste se på utbildning, vi måste se över skattereglerna och vi måste se över arbetsrättslagstiftningen. Då måste det innebära någon form av viktning mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Jag förstår Hans Anderssons frustration när vi säger att arbetsgivarna behöver får det lite lättare. Det är inte samma sak som att inte bry sig. Skillnaden mellan Hans Andersson och mig är att jag bryr mig. Därför vill jag se en förändring.

Anf. 135 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Arbetsrätten behöver kontinuerligt ses över. Förhållandena på arbetsmarknaden förändras ständigt, och därför behöver regelverket också ses över kontinuerligt. EU-medlemskapet medför att vi behöver en större samklang med de regler som råder i det övriga Europa. Därmed är det inte sagt att det alltid är svenska regler som ska ändras. Å ena sidan ligger det ett stort ansvar på regeringen att arbeta för att de regler som finns i Sverige införs i andra delar av Europa om vi har bättre arbetsförhållanden här än de som råder i andra EU-länder. Inom jämställdhetsområdet behöver å andra sidan Sverige ta efter vad som sker på EU-nivå.

Morgondagens arbeten kräver andra regler än dagens. Albert Einstein sade vid något tillfälle att det behövs en förmåga till nytt tänkande för att lösa de problem som gårdagens tankar ställt till med. Det stämmer i hög grad även på arbetsmarknadslagstiftningen.

Centerpartiets motioner i ämnet har behandlats i samband med bl.a. budgetpropositionen. Därför har jag inga egna motioner att stödja mina reservationer på. Däremot har andra borgerliga partier motioner som vi kan instämma i eftersom de har samma eller liknande innehåll som de centermotioner som redan har behandlats.

Proportionaliteten i stridsåtgärder är en sådan regel som behöver omprövas. I dagens verksamheter är i stort sett alla arbetstagare någon form av nyckelpersoner. Att ta ut några få arbetstagare i strejk eller blockad kan leda till stora förluster för motparten och även för tredje man, även om det inte leder till stora kostnader för den egna organisationen. Denna regel bör tillsammans med andra regler ses över i en allmän översyn av arbetsrätten.

De lagar och avtal som i dag gäller passar inte för alla verksamhetsformer som finns i dag. Uthyrningsföretag, soloföretagande och projektanställningar leder till problem för vissa grupper. Där kan lagstiftningen t.o.m. behöva skärpas. Trygghetssystemen med t.ex. a-kassa är inte avpassade för den formen av arbete. Det finns många människor – Magnus Jacobsson sade för en stund sedan 700 000 – som inte kommer in i systemet. Vi behöver se till att de människorna kommer in i systemet och får känna trygghet precis som alla vi andra. Lagen om föräldraledighet och andra lagar som ger rätt till tjänstledighet behöver ses över för att alla ska omfattas av de förmåner de lagarna ger. Mycket av detta håller på att utredas under detta år och kommer förhoppningsvis att leda till propositioner med förslag till ändring av lagstiftningen i de fall det är lämpligt. På andra områden behöver flexibiliteten bli större; inte minst

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

behövs det i olika sammanhang överenskommelser på lokala plan mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Vi avstyrker förslaget i betänkandet att utreda rätten till politisk information. Vi tror inte att det finns behov av en sådan lagstiftning. Vi tror att det finns möjligheter att lösa detta genom överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare utan att behöva lagfästa detta.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Anf. 136 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! ”Svenska välfärden byggdes av företag, stat och starka fackliga organisationer i samspel. Vi som medlemmar i facket spelade en viktig roll i detta bygge.”

”Den nya tekniken bjuder oss på nya utmaningar och ny stimulans i jobbet. För många av oss har jobbet blivit rikare. Men för andra har arbetsförhållandena försämrats när bemanning skurits ned och arbetstakten ökar.”

”Vi vill bejaka lösningar i arbetslivet som stärker den enskildes ställning och utgår från att olika människor vill olika saker under olika tidsperioder. Vi tror att regelsystem i arbetslivet ska utgå från detta och ge stort utrymme för flexibla lösningar där den enskildes makt ska stärkas. Vi är en samhällsförändrande kraft som ska stärka den enskildes ställning och möjlighet till professionalism.

Vi stödjer och kommer att stödja krafter som verkar i den riktningen.”

Detta är några satser ur en verksamhetsplan som en stor facklig organisation har satt på pränt. Som liberal politiker känner jag stor sympati för det jag nyss har citerat.

Fru talman! En modernare arbetsrätt är en stor frihetsfråga. I dag stängs människor ute från arbetsmarknaden för att reglerna i praktiken hämmar tillkomsten av nya arbeten. Utrymmet för individuella behov och önskemål har blivit för litet i ett system där kollektivtänkandet drivits till sin yttersta spets. Bristerna i arbetsrätten har bidragit till tre stora problem.

För det första misslyckad lönebildning. Långa perioder har löntagarna trots stora nominella löneökningar knappast fått några reallönehöjningar på grund av inflation och devalveringar. Utbildning har lönat sig dåligt. Bristande flexibilitet i lönebildningen har lett till att vissa branscher och företag har hämmats av stora svårigheter att rekrytera arbetskraft.

För det andra finns utanförskapet. Mycket höga barriärer för nytilträdande på arbetsmarknaden har lett till bestående ekonomiskt utanförskap för stora grupper och ökande segregation.

För det tredje är det ett alltför svagt företagsklimat. Den arbetsrättsliga regleringen skapar kostsam byråkrati och utrymme för maktmissbruk. Det hämmar utvecklingskraften, framför allt för småföretagare.

Utmaningen för politiken är att skapa en arbetsrätt och ett skyddsnät där friheten och rörligheten är stor men där alla arbetstagare samtidigt kan känna rimlig trygghet. För att lyckas med detta måste förändringar göras i de system som byggdes för industrisamhället. I dag hämmas arbetsmarknaden av gammalmodiga och stelbenta regleringar som hindrar oss från att utnyttja de möjligheter som finns i vår tid.

I en ny tid krävs att regler och lagar på arbetsmarknaden förändras. Det är också ett fackligt intresse, och det är det betydligt mer än tidigare.



Historiskt har Folkpartiet liberalerna och våra föregångare aktivt medverkat till tillkomsten av de grundläggande lagar som reglerar den svenska arbetsmarknaden. Kollektivavtalslagen från 1928, MBL och lagen om anställningsskydd, LAS, och även regeringsformen där fackliga stridsåtgärder definieras som en medborgerlig rättighet kan nämnas.

Våra grundläggande värderingar är desamma i dag, men de lösningar som fungerade på gårdagens arbetsmarknad fungerar inte lika bra i dag. Därför har Folkpartiet en uppgift i att verka för en reformering av arbetsmarknadens regelverk.

Under 1990-talet har delar av den arbetsrättsliga regleringen bidragit till en allt tydligare kategoriklyvning på arbetsmarknaden. Under krisåren i början av 90-talet förlorades mer än en halv miljon jobb, och möjligheterna för nytillträdande att få jobb var utomordentligt små. Även under högkonjunkturen i dag visar sig arbetsrätten otidsenlig. De nya jobben tillkommer i växande utsträckning genom andra former än tillsvidareanställning. Uppdragstagare, tillfälligt anställda, hyrda tjänster och köpta tjänster svarar för en trendmässigt stor del av den ökade sysselsättningen. Tillsammans med de skatteklar som den extrema beskattningen av arbete har gett upphov till har arbetsrätten dessutom skapat en växande svart sektor där arbetstagarna inte omfattas av någon del av trygghetssystemen.

Fru talman! Det har varit stora politiska konflikter på arbetsrättens områden under de senaste mandatperioderna. Villkoren har ofta dikterats av LO. Det gick så långt att oenigheten om arbetsrätten tvingade regeringen att inkalla en extra riksdag under sommaren efter initiativ av bl.a. Folkpartiet. Den borgerliga regeringen genomförde några smärre förändringar i arbetsrätten under 1994. Dessa förändringar återställdes dock av Socialdemokraterna på hösten 1994. De var inte stora i sak, men de hade en stark psykologisk påverkan. Därför var de besluten förödande för många när det gäller företagsamhetens utveckling.

För vart år som går blir det alltmer nödvändigt och uppenbart att lagstiftningen måste förändras och moderniseras. Det går inte att ha en arbetsrättslig lagstiftning som är anpassad till 1970-talets behov och arbetsmarknad, där utgångspunkten var att flertalet anställda jobbade hos samma arbetsgivare under hela det verksamma yrkeslivet.

Dessbättre har det hänt en hel del under det senaste året, men det har skett utan att regeringen har agerat med förslag till riksdagen. Genom initiativ från de borgerliga partierna och Miljöpartiet har blockadmöjligheten mot enmans- och familjeföretag tagits bort. Samma politiska gruppering stod bakom förslaget om en lagstiftning som möjliggör två undantag från turordningen för småföretag.

En fortsatt reformering av arbetsrätten brådskar, inte minst mot bakgrund av att arbetsmarknaden hela tiden förändras och alltfler får andra anställningsformer än visstidsanställning. Därför bör hela arbetsrätten snarast bli föremål för en översyn genom en parlamentarisk utredning. En sådan utredning borde studera hur man kan få in de nya anställningsformerna i det arbetsrättsliga systemet.

Våra övriga förslag innebär att vi kräver att vetomöjligheterna för intagande av entreprenader bör tas bort i MBL. Vi anser också att de regler som reglerar den s.k. lex Britannia ska slopas, liksom också det s.k. stuverimonopolet.

Det här är förändringar som måste ingå i ett nytt reformerat arbetsrättsligt regelpaket. Det bästa löntagarskyddet är ju fungerande livskraftiga företag, fru talman. Därför är det ett gemensamt intresse att löntagare, företagare och politiker kan nå fram till en sådan balanspunkt.

Fru talman! Jag vill i första hand yrka bifall till reservation nr 5.

Anf. 137 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att Folkpartiet har beskrivit en dyster bana under senare år. Man har som liberalt parti tidigare försvarat grundläggande rättigheter, och Elver Jonsson var inne på det. Men under den senaste 5–10-årsperioden har man systematiskt varit en talesman för arbetsgivarintresset och bekämpat det fackliga intresset.

Elver Jonsson läste upp en verksamhetsplan som han tyckte var bra. Jag tycker också att det var bra saker som stod där. Problemet är att den organisation som har skrivit den verksamhetsplanen är utomordentlig bekymrad över att i alla arbetsrättsliga frågor är man på en annan linje än vad Elver Jonsson och Folkpartiet är, trots att man kan vara överens om skrivningar om vad man vill. Det bör Elver Jonsson tänka igenom. Hur kommer det sig att han kan vara ense om målsättningen, men när det gäller medlen är han emot den fackliga parten i varje sammanhang?

Sedan finns det så många myter. Den fackliga byråkratin förhindrar småföretagens tillväxt. Det är ju inte så, och det ser vi inte heller, Elver Jonsson. Vi ser ju motsatsen – en kraftig tillväxt av småföretag. Det talas om misslyckanden i lönebildningen. Ett regelverk kan ju inte hindra att det går åt pepparn. Det kan lägga en bra grund, men det är parterna som har ansvaret. Vi har nu ett flertal år med en utomordentligt bra lönebildning när det gäller samhällsekonomi, inflation och reallönetillväxt i snitt, men inte när det gäller fördelningspolitiken – om Elver Jonsson på något sätt bryr sig om dem som befinner sig på den nedre skalan i inkomstskalan.

Vad är det för hinder som Elver Jonsson talar så vitt och brett om när det gäller att anpassa arbetsförhållanden till den enskilde? Berätta det för mig!

Anf. 138 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Hans Andersson är bekymrad för att jag skulle ha sympati för de citat jag läste upp, som en stor facklig organisation hade satt på pränt, och säger att det agerandet inte stämmer eftersom facken inte tycker som Folkpartiet. Det gör inte företagarna alltid heller.

Både i denna debatt och många andra gånger i denna kammare har det talats om att nu gäller det för oss politiker att välja sida. Jag tror att det är ett felaktigt synsätt. Jag tror att vi politiker inte ska vara på spelplanen på den ena eller andra sidan. Politikernas roll är att sätta ramarna och att övervaka att det råder en rimlig balans mellan de parter – och där ger jag Hans Andersson rätt – som har ett mycket långtgående ansvar både för löneutveckling och för hur man hanterar den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Sedan undrade Hans Andersson om jag kunde ge några exempel på var vi står i vissa frågor. Vi har ju varit pådrivande, och jag nämnde några frågor här. Det gäller inte minst på jämställdhetens område. Där kan väl Hans Andersson ändå erinra sig att hans föregångare för inte så

länge sedan här i riksdagen tillsammans med socialdemokrater och Svenska Arbetsgivareföreningen gick emot den jämställdhetslag som blev ett stort principiellt genombrott. Den har varit grunden för de justeringar vi har gjort. Detta genombrott drevs igenom av liberala krafter här i riksdagen. Det skedde under en annan regering än just en socialdemokratisk.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

Anf. 139 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag ska hålla mig till arbetsrätten och inte gå in på alla andra områden som många av mina meddebattörer talar om. Vi borde ha ett gemensamt intresse på jämställdhetssidan, och jag tycker att vi har haft det i många fall också.

Den grundläggande frågan gäller detta med balansen. Enligt min uppfattning har balansen på arbetsmarknaden förskjutits till arbetsgivarnas fördel under 90-talet. Det kan man också se när man tittar på fördelningen av produktionsresultaten och när man tittar på de maktförhållanden som råder – vem som beslutar i den stora omställning som svenskt näringsliv nu är indraget i och även på den offentliga sidan. Det finns ett klart underskott när det gäller inflytande från löntagarnas sida. Då ska man agera. Det gör vi. När Folkpartiet agerar stöder man den kraft som har gynnats av marknadskrafterna under de senaste tio åren. Det finns en oerhörd obalans i arbetslivet, och den är till löntagarnas nackdel.

Jag har saknat motioner från liberalerna i många år om integritetsproblemen, yttrandefrihetsproblemen, den politiska demokratin och korttidsanställningarnas inverkan. Reservation nr 5 uttrycker ju ingenting. Den säger bara att det har förändrats i arbetslivet. Alltför företag använder sig av personaluthyrningsföretag. Nu måste arbetsrätten moderniseras. På vilket sätt då?

Det har gjorts en del när det gäller uthyrningsföretag. Vi stöder det med kraft. Vi vill certifiera dem. Vi tycker att det är jättebra att det nu finns kollektivavtal.

Vi använder den gamla arbetsrätten för att få bemanningsföretagen att börja fungera som de ska. Har Elver Jonsson något emot det?

Vad är det för seger med att ha försämrat turordningsreglerna och att ha infört en frikvot? Jag har inte märkt att det har påverkat arbetslivet ännu. Och påverkar det, är det till enskilda individers nackdel.

Anf. 140 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Hans Andersson har inte observerat att turordningsreglerna har inneburit någonting. Det står i så fall i mycket bjärt kontrast till de skrämselep som kom inte minst från Vänsterpartiets håll.

Sedan är Hans Andersson bekymrad för att vi inte har väckt tillräckligt många motioner. Så långt kan jag väl instämma. Men sedan Vänsterpartiet började gå armkrok med den socialdemokratiska regeringen har det också blivit mindre med motioner, för att inte tala om att i kammaren framställa yrkanden. De höga rop vi hörde förr har blivit några små pip som leder till att man inte ens yrkar på gamla kända vänsterkrav.

Sedan menar Hans Andersson att vi bara har accepterat och ställt upp där det har varit till arbetsgivarnas fördel. Det har det varit i flera frågor därför att balanspunktens avvägning har varit tillräckligt positiv. Där har

vi varit med och medverkat. Men vi har inte gett upp kravet att också trygghetsfrågorna ska var hävdade.

Hans Andersson återkommer ofta till detta att det är företagen som har varit de stora vinnarna. Ja, framför allt när det gäller storföretagen. Och det är bra, för det är bra för de löntagarna.

Men fortfarande kämpar många småföretag med hårda villkor. Vi har t.ex. inte bara svåra arbetsrättsliga regler för många småföretagare att över huvud taget behärska och hålla rätt på. Vi har också en mycket tyngande arbetskostnad, främst när det gäller arbetsgivaravgifter och andra skatter, som gör att det är kämpigt för många småföretag. Därför är det inte så glamouröst som Hans Andersson här vill påstå.

Sedan är det ingen tvekan om att det skiljer mellan vänstern och liberalerna. Vi hävdar marknadsekonomins fördelar. Men vi är också mycket noga med att den ska ligga inom sociala ramar.

Anf. 141 BARBRO FELTZING (mp):

Fru talman! På våra arbetsplatser har det under det senaste decenniet förändrats och försämrats, och arbetsmiljöproblemen har ökat. Det har blivit lite kärvare klimat, kan man säga.

En orsak är strukturella förändringar inom arbetsmarknaden. IT-användningen och antalet bildskärmar har ökat, och det stressar oss. Men det största problemet är väl att pressen har ökat.

Efter rationaliseringar i både den offentliga och den privata sektorn har arbetskamraterna blivit färre, men arbetsuppgifterna har bara ökat. Detta medför att alla på en arbetsplats måste hålla hårdare i sina jobb.

Många arbetsgivare kräver i dag lojal tystnad av sina medarbetare. Inte bara privata arbetsgivare utan också kommuner och landsting finns i skaran som menar att lojalitet betyder att man inte kritiserar sin arbetsgivare.

Miljöpartiet har, fru talman, under flera år motionerat och interpellat om tystnaden på våra arbetsplatser. Jag känner att det är bra att utskottet – och det har man även gjort tidigare – har uttalat att man förutsätter att regeringen ska återkomma i frågan efter den utredning av Sören Öman som har kommit i dagarna och som handlar om att man ska stärka yttrandefriheten för privatanställda.

Den nya tystnaden som breder ut sig på arbetsplatserna bottnar i en rädsla som utnyttjas av arbetsgivarna. Flertalet människor har vittnat om hur arbetskamrater och de själva har kritiserat beslut och sedan blivit hotade med uppsägning. Nu väljer många i stället att vara tysta. När TEMO ställde frågan om man tyckte att man under de senaste åren hade blivit mer försiktig med att framföra kritiska synpunkter till ledningen på arbetsplatsen svarade 25 % att de hade märkt en sådan skillnad.

Yttrandefriheten är lagskyddad. Men den gäller också bara de offentligt anställda. Men en rapport visar att en fjärdedel av Kommunals medlemmar inte vågar säga ifrån. Det alarmerande är att det är så även för de offentliganställda. En rapport från SKTF visade att var fjärde kommunalansluten var rädd för att förlora jobbet om man framförde kritik.

Gunnar Aronsson, som jag ofta hänvisar till, har visat det här. Han har sagt att det skapar ett slags överlevnadsjuka. För att säkra sin överlevnad och må mindre dåligt gör man bara uppgifter som syns och mäts, och kritiken tystnar.

Under 90-talet har både den privata och den offentliga sektorn upplevt neddragningar. I samband med lågkonjunktur och ökad internationell konkurrens har arbetstempot ökat. Personalen hittar inte längre utrymme för att utvecklas och vidareutbildas. Man kanske vantrivs utan att hitta ett nytt arbete.

Det här leder till nästa problem som vi upplever nu: psykisk och fysisk utbrändhet. Den senaste arbetsmiljöundersökningen upplyste om att två av tre arbetstagare anser att arbetstempot har ökat under de senaste fem åren. 67 % av kvinnorna uppger att under de fem år de arbetat har arbetstakten ökat. 60 % av männen säger samma sak.

Den som inte orkar byts ut. 40 % av de anställda drar in på luncher, arbetar över eller tar med jobbet hem. Den obetalda övertiden ökar.

Personalneddragningar skapar lika stor otrygghet och lika stora psykiska besvär för dem som får behålla jobben som för dem som tvingas att sluta. Vid s.k. *downsizing* och slimning av företag minskar motivationen hos dem som blir kvar.

Fru talman! KF visade i en uppföljning två år efter neddragningar att de som var kvar på sina jobb hade minst lika stora psykiska besvär som de som sparkades ut i arbetslöshet.

En annan följd av osäkerheten på arbetsplatserna är att sjuknärvaron ökar. Folk som egentligen borde vara hemma går till jobbet när de är sjuka. Så många som 37 % av de tillfrågade uppger att de gått till jobbet vid sjukdom.

I dag har vi en situation där alltför sjukskriver sig och där alltför är borta längre än en månad. Yrkesinspektionen meddelar att de upplever en ökning av personal på arbetsplatser som tappat livsglädjen. På sju år ökade kraven på åtgärder som rör psykiska och sociala förhållanden när det gäller arbetsgivaren från 2,9 % till 7,5 %.

En enkät bland försäkringskassans handläggare visar att sjukskrivningarna ökar med stressreaktion, diffus värkproblematik, otillräcklighet och utbrändhet.

Gunnar Aronsson har gjort flera undersökningar. Nu senast har han undersökt 3 800 personer, både fast anställda och personer i tidsbegränsade anställningar. I undersökningen utgjorde de med tidsbegränsad anställning 50 %. Men i arbetskraften är det nu så att det är 15 % som har tillfälliga jobb. Det visade sig att anställningsformen har betydelse för hur kritisk man vågar vara.

I den tidigare studien var det, som jag sade, 34 % av de tillfälligt anställda kvinnorna och 25 % av männen som sade, beroende på anställningsform, att det var svårt att komma med kritik. Det fanns inga könsskillnader.

De flesta med tidsbegränsad anställning vill dessutom bli fast anställda. Svaren från undersökningen visar att även personer i fast anställning i olika grad påverkas av situationen på arbetsmarknaden när det gäller benägenheten att ta upp problem på arbetsplatserna. Tystast är det inom vården.

Offentligt anställda uppfattar sin yttrandefrihet som mer begränsad än privatanställda, detta trots att yttrandefriheten för anställda inom stat och kommun är grundlagsskyddad medan, som jag sade, privatanställda saknar det skyddet. Därför får vi se vad utredningen från Sören Öman ger.

Han visar att han vill göra lagförslag mot enskilda, medan jag tidigare här under debatten har tagit upp ett annat förslag.

Ett klart samband mellan yttrandefriheten och den anställdes position på arbetsmarknaden visar sig också i att de som har svårast för att komma med kritik är de som befinner sig längst ned i hierarkin bl.a. inom vård och omsorg – undersköterskor, vårdbiträden och skötare.

Inom skolan är det faktiskt grundskollärarna som drar sig för att säga ifrån; med tanke på arbetsmarknaden och av rädsla för bestraffning.

Många upplever att det finns sanktioner. Några forskare har ställt upp en "lidandeslista" över vad man är rädd för på arbetsplatserna.

Med en utveckling som går mot alltmer tidsbegränsade anställningar finns det risk för en ökad tystnad på våra arbetsplatser. Också individualiseringen av arbetet gör att människor blir mer sårbara. Den kritik som då tystas ned dyker upp som andra problem, exempelvis hälsoproblem.

Bl.a. Bure har krävt tystnadslöfte av sina anställda. Det blir mer och mer vanligt inom privata företag att anställda ska skriva på avtal som hindrar dem från att säga något negativt om företaget. Att detta blivit så väldigt vanligt kan bl.a. bero på att arbetslösheten har minskat och att arbetsgivaren då i skrift vill uttrycka det som tidigare varit underförstått. Rädslan för arbetslöshet har fungerat som ett effektivt sätt att tysta personalen, men när det nu finns jobb måste det tydligt skrivas ut vad som gäller. Detta är alarmerande.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 11, där jag har tagit upp frågan om visstidsanställningar. Jag vill att sådana ska begränsas och att det ska göras en utredning om dem. Vi kan bl.a. se ett samband mellan tystnad på en arbetsplats och visstidsanställning. Jag vill även att man ska se över de sociala trygghetssystemen så att människor med oklara, tillfälliga anställningsförhållanden får samma trygghet vid arbetslöshet och sjukdom som fast anställda.

Anf. 142 ANDERS KARLSSON (s):

Fru talman! Det går en tydlig skiljelinje genom svensk politik, inte minst genom arbetsmarknadspolitiken. På få områden kommer skillnaderna mellan partierna så klart till uttryck som på det arbetsrättsliga området, och skillnaderna är i högsta grad ideologiskt betingade. Här går skalan från 90 grader vänster till 90 grader höger.

På ena sidan står Moderaterna och de andra borgerliga partierna. De förespråkar en politik där individen ska frigöras genom minskad statlig inblandning, sänkta skatter och försämringar i välfärden.

Detta återkommer också inom arbetsrätten, där moderaterna förespråkar försämringar, minskat inflytande för fackföreningarna, minskad betydelse för kollektivavtal och en arbetsmarknad där varje person är utlämnad åt sig själv.

Det är en politik där var och en ska klara sig själv. Satsa på dig själv! Om du misslyckas får du stå ditt eget kast eller leva på allmosor från dem som har i överflöd. Detta är moderat frihet, en frihet utan solidaritet.

På andra sidan finns vi socialdemokrater. Vår utgångspunkt i politiken är att frihet för var och en bara kan uppnås tillsammans med andra.

Genom solidaritet och materiell trygghet skapas förutsättningar för varje människa att våga ta nya steg i livet och utveckla sin frihet gemensamt med andra. De trygghetssystem som vi har byggt upp tillsammans i

form av skola, sjukvård och omsorg och som vi solidariskt finansierar genom skatter är frihetsskapande, och så är det också på det arbetsrättsliga området.

Fru talman! Genom att den enskilda människan vet att den arbetsrättsliga lagstiftningen finns som ett skydd mot att t.ex. plötsligt bli uppsagd känner man trygghet i vardagen.

I fackföreningen kan man tillsammans med andra diskutera gemensamma frågor och driva krav på förbättringar. Genom kollektivavtal garanteras den enskilde att bli behandlad rättvist, och man vet vad som gäller lång tid framöver.

Detta vill moderaterna ändra på. Som vanligt klär man sin politik i vackra ord som frihet, egna initiativ och att bekämpa klassklyftorna. Detta är inget annat än gammal högerpolitik som klätts i ny retorik.

Låt mig få påminna om varför vi har skapat en bra arbetsrätt och varför vi har en stark fackföreningsrörelse. Det kan tyckas onödigt, men vi ser nu att starka politiska krafter vill pressa tillbaka de fackliga organisationernas inflytande.

Huvudtanken med införandet av bl.a. MBL var att förnyelsen av arbetslivet skulle komma till stånd genom att de anställda gavs rätt till medbestämmande över förhållandena på arbetsplatserna. I debatten betonades vikten av den fackliga rörelsens medverkan.

Den svenska fackföreningsrörelsen föddes med industrialismen. Dess första årtionden kännetecknades av kampen för rätten att existera, att organisera löntagarna och att nå förhandlings- och strejkrätt.

När dessa grundläggande rättigheter vunnits vidtog en period av inre konsolidering och uppbyggnad. Sedan årtionden tillbaka är svensk fackföreningsrörelse en utomordentligt viktig del av vårt samhälle.

Arbetares och tjänstemäns fackliga organisationer har vunnit allmän respekt och erkännande för sin styrka, för sin stabilitet, för sin vilja och för sin förmåga till brett ansvarstagande i sitt hävdande av löntagarnas intresse. Huvuduppgiften för de fackliga organisationerna är alltså att främja de egna medlemmarnas intressen och anställningsvillkor.

Fru talman! En annan viktig lagstiftning är lagen om anställningsskydd. Här får den enskilde ett bra skydd när det gäller anställningsformer, hur uppsägning ska gå till, när det blir aktuellt med uppsägning, turordningsregler, skadestånd m.m.

Medbestämmandelagstiftningen och anställningsskyddet bildar tillsammans ett kraftfullt trygghetssystem för både den enskilde och företagaren. Den enskilde vågar satsa och utveckla både sig själv och sin kompetens, något som gynnar företagen. Företagaren får trygghet och stabilitet i sin produktion och får ansvarsfulla och kvalitetsmedvetna medarbetare.

Det är så bakgrunden till den arbetsrättsliga lagstiftningen ser ut. Det är så som det uppfattas bland människor ute på arbetsplatser och i samhället.

Också de djupa ideologiska skillnader som finns i frågan om lönebildningen förtjänar att kommenteras.

När moderaterna hävdar att det aldrig finns något generellt utrymme för löneökningar menar man i praktiken att man vill gå tillbaka till tiden innan parterna på arbetsmarknaden byggde upp den solidariska lönepolitiken, där principen om lika lön för lika arbete har varit vägledande.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

Att gå tillbaka till ett system där företag betalar lön efter bärkraft – marknadsanpassning om man så vill uttrycka det – skulle självfallet få svåra konsekvenser både för enskilda individer och för hela regioner i vårt land.

En ökad lönespridning med mycket låga löner för många skulle till skillnad mot vad moderaterna antar snarare leda till en sämre ekonomisk utveckling. En sådan politik vill inte vi socialdemokrater ha.

Moderaternas märkliga människosyn kommer fram ännu tydligare när de i sin reservation menar att ersättningsnivåerna i olika trygghetssystem, bl.a. i a-kassan, är för höga.

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp en nyligen presenterad rapport gjord av Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, IFAU. I rapporten går man igenom hur de tidsbegränsade anställningarna används på arbetsmarknaden. Det handlar om vikariat, projektanställning, provanställning, säsongarbete m.m.

Det visar sig att tidsbegränsade anställningar har blivit allt vanligare under 1990-talet. I dag har 16 % av alla anställda ett tidsbegränsat kontrakt. Unga människor mellan 16 och 24 år, invandrare och kvinnor är överrepresenterade.

Slutsatsen som institutet drar är glasklar och skrämmande. Kvinnor, personer med låg utbildning samt utländska medborgare löper större risk att den tidsbegränsade anställningen varvas med nya lösa anställningar och perioder av arbetslöshet. Det visar sig också att kvinnor har hälften så stor chans att övergå till fasta jobb som män.

Det är helt uppenbart för var och en att om arbetsgivaren ensidigt får bestämma, drabbas de svagaste grupperna hårdast på arbetsmarknaden. Mot den bakgrunden är det självklart för oss socialdemokrater att vi behöver en stark arbetsrätt.

Fru talman! I inledningen av mitt anförande tog jag upp moderaternas vilja att införa en flexibel arbetsrätt som skulle leda till fler anställningar. IFAU:s rapport slår effektivt sönder denna myt.

Man kan läsa följande i rapporten:

Ett vanligt argument bland arbetsgivare för att anställa på tidsbegränsade kontrakt är att det ökar flexibiliteten på arbetsmarknaden. Denna flexibilitetsdiskussion har under 1990-talet i stor utsträckning dominerats av arbetsgivarsidan.

I denna diskussion har framförts att den svenska arbetsrätten är ett hinder för flexibilitet. SAF:s ståndpunkt är att mer flexibla regler skulle öka tillväxten, effektiviteten och lönsamheten.

Ett vanligt argument är att tidsbegränsade anställningar är ett sätt att komma in på arbetsmarknaden som leder vidare till fasta jobb. För det första konstateras i rapporten att stödet för detta antagande är magert.

För det andra visar det sig att det inte leder till fasta jobb, utan vi riskerar att få en arbetsmarknad med ett A- och ett B-lag, dvs. de som har fast jobb och de som får arbeta utan trygghet.

Det visar sig också att svenska folkets inställning till fast respektive tidsbegränsad anställning är sådan att en klar majoritet föredrar en fast anställning, och detta gäller också unga människor. Detta i motsats till vad som ofta framförs i den allmänna debatten.

Fru talman! Mot denna bakgrund ter sig moderaternas politik ännu råare. Man säger i sin motion att man inte vill ha regler som förhindrar



annat än tillsvidareanställning och att det är en sak mellan den enskilde och arbetsgivaren.

När man ser att de som redan i dag drabbas av osäkra anställningsformer är ungdomar, kvinnor och invandrare framstår den borgerliga politiken som väldigt svårbegriplig. Men det visar också hur lite pratet om klassklyftor verkligen betyder i de borgerligas politik.

Jag ser en annan verklighet. Andelen osäkra anställningar har ökat på bekostnad av fasta anställningar. Det är fler som inte längre är arbetstagare, utan tjänsterna är utformade så att de betraktas som företagare, vilket leder till att de inte omfattas av arbetsrättslig lagstiftning.

Det har blivit vanligare att arbetstagare inte vågar framföra kritik och synpunkter om förhållandena på arbetsplatsen. Man vågar inte heller utnyttja sin grundlagsskyddade meddelarfrihet.

Vi kunde också läsa i gårdagens Aftonbladet om hur unga kvinnor tvingas skriva på bebiskontrakt när de söker jobb. Genom underskriften lovar de att inte skaffa barn under de första anställningsåren.

Den samlade borgerligheten påstår i reservation nr 5: En ny arbetsrättslig lagstiftning måste ge utrymme för ökad flexibilitet och göra det möjligt för lokala överenskommelser. Då vet man inte hur arbetsmarknaden fungerar.

Fru talman! På utskottets initiativ har regeringen tillsatt en arbetsrättslig utredning som ska se över lagstiftningen mot den bakgrund som jag nyss har beskrivit. Principer för arbetsrättens framtida utveckling ska belysas. Utvecklingstendenser på arbetsmarknaden genom avtal på olika nivåer och branscher ska beaktas.

Jag ska här ge några exempel på ett antal frågor som översynen ska omfatta.

- Vem som är att anse som arbetstagare och arbetsgivare.
- Utvecklingen av tidsbegränsade anställningar.
- Hur samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare kan förbättras och utvecklas.
- Grunderna för uppsägning i anställningsskyddet.

Detta uppdrag ska redovisas senast den 31 december år 2001.

Utöver denna utredning finns fler utredningar som arbetar för att stärka skyddet för den enskilde på arbetsmarknaden. Justitiedepartementet ser över frågan om yttrande- och meddelarfriheten för anställda i verksamheter med anknytning till det allmänna.

Det pågår också en utredning för att stärka skyddet av den enskildes personliga integritet i arbetslivet. Man ska där se över användningen av drogtester samt frågor om persondatorer, e-post och Internet i arbetet.

Fru talman! Det finns ytterligare ett område som utskottet har valt att belysa, och det rör politisk information och opinionsbildning på arbetsplatsen. Utskottet har i tidigare betänkande behandlat denna fråga och sagt att man vill ha en belysning av denna.

Demokratiutredningen valde att inte lägga fram något lagförslag på området eller att på annat sätt beröra frågan. Frågan är ändå viktig och måste tas på största allvar.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

Det finns anledning att betona vikten av att människor känner sig delaktiga i och har kunskap om politiska frågor. En stark och livaktig demokrati förutsätter många och skilda typer av mötesplatser där politiska budskap kan förmedlas och debatteras. Arbetsplatsen kan vara en sådan arena.

Eftersom frågan inte på annat sätt har aktualiserats av regeringen vill utskottet ge regeringen till känna vikten av att frågan övervägs av en utredning eller på annat sätt som regeringen finner lämpligt.

Fru talman! Avslutningsvis kan jag konstatera att det pågår ett omfattande arbete både i Regeringskansliet och bland olika utredningar att hitta nya sätt för att stärka den enskildes skydd på arbetsmarknaden. Visst behövs det förändringar i arbetsrätten. Men det ska inte ske genom att låta svaga grupper få betala ett högt pris, utan genom att förstärka och förbättra vårt gemensamma välfärdssystem.

För mig som socialdemokrat sätts den enskilda människan före kapital och marknad. Jag tror fortfarande på solidaritet.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU7 samt avslag på reservationerna.

Anf. 143 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill först börja med att tacka för anförandet. Jag tycker att det var intressant och rätt så givande. Jag blev samtidigt i och för sig lite förvånad.

Jag har tre snabba frågor. Först talades det om trygghet, jämlikhet, rättvisa och rätt till stridsåtgärder. Men snälla nån! Vi är ju helt överens. Det är klart att allt detta ska finnas. Men ser socialdemokraterna inga problem med dagens arbetsrättslagstiftning vad gäller småföretag?

Den andra frågan gäller lönespridning, där betänkandet är synnerligen negativt. Där är min följdfråga: Är det alltid fel med lönespridning? Det kan exempelvis gälla sjuksystrar som nu får bättre lön när de går till nya jobb. Är det fel att man utbildar sig och får bättre lön?

Den tredje frågan gäller talet om klassklyftor och den hemska högern. I dag har kvinnor problem. I dag har invandrare problem. Vilka är era förslag för att verkligen göra något åt detta? Vårt förslag är: Skapa jobb.

Anf. 144 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Magnus Jacobsson tar upp en del frågor om arbetsrätten och problemen i de små företagen. Med den arbetsrättslagstiftning som finns i dag är det, som vi ser det, inga problem med att kunna säga upp personal. Det är snarare så att man borde ställa sig frågan om det var något problem att bli av med de 500 000 som blev utan arbete under 90-talet. Frågade vi någon av dem skulle svaret säkert vara givet: Det var gjort på ett kick, sedan fick jag gå hem.

Arbetsrättslagstiftningen är en skyddslagstiftning och ska så vara. Den ska vara lika om jag arbetar i ett småföretag eller i ett stort företag. Det kan inte vara avgörande för mig som anställd om jag är anställd i ett litet eller i ett stort företag. Arbetsrätten har många fördelar och ska vara en skyddslagstiftning.

Lönespridningen tar Magnus Jacobsson också upp. Det är självklart när han säger att utbildning också ska ge rätt till en högre lön. Det gör den också, beroende på vilken utbildning du har. Men det ska också ges

möjligheter för alla anställda i ett företag att vidareutveckla sig och vidareutbilda sig, och därmed också ha rätten till en högre lön. Det finns på det området inget motsatsförhållande till den solidariska lönepolitiken.

Jag skulle också vilja ställa en fråga till Magnus Jacobsson. Han säger i sitt anförande: Vi i kd bryr oss. Det skulle inte Hans Andersson och vi som står bakom majoritetsbeslutet göra.

Vem bryr sig kd om när man vill göra inskränkningar i arbetsrätten? Är det de arbetslösa eller löntagarna eller är det företagen?

Anf. 145 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Tack för svaret. Jag kan konstatera att man å ena sidan var emot lönespridning, å andra sidan för lönespridning. Det är ju glädjande.

Det finns i dag inga problem med att säga upp, säger man. Det säger egentligen mer om hur socialdemokraterna upplever oss än om vad vi har sagt. Vi har inte gått in och sagt att det enbart ska vara lättare att säga upp. Ett praktexempel på vad som förvirrar många småföretagare är våra diskrimineringslagstiftningar.

Problemen i arbetsmarknadslagstiftningen är inte enbart att det skulle vara för lätt eller för svårt att säga upp. Problemet är att många upplever det här som svårt. Framför allt är det de små företagen som upplever det som svårt, för de har inget lönekontor att hänvisa till när de är ensamma ute och sågar, sliter och jobbar.

När det gäller den sista frågeställningen kan jag konstatera att jag egentligen inte fick något svar. När vi talar om att bryr oss så gäller inte frågeställningen om vi bryr oss om företaget eller den anställde. Vi bryr oss om båda, för de är lika beroende av varandra. En företagare klarar sig inte utan sina anställda, och allt som oftast noterar vi att anställda som förlorar jobbet inte mår bra av det. Det finns en symbios. Det är det här vi ska lyckas lösa i denna kammare.

Anf. 146 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kunde konstatera att jag inte fick något svar. Men jag kan läsa innantill i den reservation som kd har skrivit. Vem är det då man bryr sig om? Lagregleringen av kollektivavtalen bör ses över för att öka den enskildes rättigheter, skriver man, och bl.a. borde möjligheten för enskilda löntagare att sluta avtal med arbetstagare utan hänsyn till gällande kollektivavtal underlättas.

För vem stärker man arbetsrätten då? För den som redan är stark på arbetsmarknaden, inte för den som är svag! Kristdemokratisk politik gynnar alltså den som redan har på bekostnad av den som inget har.

Anf. 147 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tyckte att Anders Karlsson gjorde det enkelt för sig när han med ett stort alexanderhugg klöv riksdagen mitt itu. Det fanns två världar: en ljus – där socialdemokraterna naturligtvis var med – och en mörk där oppositionen fanns, men hur många och vilka det var var något oklart. Han smög sig sedan in i det lyckorike han tyckte sig se i backspegeln.

Men, Anders Karlsson, vi har ju ett helt annorlunda samhälle nu än när vi rullar tillbaka tre eller fyra decennier! Anders Karlsson säger med

stolthet – så uppfattade jag det – att det inte är några problem med nuvarande lag att säga upp folk. Nej, det har vi ju erfart. Aldrig förr har väl så många sagts upp inom sjukvården av socialdemokratiskt styrda landsting som skedde i mitten på 90-talet. Att säga upp ser alltså inte ut att vara några problem.

Det verkar som att Anders Karlsson tycker att problemet är flexibiliteten, och att den skulle kunna öka. Min poäng i repliken är att det viktiga inte är metoden, utan vad flexibiliteten och det ökade inflytandet innebär. I mitt anförande tog jag upp att det också på fackligt håll finns ett helt annat intresse nu än bara för någon handfull år sedan av att just ta hänsyn till de individuella önskemålen. De kraven har nämligen ökat, inte minst från de fackliga medlemmarna själva.

Därför blir min fråga om socialdemokratin och Anders Karlsson kommer att dra slutsatser av att vi har ett förändrat samhälle med nya och andra krav än vi hade i det förra seklet.

Anf. 148 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är nog riktigt att det har skett uppsägningar från socialdemokratiska landstingspolitiker. Veldig många sades upp mellan 1994 och 1998. Men det berodde på den fullständiga misär som den borgerliga regeringen hade ställt till med mellan 1991 och 1993. Det är alltså ganska enkelt att förklara. Man fick städa upp efter det som hade hänt mellan 1991 och 1993. Vi kan väl vara överens om det också, Elver Jonsson?

Arbetsmarknaden har förändrats. Det nämnde jag i mitt anförande. Självfallet är det så. Men det är inget konstigt, för den lagstiftning som finns inom t.ex. lagen om anställningsskydd är dispositiv.

Jag har ett förflutet som ombudsman. Vid åtskilliga tillfällen har jag varit med om att man frångått turordningslistorna när det har varit nödvändigt. Det finns nämligen ett gemensamt intresse hos dem som jobbar i företaget och dem som äger det att det ska fortsätta, och leva vidare. Men det får inte ske med godtycke och på en parts villkor. Därför fordras en klar och tydlig arbetsrättslagstiftning.

Anf. 149 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Nu tycker jag att Anders Karlsson ändå kryper fram ur dimridåerna, kommer ut på verklighetens planhalva och säger att här finns gemensamma intressen. Det är också vad jag har försökt att säga. Självfallet gäller det att söka denna balanspunkt och att ha ett regelsystem som gör det möjligt att åstadkomma det. Det är naturligtvis inte bara ett politiskt intresse, utan framför allt både ett företagar- och ett löntagarintresse att man kan hantera en situation så att arbetsplatser så långt möjligt behålls och helst också utvidgas och ökas. Det får självfallet inte ske godtyckligt.

Ett av problemen som jag har stött på under åren är att många fackliga medlemmar tycker att facket alltför kvickt har övergivit dem i en svår förhandlingssituation. Det kan delvis handla om detta mer interna problem. Därför menar jag att den replik som Anders Karlsson hade i det fallet är lite poänglös.

Han tog också upp en viktig fråga. Den gäller dem som har svårighet – de lågutbildade, de med utländsk bakgrund och kvinnorna. De har

inte hanterats särskilt bra av den regim som vi nu har. När det gäller utbildning så har vi ju en skola som inte fungerar särskilt bra. Den behöver tydligt förbättras om inte dessa grupper ska råka illa ut på arbetsmarknaden. När det gäller människor med utländsk bakgrund har vi ett regelsystem där deras examina inte har kunnat tillgodoses eller beräknas rättvist. Därför håller välutbildade invandrare på med tråkiga arbeten. Kvinnor behandlas mycket sämre – inte minst av statliga arbetsgivare. Det ser vi nu när försvaret minskar och när kassaservicen i Posten dras ned. Då är det en tydlig skillnad mellan manliga och kvinnliga befattningshavare. Där har socialdemokraterna mycket att tänka över innan rättvisa har uppnåtts.

Anf. 150 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Elver Jonsson blandar nu in utbildningspolitiken i arbetsmarknadspolitiken. Jag tänker inte kommentera det med mer än att säga en sak när det gäller den form av utbildning som man får som vuxenstuderande inom arbetsmarknadspolitikens ram. Det var inte en enig riksdag, och det var nästan en samlad borgerlighet som talade om vuxendagis när man införde Kunskapslyftet. Men det kan vi ta en annan gång.

Elver Jonsson har skrivit på en reservation om bl.a. sympatiåtgärder och även en reservation om lex Britannia, dvs. rätten att teckna svenska avtal för båtar som angör svensk hamn. Elver Jonsson tycker inte det är rimligt att de som jobbar på dessa fartyg ska ha samma anställningsförhållanden som övriga som jobbar på svensk mark. Samtidigt säger han att det är viktigt med skyddslagstiftning. Det anförande som gjordes i den sista repliken kändes därför lite konstigt för mig. Jag har ingen övrig kommentar.

Anf. 151 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag håller med Anders Karlsson om att arbetsrätten är ett område där man ser väldigt klara ideologiska skillnader.

Jag är glad över att vi efter många års kamp, där jag har fått svaret från socialdemokratin att det är bra som det är, nu är överens om att det krävs en förnyelse i syfte att förstärka rättigheter, trygghet och inflytande för arbetstagarparten.

Anders Karlsson gick till storms mot korttidsanställningarna och arbetsgivarmakten. Han talade om vilka myter som hade spritts om fördelarna med korta tider. Jag undrar då varför man inte kunde vara med oss i kravet att ge tilläggsdirektiv till den utredning som sitter och som ska titta på konsekvenserna av den ökade korttidsanställningen. De direktiven skulle ha uttryckt att korttidsanställningarna ska minska, som Anders Karlsson verkligen vill, och deltidsanställningarna, med alla möjligheter att tillgodose individuella önskemål och befogad flexibilitet på saklig grund i verksamheten. Och på samma sätt är det med den öppning som man gav för arbetsgivargodtycke med begreppet överenskommen visstidsanställning, som inte ledde till något av de resultat som man önskade sig. Varför inte ge riktlinjer och säga rakt ut att det finns anledning att ompröva den regeln? Varför, Anders Karlsson?

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

Anf. 152 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är av samma skäl som vi har avfört de andra reservationerna och motionerna. Vi tycker att de utredningar som nu jobbar ska jobba färdigt. Vi får se vad de kommer fram till, och då kan vi ta ställning till det här.

För övrigt har det varit en överenskommelse mellan landsting och kommuner och även staten för att minska antalet korttidsanställningar och visstidsanställningar. Dessvärre har den inte utfallit i det som vi trodde, men det pågår fortsatta diskussioner för att komma till rätta med det. Vi vill avvakta dem innan vi gör något vidare i den här frågan.

Anf. 153 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jo, dessvärre har det inte lett dit vi önskade – jag håller med. Eftersom det hastar, enligt min uppfattning – det har gått så väldigt lång tid – vore det bra att ha lagt en beställning i linje med vad vi båda tycker. Utskottet skriver oerhört positivt om de resonemang som vi för i motionen. Då vore det väldigt bra att ge ett uppdrag till utredaren att pröva konstruktioner inklusive lagstiftningsförslag på hur det kunde se ut med en förändrad lagstiftning, som minskar det vi vill, nämligen de otrygga anställningsformerna. Sedan har vi att politiskt ta ställning till vad som är rimligt.

Jag har ännu inte förstått, med tanke på de oerhört starka ord som Anders Karlsson tidigare använde, varför han inte kunde gå med på ett sådant tilläggsdirektiv.

Anf. 154 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Som jag har sagt i en tidigare replik avvaktar vi den utredning som jobbar. Det finns goda exempel på vad man har gjort på frivillighetens väg i kommunerna. Det är tyvärr ofta i kommuner och landsting som det finns timanställningar och korttidsvikariat. I Markaryds kommun har man t.ex. lyckats omvandla deltidstjänster till heltidstjänster. Där uttrycker man det så att heltid är en rättighet och deltid en möjlighet. Det här har diskuterats flitigt i landstings- och kommunvärlden, och man jobbar väldigt hårt med att försöka komma till rätta med det.

Med de motiveringarna tycker vi att det finns anledning att avvakta utredningen innan vi går vidare.

Anf. 155 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att Anders Karlsson raljerar lite med vår reservation nr 5. Är det så att Anders Karlsson tycker att det är bättre att ändra på arbetena så att de passar i lagstiftningen? Det har uppenbarligen inte gått, eftersom det finns många sorters korttidsanställningar och visstidsanställningar. Jag tycker att det i så fall är bättre att se till att vi får en lagstiftning som verkligen skyddar arbetstagarna på ett helt annat sätt än i dag. För det behöver vi alltså reda ut vad det är som gör att situationen är som den är. Det är det vi har uttryckt i vår reservation.

Anf. 156 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Margareta Andersson borde nog läsa igenom reservationen ytterligare en gång. Där står det faktiskt att man vill ha ”ökad flexibilitet och göra det möjligt att träffa lokala överenskommelser anpassade till arbetstagarnas och företagens individuella förutsättningar”. Det är alltså inte en skyddslagstiftning, utan man ska lämna det till arbetsgivarens godtycke att återigen kunna reglera gentemot den svagare arbetstagarparten. Den svage på arbetsmarknaden får alltså ett underläge gentemot arbetsgivaren. Det kan jag inte se som en förstärkning av arbetsrätten, vilket Margareta Andersson vill göra gällande i sitt inlägg.

Anf. 157 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är inte övertygad om att Anders Karlsson har rätt i det här fallet, eftersom det uppenbarligen också finns företag som upplever sig vara den svagare parten i en sådan här relation. Oavsett det, är det i dag så att många upplever sig vara den svagare parten på arbetsmarknaden. Vi behöver se över detta så att vi får rätt skydd. Vi ska inte skydda oss mot faror som inte finns, utan vi ska skydda oss mot det som vi upplever som fel.

Jag vill alltså ha en parlamentarisk utredning. Regeringen sitter i slutna rum och diskuterar vad man kan göra, men jag tycker att vi behöver se över de här svåra problemen i en parlamentarisk utredning i stället. Varför kan vi inte få göra det, Anders Karlsson?

Anf. 158 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det Margareta Andersson återigen trycker på är att det skulle vara arbetsgivaren som är i underläge. Jag skulle vilja fråga: I vilket fall har det hänt? I alla fall där det finns saklig grund har arbetsgivaren rätt att säga upp anställd personal. Vilken lagstiftning ska gälla om det inte ska vara saklig grund för uppsägning? Vad finns det för anledning att ändra det sakbegreppet?

Man talar om ”ökad flexibilitet”. Vad innebär det? Vad är det konkret man vill göra? Är det inte så att man vill försämrå för den svagare parten, som jag anser är löntagarparten i det här förhållandet? Eller vari ligger flexibiliteten? Är det att man vill utöka anställningstryggheten, att man skulle ha två månader i stället för en månad? Eller vari ligger den? Det skulle jag gärna vilja ha svar på.  
(forts. 11 §)

## Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.56 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

## Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

**10 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde**

**SfU8 Lag om svenskt medborgarskap**

*Punkt 1* (Dubbelt medborgarskap)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

233 för utskottet

69 för res. 1

3 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 35 kd, 15 c, 14 fp, 14 mp

För res. 1: 68 m, 1 kd

Avstod: 1 m, 2 kd

Frånvarande: 13 s, 13 m, 6 v, 4 kd, 3 c, 3 fp, 2 mp

*Punkt 2* (Svenskt medborgarskap genom adoption)

1. utskottet

2. res. 2 (kd)

Votering:

268 för utskottet

40 för res. 2

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 71 m, 37 v, 16 c, 12 fp, 14 mp

För res. 2: 38 kd, 2 fp

Frånvarande: 13 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

**SoU9 Äldrepolitik**

*Mom. 1* (valfrihet)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, m, c, fp)

Votering:

167 för utskottet

138 för res. 1

1 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.



Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 36 v, 14 mp

För res. 1: 70 m, 38 kd, 16 c, 14 fp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 14 s, 12 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

Gudrun Schyman (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

*Mom. 2 (äldrepenning)*

1. utskottet

2. res. 2 (m, fp)

Votering:

222 för utskottet

85 för res. 2

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 37 v, 38 kd, 16 c, 14 mp

För res. 2: 71 m, 14 fp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

*Mom. 4 (konkurrensutsättning)*

1. utskottet

2. res. 4 (v, mp)

Votering:

254 för utskottet

51 för res. 4

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 71 m, 38 kd, 16 c, 14 fp

För res. 4: 37 v, 14 mp

Frånvarande: 16 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

*Mom. 9 (kvalitetsarbete m.m.)*

1. utskottet

2. res. 10 (v, mp)

Votering:

173 för utskottet

51 för res. 10

83 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 2 m, 38 kd, 16 c

För res. 10: 37 v, 14 mp

Avstod: 69 m, 14 fp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

*Mom. 10 (äldreboende)*

1. utskottet

2. res. 12 (kd)

Votering:

257 för utskottet

40 för res. 12

9 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 59 m, 37 v, 16 c, 14 fp, 14 mp

För res. 12: 2 m, 38 kd

Avstod: 9 m

Frånvarande: 14 s, 12 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

*Övriga moment*

Kammaren biföll utskottets hemställan.

**SoU8 Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador**

*Mom. 1 (huvudinriktningen av alkoholpolitiken)*

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (kd)

4. res. 4 (fp)

Förberedande votering 1:

38 för res. 2

14 för res. 4

254 avstod

43 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

73 för res. 1

37 för res. 2

197 avstod

42 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

168 för utskottet

71 för res. 1

68 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 37 v, 14 mp

För res. 1: 71 m

Avstod: 38 kd, 16 c, 14 fp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

*Mom. 12* (generella insatser för barn och ungdom)

1. utskottet

2. res. 17 (kd, c)

Votering:

241 för utskottet

54 för res. 17

12 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 60 m, 37 v, 13 fp, 14 mp

För res. 17: 38 kd, 16 c

Avstod: 11 m, 1 fp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

*Mom. 14* (åtgärder mot trafikonykterhet m.m.)

1. utskottet

2. res. 19 (kd)

Votering:

252 för utskottet

55 för res. 19

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 71 m, 37 v, 15 c, 12 fp

För res. 19: 38 kd, 1 c, 2 fp, 14 mp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

*Mom. 18* (metoden att fördela medel)

1. utskottet

2. res. 23 (c)

Votering:

291 för utskottet

16 för res. 23

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 71 m, 37 v, 38 kd, 14 fp, 14 mp

För res. 23: 16 c

Frånvarande: 14 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 2 mp

*Övriga moment*

Kammaren biföll utskottets hemställan.

**11 §** (forts. från 9 §) **Vissa arbetsrättsliga frågor m.m.** (forts. AU7)

Prot. 2000/01:70

21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

Anf. 159 HENRIK WESTMAN (m) replik:

Fru talman! Det är nästan som att kasta in jästen efter degen, att komma in så här efter en votering. Men Anders Karlsson, som företräder Socialdemokraterna, svingade verkligen med väderkvarnsarmar och

försökte svartmåla oss moderater alldeles våldsamt. Man undrade om han var på något torgmöte eller vad det var. Därför måste jag naturligtvis bemöta vad han sade.

Det måste kännas väldigt skönt att svartmåla och försöka få in oss moderater i något slags arbetsgivarkur. Jag kan notera att Anders Karlsson vid åtskilliga tillfällen talade om facket. Då kan man fråga sig vad skillnaden är mellan att vara i någons kur och att vara i någons våld. Vad vi är ute efter är att få en balans mellan de här två parterna, ingenting annat.

Anders Karlsson talade sig också varm för lagreglering. Jag har svårt att förstå att en centralreglering skulle ha någonting med solidaritet att göra och att det skulle vara allena saliggörande.

Det har skett en utveckling på arbetsmarknaden. Socialdemokraterna och Anders Karlsson ska bejaka det. Man bör myndigförklara arbetstagarerna. De kan också tala för sig. Det har blivit en skillnad. De är inte i underläge. Arbetsmarknaden ser ut på ett annat sätt.

Socialdemokraterna säger att det inte går med deltidsarbete. Då blir det inga nya arbeten. Men vad säger ni då om bemanningsföretagen? Det är bevisat att det den vägen blir nya arbeten. Sedan säger man att den enskilde går före kapitalet. Det är den ideologiska skillnaden. Ja, det är en ideologisk skillnad. Vi tycker inte så. Vi tycker att den enskilde bör gå före kollektivet.

Slutligen noterar jag att Anders Karlsson inte har tagit upp de stora problem och hinder som finns med nuvarande lagstiftning och skattereglering. Det är där de stora hindren är. Han kanske tycker som Hans Andersson gjorde, nämligen att det är bra med höga skatter på arbete.

Anf. 160 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Henrik Westman tar upp frågan om balansen mellan parterna. Om jag har förstått det inlägget rätt tycker Henrik Westman att de fackliga organisationerna och löntagarna har för stor makt i förhållande till arbetsgivarna på arbetsmarknaden. Det kan jag kanske få ett svar på. I så fall har vi helt skilda uppfattningar.

Det är inget fel på bemanningsföretag om de följer de lagar, avtal och regler som finns på arbetsmarknaden. Man ska jobba efter de villkor som finns på arbetsmarknaden och inte utsättas för social dumpning. Det är inget fel på bemanningsföretag om de avtal som finns följs.

Jag vill ställa några frågor till Henrik Westman. Han talar om högre löner än omvärlden. I vilken relation ställer han det till? Har vi ett för högt löneläge i Sverige i förhållande till den tillväxt som finns? Tycker han att man ska ge större utdelning till ägarna än till dem som producerar och skapar löneutrymmet? Det kan väl Henrik Westman svara på.

Anf. 161 HENRIK WESTMAN (m) replik:

Fru talman! Jag talade om balans mellan de två parterna. Det blir inte balans om man reglerar arbetsmarknaden till döds, vilket man mer eller mindre håller på med.

Jag noterar att Anders Karlsson tar upp frågan om våra höga lönekostnader men inte tar upp det som Hans Andersson sade, nämligen att det är bra för då går det att betala mer skatter. Tycker ni att det är bra

med höga skatter, Anders Karlsson, att det befrämjar fler arbeten i landet?

Prot. 2000/01:70  
21 februari

Anf. 162 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! ”Reglera oss till döds.” Innebär de hundratusentals nya jobb som har skapats de senaste åren under den socialdemokratiska regeringen att reglera oss till döds? Jag tycker att det finns en rimlig avvägning mellan arbetstagarpart och arbetsgivarpart i den skyddslagstiftning som i dag finns. Den behöver moderniseras, men det finns utredningar som jobbar med de frågorna. Vi är helt överens om att den ska moderniseras men inte att den ska försämrats – snarare förbättras för dem som jobbar i företagen.

Sedan var det frågan om skatter. En känd socialdemokratisk minister sade en gång i tiden att varje felanvänd skattekrona är en stöld från medborgarna. Det håller jag med om. Varje felanvänd skattekrona är en stöld från medborgarna. Men varje rätt använd skattekrona är däremot ingen stöld utan en tillgång för medborgarna. Det är alltid en tillgång för den svage i samhället att omfördela från de rika till dem som har det sämre så att de ska kunna utnyttja samma omsorg, samma skola och samma arbetsmarknad. För att stärka den enskilde – som jag sade i mitt anförande – behövs det kollektiva lösningar. Då stärks den enskilde.

Anf. 163 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Jag avser att kommentera två motioner i detta betänkande.

Först är det motion A715 om drogtest. Vi börjar i Sverige få en väldigt liberal inställning till drogtest på jobbet – alltför liberal enligt min mening. Denna inställning kan bli kännbar för den enskilde. Svenska Elektrikerförbundet har engagerat sig kraftfullt i denna viktiga fråga, och det förtjänar att uppmärksammas.

Enligt enkätundersökningar ställer en stor majoritet av svenskarna upp på drogtest för att få drogfria arbetsplatser. De lokala fackförbunden på t.ex. SJ och Luftfartsverket har gått med på att drogtesta personal som arbetar med s.k. säkerhetstjänst.

Självklart ska vi ha drogfria arbetsplatser. Detta är viktigt inte minst ur arbetsmiljösynpunkt och för allas trygghet.

Borde inte jag med min fackliga bakgrund kunna nöja mig med det? Nej, jag tycker inte att det här är en fråga man kan hantera med stöd av enkätundersökningar. Det är faktiskt inte utan anledning som den kroppsliga integriteten är skyddad i grundlagen, i regeringsformens andra kapitel. Man måste ha stöd i någon annan lag för att inskränka grundlagens skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp från det allmänna.

Den lag arbetsgivaren brukar kunna luta sig mot för att motivera drogtest är arbetsmiljölagen. Den gäller arbetsgivarens skyldighet att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa och olycksfall. Jag kan förstå att man vill testa t.ex. piloter och lokförare. Men i dag ökar användandet av drogtest mycket snabbt. Senaste året drogtestades ca 30 000 anställda i Sverige. Då förstår vi att det inte bara är fråga om piloter. Hur många test har vi om några år?

Fru talman! USA genomför mest drogtest på anställda i världen. Drogtest efter amerikansk modell sprider sig i Sverige. Ett exempel av

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

många är ett stort svenskt transportföretag som på ett och ett halvt år slumpvis har drogtestat 700 personer. Enligt företagets drogpolicy tolkas vägran att låta testa sig som att man medger missbruk. Denna drogpolicy sprider sig bland arbetsgivare, både inom privat och offentlig sektor.

Det vi vill med vår motion är att det blir tydligare regler för att kunna hantera den känsliga balansgången mellan personlig integritet och säkerhet för anställda och allmänhet. Samma regler ska gälla för offentliga och privata arbetsgivare. Vi ska få regler som förhindrar att drogtest blir något som arbetsgivare gör slentrianmässigt.

Jag vet att regeringen i september 1999 har utsett en särskild utredare för att se över behovet av lagstiftning eller andra åtgärder för att stärka skyddet av den enskildes personliga integritet i arbetslivet. Översynen gäller bl.a. drogtest och andra medicinska kontroller. Utredningens resultat skulle ha redovisats senast den 1 april 2001 men tiden har, enligt uppgift, förlängts till slutet av det här året. Jag ser fram mot att utredningen kommer med förslag till regler och åtgärder som gör rättsläget tydligare än i dag och som tydliggör gränserna för vad som kan tänkas vara acceptabelt i förhållande till syftet med drogtest och till den personliga integriteten.

Avslutningsvis finns det en hel del frågor som fordrar svar.

- Vem äger min kropp?
- Hur hanteras testresultaten efteråt?
- Förvaras de på ett säkert sätt?
- Vad ska testet innehålla?
- Hur långt är steget från drogtest till DNA-test?
- Hur ser rättstryggheten ut för den anställde och arbetssökande?

Frågorna finns och måste ha godtagbara svar!

Fru talman! I detta betänkande finns ett tillkännagivande på motion A208 – den andra motionen – av Bengt Silfverstrand och mig själv. Jag vill börja med att rikta ett varmt tack till utskottsmajoriteten för detta. Det låga valdeltagandet vid senare val under 1990-talet inger stora bekymmer och utgör ett allvarligt hot mot den representativa demokratin. I flera valrörelser under 90-talet har det visat sig vara allt svårare för politiker att få komma till tals på arbetsplatserna. Beskrivningen återfinns i vår motion där vi tar upp det mer noggrant. Vi tar också upp den diskussion som förts sedan 1970-talet. Arbetsmarknadsutskottet har vid två tidigare tillfällen klart deklarerat sitt instämmande i våra tidigare motioner i samma ärende.

Jag ser fram emot regeringens agerande i frågan med anledning av arbetsmarknadsutskottets förslag till kammaren. Jag konstaterar också hur de borgerliga partierna agerar även på denna punkt, och för övrigt hur de ser på hela arbetsrätten. Det skrämmer mig. Jag ska med glädje föra ut era borgerliga ställningstaganden till alla människor jag möter, inte minst till de fackliga organisationerna, för en diskussion och debatt om arbetsrätten.

Anf. 164 BRITT-MARIE LINDKVIST (s):

Fru talman! Ronny Olander tog upp motion A715 angående drogtest i arbetslivet. Jag är medmotionär och vill endast komplettera det Ronny Olander sade lite ytterligare.

Denna fråga handlar om rättssäkerhet, personlig integritet och behovet av regler och avgränsningar. Jag har en bekant vars son sökte arbete på ett statligt företag. Arbetets art var inte sådant att det hade med säkerhet eller människor att göra. Han blev kvar till den sista uttagningen. Då begärde arbetsgivaren att ett drogtest skulle göras på samtliga kvarvarande. Han vågade inte säga nej på grund av att han väldigt gärna ville ha tjänsten. Då kan man tala om frivillighet att drogtesta sig. Det blir faktiskt en form av tvång.

Med dagens medicinska teknik kan man ur en blodsdroppe eller ett urinprov få reda på oerhört mycket om en enskild människa. Det kan gälla medicinering, förekomst av tillväxthormoner, narkotika, alkohol, graviditet, framtida sjukdomsrisker m.m. Man frågar sig hur tillförlitliga testen är. Hur är rättsläget för en anställd som kan mista sitt arbete eller inte erhålla en sökt tjänst om han eller hon vägrar genomgå test?

En man fick av sin arbetsgivare veta resultatet av sitt drogtest. Några droger använde han inte, men han var enligt provsvaret gravid. Det var naturligtvis ett felaktigt svar han fått. Men varför hade man undersökt graviditet när det gällde ett drogtest? Den frågan hänger i luften. Vilka garantier har den enskilde för att prover och testresultat inte missbrukas? Det finns många frågor i detta ämne.

Det är inte så att vi vill ha missbruk på våra arbetsplatser. Vi motionärer är av den åsikten att allt missbruk på arbetsplatsen måste åtgärdas. Många företag gör ett mycket bra arbete och tar tag i dessa problem och hjälper de anställda tillbaka till ett drogfritt liv. Visst kan drogtest användas, men under trygga former. Vi ser fram emot att den utredning som är tillsatt tar fram tydliga regler och åtgärder när det gäller just drogtest.

Överläggningen var härmed avslutad.  
(Beslut skulle fattas den 22 februari.)

## 12 § Kompetensutveckling m.m.

Föredrogs  
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU6  
Kompetensutveckling m.m.

Anf. 165 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Jag tänkte börja med att sammanfatta min kritik mot utskottsbetänkandet. Den kan sammanfattas med att regeringen dröjer med förslag till en bättre kompetensutveckling för såväl individer som företag. Regeringen fördröjer en modern lärlingsutbildning. Regeringen vidmakthåller det statliga ägandet av Lernia. Det är helt oacceptabelt att inget remissförfarande har påbörjats angående utredningen om individuellt kompetenssparande, IKS-utredningen.

Jag vill också säga att det cirkulerar en uppgift om att regeringen beslutat att ha en förenklad hearing om IKS-utredningen. Det skulle vara

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Vissa arbetsrättsliga  
frågor m.m.*

*Kompetensutveckling  
m.m.*

med en begränsad skara inbjudna. Om detta är sant, kan man fråga sig om det verkligen är i överensstämmelse med intentionerna i propositionshandboken eller vad som kan anses anständigt i en fråga av denna dignitet.

Fru talman! När jag sagt detta kan jag också sammanfatta våra moderata ståndpunkter. Vi förordar en bred överenskommelse mellan de politiska partierna om hur ett framtida konto för individuell kunskapsutveckling ska utformas. Det gick att göra det med pensionssystemet. Det borde vara naturligt att göra det även i denna fråga.

Det är också vår ståndpunkt att det ska vara en lärlingsutbildning värd namnet såväl inom gymnasiet som senare. Här finns mycket att lära av systemet med kvalificerad yrkesutbildning. Det systemet borde för övrigt fördubblas.

Vi anser också att bibehållandet av statligt ägande av Lernia inte är försvarbart. Ägandet bör snarast avvecklas.

Fru talman! I april 1998, dvs. för snart tre år sedan, stod den socialdemokratiska representanten Kristina Zakrisson i denna talarstol och avstyrkte alla motioner som berörde kompetensutveckling. Hon gjorde det med hänvisning till att en arbetsgrupp var tillsatt som skulle vara klar den 12 juni 1998. Denna grupp skulle lämna förslag till system för kompetensutveckling där statens insatser underlättar parternas ansvarstagande.

I dag debatterar vi utskottets betänkande om kompetensutveckling där samtliga motioner om kompetensutveckling avstyrks med hänvisning till att frågor om bl.a. individuellt kompetenskonto bereds i Regeringskansliet. Regeringens handlingskraft är inte särskilt imponerande, för att uttrycka det försiktigt. Under tre år har regeringen inte kunnat få fram ett förslag, trots att så gott som samtliga partier anser det vara av största vikt.

Fru talman! Vi i Moderata samlingspartiet har inte låst oss för något system utan är öppna för en diskussion när det gäller att utveckla individers och företags kunskap. Vår ståndpunkt är att individuella kompetenskonton är ett av många förslag som kan ge en friare och rörligare arbetsmarknad.

För den enskilde kan detta innebära att denne stärker sin position på arbetsmarknaden genom att utveckla sin yrkesmässiga kompetens i linje med sina egna intressen, ambitioner och förutsättningar. Hon eller han kan uppnå en hög anställningsbarhet och därigenom få bättre förutsättningar att undvika arbetslöshet. Det kan också innebära att hon eller han kan öka karriärmöjligheterna eller förverkliga sig själv som egen företagare.

Kunskapen i företaget är en självklarhet både för att bibehålla konkurrensförmåga och för att vidareutveckla verksamheten. Det är en kompetens som måste utvecklas av företaget. Det är en färskvara som ständigt måste förnyas för att företaget ska behålla sin vitalitet.

För att svensk arbetsmarknad ska utveckla konkurrenskraft och individuell kompetens är det nödvändigt med ändamålsenliga ekonomiska villkor och incitamentsystem. Svenska skatter tar i dag i anspråk en så stor del av inkomsten att de flesta människor inte har råd att själva finansiera en egen kompetensutveckling.



För att stimulera och bana väg för en ökad kontinuerlig kunskapsutveckling för såväl individer som företagare har vi förordat ett individuellt kompetenskonto. Vi begär i vår reservation att regeringen nu kommer med ett förslag. Det finns inte längre några ursäkter för att dra ut på tiden.

Fru talman! I december 1999 tillsatte regeringen en särskild utredare för att lämna ett förslag till hur ett generellt system för individuell kompetensutveckling skulle kunna utformas. Utredaren lämnade sitt betänkande i december förra året. Efter vad jag har erfarit kommer eventuellt en proposition detta år. Enligt utredningen ska systemet startas den 1 januari 2002. Det verkar då rimligt att riksdagen har fattat beslut under hösten.

Många av motionerna behandlar just att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag till individuella kompetenskonton. Vi önskar ett tillkännagivande till regeringen om individuellt kompetenssparande. Detta rätt försiktiga påpekande kunde inte utskottsmajoriteten svälja utan väljer ett bryskt avslag. Det fanns ingen vilja över huvud taget att diskutera yrkandena. Vi menar i vår reservation att det är hög tid för regeringen att återkomma med förslag till hur ett individuellt kompetenssparande ska kunna utvecklas. Är detta verkligen för mycket begärt? Skulle inte riksdagen kunna stå bakom ett sådant uttalande?

Det har nu gått två månader sedan utredningen presenterades. Regeringen söljar som vanligt, och ännu har inte någon remiss sänts ut till berörda.

Jag ser mycket allvarligt på det här. Det bekräftar de rykten som nu florerar att regeringen inte avser att sända ut utredningsförslaget på remiss. En förenklad hantering med hearing tycks tillfredsställa regeringen. Regeringen avser t.o.m. att endast inbjuda en begränsad skara i förhållande till det antal remissinstanser som fick svara på utredningens delbetänkande.

Enligt min mening är det av största vikt att förslaget får en grundlig remissbearbetning. Därefter borde det vara föremål för partiöverläggningar innan riksdagen fattar beslut.

Propositionshandboken behandlar beredningskravet i 7 kap. 2 § regeringsformen. Jag citerar:

”Vid beredning av ett regeringsärende skall behövliga upplysningar och yttrande inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall tillfälle lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig.

Alla komplicerade lagstiftningsärenden skall regelmässigt föregås av remissbehandling.”

Individuella kompetenskonton är minst sagt ett sådant komplicerat ärende. Nitton olika lagar berörs.

Det finns visserligen utrymme för ett förenklat förfarande med remissmöten som kan användas i undantagsfall. Jag tycker dock att det vore mycket olyckligt om regeringen väljer detta sätt. Ska individuella kompetenskonton införas är detta ett långsiktigt system som måste vara väl förankrat och som måste ta hänsyn till många intressen. Detta kan bäst göras genom att de som är berörda får möjlighet att skriftligen redogöra för sina ståndpunkter.

Utredningen har visserligen haft en remissomgång på ett delbetänkande i maj 2000. Detta kan, enligt min mening, inte ligga till grund för

ett förenklat förfarande. En fullständig remissomgång är i ett ärende av denna dignitet det enda anständiga.

Nu ställer jag frågan till Laila Bjurling: Räcker en förenklad hearing eller vill Laila Bjurling, som jag, att också organisationer som LO, TCO eller olika företagsorganisationer ska få avge ett skriftligt remissunderlag? Jag vore tacksam för ett svar på den frågan.

Fru talman! En fråga som har diskuterats under mycket lång tid är införandet av lärlingsutbildning. Inte särskilt överraskande blir utskottsmajoritetens svar att frågan är under beredning i Regeringskansliet. En arbetsgrupp har arbetat med frågan och kom med en rapport i oktober 2000. Jag frågar Laila Bjurling: När kommer ett förslag?

Utskottsmajoriteten hänvisar till att en försöksverksamhet pågår. Tyvärr är modellen ett misslyckande, och ett förlängande av den skulle med stor sannolikhet innebära att en fungerande lärlingsutbildning än en gång läggs åt sidan. Det är inte acceptabelt.

Ska en modern lärlingsutbildning komma till stånd behövs ett ömsesidigt intresse från såväl skola som företag. Detta brister i försöksverksamheten. Reglerna måste dessutom medge flexibilitet och mångfald när det gäller formerna för utbildningen. Det som är rätt i en bransch kan vara fel i en annan. En ny modell förutsätter även att de ekonomiska villkoren för skolor och företag är rimliga.

De förslag som vi har redovisat i en motion av Beatrice Ask m.fl. innebär en betydande liberalisering av lärlingsutbildningen. Jag vill även i detta sammanhang ta upp frågan om den kvalificerade yrkesutbildningen. Det finns i dag behov av en tredubbling av platserna i förhållande till vad som finns. Vi har förordat en fördubbling av platserna. Detta borde regeringen ta till sig. Laila Bjurling kan ju vidarebefordra detta när ingen minister är här.

Avslutningsvis vill jag betona en fråga vi har hävdat under lång tid: avveckling av det statliga ägandet i Lernia, tidigare AMU-gruppen.

Fram till 1986 byggde arbetsmarknadsutbildningen på ett delat huvudmannaskap mellan Arbetsmarknadsverket och Skolöverstyrelsen. Denna organisation övergavs 1986 bl.a. på grund av en oklar rollfördelning. I stället bildades AMU-gruppen som en egen intäktsfinansierad uppdragsmyndighet. Arbetsmarknadsverket övergick sålunda från att ha varit producent av utbildningen till köpare av densamma. Den 1 juli 1993 ombildades också AMU-gruppen till ett av staten helägt aktiebolag. Förra året döptes AMU-gruppen om till Lernia.

Vi i Moderata samlingspartiet har vid återkommande tillfällen redovisat vår syn på staten som ägare till affärsdrivande företag. Även om ambitionen är att företagen ska drivas efter strikt kommersiella principer blir ett statligt ägarskap svårt att förena med en sund och rättvis konkurrens.

Ägarförhållandet i ett utbildningsföretag av Lernias slag utgör i det avseendet inget undantag. Ett marknadsförhållande som bygger på att staten är en dominerande faktor på en marknad på vilken staten själv utgör en dominerande köpare är i längden ohållbart.

Än mer markant blir detta när statliga Lernia nu även konkurrerar på personaluthyrningsmarknaden.

Lernia får gärna ha kurser i friskvård och kostråd eller presentera ”guldkockens vinnande recept”, men företaget bör göra det utan statligt ägande på en konkurrensetsatt marknad.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom samtliga moderata reservationer men yrkar för tids vinnande bifall endast till reservation 1.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

Anf. 166 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Ej bättre börda man bär i livet än kunskap mycken – så skrev man i Havamal på 1200-talet, och det är en sanning som äger giltighet in i ett nytt årtusende.

I dag är vi politiskt tämligen överens om att bygga ett nytt system för kunskapsinhämtande. Det får betecknas som ett trendbrott. Det är ett system som ska möjliggöra och vara en del i det livslånga lärandet.

Det är inte bara bra – det är nödvändigt, dels med tanke på den snabba halveringstid som adekvat yrkeskunskap i dag har, dels för att ge människor nya chanser hela livet till utveckling och utbildning.

Det kan synas som dålig planering att ödsla en riksdagsdebatt i ett läge när ett utredningsförslag snart ska sammanställas och bli en proposition i Regeringskansliet. Men eftersom jag är obotlig optimist ser jag det här som ett tillfälle att få skicka med synpunkter in i det arbetet. Jag beklagar att ministern inte i dag heller har bemödat sig om att komma för att hämta in de synpunkterna.

Fru talman! Det har alltid funnits ett intimt samband mellan kompetens och tillväxt. Där det har funnits kunniga och duktiga yrkesutövare har det också gjorts affärer. Den högsta tillväxten i Sverige under 1990-talet ägde inte rum, som man kan tro, i Stockholmsregionen utan faktiskt i Gnosjöregionen, trots att den formella utbildningsnivån där är låg. Men där finns ett gediget praktiskt kunnande och det som vi kallar kompetens. Låt oss i dag när vi debatterar kompetens inför framtiden inte glömma att det faktiskt finns flera ingångar för kompetenshöjning, både praktisk och teoretisk utbildning. Bägge kommer att behövas också i framtiden.

Kontinuerlig utbildning förutsätter god tillgång till utbildningsplatser över hela landet. Människor som lever med familjeansvar kan förena exempelvis dagisinlämning med studieliv, om den geografiska närheten finns. Det regionalpolitiska perspektivet måste därför vara närvarande när vi diskuterar kompetensutvecklingsfrågor.

Det är därför positivt att vi har fått fler högskolor och ett decentraliserat högskoleväsende. De kvalificerade yrkesutbildningarna har växt som svampar ur jorden, och de måste fortsatt ha en decentraliserad organisation. När de nu permanentas vill vi kristdemokrater att de får beteckningen yrkeshögskolor. Majoriteten har i det förslag som vi gick igenom förra veckan föreslagit att man ska ha högskolebehörighet också för de kvalificerade yrkesutbildningarna. Vi kristdemokrater menar att detta är felaktigt tänkt.

I dag sker en grov misshushållning med ungdomar som får gå ut grundskola och gymnasieskola med en Icke godkänd-stämpel, trots att många av dem skulle ha haft möjlighet att inhämta viktiga och tillräckliga kunskaper för livet och för arbetslivet, om de hade fått en mer praktisk utbildning. Det är därför som vi sedan lång tid tillbaka har slagits hårt för att få till stånd en lärlingsutbildning. Vi måste bejaka olika människors olika sätt att lära.

Detta gäller också utbildning som ska förvärfvas mitt i livet. Majoriteten vill enligt utredningens förslag uppenbarligen fortsätta att stänga ute alla dem som inte har uppnått högskolebehörighet också från vidareut-

Kompetensutveckling  
m.m.

bildning. Det är att skapa verkliga klassklyftor på arbetsmarknaden. Det är dags att tänka om – innan propositionen om kompetenskonto eller utbildningskonto läggs fram.

Fru talman! Lil Ljunggren-Lönnbergs förslag till individuella kompetenskonton finns nu för handen. Jag kan bara instämma i Patrik Noriners tidigare inlägg vad gäller att ett remissförfarande självfallet bör genomföras. Visst måste det vara lite snöpligt för regeringen att det har tagit så lång tid att få fram ett utredningsförslag, med tanke på att pengarna har legat och skvalpat i budgeten sedan år 2000. I två år har de skvalpat runt där utan att komma till användning. Det måste vara genant, och kanske är det anledningen till att remissförfarandet nu verkar ställas in. Det vore intressant att få ett besked om detta från Laila Bjurling. Det är för övrigt en hel del som skvalpar runt i Näringsdepartementet.

Vi kristdemokrater har sedan lång tid tillbaka haft ett färdigt förslag till det som vi kallar utbildningskonto. Vi kallar det utbildningskonto just därför att pengarna ska användas till utbildning. Kompetens menar vi att man skaffar sig överallt, också på arbetsplatsen och framför TV:n. Det är olyckligt att utredaren har valt beteckningen kompetenskonton. Min förhoppning är att propositionen kommer att innehålla ett annat förslag till namn.

Det är bra att utredningsförslaget är flexibelt för den enskilde. Man kan välja belopp, man kan välja förvaltare av kontot, man kan välja när i livet man tar ut från det osv. Jag önskar att samma flexibilitetstänkande hade funnits i huvudet hos regeringen också när den hade utformat familjepolitiken. Då hade föräldrarnas val kunnat stödjas i stället för att som nu styrras.

Möjlighet att avsätta löneutrymme till vidareutbildning med ett av staten subventionerat skatteavdrag stärker också den som har blivit äldre på arbetsmarknaden. Här kan man fylla på med färskvara. Många välutbildade med hög lön kommer att använda sig av den här typen av kompetenskonton. Systemet finns för övrigt redan i dag inom försäkringsbranschen.

Däremot är det inte lika attraktivt för den med låg utbildning, som ju ofta också har låg lön. Då lever man med snäva marginaler, har nog med att få lönen att räcka till mat, bostad och kläder och har inte alltid råd att tänka på framtiden och studier. De 2 500 kr som utredaren nu föreslår ska utgöra grundplåt för dessa gör förmodligen ingen skillnad, särskilt inte när de kombineras med krav på tolv månaders insättning på kontot. Anser majoriteten att det framlagda utredningsförslaget är till fyllest för att stimulera dem som har låg inkomst till vidare studier?

Fru talman! Önskvärt är att också arbetsgivaren skjuter till medel för att kontot ska växa snabbare. Då gäller det att skapa incitament för att så ska ske. Detta tycker vi saknas i utredningsförslaget. Visserligen har man sedan det första delbetänkandet kom lagt till en avdragsrätt om 10 procentenheter på arbetsgivaravgiften på lönesummor som avsätts. Det innebär i praktiken 100 kronors rabatt på en avsatt tusenlapp, jämfört med kostnaden för 1 000 kr i utbetald löneförhöjning. – Alltid något, men inte tillräckligt.

Utredningen föreslår att arbetstagaren ska ha bestämmanderätt över kontot, också över den del som avsätts av arbetsgivaren. Det är inte rimligt att begära att en företagare inom metallbranschen ska vara med om

att bekosta studier i t.ex. konsthistoria. Det är inte troligt att han vill det. Det gäller åtminstone inte för en liten arbetsgivare, alltså ett företag där utbildningsbehovet är störst.

Kristdemokraterna menar att den enskilde självklart förfogar över den egenavsatta delen i ett utbildningskonto. Den delen följer naturligtvis arbetstagaren mellan olika arbetsgivare. Men den del som arbetsgivaren avsatt måste han eller hon också få ha ett medinflytande över. Vi menar att ett samråd bör ske mellan parterna. De pengar som avsätts av arbetsgivaren bör inte följa individen utan få stanna i företaget.

Vi tror att det här är viktigt för att man ska kunna optimera de resurser som avsätts för utbildningsinsatser i samhället. Då måste starkare incitament skapas, så att också de små företagen tycker att det är mödan värt att avsätta pengar för utbildningsinsatser. Min fråga till Laila Bjurling är: Är majoriteten beredd att titta på det här?

Med tanke på att det inte ska vara något remissförfarande antar jag att det finns ganska många färdiga förslag från majoriteten, därav mina frågor.

Fru talman! Jag står självfallet bakom båda våra reservationer men nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 3, där kristdemokraternas förslag till utbildningskonto finns specificerat.  
(forts.)

### Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.58 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

### Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

### 12 § (forts.) **Kompetensutveckling m.m.** (forts. AU6)

Anf. 167 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Vi lever i en tid där utvecklingen är häpnadsväckande. Sannolikheten att hastigheten i samhällsutvecklingen ska påskyndas ytterligare är hög. Det enda vi med säkerhet kan säga om framtiden är att vi ingenting vet, men vi kan dra vissa slutsatser av vad det är vi ser i dag och vad historien har visat.

Stenåldern tog inte slut på grund av brist på sten. Däremot utvecklades ett kunnande utifrån gjorda erfarenheter. De som inte tillgodogjorde sig dessa erfarenheter och spred dem vidare till andra blev utslagna. Genom att sprida kunskap, medvetet eller omedvetet, har vår tids samhälle vuxit fram.

Då som nu är just möjligheten till kunskap oerhört viktig för att ge människor möjlighet att utvecklas men även för att de i högre grad ska kunna förutse och förbereda sig inför morgondagen. Genom det livslånga

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Kompetensutveckling  
m.m.*

lärandet såväl inom utbildningssystemet som på arbetsplatsen ges en trygghet till människan, en trygghet som lindrar mycket av den ångest och oro som människor lider av. I stället kan trygghet skapa förväntningar om vad framtiden har att erbjuda.

Vi i Centerpartiet vill se ett samhälle som ger alla människor möjlighet att växa utifrån sina egna villkor. Det är enligt vår uppfattning samhällets uppgift att skapa möjligheter och förutsättningar för att detta ska ske.

Fru talman! Sverige har sedan ett antal år befunnit sig i en högkonjunktur, något som sedan en tid tillbaka har märkts på den svenska arbetsmarknaden i form av flaskhalsar, främst inom tillväxtbranscher som IT- och tjänsteföretagande, men även inom mer traditionella former av företag inom bygg- och tillverkningsindustrin. Detta i en tid där vi har haft en rekordhög arbetslöshet.

I den undersökning kring rekrytering som SAF genomfört bland sina medlemsföretag visar det sig att 60 % av företagen har upplevt problem vid rekrytering av arbetskraft. 24 % av företagen avstod från att rekrytera då man inte fann arbetskraft med lämplig kompetens. Vad detta får för konsekvenser för framtida tillväxt är svårt att säga, men en rimlig gissning är att det inte är positivt.

Orsaken till detta är till stor del den misslyckade arbetsmarknadspolitik som regeringen har bedrivit tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Den målsättning som statsministern presenterade vad gäller nivån på arbetslösheten har varit en hämsko för såväl företag som för de arbetslösa. I stället för att försöka öka sysselsättningen har man låst in människor, som inget annat vill än arbeta, i meningslösa åtgärder som ofta inte höjer de arbetslösas kompetens. Se där hur politikens målsättningar kan motverka varandra.

Nu mattas högkonjunkturen, och arbetslösheten är fortfarande hög, högre än den någonsin varit i motsvarande läge under historisk tid. Utmaningen vi står inför är enorm, och just därför är det viktigt att vi finner nya vägar för att ta oss an utmaningen och se möjligheterna i den.

Fru talman! En stor del av samhällsutvecklingen kan härledas till den tekniska utvecklingen. Ny teknik öppnar för nya möjligheter till företagande och ett nytt arbetsliv och nya arbetsuppgifter för de anställda. Just detta gör att det i dag är viktigare än någonsin att både arbetsgivare och anställda bidrar till kompetensutveckling genom egna insatser. Vi har i utskottet diskuterat olika former för hur detta bidrag kan ske.

Frågan är på inget sätt enkel, framför allt på grund av hur den svenska arbetsmarknaden fungerar. Det finns stora skillnader i de förutsättningar som de anställda har vad avser ett eget bidrag till de individuella kompetenskonton som med stor sannolikhet kommer att införas i en nära framtid.

Det är viktigt att se möjligheterna kring kompetensutvecklingen av arbetskraften. Ur ett flertal perspektiv kan ett system med individuella kompetenskonton hjälpa till att lösa många problem som finns i dag. Det kan handla om att förbättra möjligheterna till uttag av föräldraledighet för både män och kvinnor och att ändå kunna komma tillbaka till sin arbetsplats med en utvecklad kompetensnivå. Det kan handla om förbättrade möjligheter för invandrare som kommer till vårt land att komplettera

vissa delar av sina kunskaper så att de bättre passar svenska förhållanden, exempelvis under arbetstid och i samråd med sin arbetsgivare.

Kompetensutveckling är även grunden till en ökad trygghet på arbetsmarknaden för de anställda. Genom att kontinuerligt ha möjlighet att utveckla sin egen kompetens, antingen genom att ta del av enbart sin egen del av kompetenskontot eller genom att via en överenskommelse med arbetsgivaren kunna ta del av hela kompetenskontot, ökar arbetstagarernas möjligheter att gå vidare på arbetsmarknaden. Inte minst är detta viktigt i tider där omorganisationer, nedskärningar och utläggning av verksamheter till andra företag eller andra länder kan komma att drabba befintlig arbetskraft. Detta gäller i hög grad också egenföretagare och anställda och företagare i små företag.

Det är därför beklagligt att regeringen nu har valt att inte låta utredningen om kompetenskonton gå på en bred remiss. Enbart i detta betänkande och de reservationer som har lämnats ser vi spännvidden av de olika behov som behöver tillgodoses. Att då inte ens få möjlighet att i skriftlig form få påpeka detta för regeringen måste kännas frustrerande för många organisationer. Regeringen går också miste om värdefulla synpunkter på ett förslag som kommer att ha stor inverkan på den framtida arbetsmarknaden.

Fru talman! Jag yrkar slutligen bifall till reservation nr 4.

Anf. 168 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Strukturomvandlingen i näringslivet ställer långtgående krav på arbetskraftens kompetens. Det handlar om såväl breda som specialiserade kunskaper och färdigheter men kanske framför allt om att kunna inhämta nya kunskaper när villkoren ändras och tekniken utvecklas. Det finns i dag redan behov av återkommande fort- och vidareutbildning, och det behovet kommer säkerligen att öka.

Utbildningssystemet har som främsta uppgift att ge en bra grund för fortsatt livslångt lärande och ska ses som en investering för framtiden. Då räcker det inte med åtgärder som inte leder till jobb och som den arbetssökande upplever som bortkastade. Vi hade en tid då vi talade om att hela samhället led av något som skulle kunna kallas för åtgärdsfrossa.

Arbetsmarknadspolitiken har tidigare under många år varit inriktad på att förse de stora industrierna med mer eller mindre utbytbar arbetskraft. En följd av ökade krav i det framväxande kunskapssamhället är att krav i dag ställs på andra kunskaper och personliga färdigheter. Det handlar inte minst om den kommunikativa förmågan. Det spelar helt enkelt stor roll vem man anställer. Arbetsmarknadspolitiken måste läggas om och inriktas på den faktiska arbetsmarknad som nu växer fram.

Fru talman! Jag tror att en ny arbetsmarknad rätt hanterad kan ge en ny och större tillfredsställelse för de arbetssökande och de verksamma i detta arbetsliv.

Den tekniska utvecklingen och nya förutsättningar på den internationella marknaden gör att planeringshorisonten krymper. Arbetsgivare kan i mindre utsträckning än tidigare bedöma det framtida behovet av arbetskraft. En följd av detta är att de lediga jobb som anmäls till arbetsförmedlingen i mycket stor utsträckning är tidsbegränsade.

Folkpartiet har ansett att kompetensutveckling är en viktig fråga. Vi har tidigare föreslagit att man ska kunna ta ut något som vi kallar för friår

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Kompetensutveckling  
m.m.*

mitt i livet för att fortbilda sig. Fortbildningens roll är förmodligen underskattad. Jag hörde t.ex. förre finansministern Allan Larsson, som verkat bl.a. i Europeiska unionen, i ett föredrag säga att under en tioårsperiod torde 80 % av den aktiva arbetskraften få en fortbildning. Problemet, sade han, var att kanske bara 15–20 % var beredda att gå in i ett sådant förändringsarbete och utvecklingsarbete av den egna kompetensen.

Strukturomvandlingens krav på arbetskraftens kompetens är mycket hög, som jag sade. Specialiseringen i kunskaperna är nödvändig. Det är viktigt att nya kunskaper kan inhämtas när villkoren i arbetslivet ändras och ny teknik utvecklas. Behovet av fort- och vidareutbildning är stort, och det kommer sannolikt rentav att kunna accelerera.

Jag anser att möjligheten till kompetensutveckling är en viktig fråga och föreslår att förutsättningarna skapas för att arbetstagare ska kunna göra ett uppehåll mitt i livet för att kunna fortbilda sig. Det här bör regeringen beakta när den bearbetar en sådan här fråga. Folkpartiet anser alltså att fortbildningen är mycket angelägen. Det är bråttom, fru talman!

Anf. 169 LAILA BJURLING (s):

Fru talman! Det finns ett uttryck som används väldigt ofta, och som ibland känns lite uttjatat och nästan larvigt i all sin enkelhet. Det är uttrycket ”personalen är vår största resurs”. Anledningen till att jag tycker att det känns till intet förpliktande är att det ofta bara är ord, men inte visar sig i det dagliga livet. Varje anställd är en stor investering för företaget, förvaltningen eller vilken arbetsgivare det än är. Men hur vårdas den investeringen? När investeringen gäller dyra maskiner så finns det alltid en plan för underhåll och skötselanvisningar, men så är det inte alltid när det gäller människor.

Den tillgängliga statistiken visar att kompetensutveckling i form av personalutbildning är mycket ojämnt fördelad. Under första halvåret år 2000 deltog 40 % av alla förvärvsarbetande i någon form av personalutbildning. Omvänt kan man säga att 60 % av alla förvärvsarbetande inte fick en endaste timmes utbildning – 60 %!

Bearbetar man dessa siffror, som LO har gjort, så visar det sig att det är nästan dubbelt så vanligt att SACO-medlemmar deltar i personalutbildning som att LO-medlemmar deltar. Det visar sig också att företagets storlek har stor betydelse. Anställda vid företag med färre än tio anställda får mindre än hälften så mycket utbildning som anställda i större företag.

Det är utan tvekan så att den som redan är välutbildad får mer personalutbildning än den som är lågutbildad. Skulle vi dessutom granska de deltidsanställdas och korttidsanställdas andel av personalutbildningen så är jag övertygad om att siffrorna skulle förskräcka.

Jag tycker att det är märkligt att arbetsgivarna inte är mer angelägna om att se om sitt hus. Vi vet att det inom en relativt kort tid kommer att bli brist på arbetskraft inom en mängd olika branscher. Då duger det inte att låta de anställdas kunskaper bli gamla och oanvändbara.

Det kommer inte att finnas en stor, välutbildad arbetskraftsreserv att ta till när kompetenskraven förändras. Jag pratade med en fackligt förtroendevald som arbetade med uppsökande verksamhet inför Kunskapslyftet. Han hade en mycket bra fråga som han ställde till de anställda när de



diskuterade utbildningsbehovet. Frågan lyder: Om du skulle söka ditt jobb i dag, skulle du då få det?

Många av de tillfrågade var dessvärre tvungna att besvara frågan med nej. Här borde parterna på arbetsmarknaden ha en stor gemensam uppgift att ta sig an.

Även om arbetsgivaren har ansvaret för att de anställda får den fortbildning och vidareutbildning som behövs för yrket och den fortsatta anställningen så ligger det allra största ansvaret för en välutbildad arbetskraft på samhället. Grunden för ett utvecklat samhälle med god tillväxt i ekonomin är välutbildade människor. Historiskt har vi socialdemokrater alltid fört en hård kamp för rätt till utbildning – en kamp för att alla människor ska få tillgång till kunskap och utbildning. Det är ett enormt resursslöseri att inte ta vara på alla människors vilja och förmåga till utbildning och kompetensutveckling.

Inte minst visar den samhällsutveckling som jag redan har nämnt, den kommande arbetskraftsbristen, att alla behövs och måste tas till vara. Det kräver att samhället tar ett stort ansvar för att den generella och allmänna utbildningen är av hög kvalitet och att den är tillgänglig för alla.

”Tillgänglig för alla” betyder inte bara formell rätt att söka och delta i utbildningen. Det betyder bokstavligt talat att alla, även människor med funktionshinder, ska kunna ta sig in i lokalerna och delta i utbildningen. Det betyder också att det måste få vara tillåtet att lära sig i olika tempon och på många olika sätt. Det är det reguljära utbildningsväsendet som ska tillgodose individens grundläggande utbildning från det första året i förskola och ända upp till högskolestudier. Då måste individen få delta utifrån sina förutsättningar och på sina villkor.

Ett levande och utvecklat samhälle kräver också återkommande chanser till utbildning i vuxen ålder. Det är inte säkert att du vet precis vad du vill när du ska välja inriktning redan i unga tonår. Det måste vara möjligt att ändra sig i vuxen ålder. Du kanske var skoltrött i tonåren och inte orkade engagera dig i en längre utbildning. Då ska du också få nya chanser senare i livet.

Utvecklingen och förändringen i samhället och i arbetslivet går så snabbt i dag att de flesta av oss får räkna med att byta yrke ett flertal gånger under vår verksamma tid. Då är samhällets satsningar på vuxenutbildningen av avgörande betydelse. Då handlar det inte bara om utbildning, utan också om den lagstadgade rätten att vara tjänstledig från arbetet för att delta i utbildning och de möjligheter till försörjning under studietiden som samhället erbjuder. Det livslånga lärandet borde vara en realistisk möjlighet för alla.

I det sammanhanget vill jag understryka vikten av den stora satsning som riksdagen gör på arbetsmarknadsutbildning och på Kunskapslyftet. För att förebygga flaskhalsar i arbetslivet och för att undvika arbetskraftsbrist så långt det går måste de lediga jobben och de arbetslösa människorna passa ihop. I det sammanhanget blir arbetsmarknadsutbildningen ännu viktigare framöver.

Redan nu utbildas många arbetslösa till bristyrken inom vården, IT, pedagogik osv. Men ibland kan det vara lämpligt att även låta redan anställda få delta i en bristyrkesutbildning. Försök med detta har gjorts och håller på att utvärderas av departementet.

Prot. 2000/01:70

21 februari

Kompetensutveckling  
m.m.

Fru talman! För oss socialdemokrater är det självklart att samhället ska erbjuda en bra utbildning till alla från förskolan till högskolan. De arbetslösa ska erbjudas arbetsmarknadsutbildning för att bli attraktiva på arbetsmarknaden, vuxenutbildningen ska ge alla chansen till det livslånga lärandet, och parterna på arbetsmarknaden bör ha ett gemensamt intresse av att se till att alla anställda får utveckla sin kompetens i arbetet.

Som ett komplement till detta och som, kan man säga, grädde på moset vill vi också ytterligare underlätta för individen att kompetensutvecklas i vuxen ålder. Därför har riksdagen avsatt pengar i budgeten för år 2000 och år 2001 för att stimulera till individuell kompetensutveckling. Men hur de pengarna ska användas vet vi ännu inte.

En utredning har lagt fram förslag om ett individuellt kompetenssparande som innebär att både de enskilda anställda och arbetsgivaren får viss stimulans att avsätta pengar till kompetensutveckling. Utredningen bereds inom Näringsdepartementet, och utskottet vill inte i dag ta ställning till detta, utan avvaktar en eventuell proposition i ärendet. För oss socialdemokrater är det av största vikt att ett kommande system är rättvist i ett fördelningspolitiskt perspektiv och att det medverkar aktivt till det livslånga lärandet.

Det livslånga lärandet betyder inte alls bara formell utbildning. Mycket av kompetensutvecklingen sker dagligen genom att arbeta tillsammans och lära av varandra. Hur än kompetensutvecklingen sker får det aldrig vara för sent i socialdemokraternas Sverige. Du ska alltid få en ny chans.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 170 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Jag ställde i mitt anförande en fråga till Laila Bjurling om vad hon ansåg vara rätt, om utredningens förslag ska gå på remiss eller om det enbart ska vara en hearing. Laila Bjurling har nu haft en timme på sig att fundera på den frågan. Jag skulle gärna vilja ha ett svar. Anser Laila Bjurling att utredningens förslag ska gå ut på en stor, bred remissomgång, eller anser hon att det bara ska vara en hearing?

Laila Bjurling har talat så väl om utbildningens välsignelse och betydelse – någonting som vi alla håller med om och som vi alla har sagt i våra anföranden. Jag kan då meddela att näringslivet satsar mer än vad gymnasier och grundskola gör. Man satsar ungefär 50 miljarder i kompetensutveckling.

Vidare tog Laila Bjurling fram att en SACO-medlem utnyttjar utbildningsmöjligheten mer än en LO-anställd. Jag förstår det. Den LO-anställda, med en lägre inkomst, har svårare att få möjlighet att kompetensutveckla sig. En stor del av orsaken till det är skattesystemet. Efter skatt finns det inte mycket kvar att öka kompetensen med. Därför är det viktigt att vi nu får någon form av möjlighet för alla att kompetensutveckla sig. Individuella kompetenskonton är en möjlighet. Regeringen har dragit på den här frågan under många år, och det är synd att det inte har kommit något förslag än.

Anf. 171 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! Patrik Norinder sade en hel del i sitt anförande, bl.a. i fråga om remiss eller ej. Det är regeringens fråga. Jag tänker inte här

lägga mig i hur regeringen behandlar den frågan. Om man följer regeringsformen eller inte får visa sig sedan, men jag känner mig ganska trygg och övertygad om att regeringen kommer att följa regeringsformen, som Patrik Norinder tidigare läste högt ur.

Patrik Norinder sade också i sitt anförande att vi har jobbat i många år med det här, och han tog upp en diskussion om att Kristina Zakrisson redan 1998 hade sagt att en utredning pågick. På Patrik Norinder lät det som om ingenting hade hänt sedan 1998. Hade han läst utskottets betänkande skulle det ha framgått med all önskvärd tydlighet att det har kommit förslag och beslut efter utredningen 1998, nämligen om *Växtkraft Mål 3* i de europeiska socialfonderna.

Även om det är så att näringslivet satsar 50 miljarder – jag har ingen anledning att betvivla den summa som Patrik Norinder tar fram – är den ojämnt fördelad. Det var det mitt anförande gick ut på. De flesta människor får ingen som helst utbildning i sitt yrke, och det har inte ett dugg med skatten att göra. Det beror på att arbetsgivarna inte satsar på alla grupper. 60 % av de anställda fick inte en enda timmes fortbildning i sitt jobb.

Anf. 172 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Det är anmärkningsvärt om Laila Bjurling tror att jag inte har läst utskottets betänkande. Det var en rätt onödig kommentar.

Fortfarande anser jag att Laila Bjurling är mig svaret skyldig på frågan om hon anser att det bästa är att ha en bred remissomgång. Laila Bjurling är Socialdemokraternas talesman i den här frågan och borde kunna ta ställning till det, inte bara hänskjuta till regeringen. Det är en oerhört viktig fråga om vi ska få en bred remissomgång. Att försöka gena och bara ha en hearing i ett så här stort och viktigt ärende är inte acceptabelt. Det borde Laila Bjurling åtminstone kunna ha någon åsikt om. Att bara stå här och säga att hon hänskjuter till och litar på regeringen är inte tillfredsställande.

Jag vill fortfarande ha svar på frågan: Vad tycker Laila Bjurling? Vad tycker den socialdemokratiska gruppen att man ska ha? Är det riktigt att ha den breda remissomgång som man kan fordra i ett så här komplicerat ärende? Var snäll och svara mig på den frågan!

Anf. 173 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! Jag kan återigen konstatera att Patrik Norinder ägnar sig mer åt vad regeringen ska göra än vad riksdagen ska göra. Jag står här som representant för den socialdemokratiska riksdagsgruppen i den här frågan. Regeringen har på sitt ansvar att lägga fram förslag till riksdagen i den här frågan om den finner det lämpligt. Vi kan inte tvinga den att göra det utifrån en utredning.

Jag vet inte varifrån Patrik Norinder får sina uppgifter. Såvitt jag vet är det inte alls beslutat och klart än om det ska bli en remiss eller en hearing och vilka som i så fall ska vara med. Men vi kan konstatera att det delbetänkande som utredningen om det individuella kompetenssparandet har lämnat ifrån sig har varit ute på en väldigt bred remiss. Därmed inte sagt att jag tycker att det räcker – det tar jag inte ställning till i dag. Det har varit en mycket bred remiss, och alla har haft chansen att tala om vad de tycker i den frågan. Därefter har utredningen kommit med

Prot. 2000/01:70  
21 februari

Kompetensutveckling  
m.m.

ett slutbetänkande där man har tagit hänsyn till de inkomna svaren från remissinstanserna. Såvitt jag vet kommer regeringen att bestämma sig i nästa vecka hur man ska gå vidare i den här frågan.

Anf. 174 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill bara anknyta till det svar som Laila Bjurling just lämnade. Jag tolkar då Laila Bjurling på det sättet att hon inte tycker att det vore tillräckligt om man bara hade en hearing. I avvaktan på beslutet, som väntas komma nästa vecka, hoppas jag att detta också kvarstår i Laila Bjurlings minne.

Jag hade samma inriktning i en del av mitt anförande som Laila Bjurling hade i sitt, nämligen att de som är lågt utbildade också ofta är lågt avlönade och därmed har mindre möjligheter att avsätta löneutrymme för studier. Jag tycker att det är nödvändigt att i framtiden se till att också de här grupperna får del av en bra kompetensutveckling.

Därför hade jag en fråga i mitt anförande, och den berörde inte Laila Bjurling över huvud taget i sitt inlägg. Jag ställde frågan till Laila Bjurling som företrädare för den socialdemokratiska riksdagsgruppen: Anser Laila Bjurling att utredningens förslag är tillfyllest när det gäller de lågutbildades och lågavlönades möjligheter till kompetensutveckling?

Anf. 175 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! I mitt anförande, som jag nyligen har avslutat, hade jag med ett fördelningspolitiskt krav på det förslag som ska komma vad gäller individuellt kompetenssparande. Precis som Maria Larsson säger här har den som har väldigt låga inkomster mindre möjligheter att avsätta några större belopp för sin eventuella kompetensutveckling. Därför har vi sagt att det måste vara ett fördelningspolitiskt bra förslag som kommer, med bra fördelningsprofil på det hela.

Däremot har vi i utskottsgruppen i dag inte tagit ställning till hur det ska se ut, utan vi avvaktar det förslag som nu bereds i regeringen och ser vad de kommer fram till.

Anf. 176 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att det finns en viss undfallenhet i Laila Bjurlings sätt att svara. Nyss åberopade Laila Bjurling att hon inte på något sätt var företrädare för regeringen. Men då menar jag att det är fegt att som företrädare för den socialdemokratiska riksdagsgruppen huka hela tiden.

Ni måste ju, liksom vi kristdemokrater, ha tittat på det förslag som har lagts fram om ett individuellt kompetenssparande och ha synpunkter på detta. Jag tycker att det vore renhårigt att ni redovisade hur ni ser på möjligheten för de lågutbildade att få del av kompetensutbildning, de 2 500 kr som har tillförts förslaget sedan det första delbetänkandet kom. Ni måste väl som socialdemokrater ha möjlighet att hela tiden gå in i utredningen och diskutera med den ensamutredare som har suttit?

Jag vill faktiskt ha ett besked på den här punkten: Är förslaget tillfyllest sett ur riksdagsgruppens perspektiv? Är ni nöjda med förslaget? Det måste ni ha diskuterat och tagit ställning till. Jag tycker att det är fegt att hela tiden hänskjuta det och säga att ni väntar på vad regeringen tycker.

Anf. 177 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! Maria Larsson får nog finna sig i att vänta på att vi i den socialdemokratiska riksdagsgruppen talar om vad vi tycker tills det finns skäl för oss att tala om det. Maria Larsson kan inte kräva att riksdagsgruppen ska tala om detta. Det finns inget förslag att tycka någonting om. Det är inget förslag framlagt på riksdagens bord över huvud taget i denna fråga.

Däremot finns det beslut i riksdagen om att man ska satsa pengar för att stimulera den individuella kompetensutvecklingen. Att man ska avsätta pengar för individuell kompetensutveckling har vi socialdemokrater drivit fram tillsammans med våra samarbetspartier.

Den dagen som det finns ett förslag för den socialdemokratiska riksdagsgruppen att ta ställning till kommer Maria Larsson också att få veta vilket ställningstagande vi har gjort.

Anf. 178 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det ska bli väldigt intressant att få denna proposition förhoppningsvis till hösten, för det är väldigt angeläget. Vi har i Kunskapslyftet, som Centerpartiet satte i gång tillsammans med Socialdemokraterna för några år sedan, sett att det behövs mycket utbildning framför allt för de människor som har den lägsta utbildningsnivån.

Här finns pengar avsatta. Jag hoppas att insatserna kommer att få den rätta inriktningen. Det är viktigt att man lägger de pengarna på de människor som både har den lägsta lönen och för det mesta också den kortaste utbildningen.

Vad jag vill fråga Laila Bjurling om är hur incitamentet ser ut för arbetsgivarna i detta fall. Kommer de att få tillräckligt stor ekonomisk eller annan fördel så att de kommer att acceptera och bidra till detta system? Har ni funderat mycket på dessa frågor? Om detta ska få ordentligt genomslag tror jag att arbetsgivarparten är minst lika viktig som löntagarparten och regeringen.

Anf. 179 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte riktigt se att Centerpartiet skiljer sig från utskottets majoritet i någon större omfattning i denna fråga. Det är individens egen vilja, individens förmåga och behoven som ska styra användningen av kompetenskontona. Vi vet i dag inte riktigt hur det ska utformas. Det är därför man tillsätter en utredning. Det är därför man har remisser. Det är därför man har hearingar. Man vill reda ut hur systemet kan konstrueras så att det blir fördelningspolitiskt riktigt och rätt.

Jag vill återigen upprepa att fördelningsprofilen är oerhört viktig. Det är viktigt att även anställda i små företag får denna chans. När det gäller personalutbildning vet vi att det inte ser ut så. Som jag sade redan i mitt anförande får de som är anställda i företag med färre än tio anställda bara hälften så mycket fortbildning och personalutbildning i sitt jobb som de som är anställda i större företag. Det är inte rimligt.

Ändå ska vi komma ihåg att den individuella kompetenssparandet bara är en liten del av den möjlighet till utveckling och livslångt lärande

*Kompetensutveckling  
m.m.*

som människor ska ha. Det allra största och viktigaste vi har är ju det reguljära utbildningssystemet. Det individuella kompetenskontot kommer bara att vara, som jag sade i mitt anförande, grädd på moset. Det kommer inte att ha någon livsavgörande betydelse, utan det är de reguljära grundläggande och generella systemen som är allra viktigast för de lågavlönade.

Anf. 180 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker fortsatt att detta är en intressant diskussion. Jag vill fråga hur man ska koppla ihop det reguljära utbildningssystemet och studiefinansieringssystemet med det kompetenssparande som vi kommer att få nu.

Som jag ser det ligger det ganska stora problem i att utnyttja det reguljära studiefinansieringssystemet. Det är inte avpassat efter människor som har arbete och försörjningsplikter. Det är dessutom inte hållbart i längden om man skulle få en alltför stor ökning av antalet studerande med den studiefinansieringen.

Hur ser Laila Bjurling på den avvägningen? Jag förstår att det kan vara lite svårt, för jag är inte heller klar över det. Men jag tror att det är viktigt att vi funderar i dessa banor också.

Anf. 181 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! Där är vi helt överens, Margareta Andersson och jag. Det är viktigt att man tittar på hur det ska användas. Det är därför vi har gjort en utredning, och det är därför vi väntar på att se vad ett sådant system kan ge.

Jag kan mycket väl föreställa mig, utan att på något sätt ta ställning, att det individuella kompetenskontot kan användas på toppen av ett studiemedel eller en annan studiefinansiering just för de grupper som Margareta Andersson tar upp, som i dag har svårigheter att över huvud taget få tillgodogöra sig det studiesociala system vi har. Det kan jag se som ett sätt att använda pengarna.

Jag tror, som jag tidigare har sagt, inte att det får någon världsomstörtande betydelse. Så stora summor kommer det inte att handla om. Det är de generella välfärdssystemen och generella utbildningssystemen som fortfarande måste ligga till grund för det livslånga lärandet.

Anf. 182 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Politikerområdena är ju bredare än vad man kan tro, och mycket hänger ihop. Jag kan ge Laila Bjurling rätt i att välfärd och god tillväxt hör samman. Det förutsätter också mycket kunniga medarbetare, och därför blir utbildningsfrågorna viktiga.

Nu sade Laila Bjurling att lika och, förutsatte jag, rättvis utbildning från förskola till högskola är självklart för socialdemokraterna. Då reser sig frågan om det är bra. Grundskolan är i någon form av kris. Det går ut alltför många som inte har klarat normalkursen.

Gymnasiekurserna är enligt min mening väl fyrkantiga. Det är denna likriktning som gör att vi får de många skoltrötta som jag förstod att också Laila Bjurling kände bekymmer för.

Jag tror att det vore bra med en flexibilitet på gymnasieskolan som innebar att man skulle kunna få vänta in en komplettering genom att

komma ut i arbetslivet ett tag. Då tror jag att många upplever att de behöver en förnyad fortbildning och att de behöver komma längre.

Jag skulle vilja efterlysa att man från socialdemokratiskt håll på en rad goda bevekelsegrunder öppnar för en större flexibilitet när det gäller både skolområdet och fortbildningsområdet.

Prot. 2000/01:70  
21 februari

*Kompetensutveckling  
m.m.*

Anf. 183 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! När vi pratar om flexibilitet i utbildningsväsendet har jag svårt att se vad Elver Jonsson egentligen menar. Vad är det som brister i flexibiliteten i dag? Vilka hinder finns det för flexibiliteten?

Vi kan titta t.ex. på alla utbildningar som har getts i olika former i Kunskapslyftet. Det finns inga gränser för flexibiliteten. Det gäller tiden utbildningen är förlagd till. Det gäller innehållet. Det gäller pedagogiken. Det gäller metodiken. Man kan räkna upp precis vad som helst. Det finns hur många alternativ som helst, och tusen blommor blommor inom Kunskapslyftet. Det finns inga formella hinder.

Jag är medveten om att det i vissa fall fordras mycket mer fantasi av de inblandade – både av lärare, skolpolitiker och rektorer, t.ex., som bestämmer i skolväsendet. Men de formella hindren finns inte. Vill man på något sätt vara flexibel och hitta nya metoder och nya pedagogiker är det väldigt välkommet.

Anf. 184 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är som Laila Bjurling säger; det finns inga formella hinder. Men jag uppskattar att hon säger att vi ändå borde släppa loss lite större fantasi, för att travestera ”Släpp fångarne loss, det är vår”. Mångfalden är en god liberal tanke som jag hyllar.

Laila Bjurling undrar vad jag menar med brist på flexibilitet. Jag tror t.ex. att gymnasieskolan har alltför lite av yrkesförberedande inslag, som gör att den blir alltför teoretisk. Det gör att många avnämare sedan mycket snabbt måste se till att få till stånd en kompletterande utbildning, så att den anställde ska kunna gå in i de befattningar där utbildning krävs.

Jag hör ofta socialdemokrater – också Laila Bjurling – säga att man ska avvakta en utredning. Jag tycker, fru talman, att det vore bra om våra utskott och därmed riksdagen gav tydligare principiella signaler som kunde bli till vägledning också för en regering som vi i och för sig kan hysa respekt för. När det gäller den mycket omtalade remissfrågan i denna debatt tror jag att en klok slutsats från regeringen vore att man ska låta det bli en rejäl remissrunda.

Anf. 185 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! Vad det gäller den flexibilitet som finns i gymnasieskolan kan jag hålla med Elver Jonsson till viss del: Det kunde vara lite mer fantasi, lite roligare, lite mer idéer. Däremot håller jag inte med om att den inte är yrkesförberedande. Det beror ju alldeles på vilka utbildningar vi tittar på. Det finns mängder av utbildningar inom gymnasieskolans ram som är direkt yrkesförberedande och där man, naturligtvis efter en sedvanlig inskolningstid i yrket, kan sätta i gång och jobba självständigt ganska snabbt.

Det finns också exempel på ganska många utbildningar där man numera jobbar tillsammans från näringslivet och gymnasieskolan för att se

till att ge eleverna så god förberedelse de någonsin kan få innan de kommer ut till det självständiga arbetet i arbetslivet. Vi har också den nya kvalificerade yrkesutbildningen, som vi har pratat om tidigare i dag. Där är det ju väldigt tajt mellan näringslivet och utbildningsanordnarna.

Visst finns det många sådana exempel, men jag välkomnar gärna ännu fler. Det är ingen tvekan om det.

Anf. 186 CARLINGE WISBERG (v):

Fru talman! Det här betänkandet behandlar ett antal motioner som tar upp frågan om kompetensutveckling i arbetslivet. Motionerna är vid det här laget ganska gamla. De härrör sig från 1998, 1999 och 2000. Samtliga motioner avstyrks mot bakgrund av det arbete som redan pågår inom Regeringskansliet. Jag ska inte här kommentera de motioner som föreligger till behandling på annat sätt än att jag noterar att vi som parti står bakom utskottets förslag till avslag.

Vänsterpartiet har inte några egna motioner som behandlas i det här betänkandet. Det innebär dock inte att vi inte skulle ha någon uppfattning i denna fråga. Vänsterpartiet har satt särskilda avtryck i kompetensutvecklingsfrågan bl.a. på det sätt som vi kan läsa om just i det här betänkandet, nämligen skatteväxling för kompetensutveckling. Vänsterpartiet kommer även fortsättningsvis att på olika sätt arbeta för att nödvändiga resurser skapas i samhället för detta ändamål.

Varför är det då så viktigt med kompetensutveckling? Svaret är naturligtvis givet. Man kan formulera svaret på det sätt som görs i betänkandet. Man kan också säga att det handlar om vår fortsatta existens som välfärdsnation. Man kan också säga att kompetensutveckling är ett viktigt inslag i en arbetslöshetsförebyggande politik. Man kan även säga att det handlar om en väsentlig del i fördelningspolitiken, då det ingår som ett led i det livslånga lärandet för att åstadkomma det som arbetarrörelsen definierar som det goda livet.

En del av de här sakerna är vi i kammaren kanske överens om, andra inte.

Det är viktigt att samhället har kraft att forma en politik som understöder det livslånga lärandet i olika former – genom att tillskapa ekonomiska resurser, genom annan lagstiftning som möjliggör tjänstledighet för förkovran och t.o.m. för att prova andra jobb. Det handlar alltså om att samhället formar en arbetsrättslig lagstiftning som är produktiv för kompetensutvecklingen i stort.

Det kan också innebära att man begränsar eller omöjliggör det som nu börjar uppstå på arbetsmarknaden, nämligen att äldre arbetstagare sägs upp från sina arbeten som de haft under många år enbart för att arbetsgivarna tycker att de inte har rätt kompetens.

Vi skulle i det här sammanhanget också kunna föra ett resonemang, precis som Laila Bjurling tidigare gjorde, om den ojämlika fördelning av resurser för kompetensutveckling som bl.a. LO redovisat. Utan tvekan är det så att LO-medlemmar får mindre än andra grupper, och inom LO-gruppen är det kvinnorna som får absolut minst.

Man kan ställa frågan: Varför är det så, och vad kan vi göra åt det här förhållandet? Vad vi kan konstatera är att det inte löses genom ett marknadsekonomiskt tänkande. Då lägger jag också in ett tänkande som baseras på diverse laborationer med skattenivåer.



Kompetens och kompetensutveckling handlar inte enbart om teoretisk kunskap. Det handlar också om praktisk kunskap, men även om social kompetens och kompetensutveckling. Arbetslivet handlar i stor utsträckning i dag om kollektiva insatser för att nå vissa givna målsättningar. Det handlar alltså om att grupper av människor presterar någonting gemensamt. Hur utvecklar vi den kunskapen och den förmågan?

Som en brist på social kompetens kan det anses vara som vi de senaste dagarna har läst om i tidningarna, nämligen att unga kvinnor av sina eventuellt blivande arbetsgivare tvingas skriva på kontrakt där de under ett visst antal år förbinder sig att inte skaffa barn. Det goda livet, eller det goda arbetet, förutsätter givetvis någon form av harmoni i tillvaron. Då kan det inte vara acceptabelt med arbetsgivare som lägger sig i den enskildes familjebildning. Detta är också en fråga om social kompetens. Har sådana arbetsgivare ett tillräckligt mått av social kompetens? Svaret är givetvis nej. Dessvärre är det knappast heller att betrakta som tillväxtbefrämjande.

Fru talman! Vi kan alltså konstatera att frågan om kompetensutveckling tangerar många områden i samhället, inte enbart frågan om teoretiska kunskaper och kompetenskonton utan också frågan om sociala kunskaper.

Vi kan också konstatera att det är många aktörer som har ett ansvar för det här området. Vi som beslutsfattare har att stifta lagar om t.ex. arbetsrätt, tjänstledighet och annan ledighet men också att ställa nödvändiga ekonomiska resurser till förfogande för olika former av utbildningsalternativ och även bra studiefinansieringssystem. Arbetsmarknadens parter har ansvaret för att skapa avtal och regelverk som garanterar personalen en nödvändig, kontinuerlig kunskapsinhämtning och att den kommer alla till del.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet. Jag konstaterar också att jag i förhållande till planeringen har sparat tid så att personalen får sluta aftonen något tidigare.

Anf. 187 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp frågan om remissförfarandet på utredningen om individuellt kompetenssparande. Socialdemokraternas representant sade att det inte var bestämt än i regeringen hur detta ska gå till – om det ska bli en hearing eller om det ska bli ett remissförfarande som är betydligt mer omfattande. Enligt mina uppgifter har man redan fattat beslut, men desto bättre om man inte har gjort det.

Hur ställer sig Vänsterpartiet till den här frågan? Vi har här hört en rätt bred uppfattning om att man tycker att det vore olyckligt om det inte blir det breda remissförfarande som en sådan här stor fråga fordrar. Det är enligt utredningen 19 lagförslag som ska behandlas, och detta tänkte man alltså fuska undan med en enkel hearing från regeringens sida. Hur ställer sig Carlinge Wisberg till den här frågan?

Anf. 188 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Som Patrik Norinder väl känner till har jag inte något behov av att agera försvarsadvokat för regeringen. Jag kan väl hävda en rent principiell uppfattning i frågan. Den är ganska enkel. I min värld tycker jag att om man ska fatta beslut i olika frågor är det viktigt att

också se till att det finns ett så rejält underlag som möjligt för ett ställningstagande. Om det kräver ett remissförfarande, ska det naturligtvis göras. Om det inte kräver ett remissförfarande, utan det kan lösas på ett enklare sätt, är det fullt möjligt att använda sig av det enklare sättet.

Min uppfattning i det här fallet landar på att det vore att föredra ett traditionellt remissförfarande i frågan.

Anf. 189 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Jag tackar Carlinge Wisberg för detta raka besked. Det är strongt gjort att ta ställning till en så svår fråga på stående fot.

Jag uppfattade i dag att det bland de politiska partierna finns ett stort underlag för att det ska vara en så bred remissrunda som möjligt. Jag hoppas att Laila Bjurling kan vidarebefordra det till regeringen, så att vi får en så grundlig beredning av kompetenssparande som möjligt. Det här berör så många. Det berör individer. Det berör hur en småföretagare ska kunna använda sig av ett kompetenssparande – om det finns möjligheter. Det är incitament för småföretagare, incitament för individer, att öka sin kompetens precis på det sätt som Laila Bjurling sade. Jag tackar Carlinge Wisberg för hans ställningstagande.

Anf. 190 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag tycker att det var skönt och befriande att höra att Vänsterpartiets företrädare är mindre auktoritetstroga än sina regeringskamrater.

Därför tar jag mig friheten att ställa nästa fråga. Här finns utredningen *Individuellt kompetenssparande*. Det vore intressant att få belyst Vänsterpartiets syn på vad som är positiva inslag i utredningsförslaget och vad som är negativa inslag där Vänsterpartiet tänker agera för att förbättra villkoren i ett eller annat avseende.

Anf. 191 CARLINGE WISBERG (v):

Fru talman! Vi som parti har inte bildat oss en definitiv uppfattning om förslaget. Vi har inte diskuterat det så att vi konkret säger att det här tycker vi är rimligt och det här vill vi ändra på.

Det som jag generellt kan peka på som negativt i förslaget är den mindre ambitiösa fördelningsnivå som vi kan se återspeglas i förslaget. Det är mycket tveksamt om de summorna som finns där för stora grupper i det här fallet skulle stimulera dem att gå in i ett utbildningssystem. Vi tror att det behövs en skarpare fördelningsprofil på förslaget än vad som kan läsas ut nu. Efter att ha hört föregående talare tror jag att det finns goda möjligheter att på den politiska nivån resonera ihop sig i den frågan.

Anf. 192 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag tackar för inlägget och avstår från vidare anföranden.

Överläggningen var härmed avslutad.  
(Beslut skulle fattas den 22 februari.)

**13 § Behandling av personuppgifter i Tullverkets brottsbekämpande verksamhet**

Prot. 2000/01:70  
21 februari

---

Föredrogs  
skatteutskottets betänkande 2000/01:SkU21  
Behandling av personuppgifter i Tullverkets brottsbekämpande verksamhet (prop. 2000/01:54).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.  
(Beslut skulle fattas den 22 februari.)

**14 § Bordläggning**

Anmälades och bordlades  
Förslag  
2000/01:RB2 Fullmäktiges i Riksbanken förslag till disposition av Riksbankens vinst för räkenskapsåret 2000 m.m.

Redogörelse  
2000/01:ER1 Redogörelse från Sveriges delegation vid Europarådets parlamentariska församling

**15 § Anmälan om interpellationer**

Anmälades att följande interpellationer framställts

*den 20 februari*

**2000/01:271** av *Carl G Nilsson* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg  
Jordbruksdepartementets roll i produktionen av *public service*-TV-program  
**2000/01:272** av *Ola Karlsson* (m) till kulturminister Marita Ulvskog  
*Public service*-företagens oberoende

*den 21 februari*

**2000/01:273** av *Lars Gustafsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist  
Narkotikapolitiken  
**2000/01:274** av *Marianne Samuelsson* (mp) till utrikesminister Anna Lindh  
Sudan

**2000/01:275** av *Margareta Andersson* (c) till näringsminister Björn Rosengren

Lönebidragets framtid

**2000/01:276** av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson  
Skolplikten

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 6 mars.

#### **16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar**

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställes

*den 21 februari*

**2000/01:764** av *Marianne Jönsson* (s) till socialminister Lars Engqvist  
Miljöhälsorapport 2001

**2000/01:765** av *Rolf Olsson* (v) till socialminister Lars Engqvist  
Prioriteringar i vården

**2000/01:766** av *Marina Pettersson* (s) till statsrådet Ingela Thalén  
Underhållsstödet

**2000/01:767** av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsminister Göran Persson  
Toppmötet i Stockholm den 23–24 mars

**2000/01:768** av *Lars Hjertén* (m) till statsminister Göran Persson  
Officiella språk inom den europeiska unionen

**2000/01:769** av *Marianne Samuelsson* (mp) till utrikesminister Anna Lindh

Vapenexport till Chile

**2000/01:770** av *Lennart Gustavsson* (v) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Skolpersonalens agerande vid lagstridiga kommunbeslut

**2000/01:771** av *Eva Flyborg* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros  
Bolag med offentligt ägande och konkurrens

**2000/01:772** av *Rosita Runegrund* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Sjuksköterskebristen

**2000/01:773** av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till finansminister Bosse Ringholm

Hemlösa och folk- och bostadsräkningen

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 6 mars.

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 21 februari

**2000/01:635** av *Rolf Gunnarsson* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Extrakostnader för skogsnäringen

**2000/01:653** av *Ola Karlsson* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Utövandet av statens ägande i Vattenfall

**2000/01:654** av *Karin Falkmer* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Resurser till konsekvensanalyser

**2000/01:655** av *Karin Falkmer* (m) till näringsminister Björn Rosengren

OECD-granskning

**2000/01:663** av *Johnny Gylling* (kd) till näringsminister Björn Rosengren

Järnvägstrafiken till och från Blekinge

**2000/01:667** av *Henrik S Järrel* (m) till statsrådet Ingela Thalén

Debiteringsrutiner hos RFV

**2000/01:669** av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Friskvård betald av arbetsgivaren

**2000/01:672** av *Bertil Persson* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Travsporten

**2000/01:678** av *Inga Berggren* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Småföretagens problem med kommunala bolag

**2000/01:679** av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister

Bosse Ringholm

Reklamskatten

**2000/01:680** av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister

Bosse Ringholm

Sänkt ölskatt

**2000/01:681** av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister

Bosse Ringholm

OECD-rapporten om Sverige

**2000/01:683** av *Sten Tolgfors* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg

Förslaget om pappamånader

**2000/01:684** av *Sten Tolgfors* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg

Nya Livet

**2000/01:685** av *Sten Tolgfors* (m) till socialminister Lars Engqvist

Den nya fattigdomen

**2000/01:689** av *Rolf Gunnarsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Ekonomiska ersättningar till gode män och förvaltare

**2000/01:692** av *Maria Larsson* (kd) till statsrådet Ingela Thalén

Deltidssjukskrivning vid studier

**2000/01:707** av *Sten Tolgfors* (m) till socialminister Lars Engqvist

Omfördelningspolitiken

**2000/01:712** av *Jan-Evert Rådström* (m) till näringsminister Björn Rosengren  
Statens ansvar för SAS ur ett näringspolitiskt perspektiv  
**2000/01:714** av *Kent Härstedt* (s) till justitieminister Thomas Bodström  
Alkoholsmuggling  
**2000/01:718** av *Göran Norlander* (s) till statsrådet Ulrica Messing  
Kapitalförsörjning för glesbygdsföretagare  
**2000/01:719** av *Elizabeth Nyström* (m) till näringsminister Björn Rosengren  
Riksväg 45  
**2000/01:720** av *Lena Ek* (c) till försvarsminister Björn von Sydow  
Tillgång till reservaggregat  
**2000/01:722** av *Inger Strömbom* (kd) till finansminister Bosse Ringholm  
Konsekvenser av det ökade antalet rån  
**2000/01:730** av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till statsrådet Ingela Thalén  
Pensionärerna och fastighetsskatten  
**2000/01:731** av *Birgitta Carlsson* (c) till statsrådet Ingela Thalén  
Föräldraförsäkringen för studenter  
**2000/01:740** av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm  
Oförsäkrad servicehandel

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 6 mars.

**18 §** Kammaren åtskildes kl. 19.55.

Förhandlingarna leddes  
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 7 § anf. 33 (delvis),  
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 78 (delvis),  
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 122 (delvis),  
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.56,  
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.58 och  
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

*/Barbro Nordström*

|                                                                                                        |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1 § Justering av protokoll.....</b>                                                                 | <b>1</b>  |
| <b>2 § Meddelande om aktuell debatt .....</b>                                                          | <b>1</b>  |
| <b>3 § Anmälan om inkomna faktagpromemorior om förslag från<br/>Europeiska kommissionen, m.m. ....</b> | <b>1</b>  |
| <b>4 § Hänvisning av ärenden till utskott .....</b>                                                    | <b>3</b>  |
| <b>5 § Förnyad bordläggning.....</b>                                                                   | <b>3</b>  |
| <b>6 § Lag om svenskt medborgarskap.....</b>                                                           | <b>3</b>  |
| Socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU8 .....                                              | 3         |
| Anf. 1 GUSTAF VON ESSEN (m).....                                                                       | 3         |
| Anf. 2 MAGDA AYOUB (kd) .....                                                                          | 6         |
| Anf. 3 ANITA JÖNSSON (s).....                                                                          | 7         |
| Anf. 4 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....                                                                | 10        |
| Anf. 5 ANITA JÖNSSON (s) replik.....                                                                   | 10        |
| Anf. 6 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....                                                                | 11        |
| Anf. 7 ANITA JÖNSSON (s) replik.....                                                                   | 11        |
| Anf. 8 MAGDA AYOUB (kd) replik.....                                                                    | 11        |
| Anf. 9 ANITA JÖNSSON (s) replik.....                                                                   | 12        |
| Anf. 10 MAGDA AYOUB (kd) replik.....                                                                   | 12        |
| Anf. 11 ANITA JÖNSSON (s) replik.....                                                                  | 12        |
| Anf. 12 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....                                                                   | 12        |
| Anf. 13 BIRGITTA CARLSSON (c) .....                                                                    | 14        |
| Anf. 14 ANA MARIA NARTI (fp).....                                                                      | 16        |
| Anf. 15 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....                                                               | 17        |
| Anf. 16 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....                                                               | 17        |
| Anf. 17 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....                                                                 | 18        |
| Anf. 18 Statsrådet MONA SAHLIN (s) .....                                                               | 18        |
| Anf. 19 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik .....                                                           | 20        |
| Anf. 20 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik .....                                                        | 20        |
| Anf. 21 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik .....                                                           | 21        |
| Anf. 22 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....                                                               | 21        |
| Anf. 23 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik .....                                                        | 21        |
| Anf. 24 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....                                                               | 22        |
| Anf. 25 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik .....                                                        | 22        |
| Anf. 26 MAGDA AYOUB (kd) replik.....                                                                   | 23        |
| Anf. 27 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik .....                                                        | 23        |
| Anf. 28 JOHNNY GYLLING (kd).....                                                                       | 23        |
| Anf. 29 KENNETH KVIST (v).....                                                                         | 24        |
| Anf. 30 GUSTAF VON ESSEN (m).....                                                                      | 25        |
| Anf. 31 KENNETH KVIST (v).....                                                                         | 26        |
| (Beslut fattades under 10 §.).....                                                                     | 26        |
| <b>7 § Äldrepolitik .....</b>                                                                          | <b>26</b> |
| Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU9 .....                                                         | 26        |
| Anf. 32 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....                                                             | 26        |
| Anf. 33 LENA OLSSON (v).....                                                                           | 29        |
| Anf. 34 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik .....                                                     | 31        |

|            |                                                                      |           |
|------------|----------------------------------------------------------------------|-----------|
| Anf. 35    | LENA OLSSON (v) replik.....                                          | 32        |
| Anf. 36    | CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik .....                           | 32        |
| Anf. 37    | LENA OLSSON (v) replik.....                                          | 32        |
| Anf. 38    | SVEN BRUS (kd) .....                                                 | 33        |
| Anf. 39    | LENA OLSSON (v) replik.....                                          | 35        |
| Anf. 40    | SVEN BRUS (kd) replik.....                                           | 35        |
| Anf. 41    | LENA OLSSON (v) replik.....                                          | 36        |
| Anf. 42    | SVEN BRUS (kd) replik.....                                           | 36        |
| Anf. 43    | KENNETH JOHANSSON (c) .....                                          | 36        |
| Anf. 44    | LENA OLSSON (v) replik.....                                          | 38        |
| Anf. 45    | KENNETH JOHANSSON (c) replik.....                                    | 38        |
| Anf. 46    | LENA OLSSON (v) replik.....                                          | 39        |
| Anf. 47    | KENNETH JOHANSSON (c) replik.....                                    | 39        |
| Anf. 48    | KERSTIN HEINEMANN (fp).....                                          | 39        |
| Anf. 49    | THOMAS JULIN (mp) .....                                              | 42        |
| Anf. 50    | CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik .....                           | 43        |
| Anf. 51    | THOMAS JULIN (mp) replik.....                                        | 44        |
| Anf. 52    | CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik .....                           | 44        |
| Anf. 53    | THOMAS JULIN (mp) replik.....                                        | 44        |
| Anf. 54    | LARS U GRANBERG (s) .....                                            | 44        |
| Anf. 55    | KENNETH JOHANSSON (c) replik.....                                    | 47        |
| Anf. 56    | LARS U GRANBERG (s) replik .....                                     | 48        |
| Anf. 57    | KENNETH JOHANSSON (c) replik.....                                    | 48        |
| Anf. 58    | LARS U GRANBERG (s) replik .....                                     | 48        |
| Anf. 59    | CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik .....                           | 48        |
| Anf. 60    | LARS U GRANBERG (s) replik .....                                     | 49        |
| Anf. 61    | CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik .....                           | 50        |
| Anf. 62    | LARS U GRANBERG (s) replik .....                                     | 50        |
| Anf. 63    | KERSTIN HEINEMANN (fp) replik .....                                  | 50        |
| Anf. 64    | LARS U GRANBERG (s) replik .....                                     | 51        |
| Anf. 65    | KERSTIN HEINEMANN (fp) replik .....                                  | 51        |
| Anf. 66    | LARS U GRANBERG (s) replik .....                                     | 51        |
| Anf. 67    | SVEN BRUS (kd) replik.....                                           | 51        |
| Anf. 68    | LARS U GRANBERG (s) replik .....                                     | 52        |
| Anf. 69    | SVEN BRUS (kd) replik.....                                           | 52        |
| Anf. 70    | LARS U GRANBERG (s) replik .....                                     | 52        |
| Anf. 71    | PAAVO VALLIUS (s).....                                               | 52        |
| Anf. 72    | KERSTIN HEINEMANN (fp) replik .....                                  | 53        |
| Anf. 73    | PAAVO VALLIUS (s) replik .....                                       | 54        |
| Anf. 74    | KERSTIN HEINEMANN (fp) replik .....                                  | 54        |
| Anf. 75    | PAAVO VALLIUS (s) replik .....                                       | 54        |
| Anf. 76    | CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) .....                                  | 54        |
|            | (Beslut fattades under 10 §.) .....                                  | 54        |
| <b>8 §</b> | <b>Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador .....</b> | <b>55</b> |
|            | Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU8 .....                       | 55        |
| Anf. 77    | LEIF CARLSON (m).....                                                | 55        |
| Anf. 78    | LARS GUSTAFSSON (kd) .....                                           | 59        |
| Anf. 79    | KENNETH JOHANSSON (c) .....                                          | 61        |
| Anf. 80    | LEIF CARLSON (m) replik.....                                         | 63        |



|                                              |    |
|----------------------------------------------|----|
| Anf. 81 KENNETH JOHANSSON (c) replik .....   | 63 |
| Anf. 82 LEIF CARLSON (m) replik .....        | 64 |
| Anf. 83 KENNETH JOHANSSON (c) replik .....   | 64 |
| Anf. 84 KERSTIN HEINEMANN (fp) .....         | 64 |
| Anf. 85 THOMAS JULIN (mp) .....              | 67 |
| Anf. 86 LEIF CARLSON (m) replik .....        | 69 |
| Anf. 87 THOMAS JULIN (mp) replik .....       | 69 |
| Anf. 88 RINALDO KARLSSON (s) .....           | 69 |
| Anf. 89 LEIF CARLSON (m) replik .....        | 71 |
| Anf. 90 RINALDO KARLSSON (s) replik .....    | 72 |
| Anf. 91 LEIF CARLSON (m) replik .....        | 72 |
| Anf. 92 RINALDO KARLSSON (s) replik .....    | 73 |
| Anf. 93 KENNETH JOHANSSON (c) replik .....   | 74 |
| Anf. 94 RINALDO KARLSSON (s) replik .....    | 74 |
| Anf. 95 KENNETH JOHANSSON (c) replik .....   | 74 |
| Anf. 96 RINALDO KARLSSON (s) replik .....    | 75 |
| Anf. 97 LARS GUSTAFSSON (kd) replik .....    | 75 |
| Anf. 98 RINALDO KARLSSON (s) replik .....    | 75 |
| Anf. 99 LARS GUSTAFSSON (kd) replik .....    | 75 |
| Anf. 100 RINALDO KARLSSON (s) replik .....   | 75 |
| Anf. 101 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik ..... | 76 |
| Anf. 102 RINALDO KARLSSON (s) replik .....   | 76 |
| Anf. 103 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik ..... | 76 |
| Anf. 104 RINALDO KARLSSON (s) replik .....   | 77 |
| Anf. 105 THOMAS JULIN (mp) replik .....      | 77 |
| Anf. 106 RINALDO KARLSSON (s) replik .....   | 77 |
| Anf. 107 THOMAS JULIN (mp) replik .....      | 77 |
| Anf. 108 RINALDO KARLSSON (s) replik .....   | 77 |
| Anf. 109 ROLF OLSSON (v) .....               | 77 |
| Anf. 110 LEIF CARLSON (m) replik .....       | 79 |
| Anf. 111 ROLF OLSSON (v) replik .....        | 80 |
| Anf. 112 LEIF CARLSON (m) replik .....       | 80 |
| Anf. 113 ROLF OLSSON (v) replik .....        | 80 |
| Anf. 114 ELVER JONSSON (fp) .....            | 81 |
| Anf. 115 GÖRAN MAGNUSSON (s) .....           | 84 |
| Anf. 116 LEIF CARLSON (m) replik .....       | 86 |
| Anf. 117 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik .....    | 87 |
| Anf. 118 LEIF CARLSON (m) replik .....       | 87 |
| Anf. 119 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik .....    | 88 |
| Anf. 120 INGER SEGELSTRÖM (s) .....          | 89 |
| Anf. 121 ELVER JONSSON (fp) replik .....     | 89 |
| Anf. 122 INGER SEGELSTRÖM (s) replik .....   | 90 |
| Anf. 123 TUVE SKÅNBERG (kd) .....            | 90 |
| Anf. 124 LEIF CARLSON (m) .....              | 91 |
| Anf. 125 TUVE SKÅNBERG (kd) .....            | 91 |
| Anf. 126 LEIF CARLSON (m) .....              | 91 |
| Anf. 127 TUVE SKÅNBERG (kd) .....            | 92 |
| (Beslut fattades under 10 §.) .....          | 92 |

|                                                   |           |
|---------------------------------------------------|-----------|
| <b>9 § Vissa arbetsrättsliga frågor m.m. ....</b> | <b>93</b> |
|---------------------------------------------------|-----------|

Prot. 2000/01:70  
21 februari

---

|                                                                         |            |
|-------------------------------------------------------------------------|------------|
| Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU7 .....                   | 93         |
| Anf. 128 HENRIK WESTMAN (m).....                                        | 93         |
| Anf. 129 HANS ANDERSSON (v) .....                                       | 95         |
| Anf. 130 MAGNUS JACOBSSON (kd).....                                     | 99         |
| Anf. 131 HANS ANDERSSON (v) replik .....                                | 101        |
| Anf. 132 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....                              | 102        |
| Anf. 133 HANS ANDERSSON (v) replik .....                                | 102        |
| Anf. 134 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....                              | 102        |
| Anf. 135 MARGARETA ANDERSSON (c) .....                                  | 103        |
| Anf. 136 ELVER JONSSON (fp) .....                                       | 104        |
| Anf. 137 HANS ANDERSSON (v) replik .....                                | 106        |
| Anf. 138 ELVER JONSSON (fp) replik .....                                | 106        |
| Anf. 139 HANS ANDERSSON (v) replik .....                                | 107        |
| Anf. 140 ELVER JONSSON (fp) replik .....                                | 107        |
| Anf. 141 BARBRO FELTZING (mp) .....                                     | 108        |
| Anf. 142 ANDERS KARLSSON (s) .....                                      | 110        |
| Anf. 143 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....                              | 114        |
| Anf. 144 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 114        |
| Anf. 145 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....                              | 115        |
| Anf. 146 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 115        |
| Anf. 147 ELVER JONSSON (fp) replik .....                                | 115        |
| Anf. 148 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 116        |
| Anf. 149 ELVER JONSSON (fp) replik .....                                | 116        |
| Anf. 150 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 117        |
| Anf. 151 HANS ANDERSSON (v) replik .....                                | 117        |
| Anf. 152 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 118        |
| Anf. 153 HANS ANDERSSON (v) replik .....                                | 118        |
| Anf. 154 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 118        |
| Anf. 155 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....                            | 118        |
| Anf. 156 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 119        |
| Anf. 157 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....                            | 119        |
| Anf. 158 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 119        |
| (forts. 11 §).....                                                      | 119        |
| <b>Ajournering.....</b>                                                 | <b>119</b> |
| <b>Återupptagna förhandlingar .....</b>                                 | <b>119</b> |
| <b>10 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid</b>       |            |
| <b>    dagens sammanträde .....</b>                                     | <b>120</b> |
| SfU8 Lag om svenskt medborgarskap.....                                  | 120        |
| SoU9 Äldrepolitik .....                                                 | 120        |
| SoU8 Nationell handlingsplan för att förebygga                          |            |
| alkoholskador .....                                                     | 122        |
| <b>11 § (forts. från 9 §) Vissa arbetsrättsliga frågor m.m. (forts.</b> |            |
| <b>    AU7) .....</b>                                                   | <b>123</b> |
| Anf. 159 HENRIK WESTMAN (m) replik .....                                | 123        |
| Anf. 160 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 124        |
| Anf. 161 HENRIK WESTMAN (m) replik .....                                | 124        |
| Anf. 162 ANDERS KARLSSON (s) replik .....                               | 125        |
| Anf. 163 RONNY OLANDER (s) .....                                        | 125        |
| Anf. 164 BRITT-MARIE LINDKVIST (s).....                                 | 127        |

|                                                                  |            |                    |
|------------------------------------------------------------------|------------|--------------------|
| (Beslut skulle fattas den 22 februari.).....                     | 127        | Prot. 2000/01:70   |
| <b>12 § Kompetensutveckling m.m.</b> .....                       | <b>127</b> | <u>21 februari</u> |
| Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU6.....             | 127        |                    |
| Anf. 165 PATRIK NORINDER (m) .....                               | 127        |                    |
| Anf. 166 MARIA LARSSON (kd).....                                 | 131        |                    |
| (forts.).....                                                    | 133        |                    |
| <b>Ajournering</b> .....                                         | <b>133</b> |                    |
| <b>Återupptagna förhandlingar</b> .....                          | <b>133</b> |                    |
| <b>12 § (forts.) Kompetensutveckling m.m. (forts. AU6)</b> ..... | <b>133</b> |                    |
| Anf. 167 MARGARETA ANDERSSON (c) .....                           | 133        |                    |
| Anf. 168 ELVER JONSSON (fp).....                                 | 135        |                    |
| Anf. 169 LAILA BJURLING (s) .....                                | 136        |                    |
| Anf. 170 PATRIK NORINDER (m) replik.....                         | 138        |                    |
| Anf. 171 LAILA BJURLING (s) replik .....                         | 138        |                    |
| Anf. 172 PATRIK NORINDER (m) replik.....                         | 139        |                    |
| Anf. 173 LAILA BJURLING (s) replik .....                         | 139        |                    |
| Anf. 174 MARIA LARSSON (kd) replik.....                          | 140        |                    |
| Anf. 175 LAILA BJURLING (s) replik .....                         | 140        |                    |
| Anf. 176 MARIA LARSSON (kd) replik.....                          | 140        |                    |
| Anf. 177 LAILA BJURLING (s) replik .....                         | 141        |                    |
| Anf. 178 MARGARETA ANDERSSON (c) replik .....                    | 141        |                    |
| Anf. 179 LAILA BJURLING (s) replik .....                         | 141        |                    |
| Anf. 180 MARGARETA ANDERSSON (c) replik .....                    | 142        |                    |
| Anf. 181 LAILA BJURLING (s) replik .....                         | 142        |                    |
| Anf. 182 ELVER JONSSON (fp) replik .....                         | 142        |                    |
| Anf. 183 LAILA BJURLING (s) replik .....                         | 143        |                    |
| Anf. 184 ELVER JONSSON (fp) replik .....                         | 143        |                    |
| Anf. 185 LAILA BJURLING (s) replik .....                         | 143        |                    |
| Anf. 186 CARLINGE WISBERG (v) .....                              | 144        |                    |
| Anf. 187 PATRIK NORINDER (m) .....                               | 145        |                    |
| Anf. 188 CARLINGE WISBERG (v) replik .....                       | 145        |                    |
| Anf. 189 PATRIK NORINDER (m) replik.....                         | 146        |                    |
| Anf. 190 MARIA LARSSON (kd).....                                 | 146        |                    |
| Anf. 191 CARLINGE WISBERG (v) .....                              | 146        |                    |
| Anf. 192 MARIA LARSSON (kd).....                                 | 146        |                    |
| (Beslut skulle fattas den 22 februari.).....                     | 146        |                    |
| <b>13 § Behandling av personuppgifter i Tullverkets</b>          |            |                    |
| <b>    brottsbekämpande verksamhet</b> .....                     | <b>147</b> |                    |
| Skatteutskottets betänkande 2000/01:SkU21 .....                  | 147        |                    |
| (Beslut skulle fattas den 22 februari.).....                     | 147        |                    |
| <b>14 § Bordläggning</b> .....                                   | <b>147</b> |                    |
| <b>15 § Anmälan om interpellationer</b> .....                    | <b>147</b> |                    |
| <b>16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar</b> .....          | <b>148</b> |                    |
| <b>17 § Anmälan om skriftliga svar på frågor</b> .....           | <b>149</b> |                    |
| <b>18 § Kammaren åtskildes kl. 19.55</b> .....                   | <b>150</b> |                    |

Elanders Gotab, Stockholm 2001